S. FL. MARIAN

NAȘTEREA LA ROMÂNI

ACEASTĂ EDIȚIE APARE CU SPRIJINUL
MINISTERULUI CULTURII

NAȘTEREA LA ROMÂNI

STUDIU ETNOGRAFIC

DE

S. FL. MARIAN

Membru al Academiei Române

EDIȚIA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREȘTI
LITO-TIPOGRAFIA CAROL GÖBL
16 Strada Doamnei 16
1892

NAȘTEREA LA ROMÂNI

STUDIU ETNOGRAFIC

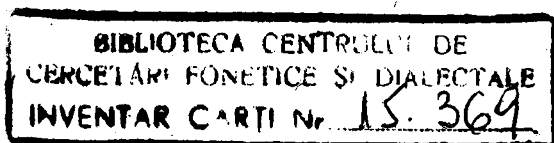
DE

S. FL. MARIAN

Ediţie critică de

TEOFIL TEAHA, IOAN ŞERB, IOAN ILIŞIU

Text stabilit de TEOFIL TEAHA

EDITURA
GRAI şi SUFLET — CULTURA NAŢIONALĂ"
Bucureşti, 1995

Coperta de ION N. ŞUŞALĂ
Ilustraţia copertei de CONSTANTIN DIPŞE

ISBN 973-96826-4-2
ISBN 973-96826-6-9

PRECUVÂNTARE

Cele mai însemnate momente din viaţa omului sunt naşterea, nunta şi înmormântarea.

Multe şi frumoase sunt datinele şi credinţele românilor uzitate în aceste momente.

De mult am dorit a scoate la lumină măcar o parte din acest tezaur nepreţuit.

Timpul de mult aşteptat a sosit şi dorinţa mi s-a împlinit.

„Nunta“ am publicat-o în anul 1890, „Înmormântarea“ înainte de o lună, iar astăzi prezint on. public cititor„ Naşterea“.

Însă cu aceste trei opuri lanţul de datine şi credinţe, care înferecă viaţa românului de la naştere până la moarte, nu e complet.

Spre completarea lui, ne-ar mai fi rămas încă de descris şi „Juneţea la români“.

Cu ajutorul lui Dumnezeu şi al oamenilor buni, care ştiu să preţuiască munca celor ce se ocupă cu astfel de lucrări, sper că, în scurt timp, voi scoate şi „Juneţea“ la lumină.

Până atunci primească toţi acei P. T. Domni, care mi-au stat mână de ajutor la alcătuirea şi publicarea acestui studiu, mulţămirile mele cele mai profunde.

Suceava, în 18/30 novembre 1892

AUTORUL

Dorul româncei

Un proverb străvechi zice : „mulţimea copiilor, bucuria românului" sau „mulţimea copiilor, averea românului". Deci, una dintre dorinţele cele dintâi ale noilor însurăţei, şi cu deosebire ale tinerei neveste e şi aceea ca prea bunul şi prea puternicul Dumnezeu să-i binecuvânteze cu naştere de fii şi fiice sau, cum se mai zice, cu *gloată.*

Cât de mare şi fierbinte e însă dorinţa nevestei românce de a avea şi ea, dacă nu mai mulţi, măcar un singur copilaş, cred că nime n-ar putea-o exprima mai bine şi mai potrivit, de cum a cântat-o ilustrul şi nemuritorul nostru poet V. Alecsandri, în poezia intitulată „Dorul Româncei", care urmează aici :

De-ar vrea bunul Dumnezeu
Să-mi asculte dorul meu !
De-aş avea un copilaş
Dragul mamei îngeraş !

Cât e ziua, cât e noapte,
I-aş şopti cu blânde şoapte,
Cât e noapte, cât e zi,
Tot la sânu-mi l-aş păzi !

L-aş păzi, l-aş dezmierda,
Mii de sărutări i-aş da.
Şi i-aş zice-ncetişor :
Nani, nani, puişor !

De-ar fi cerul cu priinţă
Să-mplineasc-a mea dorinţă
De mi-ar da un băieţel
Dragul mamei voinicel !

N-ar fi prunc mai fericit
Şi pe lume mai iubit !
Alt copil n-ar fi ca el
Mititel şi frumuşel !

Obrăjelu-i ca de spume
N-ar avea seamăn pe lume !
N-ar fi ochii nimărui
Dulci ca ochişorii lui !

Iar eu mândră măiculiță
Pe-ai săi ochi, pe-a sa guriță
Ne-ncetat l-aș săruta,
Săruta și i-aș cânta.

Și i-aș face-o descântare
Să ajung-un viteaz mare,
Un viteaz ce-ar străluci,
Cum n-a fost, nici n-ar mai fi!

Și l-aș pune să se culce
Pe al meu sân, leagăn dulce,
Și i-aș zice-ncetișor
Nani, nani, puișor!

Aceasta e dorința romancei!

Și dacă nu se vede curând în stare binecuvântată, dacă dorința ei nu se împlinește în primii ani ai căsătoriei sale, atunci temându-se ca nu cumva să rămâie lung timp sau chiar pentru totdeauna *stearpă*, și bărbatul ei să nu prindă, mai degrabă ori mai târziu, a se plânge și a se căina pe dânsa, a se supăra și a o mustra, numind-o *stârpitură*, caută toate chipurile și mijloacele încuviințate, cum ar putea mai mai degrabă *purcede grea*. Începe mai întâi și întâi a se ruga din toată inima lui Dumnezeu, a umbla pe la mănăstiri și biserici, ca să i se citească, *a face lumini cât statul ei de lungi* și a le aprinde, ca să ardă la icoana Maicii Domnului, apoi atât ea cât și bărbatul ei a plăti *sărindare, acatiste* și *liturghii, a încunjura biserica* și *a îngenunchia sub daruri* [1], și în fine a ținea posturile, cu deosebire însă postul *Vinerii mari* [2] și *lunile* [3].

[1] *Ce ți-e scris în frunte ți-e pus*, poveste publ. în „Țară nouă", Tom. III, Buc., 1887, p. 444 : „Un negustor foarte bogat era însurat de vreo zece ani și nu avea nici un copil, *tot se ruga lui Dumnezeu să le dea și lor un copil. Bă, ce acatiste! ce liturghii! ce sărindare! nu le mai rămăsese biserică la care să nu se fi dus*: și, în sfârșit, dete Dumnezeu de li se împlini pofta... Dumnezeu le ascultase rugăciunea și făcuse să aibă și ei un copil".

Ioan Kövary, *Stati-Cotu*, poveste, publ. în „Gazeta Transilvaniei" An. LII, Brașov, 1889, nr. 259 : „Stati-Cotu avea de toate cu prisosință, dar pentru aceea el numai fericit nu era, căci îi lipsea fericirea săracului, averea românului, — îi lipseau copiii. El n-avea copii și acest lucru îl punea pe gânduri. *Făcut-a rugăciuni, ținut-a posturile, dat-a sărindare, conjurat-a biserica, îngenunchiat-a sub daruri*... În zadar, lui Dumnezeu nu i se făcu milă de el".

[2] Sub *postul Vinerii mari*, se înțelege *o săptămână întreagă*, în care nevasta, ce s-a prins să postească, nu mănâncă numai o dată pe zi *de secu*, și anume după asfințitul soarelui, iar în duminica ce urmează, plătește o slujbă.

Vinerile, în genere, se țin și pentru furtuni, apoi, ca să capete fetele noroc și să le ajute *S-ta Vineri*, ca să se poată cât mai curând mărita.

[3] E o credință veche și foarte lățită la românii din Bucovina, *că cel ce se apucă să postească lunea*, aceluia în multe privințe îi merge bine. Așa, nevestele care n-au copii și doresc să aibă, dacă postesc douăsprezece luni dupăolaltă, cred că vor naște copii. Asemenea, mulți și dintr-aceia care capătă dureri crâncene de ochi, că nu mai pot vedea nimica, încă se apucă a posti mai multe luni, unii chiar și toată viața. Alții iarăși se prind a posti lunea, din cauză că li se îmbolnăvesc și pier vitele. Mai pe scurt fiecare pentru ce și pentru ce-l doare, inima, și zic, că de când *s-au apucat a posti lunea*, de-atunci și-au ajuns scopul dorit. E de însemnat și aceea că cei ce s-au apucat să postească toată viața lor, postesc chiar și-n lunea Paștilor, iară ceilalți care se prind a posti numai un număr anumit de luni, nu mă-

Dacă rugăciunile și închinările pe la mănăstiri și biserici, precum și plătirea de liturghii și sărindare n-au ajutat nimic, atunci nevasta își ia refugiul la alte mijloace prin care speră ea că-și va ajunge scopul, și anume la prepararea și băutura unor sucuri de plante. Cele mai uzitate plante, care le întrebuințează ea spre scopul acesta, sunt : unele dintre orchidee, apoi trandafirul alb, liliacul alb, ruja etc. Pe toate acestea le pune și fierbe in miere sau vin și sucul ce iese dintr-însele îl bea.

Neajutându-i băutura aceasta, ia nouă fire de usturoi, le pune pe toate în jumătate litru de rachiu, în care le lasă să steie nouă zile pe horn, iar după a noua zi începe a bea din rachiu de acesta câte atâta cât cugetă ea că-i va ajunge pentru nouă zile ce urmează.

Afară de aceasta mai bea ea încă și sămânță de iepure și iepuroaică, ia adecă boașele unui iepure și matca unei iepuroaice, le usucă bine, după ce s-au uscat de ajuns, le pisează până ce se fac ca pulberea; le pune apoi fiecare deosebit, în câte un șipușor cu rachiu, iar șipușoarele bine astupate le pune într-o cahlă unde nu se face focul, și acolo le lasă nouă zile. După a noua zi, luându-le din cahlă, bărbatul bea sămânța cea de iepure, iar nevasta cea de iepuroaică.

În fine, se scaldă într-o apă, în care au fost fierte : hemei, capusnic (crepusnic) și floare de romaniță [1].

După ce s-a scăldat, își cumpără o cordică roșie, de mătasă, așa de lungă, ca să se poată încinge cu dânsa, o duce la biserică, o dă pălimarului ca acesta s-o puie sub cămesa mesei celei sfinte din altar, unde o lasă să steie până ce se împlinesc 12 liturghii, și la fiecare din aceste 12 liturghii plătește preotului câte o liturghie, adecă câte 10—12 cr., după cum se plătește de obicei, anume ca să fie amintită totdeauna în decursul serviciului dumnezeiesc. După aceasta, își ia nevasta cordica acasă, încingându-se cu dânsa pe sub cămeșă, o poartă un timp mai îndelungat [2].

Neajutându-i nici acestea nimic și temându-se ca nu cumva să rămâie pentru totdeauna stearpă, și din cauza aceasta, apoi să fie nu numai certată și asuprită de bărbatul său, ci chiar și bătută pentru că nu e în stare să nască copii, umblă sate întregi de-a-lungul și de-alatul, că doară, doară ar da peste vreun leac. Ba, cele mai multe dintre nevestele sterpe, în disperarea lor că toată viața vor rămâne astfel, nu se mulțămesc numai cu atâta, ci își iau în urma urmelor refugiu la descântători și descântătoare, vrăjitori și vrăjitoare, care după credința lor, știu toate tainele, până chiar și cele mai ascunse și, ca atari, trebuie numaidecât să le ajute și lor, ca să facă și să aibă copii [3], care să le fie urmași, să aibă cui

mancă defel, până in ziua următoare. Și dacă, fiind apucat, se-nfruptă în vreuna din aceste zile, atunci, spun ei, că *nu li se arată*, adică le merge rău. De aceea, fiecare apucat observă cea mai mare strictețe în postirea acestor zile. De aici apoi, de la această datină străveche, s-a născut zicala „postește lunile“, și se aplică mai cu seamă acelora ce, ori că nu au sărmanii de multe ori nimica ce mânca și postesc de nevoie, ori că nu au *de fapt* sau, în limbajul transilvănenilor, *de dulce*.

[1] Com. de Pancrațiu Prelipceanu, învățător superior în Șcheia, comună aproape de Suceava.

[2] Com. de Vasile Turtureanu, preot în Vicovul-de-Sus, comună în districtul Rădăuțului.

[3] P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, Buc., 1882, p. 243 : „A fost odată un împărat și o împărăteasă. Amândoi erau oameni de treabă și frumoși. Ei se iubeau nevoie mare. Dar erau tot mâhniți și amărâți, că nu făceau copii. Toate leacurile ce luase împărăteasa de pe la *vraci* și *vrăjitoare* nu-i folosise întru nimic“.

încredinţa averea, ca aceasta să nu se irosească şi pustiiască, iar, după moarte, să aibă cine-i comânda şi pomeni [1].

Mai pe scurt, se pune luntre, punte şi nu se lasă până ce nu-şi vede dorinţa împlinită [2].

Multe femei sunt de părere că ele ar fi având un fel de morb lăuntric, numit *matrici, matrice* sau *mătrice* şi din cauza acestuia nu pot să nască copii.

Deci, unul dintre descântecele cele mai uzitate, care le întrebuinţează ele spre ajungerea scopului dorit e şi cel de *matrici* sau *matrice,* care sună precum urmează :

Stăi matrici !
Nu hui,
Nu pocni,
Prin oase nu te porni !
Matrici prin sete,
Matrici prin foame,
Matrici prin deochiu,
Matrici prin osteneală,
Matrici prin fierbinţeală,
Matrici prin spaimă,
Matrici prin neodihnă.
Matrici de 99 de feluri,
Matrici de 99 de soiuri
Ieşi de unde eşti :
Din piept,
De sub piept.
Din inimă,
De sub inimă.
Din şeale,
De sub şeale.
Din braţe,
Şi din maţe.
Din toate încheieturile
Şi din toate ciolanele !
Că tu de nu mi-i ieşi
Cu 99 de coase te-oi cosi,
Din trup şi din toate oasele
Te-oi porni.
Cu 99 de seceri te-oi secera
Din trup şi din toate încheieturile
Te-oi lua
Şi-n Marea Neagră te-oi mâna.
Şi acolo te-oi aşeza,
Acolo-i sta,
Acolo-i bea,
Acolo-i mânca,
Şi pe N. în pace îi lăsa.
N. să rămâie curată
Şi luminată :
Ca Dumnezeu, când a făcut-o,
Ca maică-sa, când a născut-o,
Ca argintul strecurat,
Cum e de Dumnezeu lăsat.
Ca soarele pe senin,
În vecii vecilor, Amin !

[1] N. D. Popescu, *Carte de basme. Culegere de basme şi legende populare,* vol. I, ed. II, Buc., 1892, p. 73 :

„A fost odată un împărat şi o împărăteasă, cărora le dăruise Dumnezeu trei fete tot una şi una de frumoase, care cu cât creşteau, cu atât înebunea lumea de frumuseţea lor.

Părinţii lor nu erau deloc mulţumiţi de ăst întreit dar, fiindcă ei doreau din inimă *un coconaş, care să le moştenească tronul şi averea.* Ei întotdeauna se rugau lui Dumnezeu să le dăruiască un băiat şi *alergau şi pe la vrăjitori şi descântători, ca să li se împlinească dorul.*

Dumnezeu le îndeplini cererea, le dărui un coconaş, dar nu lăsă să treacă nepedepsită cârtirea lor împotriva şartului dumnezeiesc şi mai cu seamă pentru că alergase la lucruri necurate, ca să siluiască mila sa".

[2] Femeile cărora *cerul nu le-a fost cu priinţă,* care au pierdut toată speranţa că vor mai avea cândva copii proprii, voind, cu toate acestea, a avea în casa lor un copil, ca să aibă pe cine dezmierda şi cu cine să mângâia, se pun în cale cu bărbaţii lor şi *iau un copil de suflet,* de regulă, de la un frate sau de la o soră care e împovărată cu multă gloată, sau cum mai zice românul, care *are casă grea.* Unii români însă care nu au copii, adeseori iau de suflet şi pe *un copil ţipat, lepădat* şi apoi *aflat,* crezând că e foarte bine a ocroti un astfel de copil găsit şi nevinovat, care de altminterelea ar putea să fie expus celei mai mari mizerii.

Descântecul acesta, după cum mi-a spus Gafiţa a lui Iacob a Luchi, din comuna Mălini, judeţul Suceava, plaiul Muntelui, în Moldova, care mi l-a dictat, se descântă numai luni dimineaţa, până a nu răsări soarele, în rachiu, vin sau borş proaspăt împlut, din care nu s-a gustat defel, rostindu-i-se versurile de trei ori dupăolaltă. Din rachiul, vinul sau borşul astfel descântat se dă apoi femeii de trei ori de gustat şi anume pe nemâncate.

Poporul român din ţinutul Chioarului, comitatul Sătmaru, în Ungaria numeşte „matrici" morbul numit altcum „zgârcituri" sau „cârcei".

Dacă vreo femeie e atacată ori pătimeşte chiar de morbul acesta, cheamă pe atare descântător sau descântătoare, ca să-i *coate* — descânte — de *mătrici.*

Această *cotare* — descântare — se face aşa, că se ia untură râncedă, veche de mai mulţi ani, şi aceea se pune într-un vas. Apoi, cu un cuţit de şatră, închegător şi barem cu două tăişuri (custuri), la care cuţit e de lipsă să fie ceva parte făcută din aramă, ţinându-le în mâna dreaptă şi atingând continuu cu el untura cea râncedă, zice următorul descântec :

Mă luai,
De la masa mea,
Mă dusei
De la casa mea,
De la masa mea
Pe cale,
Pe cărare.
Când fusei la mijloc de cale,
La mijloc de cărare
Mătricele mă-ntâmpinară,
Mătricele cu frecatul cel mare,
Mătricele cu 99 de feluri,
Mătricele de 99 de neamuri.
Pe gură mi s-o băgat
Prin oase mi s-o-nşirat.
Io prinsei a mă cânta,
Prinsei a mă văieta.
Nime-n lume nu mă vede,
Nime-n lume nu m-aude,
Numai singur Maica Sfântă
Deasupra pământului
Din naltul cerului,
Din poarta raiului.
Maica Sfântă mă-ntreabă :
— Ce te cânţi,
Ce te vaieţi ?
— Da cum nu m-oi cânta,
Cum nu m-oi văieta ?
Mă luai de la casa mea
De la masa mea,
Pe cale, pe cărare.
Când fusei la mijloc de cale,
La mijloc de cărare,
Matricele mă-ntâmpinară.
Matricele cu lucru rău,
Matricele cu rândul lor
Matricele cu frecatul cel mare,
Matricele de 99 de feluri,
Matricele cu 99 de neamuri.
Pe gură mi s-o băgat,
Prin oase mi s-o-nşirat.
— Oh ! fiica mea !
Nu te cânta,
Nu te văieta,
Nu gândi nemică.
Nu ţi-a fi nemică
Cuţitu de şatră
În mâna dreaptă
Luao-i
În untură râncedă cota-ţi-oi
La Marea Roşie duce-le-oi.
Acolo să peie,
Să respeie
Ca spuma de mare,
Ca scopitul sub picioare
Tu sănătoasă să rămâi.

Aici, atât femeia morboasă cât şi descântătorul sau descântătoarea *scopesc* de trei ori şi *scopitul* îl freacă bine cu piciorul.

Cu untura descântată se unge femeia morboasă, pe unde o doare, iar descântarea numai marțea și sâmbăta seara se poate face, ca să aibă folos [1].

Femeia, căreia i s-a descântat descântecul acesta, crede că trebuie numaidecât să aibă copil.

Femeia, care nu are copil, se zice că nu e bună la Dumnezeu, și din cauza aceea nu poate avea [2]; iar aceea, care anume face ca să nu aibă, după părerea poporului, e *drăcoaie* și în cealaltă lume *gândaci*, adică șerpi, de țâțe, iar fătul ei, ce ar fi avut să-l nască viu, e pierdut [3].

[1] Acest descântec, dict. de economul Ioan Bot din Vălenii Șomcutei Mari, se află publicat de Elia Pop în „Gutinul", an. I, nr. 30, Baia Mare, 1889.

[2] Cred. Rom. din Mahala, districtul Cernăuțului, com. de Ionică al lui Iordachi Isac, agricultor.

[3] Cred. Rom. din Șomcuta Mare (Chioar) și împrejurime, com. de Elia Pop, învățător.

II

În altă stare

Pe cât de mare i-a fost mai înainte tinerei neveste teama că nu va binecuvânta-o Dumnezeu cu gloată, pe atât de mare îi este ei grija, după ce *a purces acuma grea* [1], ca *să nu piardă fătul,* pentru că, în genere, toate nevestele, cari se află *în altă stare,* fiind foarte gingașe și simțitoare mai pentru toată nimica, sunt mai mult sau mai puțin expuse de a nu putea purta copilul tot timpul cât se cere, ca să-l poarte. Drept aceea, fiecare nevastă caută acum a se feri de toate acelea care ar putea să-i fe atât ei cât și copilului, ce-l poartă, spre oareșicare scădere sau daună, și această ferire, împreunată cu diferite datine și credințe apucate din moși, strămoși, durează tot timpul de când a simțit că a purces grea și până după naștere, atât în decursul ocupațiilor sale de toate zilele, cât și în timpul mâncării și a băutului ; atât în decursul gătirii, preumblării și petrecerii, cât și în cel al odihnei, mai pe scurt la orișicare ocazie.

Așa, din momentul când a simțit că *e în altă stare,* se încinge necontenit peste tot timpul îngreunării. De lucrat nu-i vorba, că se apucă ea singură la lucru, atât prin casă cât și pe afară, unde și când cere trebuința, dar în tot timpul însărcinării se ferește de a se osteni din cale afară, prea bine știind că osteneala cea mare, precum și ridicăturile foarte lesne pot să-i strice.

Cele mai uzitate datine și credințe în timpul lucrării sunt deci următoarele:

Ca o femeie însărcinată să facă lesne, de câte ori mătură și ia gunoiul în poală, aruncându-l, să zică : „cum arunc gunoiul acesta de iute, așa să și fac de lesne !".

Femeia însărcinată, care va culege surcele în poală, copilul ce-l va face va avea pe corp niște pete de diferite mărimi ; iar aceea, care va culege în poală surcele ieșite din rindea, va face copilul cu părul creț [2].

Să nu pună vreo legătură după cap, ca s-o depene, că apoi are să fie copilul cu buricul pe după cap [3] ; iar dacă trece cineva peste o femeie

[1] Femeia care se află în starea binecuvântată, se numește în limba poporului din Bucovina *grea, îngreunată, îngreeată, însărcinată, încărcată, împovărată, groasă, în altă stare, neslobodă,* iar în ținutul Năsăudului din Transilvania pe lângă unii din termenii înșirați mai sus, se mai întrebuințează încă și aceștia: *tăroasă* și *în starea darului.*

O fată mare însă care se află în asemenea împrejurări, se zice că e *burduhoasă, burduhănoasă, cu pântecele până la gură, cu ciolane în pântece,* iar după ce a născut, se numește în cele mai multe părți din Bucovina, cu deosebire însă la munte, *vădană.*

[2] G.S. Ioneanu, *Mica colecție de superstițiile pop. rom.,* Buzău, 1888, p. 6.

[3] Com. de Romul Simu, învățător din Orlat, în Transilvania.

îngreunată și nu-și aduce degrabă aminte, atunci copilului i se învârte buricul pe după grumaz [1].

Să nu descul̦e pe nimeni, nici să nu tragă cioarecii cuiva, că apoi nu poate naște până ce acela pe care l-a dscultat sau dezbrăcat, nu-i va da apă din opincă sau cizmă etc.

Să nu deie nimănui apă în timpul stării binecuvântate, căci apoi nu poate naște până ce acela, căruia i-a dat ea apă, nu-i va da apă de băut din pumni.

Să nu sufle în cuptorul de pâne, că face copilul cu limba prinsă [2].

Prin războiul de învelit pânza să nu treacă nici o femeie, pentru că naște *copii gemeni* [3].

Când gată femeia pânza de țesut trimete pe un copil al ei afară, călare pe fușteii războiului, cu ochii închiși. În drum îi deschide și ce vede întâi, bărbat ori femeie, de acel sex are să fie cel mai de aproape născut al femeii [4].

În timpul mâncării și al băutului :

O femeie rea nu se prea lasă a se duce într-o casă, unde se mănâncă, ca nu cumva să râvnească și ea, cu toate că o astfel de femeie, oriunde s-ar duce și ar afla oameni mâncând și bând, oamenii respectivi nu mănâncă și nici nu beau nimic până ce n-o îmbie și pe dânsa, dându-i în același timp din fiecare specie de mâncare și băutură să guste și ea măcar cât de puțin, ca să nu i se întâmple vreun rău, știind fiecare prea bine că toate femeile îngreunate fără deosebire, capătă felurite gusturi de mâncare și băutură [5] și dacă nu li s-ar da de gustat, foarte lesne ar putea să piardă.

Și femeia, de ar fi cât de sfiicioasă și rușinoasă, nu se opune, știind ea prea bine că, dacă n-ar gusta, lesne ar putea, mai pe urmă, să-i fie rău [6].

Dacă o femeie îngreunată *poftește* de la cineva vreun fel de mâncare sau băutură și acela nu-i dă, atunci spun românii din Bucovina că

[1] Dict. de Mariuca Nistor, romancă din comuna Mălini, jud. Suceava, pl. Muntele, în Moldova.

[2] Com. de R. Simu.

[3] „Luminătoriul", an. X, Timișoara, 1989, nr. 27, în „Foișoară".

[4] *Călindarul poporului pe anul com. 1889*, an. IV, Sibiu, p. 73.

[5] S-a observat adeseori, că o seamă de femei îngreunate, care având, pe de o parte, mare *jig*, pe de altă parte însă căpătând felurite gusturi, unele mai ciudate decât altele, mâncau, dar mai mult pe ascuns, *cridă, bucăți de sare, var, cărbuni, humă, cărămidă, lut de la gura cuptorului*, etc.

[6] Pretutindeni în Bucovina, apoi în Transilvania com. de R. Simu și I. Georgescu — în Moldova de M. Nistor : „femeia îngreunată să nu poftească nimic, iar dacă poftește să i se dea orice ar fi, că de nu, pierde" ; „Șezătoarea", ed. Artur Gorovei, Fălticeni, an. I, 1892, p. 52 : „Femeia îngreunată trebuie să guste din tot ce vede, să-și aducă aminte că-i îngreunată la vederea tuturor lucrurilor urâte, și să nu ție mânile în cruciș pe pântece".

În Banat, com. de Ioan Popovici, învățător în Opatița : „Sunt unele femei greoaie, cărora văzând ceva bun și gustos de mâncare, îndată *li se lasă* (poftesc) a mânca. Deci, femeile cele știute și pățite în d-ale de astea îndată dau din cele ce au femeii celei îngreunate zăcând : „na, că știu că ți s-a lăsat și să nu lepezi băiatul". Iar cele nepractice și nepățite nu-i dau și apoi femeia, ce a văzut și n-a căpătat să guste, fiindu-i gândul tot acolo și dacă-i este rușine, nu cere, nu mult după aceea leapădă băiatul".

În Ungaria, com. de Elia Pop, învățător în Șomcuța Mare : „Femeia îngreunată, dacă intră în cutare casă și vede atare mâncare prin care i s-ar cășuna ceva, trebuie să-i dai să mănânce sau cel puțin să guste".

e păcatul celui ce nu i-a dat și cu cât e femeia mai pofticioasă, cu atâta și păcatul respectivului e mai mare.

Românii din Moldova cred și spun că, dacă ți-a cere ceva o femeie însărcinată și nu-i da, au să-ți roadă șoarecii lucruri din casă [1].

De la credința cea foarte răspândită în toate părțile locuite de români, că adecă e păcat a nu da femeii îngreunate ceea ce poftește, vine apoi și datina că cei mai mulți, când văd pe vreo femeie îngreunată și cred că i-ar fi din ceva rău, îndată îi dau de gustare.

Adeseori însă se-ntâmplă că unele femei îngreunate, fără să vadă pe cineva mâncând sau bând, capătă poftă ca din senin, te miri de ce lucru. Atunci bărbații lor se fac luntre și punte, ca să le aducă lucrul poftit [2].

Neputând însă bărbații a le aduce și a le da la timp cele poftite și văzând că începe a li se face rău, aleargă degrabă la moașă sau la o babă știutoare, care se pricepe în ale leacurilor, și o cheamă ca să vie să le facă ceva, doară nu pierd.

Moașa sau baba sosită ia degrabă 8—9 *sâmburi de pepene* și vreo două rămurele de *cimbru bun*, adecă *cimbru de grădină ;* pisează bine atât sâmburii și rămurelele și punându-le apoi în rachiu sau și apă, dă femeii bolnave rachiu de acesta să beie. După ce a băut, pune vreo câteva coji de ceapă într-un hârb cu cărbuni și o afumă cu fumul ce iese din coji. Băutura și afumatul acesta se repetă mai adeseori.

Făcându-se aceasta se zice că femeii i se face bine, *nu pierde*, și dacă copilul e viu, îl *poartă* mai departe, până ce-i sosește timpul, ca să nască [3].

Alte femei, din contră, văzând pe una îngreunată că *e fără vreme pălită* și că se află în pericol de a pierde, o afumă cu *nas (nări) de vulpe.* Făcând aceasta, femeia, dacă nu i-a fost sosit timpul, nu pierde, iar dacă e cu vreme, naște cum se cade, fără să i se întâmple ceva din cauză că a afumat-o.

Cu nări de vulpe se afumă nu numai acele femei, cărora li s-a făcut rău din cauza că au fost poftit ceva și nu li s-a dat la timp, ci și cele ce s-au spăriat de ceva [4].

În Moldova, unele femei, care sunt în pericol de a pierde, caută degrabă *cruce de nucă* [5] și sămânță de *pepini* (castraveți), le râșnesc sau pisează binișor la un loc, le amestecă cu rachiu, vin, apă, adecă cu ce le vine mai degrabă dindemână și apoi le beu. Altele ard bumbi de suman de orișice coloare, pun scrumul ce se face dintr-înșii în apă, și apă de aceea beu la trei răstimpuri. Și iarăși altele, având *coadă de păun* [6] strânsă, o usucă, o râșnesc bine, și apoi, amestecând-o cu apă, iarăși o beu.

Dacă e chemată moașa sau o altă babă știutoare, aceea, pe lângă întrebuințarea mijloacelor mai sus arătate, mai încălzesc încă și o că-

[1] El Sevastos, *Călătorii prin Țara Românească*, Iași, 1888, p. 48
[2] Com. de Ioan Berariu, paroh în Stroiești.
[3] Dict. de Catrina Racolța din Calafindești,
[4] Dict. de Paraschiv Lehaciu-Leușteanu din Fundul Moldovei, districtul Câmpulungului.
[5] Sâmbure de nucă, pentru că acesta e cu cruce.
[6] *Coada de păun*, un fel de floricică.

rămidă, o aruncă într-o strachină cu rachiu, și apoi cu aburul ce iese dintr-acesta abureşte de jos în sus corpul femeii, ce e în pericol de a pierde. Dacă nu-i ajută aceasta, spală icoana Maicii Domnului şi-i dă apă de aceea de băut ; sau ia o coasă, deschide o fereastră, prinde coasa de măsea, o pleacă puțin cu vârful în jos pe fereastră afară, toarnă apă de trei ori pe pânza coasei, astfel ca să se scurgă pe lângă vargă într-un vas şi apoi din apă de aceasta dă femeii de trei ori de băut, iar cu restul o spală mai întâi pe cap, apoi pe tot corpul.

După toate acestea, care trebuie să se facă cât se poate de iute, ia *tortu de învăţătură*, adecă de acela la care s-au învăţat întâia oară copilele a toarce, îl deşiră, îl udă puţin, şi apoi o leagă cu dânsul peste pântece, şi astfel legată trebuie să umble trei zile, adecă până ce a trecut toată primejdia [1].

O femeie îngreunată trebuie mai departe să se ferească foarte tare de a mânca fiece, pentru că şi aceasta încă poate foarte lesne să-i strice. Aşa, nu e bine să mănânce două poame, care sunt crescute şi lipite una de alta sau, după cum spun bucovinenii şi moldovenii, să nu mănânce nici un fel de *poame îngemănate*, căci *va face copii gemeni* [2].

Nu e bine să mănânce din *măr rupt*, început, adecă netăiat, că *face copil cu semn*, ca şi când *ar fi muşcat de un câne* [3].

Să se ferească, în timpul cât e grea, de mâncarea *poamelor crude*, dar având poftă să i se împlinească căci, la din contră, naşte fără timp, şi neîmplinitorului i se impună aceasta ca un păcat din cele mai mari [4].

Asemenea, nu e bine să mănânce duminica *fructe păstăioase*, căci copilul se va face *bolând* şi tâmp la minte, şi toată viaţa lui comite numai fapte rele. „Dacă Dumnezeu vrea să te bată, îţi ia mintea", zice proverbul, drept aceea se cuvine ca, prin post, să se depărteze această nenorocire de la copil [5].

Să nu mănânce carne netăiată din frigare că face copilul cu limba prinsă [6].

Să nu mănânce borş umplut în zi de sec, căci copilul va avea un fel de bubuşoare numite *focuri* [7].

Să nu mănânce nicicând, cât timp e îngreunată, aripi de găină, rață, gâscă sau şi de altă pasăre, căci copilul, după ce-l naşte, capătă morbul numit *aripi* [8].

În fine, în tot timpul îngreunării, trebuie să se ferească, ca să nu fure nimic de ale mâncării, pentru că fiind prinsă, în ruşinea ei, lesne ar putea să se prindă cu mânile de obraz, şi prinzându-se, copilul ce-l naşte se iveşte cu semnul lucrului furat pe trup [9].

[1] Com. de mai multe românce din Bucovina şi Moldova.

[2] În Bucovina şi dict. de M. Nistor, vezi G. S. Ioneanu, *op. cit.*, p. 5 ; „Şezătoarea", an. I, Fălticeni, 1892, p. 127 : „Lucruri îngemănate, să nu mănânci, că faci copii gemeni".

[3] Com. de R. Simu.

[4] Aurel Iana : *Credinţele la naşteri, din părţile Oraviţei*, în „Familia", Oradea Mare, an. XXV, 1889, nr. 41, p. 483.

[5] Heinrich v. Wlislocki, *Aus dem Leben der Siebenbürger Rumänen*, Hamburg, 1889, p. 6.

[6] Com. de R. Simu.

[7] El. Sevastos, *Călătorii...*, p. 69.

[8] Dict. de mai multe românce din Bucovina.

[9] Com. de Victor Tocariu, învăţător în Valea Putnei.

De aceea, în Țara Românească se recomandă mamelor, care poftesc la ceva și care doresc mai cu seamă poame, pe care nu le pot avea îndată, de a nu pune mâna pe corpul lor, de teamă ca, copilul să nu poarte, aidoma însemnat în acel loc, obiectul ce ele au voit să aibă.

Credința aceasta se găsește și în Francia, Lotaringia și la multe alte popoare, deși știința modernă o respinge ca neîntemeiată, cu toată autoritatea contrarie a lui Hipocrat, Galileu, Aristotel și Votlaire [1].

În timpul gătirii :

Să nu-și înnoade pletele, că face copilul cu limba împiedicată.

Să nu-și puie floare la brâu, că face copilul cu semn [2].

În timpul preumblării :

Femeia îngreunată, când va fi cu o lună înaintea vremii nașterii, să umble mult și să bea mentă fiartă cu vin sau limbricariță albă [3].

Femeii, împovărate să nu-i treacă nimeni pe dinainte, tot timpul cât se află în această stare, căci acela, în cealaltă lume, o poartă în spinare. Asemenea, să nu zvârle cu vreo floare într-însa, că, copilul se face cu semn [4].

Femeia îngreunată, atât după credința românilor din Bucovina cât și a celor din Transilvania, să nu se uite nicicând lung și cu prea mare pasiune la lucruri și oameni sluți, urâți, ologi, șchiopi, orbi, mai pe scurt să nu se uite, cum se spune, uitându-se la ceva, fie om, animal defectuos, însemnat, ci, îndată cum a văzut ceva, să-și aducă aminte că e în stare binecuvântată și că, prin urmare, nu e bine a se uita mult și lung la nimică, că atunci copilul se naște, după cum a arătat lucrul sau omul ce l-a văzut.

În părțile Oraviței, din contră, e o datină că, văzând femeia în răstimpul stării binecuvântate ceva urât (om șchiop, orb sau alt lucru), spre a nu fi nou născutul asemenea, zice : „ nu văd unul ci văd doi". Asemenea, nu este iertat să fure în acest răstimp ceva și de se va întâmpla un astfel de caz, apoi să nu ducă mâna la față, în credința ca nu cumva acel obiect să se facă la cel nou născut și să zică : „nu iau unul, ci iau doi" [5].

În alte părți ale Banatului se zice că muierea *greoane*, sub tot decursul însărcinării, nu e bine să iasă din casă și să meargă în locuri de acelea, unde ar avea prilej să vadă lucruri extraordinare, prin care i s-ar putea apoi atrage și însuși fătului, ce-l poartă, niște asemănări și mișcări de ale acelora lucruri, persoane sau animale, ce le-ar vedea.

Dacă însă o muiere prin vedere și mirare a atras deja fătului său unele însușiri nefirești, care după naștere și până într-o lună de zile se cunosc foarte bine, atunci trebuie să urmeze astfel :

[1] T. Georgescu — Djuvara, *Superstiții populare la români și la diferite popoare*, în „Țara nouă", București, 1885, an. II, p. 218.
[2] Com. de R. Simu.
[3] Dim. P. Lupașcu, *Medicina babelor, Adunare de descântece, rețete de doftorii și vrăjitorii bă̆bești.* Extras din „Analele Academiei Române", București, 1890, p. 62.
[4] Com. de R. Simu.
[5] Aurel Iana, *op. cit.*, p. 483.

Să ia într-o *duminică tânără* [1], pe timpul acela când se află oamenii în biserică, și anume cam pe la mijlocul liturghiei, pe copilul cel cu semn în brațe, să se așeze cu dânsul pe pragul sobei (a chiliei) unde locuiește și, ținându-l în poale să-i deie țâță, aducându-și în același timp aminte și gândind la aceea ce a văzut și s-a mirat, să se roage în gândul său lui Dumnezeu, ca acesta să depărteze toate însușirile nefirești și neomenești de la fiul sau fiica ei. Cam la vreo două minute după aceasta, să se scoale de acolo și să se pună să șadă pe pragul de la cuină (caulină) în mijlocul ușii și iarăși să-i dea țâță. Apoi și de aci să se scoale și punându-se pe pragul de la coridor să șadă, ținând picioarele pe pământ, chiar unde picură apa din streașina casei, asemenea să-i dea țâță gândind la celea ce le-a văzut, rugându-se la Dumnezeu și zicând :

„Doamne, Dumnezeulue, atotputernice, care ai făcut pe om după chipul și asemănarea ta, îndepărtează de la fiul (fiica) meu N.

Toate apucăturile
Și toate însușirile,
Cele nefirești
Și neomenești.
N. să rămână
Curat
Și luminat,
Ca aurul strecurat.
Ca Sfânta Maică Marie
Ce l-a lăsat.
Ca roua-n câmp,
Ca steaua-n cer !
Amin !

Această procedură să se repete de trei ori, adecă în trei *duminici tinere*, în timp de trei luni, și după ce va fi făcut aceasta se crede că toate semnele și însușirile cele neomenești și nefirești trebuie să dispară de la copil [2].

În Transilvania, dacă copilul are semne pe față ori pe trup, mama sa se pune și șade, în timpul acela, cât stă în casă, pe pragul casei în șase vineri și totdeauna scuipă pe copil. Iar dacă nu-i trece în răstimpul acesta, face și de altă dată, orișicând poate umbla prin casă [3].

În Bucovina și în unele părți ale Transilvaniei se crede că dacă femeia îngreunată va fura ceva, copilul ce-l va naște, va fi hoț [4].

Dacă va vedea vreun foc mare, vreuna sau mai multe case arzând, să nu pună de fel mâna la față, nici să nu se mire, căci noul născut va avea pete roșii pe obraz, și mai ales acolo, unde a pus mai întâi mâna [5].

Văzând un mort, spre a nu fi culoarea noului născut palidă, rostește

[1] Sub „*duminica tânără*" se înțelege duminica dintâi după lună nouă.
[2] Com. de I. Popovici, învățător.
[3] Com. de B. Iosof.
[4] Com. de R. Simu.
[5] Pretutindenea în Bucovina.

cuvintele, ce le rosteşte când vede pe vreun om diform, adecă: „nu văd unu, ci văd doi“ [1].

Mai departe, femeia îngreunată să nu deie cu piciorul în vreun câne, căci copilul ce-l va naşte va fi câinos la inimă [2], sau după cum spun şi cred românii din Transilvania, copilul femeii ce va da cu piciorul în vreun câne sau mâţă, va fi flocos şi păros ca animalul pe care l-a lovit [3].

Dacă vreo femeie în stare binecuvântată prinde vreun porc de păr, sau umblă cu peri de porc în mână, atunci copilul după ce-l naşte, capătă morbul numit *părul porcului* [4].

Românii slavizaţi, din Moravia, spun că unei femei îngreunate nu-i este iertat să umble cu capul gol, nici să lovească vreun câine sau mâţă cu piciorul pentru că în cazul acesta va naşte prea degrabă. Iar despre caii, pe care călăreşte o femeie îngreunată, se crede că asudă tare [5].

Femeia însărcinată care va călca cu piciorul pe vreun topor, va face copilul cu nişte semne pe piept, ca crestăturile de topor; iar care va călca cu piciorul pe foc, va ieşi, pe copilul ce-l va naşte, un fel de foc, numit *„focu viu“* [6].

Femeia însărcinată să nu stea pe vreun prag, căci poate veni, în urma-i, vreun vrăjmaş să dea cu toporul în pragul pe care a stat, şi atunci face copilul cu o buză crăpată ca o tăietură.

Femeia îngreunată să nu treacă peste o funie, că face copilul cu buricul încurcat pe după gât; nici nu trebuie să stea pe vreun sac, că va naşte greu.

Femeia însărcinată care va şedea pe treptele unei scări de la casă, va face copilul anevoie, iar aceea care va şedea pe vreo albie, va naşte fată.

Femeia însărcinată, care cunună, îi va muri pruncul; iar aceea care se ştie că este însărcinată şi nu spune când este întrebată, va naşte copilul mut.

Femeia îngreunată, care poartă mai greu, va naşte băiat, dacă poartă mai uşor, va naşte fată [7].

Drept aceea, toate femeile însărcinate, care ştiu şi ceva carte, să citească în fiecare zi Visul Maicii Domnului, căci atunci vor naşte uşor şi le va trăi pruncul [8].

În fine, o cimilitură, din Bucovina, descrie pe femeia îngreunată astfel:

Merge duda pe cărare,
Patru ochi, patru picioare,
Patruzeci de unghişoare.

[1] Aurel Iana, *op. cit.*, p. 483.
[2] G. S. Ioneanu, *op. cit.*, p. 5.
[3] Com. de R. Simu.
[4] Cred. rom. din Ilişeşti, comună în district. Sucevei.
[5] I. Nep Endres, *Der Molkenkurort Roznau in Mähren und seine Umgebungen* Wien, 1872, p. 89.
[6] G.S. Ioneanu, *op. cit.*, p. 6.
[7] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac, agricultor în Mahala, districtul Cernăuţului.
[8] G. S. Ioneanu, *op. cit.*, p. 5—6.

Iar o cimilitură din ținutul Săliștei, în Transilvania, adresată unei femei îngreunate, care uită că în scurt timp *are să se răstoarne carul*, sună precum urmează[1]:

Lasă-ți, mândră, dragostea,
Și-ți caută fașia;
Lasă-ți mândră, urâtu,
Și-ți caută scutecu;
Peste o lună, peste două,
Îți trebuie troacă nouă,
Troacă nouă de lemn verde,
Că prunculețul ți se vede!

[1] Com. de B.B. Iosof.

III

Zburătorul

De multe ori, femeile îngreunate sunt expuse a pierde copilul, după credința poporului, nu numai din cauza celor arătate în capitolul premergător, ci și din cauza unor spirite rele.

Unul dintre acele spirite e și *zburătorul.*

Zburătorul, după credința poporului din Țara Românească, e un spirit rău, ca un zmeu, care intră noaptea pe coș sau horn în casele oamenilor, sub formă de șarpe și cu aparență de flacără și care chinuiește noaptea pe femeia, ce are *lipitură,* adecă pe aceea, care se scoală dimineața fără puteri, zdrobită de osteneală și cu vinețele pe corp.

Femeia, care e cuprinsă de această ființă rea, simte pe tot corpul ei o mare greutate, mușcături, ciupeli și gâdălituri, și din cauza aceasta apoi, dacă se află în stare binecuvântată, naște copilul mort.

Deci, fiecare femeie îngreunată, care a avut nenorocirea să fie vizitată de *zburător,* voind a scăpa cât mai degrabă de *lipitură,* adecă de boala cauzată de acest spirit, cheamă într-o marți sau vineri pe moașă, sau pe o altă babă știutoare, ca să-i descânte și s-o vindece.

Moașa sau baba chemată aduce apă neîncepută și o toarnă într-o căldare. Ia apoi nouă feluri de plante și punându-le și pe cestea, pe rând, în căldare, zice :

Avrămeasă,
Cristineasă,
Leușteanu,
Și odoleanu,
Mătrăgună,
Sânge de nouă frați,
Iarba ciutei,
Și mama pădurii [1].
Cum se sparge târgul,
Cum se sparge oborul,
Așa să se spargă faptul
Și lipitura
Și zburătorul.
Cum se răspândesc răspântiile,
Așa să se spargă farmecele
Și lipitura

[1] Aceste plante și rădăcini sunt adunate de babe sau țigănci, in luna lui mai, de prin păduri și de pe câmpuri.

Şi zburătorul.
Cum se răspândesc răspântiile,
Aşa să se răsipească vrăjile
Şi lipitura
Şi zburătorul!

După aceasta, pune căldarea la foc, ca să fiarbă dimpreună cu cele nouă feluri de plante.

După ce a fiert de ajuns şi anume pe timpul când *„se sparge târgul"* (în Bucureşti *„oborul")* bolnava se scaldă în scăldătoarea într-acest chip preparată.

Gătindu-se de scăldat, moaşa sau cine este, ia scăldătura şi o aruncă la răspântii cu o mare oală nouă, în trei zile, pronunţând versurile de mai sus de la 1—13.

Afară de scăldătoare şi descântecul acesta se mai fac contra lipiturei şi a zburătorului încă şi hapuri cu lucruri zise „sfinte", adecă cu tămâie smirnă, mir mare, târnoseală, praf de foi sfinţite, care se pun la icoane pe timpul cât femeia e însărcinată, iar când naşte şi până ce *„iese la moliftă"*, peste 40 de zile, ia câte două hapuri de acestea, după ce se închină şi face câte 15 mătănii [1].

[1] G. Dem Teodorescu, *Poezii populare române*, culegere de..., Bucureşti, 1885, p. 379—380.

IV

Samca sau Avestița

Un alt spirit necurat, cu mult mai înfiorător și periculos decât *zburătorul* este *Samca,* numită altmintrelea în Bucovina și *spurcata,* iar în Țara Românească *Avestița, aripa satanei.*

Acest spirit rău, care după credința românilor și cu deosebire a celor din Bucovina, e cel mai viclean și mai periculos dintre toate spiritele necurate, și care, după unii, are 19, iar după alții până la 24 numiri și tot pe atâtea răutăți în sine, se arată femeilor îngreunate mai ales când acestea se află în patul nașterii și nu numai că le înspăimântă, ci totodată le și frământă, le tortureează și le sminteşte, așa că cele mai multe dintre dânsele sau mor îndată, mai înainte de ce ar fi apucat a naște, sau rămân pentru totdeauna schimonosite și neputincioase.

Tot așa face el și cu pruncii nou născuți, de cumva aceștia nu mor mai înainte de a se naște, adecă pe când au fost mamele lor maltratate de dânsul. Pe aceștia încă îi tortureează și schimosește în tot chipul ; așa că, partea cea mai mare dintre dânșii trebuie numaidecât să moară, iar cei ce mai rămân în viață capătă boala numită, pe lângă *samcă,* încă și *răul* sau *răutatea copiilor* și *spasmă,* care asemenea îi muncește și schimosește în tot chipul, și din cauza căreia, dacă nu se caută din bună vreme, încă mor.

Samca, se arată femeilor îngreunate și pruncilor atât ziua cât și noaptea în diferite chipuri, precum : ca muscă, cărăbuș, pasăre, mâță, câne, păianjen, găină, capră, porc, cioară, broască, precum și ca multe alte animale și insecte numai ca oaie, vițel și porumbel nu se poate arăta, fiindcă acestea reprezintă nevinovăția și curățenia, și din cauza aceasta apoi nu se poate nicicând preface în chipul lor. De casa sau persoana aceea însă, la care se află toate numirile sale scrise, nu se poate nicidecum apropia, deoarece ea, pe când avea să nască preacurat Fecioara Maria pe Domnul nostru Isus Cristos, voind a merge, ca s-o sminteească și pe dânsa, fiind întâmpinată de Arhanghelul Mihail și aflând acesta, din propria ei mărturisire, ce are de gând să facă, atât ce mi-o bătu cu un bici de foc, până ce-i promise, că nu se va apropia nicidecum de casa sau persoana la care se vor afla numirile ei scrise [1].

Drept aceea, mai fiecare femeie îngreunată și mai ales acelea, care au fost, încă pe când erau mici, atacate de acest spirit rău, temându-se ca nu cumva să fie cuprinse și maltratate de dânsul și în timpul nașterii,

[1] Com. de G. Tomoioagă, cant. bis. Dar să se vadă și rugăciunea ce o reproducem mai la vale.

pun ca să li se scrie în formă de cărticică un fel de rugăciune, numită în unele părţi ale Bucovinei *„rugăciunea sf. Arhanghel Mihail“*, care nu numai că cuprinde în sine toate numirile sale, ci e totodată şi îndreptată în contra lui, şi pe care femeile o poartă apoi ca amulet la sine, de cum s-au simţit că au purces îngreunate şi până după naştere, unele chiar şi toată viaţa.

Se caută însă totdeauna, ca să le-o scrie un moşneag bătrân şi neputincios, care, cum se zice, „şi-a trăit traiul şi şi-a mâncat mălaiul“ ; nicicând însă un fecior sau o fată mare, un bărbat sau o nevastă pentru că *Samca* se leagă apoi de cel ce a scris-o, pe când de moşnegi nu se leagă aşa de uşor, şi chiar dacă se şi leagă, nu le poate nimic alta strica, decât doară numai că-i face să crişte noaptea, prin somn, din dinţi şi din măşele, mai mult nimic.

Cel ce se prinde că va scrie-o, şi care drept răsplată pentru întreprinderea şi munca sa capătă de multe ori şi până la 4 fl. v.a., o scrie totdeauna pe numele femeii ce are *samcă* sau se teme că va căpăta-o, şi care apoi trebuie să o poarte la sine, dacă voieşte să nu se lege *Samca* de dânsa.

Scriitorul, dacă e deprins, desemnează mai întâi chipul Samcăi şi al Arh. Mihail, bătând-o cu un bici de foc sau străpungând-o cu o sabie, şi apoi îi scrie toate numele şi rugăciunea îndreptată contra ei [1].

Mulţi inşi îndătinează de a scrie cele 19—24 numiri ale Samcei şi pe unul dintre păreţii casei sau şi în alt loc din casă, crezând că nimeni apoi din casă, unde-i sunt scrise numele şi îi e desemnat chipul cum o bate Arh. Mihail, nu se poate apropia ; iar dacă cineva din casă a fost atacat de dânsa, îl părăseşte şi nu se apropie mai mult de dânsul.

Iată acum şi rugăciunea, despre care ne-a fost mai sus vorba : „În numele Tatălui şi al Fiului şi al sfântului Duh, Amin. S.S.S.D.S.

„Eu, Sfântul Arhanghelul Mihail voievodul oştilor cereşti, pogorându-mă în munţii Eleonului, întâmpinai pe *Avizucha, aripa satanei*, şi era foarte groaznică ; părul capului ei era până în călcâi şi mânile ei erau de fier şi unghiile la mâni şi la picioare, ca la secere ; ochii erau ca stelele. Şi o întrebară Arhanghelul Mihail : „de unde vii tu, duh necurat, şi încotro mergi, şi cum îţi este numele tău“ ? Iar ea a zis : „Eu sunt *vaşcă-Avizuha*, aripa satanei, şi mă duc în Vefleemul Iudeei, că am auzit că vrea să nască pe Isus Cr. din Maica Fecioară Maria ; şi merg să o smintesc pe ea“. Atunci, o luă Arh. Mihail de părul capului ei şi o băgară în lanţ de fier şi i-a pus paloşul în coastele ei şi o băgară foarte tare, ca să-i spună toate meşteşugurile ei. Iar ea a zis : „Eu mă fac ogar, şi broască, şi cioară şi porumb [2] şi muscă şi păianjen, şi săgeată groaznică“ ; şi aşa intru în casele oamenilor şi le smintesc bărbaţii şi le bolnăvesc femeile şi pruncii, şi omor în pripă şi dobitoacele lor. Şi am 19 nume : 1, mă cheamă *Văstiţa,* al 2-lea *Navodaria,* al 3-lea *Solnomia,* al 4-lea *Silina,* al 5-lea *Linicoida,* al 6-lea *Avizuha,* al 7-lea *Scarmila,* al 8-lea *Miha,* al 9-lea *Lepiha,* al 10-lea *Gripa,* al 11-lea *Stana,* al 12-lea *Naconta,* al 13-lea *Atana,* al 14-lea *Hubiba,* al 15-lea *Huba,* al 16-lea

[1] Dict. de Paraschiva Lehaciu-Leuşteanu din Fundul Moldovei, comună în districtul Câmpulungului.

[2] Poate că aici ar trebui să steie *cioară porumbă*, căci în porumb, după cum s-a arătat mai sus, nu se poate preface.

Giona, al 17-lea *Glubiņa*, al 18-lea *Isprava*, al 19-lea *Tihana*; şi unde sunt acest nume ale mele scrise şi chipul meu, eu de acea casă nu mă pot apropia, atât cât de 70 hotare de loc". Atunci i-au zis ei Arhanghel lui Mihail: „Iată îţi spui şi-ţi zic ţie şi te leg cu numele Domnului nostru Is. Crist. Dumnezeu să n-ai putere a te apropia de casele robilor lui Dumnezeu N.N., şi de fiii lor N.N. nici de dobitoacele lor, nici de câştigul lor dat. Dumnezeu zice să te duci în munţii pustii, unde omul nu locuieşte şi cocoşul nu cântă, în pietre seci, acolo să-ţi fie locuinţa ta în veci. Şi iar te jur cu numele Domnului nostru Is. Crist. şi cu prea curata lui maică pururea Fecioara Maria şi cu Ioan Botezătorul şi cu cei 12 pooroci, şi cu cei trei Ierarhi Vasile cel Mare, Grigore Bogoslovul şi Ioan Zlataust, cu Maftei, Luca, Ioan şi Marcu, cu cei 4 evanghelişti, cu cei 318 părinţi de la Niceea, cu sfântul m.m. Gheorghe şi sfântul Dumitru, şi Ierarhul Nicolae, Teodor Stratilat, şi cu Ioan cel Nou de la Suceava şi cu toţi sfinţii cuvioşi şi cuvioasele mucenice, şi cu toţi sfinţii acum şi pururea şi în vecii vecilor amin" [1].

O variantă a acestei rugăciuni, scrisă pe o jumătate de coală de hârtie, care mi-a comunicat-o C. Soroceanu, cantor la biserica sfântului Nicolae din Suceava şi care la rândul său a căpătat-o, după cum mi-a spus, de la un călugăr din mănăstirea Dragomirna, sună precum urmează:

„În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, Amin!"

„Eu Sf. Arhanghel Mihail, pogorându-mă din muntele Elionului, întâlnii pe acest duh necurat, cu pielea goală, ochi ca sticlele, cu ţâţele *pâră* la genunchi, cu părul capului *pâră* la călcâi, unghiile ca secerile; şi l-am întrebat: „unde mergi tu, duh necurat?" şi a răspuns: „merg, că am auzit că vrea să nască Maria Fecioara prunc dintr-însa, şi eu merg să o smintesc pe ea!".

Şi auzind aceasta Arh. Mihail, s-a mâniat foarte rău şi l-a luat de părul capului şi l-a bătut cu paloşul cel de foc, şi l-a legat de grumaz cu lanţ de fier, şi l-a întrebat cum îi este numele. Iar acel duh necurat a răspuns că are 19 nume precum: *Aripa Satanei, Abaroca, Ogarda. Nesuca, Muha, Aspra, Hluchica, Sarda, Viniţa, Zoiţa, Ilinca, Merana, Feroca, Fumaria, Nazara, Hlubic, Nesatora, Genţia, Samca*; iar unele sunt numele mele scrise, nu mă pot apropia de aceea casă şi de acel om de 100 mile de loc.

Şi iar îl scutură Arh. Mihail şi-l întreabă: „cum poţi tu intra în casele creştinilor de sminteşti şi pe femei şi pe pruncii lor?"

Şi a răspuns satana către Sf. Arh. Mihail, că se preface în felurite chipuri, precum: mâţă, muscă, păianjen, pasăre, umbră, şoarec, şi aşa intră în casele oamenilor de sminteşte pruncii femeilor!

Sf. Arh. Mihail l-a blestemat cu numele Domnului nostru Is. Cristos şi al Maicii Preacurate, Fecioară Maria, şi cu toate puterile cereşti, cu Heruvime şi Serafime, cu Anghel, Arhanghel, cu cetele mucenicilor, proorocilor, patriarhilor, cuvioşilor, drepţilor, şi cu marele Vasilie, Grigorie cuvântătorul de Dumnezeu şi Ioan Gură de Aur, cu Aftanasie şi Chiril, cu Antonie şi Teodosie, cu Niculai de la Mira şi Spiridon făcătorul

[1] Această rugăciune am reprodus-o dintr-o cărticică mică tipărită în Sibiu în 1862, în care se mai află tipărite încă şi *„Epistolie a Domnului nostru Is. Cr., ce a trimis-o Dumnezeu din cer"*, apoi *„Epistola Maicii Domnului"* şi *„Afurisaniile Arch. Mich. asupra Satanei de Saca"*.

de minuni, şi cu toţi sfinţii şi-i zise : „Să nu te apropii de 7 mile de casa robilor lui Dumnezeu, şi a fiilor lor, nici de ograda lor, nici de toate câte le-au dat Dumnezeu lor, că toiagul cel de fier, şi focul cel nestins, şi pedeapsa răsplătirii ţi-au rânduit ţie diavole, Dumnezeu, ca să te munceşti, tu duh necurat şi cu celelalte duhuri necurate şi cu toţi slujitorii tăi care aţi căzut din lumina cea de sus din cer, şi v-aţi făcut din îngeri luminaţi, draci întunecaţi, că însuşi Dumnezeu v-a înrudit, ca să muriţi cu toţi slujitorii în fundul Tartarului, unde viermele nu doarme şi focul nu se stinge nesăvârşiţi în veci ! Amin !"

Ce se atinge în special de rugăciunea aceasta, care în unele exemplare tipărite e însoţită de o iconiţă, ce reprezintă de o parte pe Sf. Sisoe cu un copil mic şi în braţe, iar de altă parte pe Sf. Arhanghel Mihail străpungând cu sabia pe *Samca* sau *Avestiţa* (v. fig. I şi II) şi asupra căreia B.P. Hasdeu a scris un studiu foarte interesant şi instructiv, argumentând că e de origine bogomilică, adică alcătuită de ereticul *Bogomil* trebuie să amintim aici că ea este foarte răspândită nu numai la români, ci şi la popoarele slave.

Ba, ea se află chiar şi la evrei într-o formă aproape identică cu cea română, servindu-le şi lor ca amulete pe lângă nepoate sau lăuze, ca şi româncelor, cu acea deosebire numai că în legenda evreilor în locul Arh. Mihail se întâlneşte proorocul Ilie cu Lilithu, spirit care ia locul Samcei sau Avestiţei ; încolo fondul, ba chiar şi vorbele sunt mai aceleaşi. Lilith, ca şi Samca, se duce să smintească femeia, ce se află pe patul naşterii şi să omoare pruncul nou născut, dar este bătut de Ilie, căruia îi spune apoi un şir de numiri ce are, şi pe urmă, îi promite, că se va depărta de acea casă, unde-şi va vedea numirile scrise [2].

Încât pentru numele *Samca* sau *Avestiţa*, care i se dă mai cu seamă acestui spirit necurat şi răutăcios, şi în contra cărui a fost dintru început alcătuită rugăciunea aceasta de către ereticul Bogomil, trebuie să amintesc aici că el nu e nimic alta decât numai personificarea *frigurilor* şi *fierbinţelei*, de care sunt cuprinse mai ales femeile cele slăbănoage în timpul naşterii [3].

În fine, merită a fi amintit aici încă şi aceea, că şi românii din unele părţi ale Transilvaniei încă cred că există un spirit necurat şi răutăcios, care omoară pe copiii cei nebotezaţi şi care se numeşte *Baba Coaja.*

Baba Coaja, care corespunde fiinţei mitologice germane *„Frau Brechta mit dem Klumpfuss"* şi care e regina tuturor spiritelor celor necurate şi rele, are, după credinţa românilor transilvăneni, un picior de fier, unghii de aramă la degetele mânilor, şi un nas lung de sticlă. Ea omoară pe copiii nebotezaţi, iar sufletele lor le închide în tufişe de soc, unde petrec apoi până ce le putrezeşte corpul.

Din cauza aceasta, apoi, românii nicicând nu strică sau sapă bucuros socul [4].

[1] B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*, Bucureşti, t. II, 1879, p. 263—291 ; 717—720
[2] M. Gaster, *Literatura populară română*, Bucureşti, 1882, p. 396.
[3] Vezi mai pe larg despre chipul şi faptele Samcei, precum şi despre rugăciunile şi mijloacele, ce le întrebuinţează românii contra ei, pe lângă studiile citate mai sus, încă şi „Samca" (din mitologia daco-română), studiu publ. de S. Fl. Marian în „Amicul familiei", Gherla, an. IV, 1880, p. 70 şi 87.
[4] Wlislocki, *op. cit.*, p. 8.

Fig. I

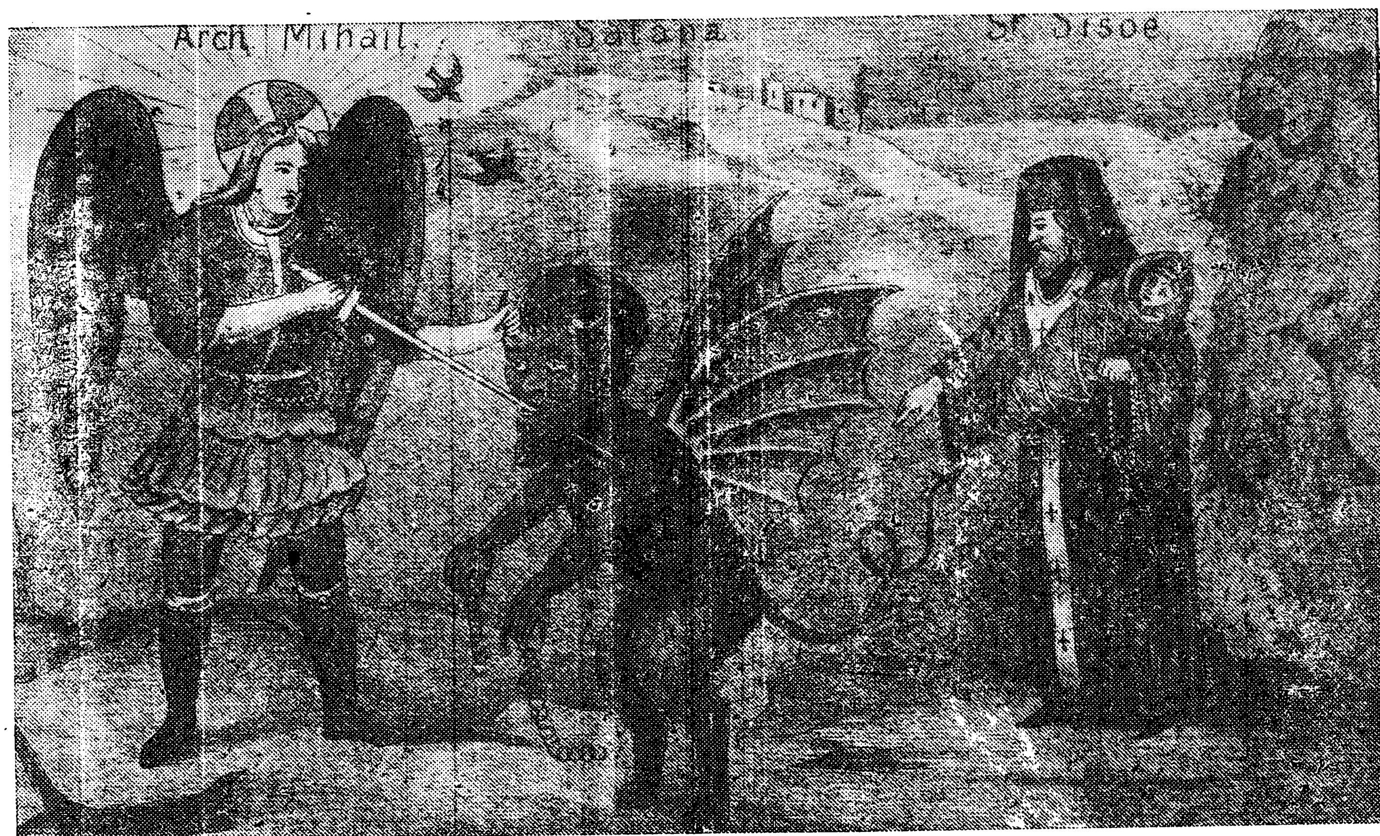

Fig. II

Din cele arătate în șirele de mai sus rezultă, după părerea noastră, că *Baba Coaja* nu e alta, ci una și aceeași ființă mitologică, care în Bucovina se numește *Samca* și *Spurcata*, iar în Țara Românească *Samca* și *Avestița*.

Rugăciunea, despre care ne-a fost mai sus vorba, fiind foarte răspândită în toate țările locuite de români și foarte adeseori întrebuințată, s-a prefăcut cu timpul în gura poporului de rând, care nu știe scrie și ceti, și mai cu seamă în gura babelor descântătoare, într-un *descântec de Samcă* sau de *ceas rău*, care se întrebuințează spre același scop ca și dânsa.

Deci, dacă nu se află nimeni, care ar putea scrie rugăciunea aceasta și a o da femeii îngreunate s-o poarte ca amulet la sine, atunci, spre a evita orișice pericol, care ar putea să se întâmple, se cheamă o babă știutoare și aceea îi *descântă de Samcă*.

Iată și un astfel de descântec din Țara Românească :

Au purces N. pe cale,
Pe cărare.
Când, la jumătate de cale,
A întâlnit-o, o *Samcă*
Cu patru picioare,
Cu păr de urs îmbrăcată.
Bine o a-ntâlnit,
Trupu i-o schimosit,
Pieptul i-o stricat,
Ochii i-o păienjenit,
Sângele i-o băut,
Carnea i-o mâncat,
Toate puterile i-o luat.
Nime n-o văzut-o
Nime n-o auzit-o.
Numai Maica Domnului,
Din poarta cerului,
O auzit-o
Și-o văzut-o
Și-o întrebat-o :
— Ce te văicărezi
Și te câinezi ?
— Cum nu m-oi văicăra,
Și cum nu m-oi căina
Că am purces pe cale,
Pe cărare,
Grasă
Și frumoasă ;
Când, la jumătate de cale
Că am purces pe cale,
M-o întâlnit o *Samcă*
Cu patru picioare,
Cu piele de urs îmbrăcată ;
Trupul mi l-a schimosit,
Pieptul mi-a stricat,
Ochii mi-a păinjenit,
Sângele mi-a băut,
Carnea mi-a mâncat,
Puterea mi-a luat.
Și nime nu m-o auzit
Și nime nu m-o văzut !
Și i-a zis Maica Domnului :
— Du-te, la cine știe descânta,
Cu mătura de a mătura,
De la tine l-a depărta ;
Cu acul l-a împunge
Și l-a străpunge,
De la tine s-a duce ;
Cu biciul l-a biciui,
De la tine s-a porni.
Peste Marea Neagră l-a arunca
Unde popa nu toacă,
Lui Dumnezeu nu se roagă,
Acolo să-i fie cina
Și odihna.
Și N. să rămâie luminată
Ca cristalul de curată
Cum Dumnezeu a zidit-o
Și mă-sa ce a făcut-o.

Descântecul acesta se descântă în trei luni, în fiecare lună câte trei zile și la fiecare dată câte de trei ori, care fac de 9 ori pe zi, cu un pai de mătură, cu un ac și o biciușcă, de găsit, în rachiu, cu care se spală femeia și din care și bea [1].

[1] Dim. P. Lupașcu, *op. cit.*, p. 8.

Alt descântec de *Samcă*, din Bucovina și anume din Vicovul-de-Sus, districtul Rădăuțului, în care însă numele *Samcă* e schimbat în *Borză*, iar Arh. Mihail e înlocuit prin *Cosma* și *Diamin (Dămian)*, sună precum urmează:

Borză înborzată,
Borză blăstămată!
Cu dinții rânjiți,
Cu ochii beliți.
C-urechi dâbalată,
Cu gura căscată.
Cu mâni crăpăcioase,
Cu mâni flotocoase.
Încotro ai purces,
Cu dinții rânjiți,
Cu ochii beliți?
— Am purces la N.
Ca s-o-nspăimântez
S-o înfierbântez
Și s-o-nfiorez.
Să mi-o îngrozesc,
S-o sfărm, s-o zdrobesc
Sângele să-i beu,
Viața să i-o ieu.
Carnea să-i mănânc,
Viața să i-o stâng!
— Tu Cosmă Diamin!
Borza înborzată,
Borza blăstămată!
Și ceasul cel rău
Din N. N. scoteți-l,
La mare duceți-l.
Pe l-apus de soare,
La marea cea mare.
Că acolo este
O mreană galbănă,
Cu coada geamănă.
Pe aceea cătați-o
Și înspăimântați-o
Și înfierbântați-o,
Fărmați-o,
Îngroziți-o,
Zdrobiți-o.
Inima scoteți-i
Sângele beți-i
Carnea mâncați-i
Viața luați-i.
Că, carnea (Ilenii)
Nu e de mâncat,
Că-i de câne turbat.
Mergeți în fuga mare
La ostrovul mare.
Că acolo este
O mreană galbenă,
Cu coada geamănă.
Pe aceea cătați-o
Și înspăimântați-o
Și înfierbântați-o
Și înfiorați-o.
Fărmați-o,
Îngroziți-o,
Zdrobiți-o.
Inima scoteți-i,
Sângele beți-i,
Carnea mâncați-i,
Viața luați-i.
Acolo locuiți,
Acolo să pieriți.
Ca roua de soare,
Ca spuma de mare,
N. să rămâie curată
Și luminată
Cum e de Dumnezeu lăsată
Sănătoasă
Și voioasă l..!

Descântătoarea, care descântă descântecul acesta, ia un vas, bunăoară o strachină, pune într-însa aghiasmă, ori rachiu, — ce se întîmplă — și rostind cuvintele de mai sus asupra vasului dă puțină apă sau rachiu, în chipul acesta descântat, femeii, ca să guste, iar cu restul o spală [1].

Făcându-se aceasta, cred româncele din Bucovina că *Samca* sau *Spurcata* nu se poate mai mult apropia de femeia îngreunată.

[1] Com. de V. Turtureanu, preot.

V

Naşterea

În toate ţările locuite de români, este datină ca femeile îngreunate, când văd că se apropie ziua ca să nască, să se ducă la biserică, ca să se mărturisească şi să se cuminece.

În părţile Oraviţei din Banat, femeia, care a ajuns în stare binecuvântată, adecă care simte că i se apropie acuma timpul, ca să nască, ia apă dintr-o oală şi aruncând-o peste streaşina casei, o sprijină cu un ciur, din jos de care să fie un blid sau alt vas şi zice :

„Cât pesteşte apa pe streaşină şi cât pesteşte apa în ciur, atâta să pestească şi băiatul sau fata“ ; sau : „cum nu stă apa pe streaşină, aşa să nu poată sta băiatul sau fata“.

Apoi o bea de trei ori, făcându-şi înainte cruce şi din care îşi udă puţin şi pântecele [1].

Ia apoi un ou, îl pune în spuza focului şi când pocneşte oul ieşind dintr-însul albuşul şi gălbenuşul, rosteşte din nou cuvintele de mai sus [2].

Curând după aceasta, se duce la o punte peste o apă, având cu sine o *frâmbie* (legătură) de *breciri,* pe care le sloboade de pe punte în apă înspre partea ce curge râul şi zice : „Cât pesteşte apa sub punte atâta să pestească pruncul sau prunca !“.

Venind apoi acasă, ia *plosconiţă* de cânepă [3] şi *lobozitură* de moară [4], pe care aprinzându-le se afumă. După aceasta merge la o vrăjitoare spre a-i descânta de leac.

Cele mai uzitate descântece, care se descântă la această ocazie, sunt : descântecul de *pază,* de *izdat,* şi de *întors.*

Descântarea de *pază* se face totdeauna marţea în următorul chip descântătoarea ia o frâmbie de breciri, din care măsură trei coţi şi zice

Pe cot am cotit
Pază am sprijinit.
Pază de la amiazi
Pază de seară
Pază de la miezul nopţii
Pază din vărsatul zorilor.
Pază venită
Pază năprătită
Pază întâlnită

[1] Aurel Iana, *op. cit.,* nr. 41, p. 483 ; nr. 51, p. 603—604.
[2] Com. de Ios. Olariu, din Doman.
[3] Floare de cânepă de vară.
[4] Prima făină măcinată de pietrele noi de moară.

Pază mânată.
Pază cu muma codrului
Pază cu moşu codrului
Pază cu fata pădurii.

Ia apoi un cuţit cu care face semn pe breciri ca şi cum le-ar tăia şi zice:

Nu tai brecirile,
Ci tai muma codrului
Moşu codrului
Cu faţa codrului.
Tai toate piezele,
Toate năprătiturile.
Cu cuţitul le-am tăiat
Şi-napoi le-am înturnat.

Merge atunci în grădină, având cu sine şi cămaşa bolnavei şi puţină făină de grâu şi o bucată de pânză, care este aşternută lângă o buruiană numită *sceavă*. Face din făină nouă colaci pe degetul cel mic de la mâna dreaptă, îi pune iarăşi pe pânză şi pe fiecare pune cât un crucer. În jurul acestora înşiră apoi brecirile şi pe toate le ocoleşte cu cărbuni aprinşi pe un vătrai cu tămâie şi zice:

Pază venită,
Pază năprătită.
Iacă te cinstesc
Şi te dăruiesc:
Cu nouă colaci de grâu,
Cu o pânză nouă,
Să te laşi de cea beteagă,
Să n-o străneşti,
Să n-o poceşti.

Toate acestea le lasă apoi acolo până dimineaţă. Dimineaţa (miercuri) merge la descântătoare şi vede de cumva s-a veştejit buruiana şi din colaci oare mâncat e? şi dacă da, atunci femeia pentru care se descântă, are leac şi naşte în ceas bun, iar dacă colacii nu sunt mâncaţi, este semn rău.»

Se crede că în noaptea aceea vine o insectă neagră, numită *Pază*, care mănâncă din colaci şi roade rădăcina buruienii şi, prin aceasta, făcându-i-se în destul, nu mai poceşte pe bolnavă.

Cămaşa se dă spre îmbrăcare femeii celei ce pătimeşte, iar cu brecirile se încinge, însă pânza şi crucerii rămân descântătoarei de leac şi pentru osteneală.

După aceasta, venind mai pe urmă, descântătoarea la patul bolnavei, ca să-i descânte de *izdat*, îşi face cruce de trei ori şi zice:

Crepi izdate,
Necurate
Odată;
Crepi izdate,
Necurate
De două ori;

Crepi izdate,
Necurate
De trei ori;
Crepi izdate,
Necurate
De patru ori;

Crepi izdate,
Necurate
De cinci ori ;
Crepi izdate,
Necurate
De şase ori ;
Crepi izdate,
Necurate
De şepte ori ;
Crepi izdate,
Necurate
De şeptezeci de ori şi şepte.
Şi să fugă netrebnic
Ogrisât
Urât
Izdat
Din cap, din mâni
Din vâni.
Din picioare,
Din inimioare,
Din jigâricoare.
Din fiere,
Din putere,
Din creştet până-n degeţele.
Ieşi din toate încheieturile
Şi să apuci pădurile
În codri muţi
Şi surzi
Unde nu-i aşchie sărită,
De voinic tăiată.
Nici glas de cocoş.
Să se ducă-n petri muşchiate,
Nemaiumblate !

În fine, temându-se bărbatul sau altul oricare dintre familianţi ca nu cumva prin vreo vrajă să se vatăme femeia bolnavă, ia cămaşa acesteia şi o duce la descântătoare spre a-i descânta *de întors.*

Descântătoarea, luând cămaşa, o întoarce în continuu şi pe faţă şi pe dos până descântă şi zice :

Cine-o fi făcut cu una
Io-i întorc cu două.
Cine-o fi făcut cu două,
Io-i întorc cu trei
(Până la nouă)
Cu nouă noi,
Cu nouăzeci de boi
Îndărăpt înapoi
Şi mai înfocate
Şi mai pipărate
Toate făcături
Toate mânături
Toate unsuri.
De-o fi uns,
De-o fi pus
Vrăji pe N.
Napoi să se-ntoarcă.
De-o fi mânat de străini,
De vecini
Napoi să se-ntoarcă.
De-o fi din Hale
Leac să sloboadă.
De-o fi de la Dumnezeu,
Mila să-şi întoarcă.
Să se întoarcă
Şi mai înfocat
Şi mai mâniat
Beteşugurile,
Visurile rele,
Visurile grele
De la N.N. [1]

După cele arătate până aici femeia nu se depărtează de fel de pe lângă casă. Iar, când o cuprind durerile naşterii, începe a pregăti toate cele trebuincioase pentru copil, precum şi patul în care are să petreacă tot timpul cât va fi bolnavă, iar bărbatul e cel dintâi, care aleargă după *moaşă.*

Sosind moaşa, lucrul ei cel dintâi este ca toate cele trebuincioase la *moşit,* să-i fie dindemână [2].

[1] Aurel Iana, *op. cit.*, nr. 41, p. 483 ; nr. 51, p. 603—604.
[2] Pretutindenea în Bucovina.

Între multe altele trebuie să fie pe lângă pat şi o *ţeavă*, ca fiind pericol de moarte, să-i poată inspira aer pe grumaz, sau fiind astupat, o femeie ştiutoare îi scoate ceva materie de pe grumaz, prin care s-a împiedicat respirarea [1]. Depărtează apoi pe toţi copiii cei mai mari, dacă sunt, de acasă, trimiţându-i în vecini sau pe la consângeni, ca să se joace, căci copiilor mai mărişori nu le este încuviinţat a petrece în odaia, unde se află muma lor. Cei mai mici, de regulă, se scot în altă odaie sau, după împrejurări, rămân şi acolo.

Bărbatului, în tot timpul naşterii, îi este iertat a intra în odaia soţiei sale. Despre unele femei se zice chiar că nici nu pot naşte până ce nu vin bărbaţii lor şi asistă la actul naşterii [2]. Nu-i este însă iertat nici lui şi nici moaşei a istorisi cazuri nenorocite [3]. Cei mai mulţi bărbaţi însă nu stau în casă, unde se află soţiile lor, parte pentru că nu sunt nicidecum suferiţi de soţiile lor, parte din cauză că sunt prea miloşi [4].

În părţile Oraviţei, nemijlocit înainte de ce naşte femeia, se pune lângă pat o furcă de tors, un topor şi o botă (măciucă) însemnând că de va naşte pruncă, să tragă la furcă, iar de va naşte prunc, ca să tragă un topor sau botă, zicând :

De va fi fată,
Să iasă la furcă.
De va fi fecior,
Să iasă la topor [5].

Dacă moaşa se pricepe bine la moşit, dacă e *uşoară la mână*, femeia bolnavă nu se munceşte mult, ci îndată *hălăduieşte*.

Când o femeie naşte greu se pune în genunchi şi începe a se ruga. Romanii credeau că îngenunchierea grăbeşte naşterea [6].

În unele părţi ale Transilvaniei, când o femeie nu poate să nască, bea apă de pe icoana Maicii Domnului, iar bărbatul ei dă cu puşca peste casă şi moaşa de trei ori cu piciorul în uşă [7].

În alte părţi, tot din Transilvania, când încep durerile naşterii, bărbatul ia două topoare şi le împlântă în cruciş într-unul dintre stâlpii acoperământului de la casă [8].

Unele moaşe din Bucovina, văzând că femeia nu poate iute naşte, pun sub aşternutul ei un topor, un cuţit sau alt lucru de metal, anume ca să-i aline durerile şi să grăbească naşterea [9].

Alte moaşe, nu numai din Bucovina, ci şi din Ungaria, sunt de părere că, afară de dânsele, altuia nimărui nu-i e iertat să ştie că cutare femeie se trudeşte de naştere, pentru că, câţi oameni vor şti, atâtea ore nu va putea femeia naşte [10].

[1] Aurel Iana, *op. cit.*, p. 483.
[2] În Bucovina, com. de Victor Tocariu şi V. Turtureanu.
[3] A. Iana, *op. cit.*, p. 483.
[4] În Bucovina, com. Vict. Tocariu şi V. Turtureanu.
[5] A. Iana, *op. cit.*, p. 483.
[6] L. Preller, *Römische Mytologie*. Dritte Auflage, Bd. II, Berlin, 1883, p. 209.
[7] *Călindarul poporului pe anul comunu* 1889, an. IV, Sibiu, p. 73 ; com. de B. Iosofu.
[8] Wlislocki, *op. cit.*, p. 7.
[9] Com. de V. Tocariu, învăţător în Valea Putnei.
[10] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac şi de Elia Pop.

În Macedonia, când o femeie este aproape să nască, se iau toate precauţiunile de mumă-sa sau de soacra ei, ca să nu afle cumva vecinii sau rudele de momentele naşterii. Îndată ce se manifestă primele dureri, o femeie bătrână cheamă o *babă* (moaşă) care trebuie să vie pe ascuns, ca să nu o afle nimeni, căci este credinţa, în popor, ca şi în Dacia traiană, că femeia naşte cu mare anevoie, dacă lumea ştie despre acest lucru.

Simplul fapt, că o femeie ştie că alta are să nască, explică, după credinţa macedonenilor, truda la facere şi pentru a uşura pe bolnavă, se cheamă femeia presupusă că are cunoştinţă, s-o stropească cu apă din gură, sau s-o afume cu o bucăţică din vestmântul cu care e îmbrăcată. În Vlaho-Clisura este obiceiul numai, că acea femeie să-şi scoată veriga din deget şi s-o pună la bolnavă [1].

Neştiind nime şi, cu toate acestea, neputând naşte, atunci moaşa ia şi întoarce toate lucrurile din casă, cât se poate întoarce şi anume : coveţi, lopeţi, cociorvă, vătrai, mătură, oale, ceauoane etc. în credinţa că în urmă, aceasta va naşte mai uşor.

Întâmplându-se ca atunci, când se trudeşte femeia de naştere, să vie cineva străin la acea casă, moaşa prinzând de veste, îi iese degrabă înainte şi-i zice, dacă e bărbat : „nu te băga înăuntru că ţi-or lua cuşma, ori pălăria !", iar dacă e femeie : „nu intra că ţi-or lua brâneţele !"

De cumva însă a intrat pe neştiute şi pe nesimţite în casă, atunci nu-i dau drumul să meargă de unde a venit, ci îl ţin în casă până după naşterea pruncului. Dacă s-ar lăsa să meargă ar urma o naştere şi mai grea [2].

În Banat, precum şi în alte părţi, din contră, cum a simţit femeia simptomele naşterii, care se numesc *curmături* sau *strânsuri*, şi nu poate naşte în răstimp de o oră, ia tămâie ori smirnă, şi mai ales de aceea ce o are din cădelniţa preotului de la sărbători mari, precum : Crăciunul, Botezul şi Paştele, despre care crede ea că-i cu mult mai folositoare ; o pune pe cărbuni aprinşi, îşi face cruce şi afumându-se cu dânsa, se roagă la Dumnezeu, şi mai cu seamă la Preacurata Fecioară Maria, în speranţa că aceasta, ca protectoarea femeilor ce nasc fii, cunoscând durerile şi greutăţile naşterii, măcar că ea n-a născut în dureri şi chinuri, ca femeile cele păcătoase, se va pune pentru dânsa pe lângă fiul său, şi acesta, ca Dumnezeu atotputernic, îl va ajuta şi uşura greutăţile naşterii [3].

Dacă cu toate acestea bolnava totuşi nu poate naşte degrabă, dacă *îngăduieşte* şi se chinuieşte mai multe ore sau chiar şi zile întregi, atunci este datina în Bucovina şi Moldova că se adună mai multe muieri la un loc, mai ales dintre neamuri, şi se consultă întreolaltă ce e de început şi de făcut ? Unele dintre femeile adunate, fiind de părere că poate pruncul are o construcţie puternică, şi din cauza aceasta mă-sa nu-l poate naşte degrabă, altele iarăşi că poate bolnava s-a ostenit prea tare pe timpul purtării, sau n-a umblat deajuns, ci a stat mai mult pe acasă, sau că pruncul e prins prin ceva înăuntru, întrebuinţează toate mijloacele ce cugetă ele că ar putea folosi şi grăbi naşterea. Şi iarăşi altele, crezând că i-a *făcut cineva pe ursită*, adică vreo fată bătrână — stătută, ce a

[1] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor poporului român în Macedonia*, în „Convorbiri literare", an. XXVI, Buc., 1892, p. 39.
[2] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac şi de Elia Pop.
[3] Com. de Ios. Olariu şi de I. Popovici.

tras mai înainte nădejdea bărbatului ei, sau vreo văduvă, căreia i-a murit bărbatul, şi acuma, umblând cu vrăji şi făcături, i-a făcut să moară anume ca bărbatul bolnavei mai târziu s-o ia pe dânsa de soţie, sunt de părere ca, de cumva nu *i-a desfăcut* sau *întors* mai înainte de ce a apucat a se bolnăvi, să-i desfacă acuma [1].

Credinţa din urmă, mai cu seamă, e foarte răspândită la poporul de rând. Din cauza aceasta apoi, în credinţa sa cea deşartă, poporul, în cazuri de acestea, aleargă până şi prin al treilea sat, ba uneori şi mai departe, până ce află şi aduce pe nişte babe sau moşnegi, despre care au auzit că ar putea *desface de ursită*, şi care desfacere babele vrăjitoare o întrebuinţează la toate bolile cele mai grele, precum : *lungorea nebună*, felurite friguri, la dureri de dinţi şi de măsele şi la durere de cap însă mai cu seamă la naştere.

Deci, presupunându-se că bolnavei i s-a făcut pe ursită şi temându-se ca nu cumva să moară în cele mai crâncene dureri ale naşterii şi ale ursitei şi pe urmă să-i ocupe locul fata bătrână sau văduva, care i-a făcut pe ursită, una dintre femeile adunate, care se pricepe în ale descântării, apucă degrabă un topor, merge mai întâi în unghiul casei de către icoana spre răsărit ; şi, făcând acolo cruce cu toporul, zice :

Ho ! vacă roşă,
Poroşă,
Ho ! vacă neagră,
Poneagră [2].
Nu-ţi amesteca
Blidele
Şi lingurile
Şi strachinele
Nu te asupri,
Nu te nărăvi,
Nu te năvăli,
Nu te năpăsti,
Copiii nu-mi sărăci !
Nu te amesteca,
Nu te apuca.
Nu amesteca,
Copiii tăi cu-acesteia !
Nu te apuca
Oalele,
Tindeicile
Şi strecurătorile.
Casa
Şi masa.
Că de te-i apuca
Şi te-i amesteca,
Cu toporul acesta
Capul ţi-oi tăia !

După ce a sfârşit de rostit cuvintele acestea, împlântă toporul în unghiul casei. Apoi merge la celelalte unghiuri şi face asemenea. În urmă, se duce la *meşter-grindă*, de este, împlântă într-acesta toporul, din toate puterile, şi acolo îl lasă apoi peste toată noaptea următoare. În chipul acesta crede şi zice descântătoarea că leagă pe femeia ce-a ursit, şi dezleagă pe cea îngreunată, care născând, se mântuieşte de moarte şi se însănătoşează [3].

[1] Com. de mai multe romănce din Bucovina, precum şi de G. Tomoioagă, cant. bis şi V. Turtureanu, preot : „Când e o femeie spre naştere, în cele trei luni din urmă şi o lună după naştere, duşmancele îi pot *face de ursită*, şi când are să nască, pot s-o omoare. Dacă femeia capătă, înainte de naştere, de repeţite ori *cercări*, e un semn că i-a făcut cineva, deci e bine să se caute şi *să-şi desfacă de ursită*. Asemenea e bine să-şi aleagă de patron un sfânt, care s-o păzească şi ferească".

Com. de M. Nistor şi alte romănce din Mălini, în Moldova : „Dacă se întâmplă la facere că *o păleşte de ursită*, şi nu se află nime ca să-i desfacă, atunci moare".

[2] Adecă după cum e fata sau văduva, despre care se presupune că ar fi făcut femeii bolnave pe ursită.

[3] Com. de G. Tomoioagă.

Alt descântec, tot *de ursită*, şi anume din Satul Mare, districtul Rădăuţului, care asemenea se descântă nu o dată femeilor ce nu pot naşte, şi mai ales celor mai tinere, sună precum urmează :

Ho ! vacă roşă
Poroşă !
Ho ! vacă neagră
Poneagră !
Ho ! haită fărmecătoare,
Ho ! haită de fată mare !
Hochi, înapoi să te-ntorci
De la N.N.
Că de nu te-i înturna
Şi le-oi scoate în şezut
Şi le-oi bate în şezut.
Şi ţi le-oi scoate în coapse
Şi ţi le-oi bate în coapse.
Şi le-oi scoate în genunchi
Şi ţi le-oi bate în genunchi.
Şi ţi le-oi scoate în pulpă
Şi ţi le-oi bate în pulpă.
Şi ţi le-oi scoate în fluier
Eu îndată voi lua,
De unde-or fi, de unde-oi afla,
Vreo câţiva ţăruşi,
Ori nişte ţepuşi.
Şi ţi le-oi bate
În creştetul capului.
Şi ţi le-oi scoate în ochi
Şi ţi le-oi bate în ochi.
Şi le-oi scoate în măsele
Şi le-oi bate în măsele
Şi le-oi scoate în andrele
Şi le-oi bate în andrele.
Şi ţi le-oi scoate în piept
Şi ţi le-oi bate în piept.
Şi le-oi scoate în plămâni
Şi ţi le-oi bate în plămâni.
Şi le-oi scoate-n inimă
Şi le-oi bate-n inimă.
Şi le-oi scoate în rărunchi
Şi le-oi bate în rărunchi.
Şi ţi le-oi scoate în splină
Şi ţi le-oi bate în splină.
Şi ţi le-oi scoate în şele
Şi ţi le-oi bate în şele.
În mare aruncat.
N. să rămâie curată,
Luminată.
Ca argintul strecurat
Ca aurul cel curat
Ca soarele luminat
Şi ţi le-oi bate în fluier.
Şi ţi le-oi scoate în gleznă
Şi ţi le-oi bate în gleznă.
Şi le-oi scoate în călcâi
Şi ţi le-oi bate-n călcâi.
Şi le-oi scoate în căpută
Şi ţi le-oi bate în căpută.
Şi le-oi scoate în degetul cel mare
Şi le-oi arunca în cale.
— Bună calea juncan negru !
— Mulţumescu-ţi N.N. !
— Hochi, înapoi să te-ntorci !
Că de nu te-i înturna,
Eu foc că mi-oi aţâţa,
Bolohani voi înfierbânta
Şi te-oi arde şi te-oi frige,
Până ce mi te vei stânge ;
Şi apoi mi te-oi lua
Şi-n moară te-oi măcina
Şi-n vânt că te-oi vântura.
Să nu rămâi defel
Nici cât un grăunte de mac,
În 44 despicat
Şi-aruncatul.
Toată făcătura
Şi-aruncătura
Să piară,
Să răspiară
Cum piere spuma pe mare
Ca mă-sa când a născut-o.
Iar faptul
Şi tot datul
Şi stupitul în cărare
Şi bruma de sfântul soare.

Sfârşind descântătoarea de rostit cuvintele acestea, care se repetă de 3—9 ori, stupeşte după fiecare descântare asupra bolnavei, ca să se departeze tot răul de la dânsa [1].

[1] Com. de Panc. Prelipceanu, învăţător în Şcheia.

Unele descântătoare din Transilvania desfac sau întorc, într-un caz ca acesta, în următorul mod : iau apă sfinţită de la Bobotează şi turnând-o într-un vas nou, dau femeii suferinde să bea de trei ori dintr-însa ; apoi spălându-i tot de atâtea ori corpul, rostesc, în gura mare, următorul descântec :

Nemernica mea !
Nu tuna în curtea mea,
Nu tuna-n poiata mea,
Nu mulge vaca mea,
Nu tuna în casa mea,
Nu şedea pe vatra mea !
Nu te culca-n patul meu !
Nici cu bărbatul meu !
Tu văduvă grasă
Tu fată rămasă !
Să ieşiţi din femeia aceasta
Din osu spinării
Din baierele inimei
Din sgârciul nasului,
Din tâmplele capului.
Din rădăcina măselelor
Din vinele grumajilor
Din lumina ochilor
Din măduva spinării.
Din născut,
Din şezut,
Că voi, de nu veţi înturna
Prin inimă vă voi săgeta.
Să vă duceţi, unde-s
Două mături după uşă ![1]
Acolo să locuiţi,
Să vă îmbătrâniţi !
N. să rămâie curată,
Luminată
Cum e de Dumnezeu lăsată !
De la noi numai izbânda,
De la Dumnezeu dobânda !

Descântătoarea rosteşte cuvintele acestea de trei ori dupăolaltă şi anume, cu uşa deschisă. În urmă tămâiază odaia cu tămâie, anume ca să depărteze spiritul cel rău al facerii pe ursită şi din odaie, de cumva acesta se mai află oareunde ascuns într-însa. Iar vasul îl îngroapă pe la miezul nopţii într-un loc pe unde numai rar se umblă [2].

În fine, o seamă de românce, crezând că femeia îngreunată ar fi de cineva deochiată, şi din cauza aceasta nu poate să nască, îi descântă şi *de deochi*, în următorul chip :

Descântătoarea ia mai întâi nouă cărbuni aprinşi şi-i aruncă într-un vas cu apă ne-ncepută ; după aceea, ia nouă bucăţele de fier de găsit sau trei frigări, le leagă pe toate la un loc cu o brăţară de coasă, le pune la încălzit şi apoi, scoţându-le din foc şi începând a descânta cu dânsele apa din vasul în care s-au aruncat mai nainte cei nouă cărbuni aprinşi, zice :

Sub o salce răsădită,
Şade-o fată despletită.
Cu un ochi de apă
Şi unul de foc.
Şi-o dat cel de apă,
Peste cel de foc.
Şi cum l-o cuprins,
Pe loc l-o şi stâns.
Aşa să se stângă
Şi să mi se ducă
Deochiul de la N.
Deochiul de om negru,
Ponegru ;
Deochiul de femeie neagră,
Poneagră ;
Deochiul de fată neagră,
Poneagră ;
Deochi de câmp veştejit,
Deochi de vânt rău cumplit.
Deochi de vânt rău cumplit.

[1] În casa unde stau două mături după uşă, se crede că e multă ceartă şi gâlceavă şi, prin urmare, puţin noroc.

[2] Robert Prexl-Mühlbach, *Besprechungsformeln der Rümänen in Siebenbürgen*, în „Zeitschrift für Volkskunde“, Heft. 2, Bd. II, Heft. Leipzig, 1889, p. 78.

Deochi de multe
Şi mărunte :
De strigare,
Restrigare
Şi căscare ;
De răhnă
Şi neodihnă...
Pasăre albă,
Cu dalbă !
Pici de ici, pici de colea,
Pici de la nepoata mea.
Pici deochi
Dintre ochi !
Să nu rămâie rău,
În trupul său.
Cât un fir de mac,
În patru despicat,
În drum aruncat
Să pice,
Să răspice.
Ca roua de soare,
Ca stupitu-n cărare
Ca spuma de mare.
N. să saie,
Să răsaie
Curată,
Luminată
Ca Dumnezeu, când o făcut-o
Ca maică-sa, când o născut-o
Ca argintul strecurat
Ca aurul cel curat
Ca soarele pe senin
În veci, amin !
De la mine descântecul
De la Maica Domnului leacul !

După rostirea de trei ori a acestor cuvinte, descântătoarea spală cu o parte de apă descântată, pe femeia ce se crede a fi deochiată, pe faţă şi pe tâmple, o parte i-o dă de băut, iar restul dimpreună cu cărbunii îl aruncă pe un par[1].

La romani, locul descântătoarelor române de astăzi îl ocupau două zeiţe numite *Carmentes*, care, ca şi descântătoarele noastre, ajutau femeilor îngreunate a naşte, nu numai prin rostirea de descântece şi formule magice, ci în acelaşi timp puind şi singure mâna ; de aceea se şi deosebeau ele între olaltă, numindu-se una *Prosa* sau *Porrima*, iar cealaltă *Postverta*, adică după cum sosea copilul pe lume : cu capul sau întors[2].

În unele părţi din Bucovina, precum bunăoară în Poiana Stampii, respective Pilugani, cum *a hălăduit* femeia şi nou născutul a sosit pe lume, moaşa care l-a *rădicat*, nemijlocit, după ce l-a prins în mâini, i-a tăiat şi legat buricul, zice, dacă e băiat :

Acest băiat
Ce l-am rădicat,
Să fie norocos
Şi mintos
Şi voios
Şi drăgăstos
Şi sănătos
Şi-nvăţat
Şi bogat.
Om de treabă
Şi luat în seamă !

[1] Dict. de Aniţa Pletosu din Rădăşeni şi Gafiţa lui Niculai Iacob a Luchi, din Mălini, com. în Moldova, jud. Suceava.
[2] L. Preller, *op. cit.*, II, p. 208—209.

Iar dacă e copilă zice :

Această copilă
Să fie frumoasă
Şi mintoasă
Şi voioasă.
Drăgăstoasă,
Sănătoasă
Şi-nvăţată
Şi bogată
Şi femeie de treabă
Şi luată în seamă ! [1]

În *Cândreni*, cum se naşte copilul, moaşa zice :

— Cine-i acesta ? ori vornicul ?
— Vornicul ! — răspunde tot moaşa.
— Cinei acesta ? ori dascălul ?
— Dascălul ! răspunde iarăşi moaşa.
— Ori îi om de omenie
Ori nu-i om de omenie ?
— Ba îi om de omenie !
Om cu minte şi de treabă
Şi de toţi luat în seamă ;
Om frumos. voinic, bogat,
Cu cei săraci îndurat.
Nu-i beţiv, dar îndrăzneţ,
Ca oamenii cei isteţi.
Ca toţi oamenii cei mari
Care au fost mai de demult
Din moşi,
Din strămoşi
Şi răstrămoşi !

Apoi îl lipeşte de masă şi zice :

— Acesta să fie la cap de masă şi cuvântul lui luat în seamă de toţi câţi îl vor auzi !!

În fine, însemnându-l cu semnul sfintei cruci şi zicând de trei ori dupăolaltă : „în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sf. Duh, Amin" !, îl spală cu apă călduţă, de regulă însă rece, anume ca să fie deştept şi apoi învelindu-l într-o cămeşă de-a tatălui său, îl pune de-o parte [2].

În *Fundul Moldovei*, moaşa, îndată ce a rădicat copilul, după ce i-a tăiat şi legat buricul, îl pune într-o covăţică cu apă rece, fie iarnă, fie vară, şi aşa îl spală. Apoi, învăluindu-l într-o cămeşă sau şi în altă haină, care-i pică mai degrabă dindămână îl pune, dacă e iarnă, pe cuptor, iar dacă e vară pe laiţă sau pe vatră, adică unde crede ea că e mai cald, ca nu cumva să răcească [3].

În cele mai multe părţi din Bucovina [4] şi Moldova însă, cum a hălăduit femeia, rădicând moaşa copilul şi ţinându-l deasupra unei *baleuţe*

[1] Dict. de Maria Vasiluţ, moaşă din Poiana Stampii.
[2] Com. de Petru Ursul, fost cant. bis.
[3] Dict. de P.L. Leuşteanu.
[4] Dict. de N. Nistor.

sau covăţele, toarnă deasupra lui apă rece, şi aşa îl spală anume ca *să fie nesimţitor şi târziu la frig.* Iar după ce-l spală şi-l înveleşte bine într-o cămeşă sau altă pânzătură, îl pune pe un moment jos, de regulă, sub masă.

În Istria, când se naşte un copil i se pune în gură o bucăţică de măr muiat în vin ca să fie voinic şi vesel [1].

Grecii cei vechi, cum sosea un copil pe lume, îndată îl spălau, ca şi româncele, cu apă [2].

Romanii aveau un şir întreg de zeităţi, parte bărbăteşti, parte femeieşti, care scuteau şi grijeau pe copilul nou născut. Augustin (IV,11) numeşte întâi pe *Ops*, adică *Mama pământului*, ca zeiţă îngrijitoare de copii. De aceea romanii, conform datinei străvechi, puneau sau aşezau îndată pe copilul nou născut pe pământ [3].

De aice se vede că vine şi datina românilor de a pune copiii, după naştere, sub masă.

În acelaşi timp, când pune moaşa copilul sub masă, toţi cei ce au fost de faţă la naştere, numai dacă sunt în stare, aruncă peste cap o piatră zicând : „Aceasta în gura strigoiului". Prin această datină se vede că poporul român, fără să ştie, face aluzie la Saturn, care îşi înghiţea copiii şi care mai pe urmă fu înşelat prin pietre învelite în pelinci [4], apoi şi la *strigile*, despre care vom vorbi mai la vale.

Nemijlocit, după ce a rădicat copilul, l-a spălat şi l-a pus în unele din locurile arătate mai sus, moaşa se întoarce la nepoată [5], ca să-i dea ajutorul trebuincios ca nu cumva în urmă crâncenelor dureri şi vărsare de sânge să se întâmple vreo nefericire sau chiar nenorocire.

Între multe alte mijloace, ce le întrebuinţează ea la această ocazie, e mai cu seamă în părţile de la munte şi cel următor :

O unge cu unt de oi sau de lemn ori şi cu holercă (rachiu) peste tot corpul, apoi punându-i o perinuţă la matcă [6] o încinge bine şi strâns cu un brâu lat sau cu o chingă.

După ce a încins-o, fierbe holercă cu zahăr şi cu săcară pisată mărunţel şi-i dă un pahar sau două, cât socoate că nu-i va fi spre stricăciune, de băut ; dacă e slabă atunci nu-i dă nimic de băut, pentru că *o zboară la inimă.* De mâncat însă mai nici o moaşă nu îndrăzneşte a-i da

[1] T.T. Burada, *O călătorie în satele româneşti din Istria,* în „Tribuna", An. VIII, Sibiu, 1891, nr. 161, în *Foiţă.*

[2] L. Füstedler, *Die Götterwelt der Alten. Kürze Darstellung der Mythologie der alten Griechen, Römer unde Deutschen,* Pest, 1886, p. 154 : „sobald die Kinder zur Welt kamen, wurden sie mit Wasser gewaschen".

[3] Ovidiu, *Trist.*, IV, 3, 46 ; tactaque nascenti corpus haberet humus. — Sueton. Octav. 5 : esse se possessorem ac velut aedituum soli, quod primum D. Augustus nascens attigisset. — Preller, *Röm. Mith.*, II, p. 209.

[4] W. Schmidt, *Das Jahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Rümänen Siebenbürgens,* Hermannstadt, 1866, p. 26.

[5] În cele mai multe părţi ale Bucovinei apoi în Dobrogea, în unele părţi ale Transilvaniei, Banatului, Ungariei şi Moldovei, femeia ce a născut, din ziua naşterii şi până după 40 de zile, se numeşte *nepoată*, iar aceasta spune celei cea moşit-o, fie orişicine va fi aceea, *moaşă*, dim. *moşică*. Eu cred că numirile acestea sunt uzitate a se da astfel din timpurile cele mai străvechi, când nu erau moaşe învăţate ca în timpul prezent, ci mai fiecare *moaşă*, respectiv *bunică*, rădica copiii *nepoatei* sale. În unele părţi din Bucovina, Moldova şi Ţara Românească însă femeia ce-a născut se numeşte cu un termen slavon *lehuză, lăuză* sau *leuză*.

[6] O seamă pune în locul perinuţei simple, o petică sau o perinuţă anume spre acest scop făcută, în care se află lut frământat, învelit.

degrabă, temându-se, ca să nu-i strice. Totuşi după câteva ore de la naştere, îi dă şi de mâncat şi anume : zamă, lapte dulce, şi acru, mai pe scurt cine are, dar şi de-acestea cu măsură [1].

După ce a dat nepoatei ajutorul trebuincios se întoarce iarăşi la copil şi rădicându-l de unde l-a pus, caută şi de rândul acestuia.

După *scăldarea copilului*, despre care vom vorbi mai pe larg în unul din capitolele următoare, şi mai cu seamă după *slobozirea casei*, unde acesta din urmă este uzitată în ziua naşterii, poate orişicine să viziteze pe femeia ce-a născut. Între cei ce o vizitează foarte lesne se poate întâmpla ca unul sau altul să aibă *ochi răi* şi *s-o deoache*. Deci, moaşa, ca să previe unei asemenea întâmplări, mai înainte de ce apucă a intra vreun străin sau străină în casă, *îi descântă de deochi*. Moaşa îşi face cruce, făcându-şi şi nepoata de trei ori, apoi suflă peste capul bolnavei şi zice :

Nu suflai suflet
Numai suflai deochet
Din creierii capului
Din merele obrazului
Din zgârcele nasului
Din ficăţei
Din rărunchei
Din tot sângele ei.
De o fi deochiată,
De ochi mâţoşi
De ochi negri
De ochi verzi
De ochi de 99 de feluri.
Napoi să se-ntoarcă
Toate deocheturi,
Toate miräturi
Şi toate pocituri.
De-o fi deocheată de nevastă.
Pieptul să-i pleznească,
Laptele să-i pornească ;
De-o fi deochiat de un voinic,
Pântecele să-i plesnească ;
De-o fi deochiată de un voinic,
Părul să-i pice
Ochii să-i împăienjenească,
Buzele să-i pişcănească.
Să nu se mire de N.
Să se mire de ei
Cum o să facă,
Cum o să petreacă
Să se mire de *Staticot*
Cu barbă-i cu tot.
Cu un cal şchiop,
C-o sarcină de drog,
C-o străcătoare [2] de caş roş.
Şi el aşa striga :
— Hai la caş roş (de 3 ori) !
Cine-l auzea,
Surzea.
Cine l vedea,
Orbea.
Cine gusta,
Crepa.
Să crepe toate deochituri
Toate mirături
Toate năprătituri
Toate pocituri.

Apoi, udând-o cu limba pe frunte şi scuipând jos, zice mai departe :

Cum îşi linge oaia mielul
Şi vaca viţelul
Aşa spăl eu pe N.
De toate deochituri
De toate mirături.
Cu limba o spălai
Şi la pământ îl lepădai.

[1] Dict. de P. L. Leuşteanu din Fundul Moldovei şi M. Nistor din Mălini.
[2] Străcătoare = strecurătoare prin care se strecura laptele închegat (în Bucovina orişicare lapte).

Calcă apoi scuipatul cu piciorul şi iarăşi zice :

Să se aşeze toate deochituri
Cum aşează pământul
Sub lume, sub ţară
Sub toate cară.
Aşa să se aşeze
Toate durerile
Tot deochiatul de la N.
Să rămână curată,
Luminată
Maica Maria
Cum a lăsat-o.
Că ea pe mine m-o îndemnat
De cu suflet i-am suflat
Cu limba o am spălat
De deochituri

Lângă pat, jos, în nemijlocită apropiere a scuipatului, ba uneori şi peste scuipat, face pe pământ cruce şi zice :

Cine s-o afla
Să măsoare cerul de-nalt,
Pământul de lat
Acela să mai poată deochia pe N.[1]

Nemijlocit după ce i-a descântat de *deochi* sau şi înainte de aceasta, îi leagă *un fir roşu* la gât, pe care leuza trebuie să-l ţină până ce iese la biserică, asemenea ca *să nu se deoache* [2].

Moaşele din Bucovina, cum naşte nopoata, fac un *canaf de lână roşie* şi-l bat cu un cuişor deasupra uşii. Acest canaf are aşişderea putere de a apăra orice deochitură şi fărmecătură [3].

Cele din Moldova, tot pentru acest scop, pun deasupra uşii, unde se află copilul şi mama, oleacă de strămătură roşie împlântată cu un ac [4].

Cele din Istria împlântă în pragul uşii un cuţit, iară în leagăn pun două ace, pentru ca, după credinţa lor, să nu se apropie spiritele cele rele să ia copilul [5].

În Macedonia se pune deasupra uşii din odaia, unde se află leuza, un fir de aţă albă şi altul roşu răsucit, formând numai unul ca mărţişorul în România, pentru ca toţi cei ce intră să vadă pe lehuză, să treacă pe sub acest fir : aceasta se face pentru ca, copilul să fie fericit de a se umple de vreo boală lipicioasă de la cei ce au intrat în casă. Un asemenea fir se leagă şi la lehuză, împreună cu inelul de cununie, ca să fie ferită de *ochi răi* (deochi). Atât firul de la uşă cât şi cel de la gâtul lehuzei se păstrează 40 de zile.

[1] Aurel Iana, *op. cit.*, p. 603.
[2] Ioneanu, *op. cit.*, p. 13.
[3] Dict. de P.L. Leuşteanu.
[4] Dict. de M. Nistor din Mălini.
[5] T.T. Burada, *O călătorie în satele româneşti din Istria*, în „Tribuna" an. VIII, Sibiu, 1891, nr. 161, în „Foiţă".

În Vlaho-Clisura se obişnuieşte, ca să se lege deasupra patului lehuzei două fire de aţă, unul roşu şi altul alb, în formă de cruce, pentru ca să aibă întotdeauna semnul sfintei cruci deasupra capului ei, fiindcă ea 40 de zile nu-şi face cruce, nefiindu-i iertat aceasta [1].

Romanii aveau o zeiţă numită *Carna* sau *Cardea*, despre care credeau că păzeşte odaia, în care se afla femeia ce-a născut, stând la uşă şi la fereastră, ca să nu intre spiritele cele rele înăuntru ; de aceea era ea apoi considerată ca o zeiţă a intrării şi a ieşirii pentru că se pricepea la artele miraculoase şi iubea ascunzişul. Atributul acestei zeiţe era *măceşul* sau *păducelul (spinum album)* căruia nu numai în Italia, ci şi în Asia şi Grecia i se atribuia o putere mare contra influenţelor demonice, din care cauză se anina el apoi la naşteri şi înmormântări deasupra uşii din afară, sau se ardea dinaintea uşii, sau se ungeau atât pe sine cât şi casele cu alifie făcută dintr-însul [2].

Măceşul este apărător contra spiritelor celor necurate şi rele, mai ales însă contra *Ielelor*, şi după credinţa românilor. Dar, deoarece nu fiecare moaşă poate să aibă măceş dindemână, de aceea pune deasupra uşii un canaf sau şi altă materie roşie, care după credinţa generală, are asemenea putere apărătoare şi mai cu seamă în contra deochiului.

Tot atunci, când se bate canaful sau se împlântă strămătura i se pune la picioare şi la gât usturoi, ca să nu capete, după credinţa româncelor din Ţara Românească, *Boala babiţelor* [3], iar după credinţa celor din Bucovina, ca să nu se apropie *strigoaicele* de dânsa.

Dacă o femeie, în decursul timpului cât a fost îngreunată, a mâncat poame îngemănate, atunci, după credinţa generală a românilor, naşte de comun câte doi copii deodată.

Despre copiii aceştia, care pretutindeni în Bucovina se numesc *copii de-a gemenea, gemeni, gemănări şi gemenari* (sing. *gemen* şi *gemenar)* se crede pe de o parte că pot face foarte multe lucruri bune, pot ajuta la diferite boli [4], pe de altă parte că au o putere foarte mare de a fărmeca, descânta şi vindeca [5].

Mai departe, tot despre gemeni se crede, că unul dintre dânşii trebuie, mai timpuriu ori mai târziu, numaidecât să moară. Dacă supravieţuiesc anul al treilea, atunci ambii pot să trăiască un timp mai îndelungat [6].

Din contră, despre copiii născuţi afară de cununie şi mai ales de fete mari, numiţi în Bucovina *spuri* (sing. *spur*, fem. *spuroiacă)* apoi *urzicari, feciori* şi *copii din flori, feciori de izbelişte,* iar în Transilvania : *copii din flori, copii de lele, copii de căpătat, copii de la umbră* sau *propteaua gardului, foachi* (de la magh. *faty)* şi *bitongi* (de la magh. *bitang)* [7], se crede, în genere, că sunt cu mult mai talentaţi, mai deştepţi, mai isteţi, mai întreprinzători şi mai frumoşi decât mulţi dintre copiii născuţi din

[1] T.T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...,* în *op. cit.*, p. 42.
[2] L. Preller, *op. cit.*, II, p. 237—239.
[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 9.
[4] Com. de Rom. Simu.
[5] „Familia", an. VI, Pesta, 1870, p. 555.
[6] Com. de V. Turtureanu.
[7] Com. de R. Simu. Tot aşa se numesc copiii aceştia şi în districtul Bacăului, din România. Vezi : „Columna lui Traian", an. IX, Bucureşti, 1882, p. 426 : „Atât băieţii cât şi fetele născute din flori, poporul îi numeşte *bitongi* şi îi socoteşte ca nelegiuiţi". În judeţul Suceava, din Moldova, se numesc şi *orfani.*

căsătorie legitimă, dar totodată şi mai desfrânaţi, căci zice proverbul: „pe unde a sărit capra, mai pe sus va sări iada", sau :

Capra sare peste masă,
Iară iada peste casă.

Ba nu odată o mărturisesc aceasta chiar ei singuri. Iată, spre exemplu, ce spune o fată mare, care s-a născut în asemenea împrejurări:

M-a făcut mama pe gheaţă
Duminică dimineaţă,
Să fiu iute şi isteaţă.
M-a făcut mama pe vânt,
Să fiu iute la cuvânt.
M-a făcut mama-ntre văi,
Să fiu dragă la flăcăi [1].

În privinţa *spurilor*, de care, după credinţa românilor din Ţara Românească, nu se prinde niciun farmec, vrajă sau blestem [2] şi care, de regulă, poartă numele mamei lor [3], până la eventuala căsătorie a acelora care au avut împreună respectivul spuriu mai sunt încă următoarele de însemnat :

Pe cei mai mulţi dintre spuri tatăl lor nu voieşte a-i recunoaşte de ai săi. Din cauza aceasta apoi se nasc adeseori procese.

Dacă prin judecătorie se poate constata recunoaşterea, feciorul trebuie să plătească fetei ruşinea ce i-a făcut-o şi o sumă oareşicare de bani pentru creşterea până la al şaptelea an al spuriului, în caz când nu voieşte a o lua de soţie. La avere însă are spuriul numai atunci dreptul, când adevăratul părinte l-a recunoscut ca al său înaintea martorilor. În cazul din urmă poartă de regulă şi numele de familie al tatălui său şi nu al mamei sale [4].

În unele părţi din Moldova, precum în districtul Bacăului, copiii din flori, fiind cunoscuţi părinţii lor atât de dânşii cât şi de alţii, au tot dreptul la moştenirea averii acelor părinţi numai atunci, când părinţii respectivi n-au alţi copii legitimi sau niscai rude de aproape [5].

Ce se atinge de credinţele şi mai cu seamă de datinele uzitate la naşteri, despre care am vorbit până aici şi despre care vom vorbi în capitolele următoare când naşte o fată mare, numită în cazul acesta, în unele părţi din Bucovina, *vădană*, nu sunt mai defel luate în seamă. Nimeni nu-şi bate capul cu ceea ce e bine şi ce e rău de făcut. Tot ce se face, se face cât se poate pe scurt şi în taină.

[1] Din Horodnicul-de-Jos, districtul Rădăuţului.

[2] Dumitru Teleoru, *Scene şi portrete*, Bucureşti, 1886, p. 279 : „Parcă era *copil din flori*, sau *fiu de lele*, căci nu se lipea de el nici un descântec, nici o vrajă, nici un blăstăm".

[3] Datina aceasta există la români din timpurile cele mai îndepărtate. Porecla dată bunăoară lui Ioan Vodă cel Cumplit de *Armeanul*, precum îl numeşte Ureche şi vestitul diplomat şi istoric francez contemporan Hubert Languet, venea de la mama lui, o armeancă, soţia lui Sarpega. Şi fiindcă, copiii naturali, numiţi, de obicei, după mama lor, apoi Ioan deveni *Armeanul*, după cum *Petru*, fiul natural al lui Ştefan cel Mare, devenise *Rareş* şi *Alexandru* (Petru), fiul natural al lui Bogdan şi al unei lăpuşnence, căpătase numele de *Lăpuşneanu*. Vezi, A.D. Xenopol, *Istoria Românilor*, t. III, Iaşi, 1890, p. 94.

[4] Com. de Rom. Simu.

[5] „Columna lui Traian", an. IX, p. 426—427.

Afară de cele înşirate până aici merită a fi însemnate încă şi următoarele credinţe, care există la români în timpul naşterii şi anume:

Când se naşte un copil şi pică pe mâna dreaptă, toată viaţa lui va fi cu dreptate, iar dacă pică pe mâna stângă, va trăi numai cu strâmbul. [1]

Când se naşte un *băiat*, atunci de bucurie râd şi chetorile de la casă, şi asta din cauza că băieţii se pot foarte lesne creşte şi căsători, iar când se naşte o *fată*, plâng pentru că o fată este piatră în casă, şi dacă mai are încă şi minte rea, atunci e vai şi amar de dânsa [2].

De aici vine apoi că românii, în genere, se bucură cu mult mai tare când capătă un băiat, decât când capătă o fată.

Cum se naşte un băiat sau o copilă, totdeauna se înscrie în cer într-o carte, care se numeşte *cartea sorţii*, nu numai numele, ci şi tot viitorul său cum are să fie: bun ori rău, de unde vine apoi şi zicala: „aşa mi-a fost scris, aşa mi-a fost scris în slovele ursitoare", sau: „aşa mi-a fost soarta". Dacă s-a născut într-un *ceas bun*, în toată viaţa lui are să fie norocos şi fericit, iar dacă s-a născut într-un *ceas rău*, în toată viaţa lui, are să fie nefericit [3].

Pe lângă aceasta se mai crede că fiecare copil capătă la naşterea sa o stea, şi cât timp steaua căpătată luceşte pe bolta cerului, până atunci trăieşte şi individul căruia i s-a dat, iar când îi cade steaua din cer, atunci i se curmă şi lui zilele, atunci trebuie numaidecât să moară.

Această credinţă, foarte răspândită în toate ţările locuite de români, se vede că l-a inspirat şi pe poetul care cântă:

Pe cerul unde stau presurate,
Cu ochi de aur, nenumărate
Stele, ce vecinic parcă privesc,
Tot omul are steaua-i amică
Fie luceafăr, fie stea mică,
Care-l păzeşte cu dor ceresc!

Când floarea vieţii se ofileşte
Steaua pe *bolta-i şi ea păleşte*
Apoi apune în infinit.
Când în natură cad triste şoapte,
Lunecă stele în neagra noapte
Noi plângem fiinţe ce ne-au iubit!

De aici vine apoi şi altă credinţă tot atât de răspândită, anume că de câte ori se vede picând câte un *meteor*, care de către poporul de rând e considerat ca stea, de atâtea ori moare câte un om.

Şi dacă pe vreun om îl ameninţă vreo cursă sau nenorocire mare, atunci se zice că i *s-a întunecat steaua* [4], iar dacă-i merge foarte rău, dacă este foarte necăjit, asuprit şi nefericit, atunci, în disperarea sa, zice că *n-are stea în cer*, cu alte cuvinte, că n-are nimic ce mai aştepta aici pe pământ, că i s-a curmat tot binele şi fericirea.

[1] Com. de Ionica al lui Iordachi Isac.
[2] Dict. de mai mulţi români din Bucovina, de M. Nistor din Mălini, în Moldova şi de El. Pop din Şomcuta Mare, în Ungaria.
[3] Despre aceasta să se vadă mai pe larg în capit. despre *ursitoare*.
[4] V. Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, adunate şi întocmite de... Bucureşti, 1866, p. 4.

Afară de aceasta nu o dată auzim pe oamenii cei necăjiţi sau cei ce se află în vreun pericol mare exclamând : *vai de steaua mea ! vai de steaua noastră !* vai de viaţa noastră !

Din contră, dacă unui om îi merge bine, dacă e deplin sănătos şi fericit, atunci după cum arată şi următoarea chiuitură din Transilvania, steaua lui nu se urneşte defel de pe bolta cerului, ci ea, cât e nopticica de mare, stă locului şi luceşte :

Câte stele sunt pe cer,
Până-n ziuă toate pier.
Numai steaua mândrului,
Şade-n vârful muntelui.
Nici nu suie, nici coboară,
Gândeşti că-i piatră de moară.[1]

Asemenea se crede că, dacă un copil s-a născut într-o duminică sau într-un praznic mare, bunăoară în ziua de *Crăciun* sau *Paşti*, e foarte norocos şi va ajunge la timpul său un om însemnat[2]. Din contră, dacă se naşte sâmbăta se crede că nu va trăi lung timp.

Care copil în ce *zodie* se naşte, aşa are să-i fie norocul şi firea. Dacă zodia-i bună va fi norocit, dacă-i rea, va fi nenorocit. De aice vine apoi şi zicala : „aşa i-a fost *zodia*".

Norocoşi se cred a fi şi aceia care se nasc uşor. Mai norocoşi sunt cei ce se nasc după miezul nopţii până în ziua.

Mai departe se zice, atât în Bucovina cât şi în Moldova că, dacă un copil se naşte în *cămeşă*, adică învelit într-un fel de pieliţă, va fi foarte norocos, iar dacă se naşte fără cămeşă va fi mai puţin norocos.

În Ţara Românească asemenea se crede că copilul care se va naşte cu *căiţă pe cap*, va fi norocos. Acea căiţă însă să se usuce şi să se lege de gâtul copilului, din când în când, fiind bună de deochi[3].

În alte părţi, tot în Ţara Românească, din contră, se crede că copilul care se naşte cu *căiţă* pe cap, după moarte se va face strigoi[4].

[1] I. Pop Reteganul, *Chiuituri de care strigă feciorii la joc*, Gherla, 1891, p. 29.

[2] Cred. rom. din Bucovina. — Vezi şi W. Schmidit, *op. cit.*, p. 25—26 ; „Deosebit de norocit e considerat copilul acela care zăreşte lumina lunii într-o duminică. Pe acela îl iubeşte Dumnezeu mai mult".

Emilian Voniţchi, *Despre superstiţiuni*. discurs ţinut la 4 oct. 1892 cu prilejul inaugurării sale festive ca rector la Universitatea din Cernăuţi, publ. în „Gazeta Bucovinei", an. II, nr. 79 : „La români sunt în fiecare lună două zile rele sau nenorocoase. În aceste zile nici o întreprindere nu poate să succeadă şi femeia care naşte într-una din aceste zile trebuie chiar să moară. În privinţa zilelor de peste săptămână există, în general, regula că nenorocoase sunt : lunea, care e favorabilă numai pentru tot ceea ce are să crească ; marţia care e bună numai pentru afaceri judecătoreşti şi de contracte ; joia în care zi acolo unde locuiesc elemente slave nu e permis să se serbeze nici o cununie căci altfel va fi vijelie în viaţa conjugală şi vinerea care e cea mai nenorocoasă dintre toate zilele din săptămână. La zilele cele norocoase se numără sâmbăta şi în special duminica, care se are în vedere mai ales la naşteri şi acţiuni bisericeşti. *Copiii născuţi duminica sunt copiii norocului şi pot să vadă şi să cunoască multe ce| altora nu le e dat să vadă şi să cunoască şi dacă vor fi botezaţi într-o duminică, ei pot să vadă şi spiritele şi să ceară lucrurile de la ele*".

Aurel Iana, *Din credinţele poporului român din Maidanu de lângă Oraviţa*, în „Familia", an. XXVI, Oradea Mare, 1890, p. 7. : „Cine se naşte în ziua de Paşti, sub răstimpul tragerii clopotelor la biserică este om norocos în întreaga viaţă."

[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 11.

[4] *Ibidem*, p. 41.

În Macedonia, de se întâmplă ca noul născut să se nască în *cămeşă*, ceea ce se întâmplă foarte rar, toţi se bucură în casă, căci are să fie cu noroc toată viaţa sa, iar de este băiat, acea cămeşă se pune la o parte pentru moment, căci se crede că este un talisman de mare preţ ce are putere de a apăra viaţa celor ce s-ar afla în primejdie şi a veni în ajutorul celui ce se serveşte de ea, pentru ca să i se împlinească tot ceea ce doreşte. Pentru ca acest talisman să capete acea putere, trebuie mai întâi să stea patruzeci de zile în altarul bisericii sub sfânta masă, apoi să fie purtat prin trei oraşe mari, capitale a trei ţări, pe urmă să se potrivească, ca să fie pus sub un pod pe când are a trece peste el vreun împărat sau vreun paşă, vreun mitropolit sau vreun arhiereu, aceasta însă în trei rânduri diferite ; după aceea acel talisman îşi capătă putere şi cel ce are nevoie se poate servi de el ; aşa, de exemplu, având cineva o judecată, pentru ca judecătorul să-i facă dreptate, şi să nu-l strâmbăţească, să ia acea cămeşă pe care o coase mai întâi într-o bucăţică de postav şi o anină de gât cu un găitan negru de mătasă, punând-o subsuoara dreaptă sub straie, ca să nu se vadă. Când vine înaintea judecătorului şi acesta nu vorbeşte în favoarea lui atunci apasă mâna de corp, ca să strângă legătura în care se află cămeşa, aceasta o face pentru ca vorba judecătorului să nu aibă putere să meargă mai departe şi să rămâie numai acolo, în judecătorie, fără efect ; iar dacă voieşte ca vorba lui să fie ascultată de judecător, atunci ridică mâna ce apasă cămeşa, pentru ca să-i meargă vorba mai departe şi să fie ascultat, zicând atunci în gândul său : *cum are trecere vorba împăratului, a mitropolitului sau a paşei, aşa să aibă trecere şi vorba mea.*

Mai departe cred şi spun românii macedoneni ca întâmplându-se să se nască copilul pe timp rău şi furtunos, atunci are să aibă multe valuri în viaţa lui de întâmpinat, iar dacă timpul e frumos, atunci are să fie cu noroc.

Când se naşte vreun monstru, se crede ca şi în ţările române de dincoace de Dunăre, că femeia s-a uitat la vreo dihanie sau că părinţii au păcătuit foarte ; şi de aceea trebuie să se pocăiască toată viaţa lor prin rugăciuni şi pomeni, pentru ca să le fie bine pe lumea cealaltă.

De se naşte copilul însemnat cu vreo pată pe corp, atunci se crede că femeia însărcinată a mâncat vreun fruct pe care l-a furat [1].

Când un copil se naşte şi are testicule cam mari sau cum spun bucovinenii, *capu mare,* zic românii din Ţara Românească, că are apă în ele [2].

În cazul acesta, ca să piară acea apă, se duce mă-sa la un puţ de unde se bea apă, şi toarnă apa dintr-o doniţă zicând : „nu torn apă din doniţă, ci pe cea din testiculele copilului meu“ [3].

Dacă un copil are o vână albastră pe frunte, cred românii din Transilvania, că va fi expus pericolelor de apă ; dacă însă are o dunguţă roşă pe grumaz, atunci va muri de foc. Deci, spre a delătura, pericolele acestea, e bine ca tatăl şi mama lui să se taie la degetul cel mic de la mâna stângă şi să lase, ca să cadă trei picuri de sânge sub leagănul copilului, zicând în acelaşi timp : *„ia şi ne apără pe noi pe toţi de foc şi de apă, de fier şi de piatră, de boală şi de nepricepere (bolânzie)“.* Aceste cuvinte

[1] T.T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...* în *op. cit.*, p. 39—41.
[2] Ioneanu, *op. cit.*, p. 11.
[3] *Ibidem,* p. 18.

sunt îndreptate către *schima casei*, o ființă cobaltică, pe care orişicare familie o venerează foarte mult [1].

Romanii aveau o zeiță scutitoare de leagăn, numită *Cunina*, care, după credința lor, păzea copilul în leagăn de orişice stricăciune şi vrăjitorie [2].

Românii au înlocuit pe zeița aceasta cu *schima casei*.

Dacă o mamă a avut şase fete dupăolaltă şi toate trăiesc, a şi a şaptea oară a căpătat iarăşi o fată, crede poporul român din Bucovina, că cea de pe urmă trebuie numaidecât să fie *strigoaică*. Drept aceea, *strigoaicele* acuma, din ziua naşterii sale, încep a o cerceta şi a o învăța toate meşteşugurile lor, şi nu o părăsesc niciodată, fie botezată ori nu [3].

Dar nu numai *strigoaicele* sunt acelea care vin după naştere ca să smomească pe copilele despre care ne-a fost vorba, ci şi *Samca* sau *Baba Coaja*, despre care am vorbit în cap. IV, apoi *ielele, tricolicii, stahiile, moroii, Mama Pădurii, Uscăciunea, pociturile* şi multe altele.

Toate spiritele acestea se crede că vin de regulă înainte de miezul nopții şi nu numai că chinuiesc şi schimosesc în tot chipul pe copiii nebotezați, ci pe mulți chiar îi şi fură, înlocuindu-l cu alții urâți şi schilozi de ai lor.

Deci, ca să nu aibă spiritele cele necurate şi rele putere de a se apropia de casă şi copilul nou născut, e după credința poporului din Bucovina de neapărată trebuință, ca din ziua naşterii începând şi până după botezul copilului, să ardă în fiecare noapte neîntrerupt o lumină de ceară curată în casa unde doarme el [4].

Români din unele părți ale Transilvaniei, din contră, cred şi spun că o femeie, pe care au lovit-o durerile naşterii, ca să poată lesne naşte şi mulțimea spiritelor rele precum *strâgele*, care au chip omenesc şi coadă lungă ca de câne, însă mai cu seamă *Baba Coaja*, regina tuturor spiritelor rele, să nu poată strica nemică copilului nou născut, e bine să se încingă cu un săcuşor umplut cu țărână din ținterim, amestecată cu busuioc şi aprinzându-se lumini sfințite de preot să se puie la gura hornului, ca să ardă, pentru că ființele cele rele vin, de regulă, prin hornul casei. Asemenea se aprinde şi o candelă, care se află mai în fiecare casă românească, dinaintea icoanei familiale, în genere a Sf. Ioan Botezătorul, a Sf. Petru sau a Sf. Nicolae şi atât odaia cât şi patul se stropesc cu apă sfințită. Iar după ce s-a născut acuma copilul e bine ca, până la botez, să ardă o lumină lângă leagănul său, şi să se păzească noaptea [5].

În alte părți din Transilvania, precum bunăoară în Orlat, cât timp e nebotezat copilul, se aprinde în toată seara în casă o *zdreanță de lână neagră* şi atât copilul cât şi muma se afumă cu dânsa în tot timpul acesta, ca să nu se apropie *lucru slab de dânşii* [6].

În Macedonia, se vede că spre acelaşi scop, îndată după naştere, se aprinde în odaia lehuzei candela, care arde necontenit 40 de zile [7].

[1] Wlislocki, *op. cit.*, p. 8.
[2] L. Preller, *op. cit.*, II, p. 210.
[3] Com. de G. Tomoioagă ş.a. români din Bucovina.
[4] *Ibidem.*
[5] Wlislocki, *op. cit.*, p. 6—8.
[6] Com. de Rom. Simu.
[7] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 40.

În acelaşi timp nu e bine, după spusa românilor din Transilvania, ca nepoata să iasă fără lumina aprinsă seara, nici măcar până în tindă, iar în alte locuri, fără mătură [1].

De asemenea, se bagă de seamă, ca să nu se puie noaptea lumânarea prea aproape de ochii copilului, căci, nebăgând după aceea moaşa de seamă, copilul crud şi slăbănog fiind încă la vedere foarte lesne ar căpăta aprindere de ochi şi uşor apoi şi-ar putea pierde vederile [2].

Ce se atinge de spiritele cele rele şi mai cu seamă de *strige* [3] amintim aici că şi romanii încă credeau că ar fi periculoase copiilor, atâta numai că ei aveau cu totul altă închipuire despre forma corpului lor, de cum au astăzi românii.

Strigele, după închipuirea romanilor, erau nişte fiinţe înaripate, foarte urâcioase, cu cap mare, cu ochi bolditi, cu cioc ca de pasăre răpitoare, cu pene cenuşii şi cu ghiare mari ascuţite, care, dacă doica nu le lua bine seama, se furişau noaptea în casă, luau copilul din leagăn şi-i sugeau sângele.

Ele se numesc *strige* de la lat. *stridere,* στρίζειν pentru că şoşăiesc noaptea într-un chip înfiorător ; însă cum s-au născut nu se ştie, ori de sunt un soi anumit de păsări sau poate nişte *femei bătrâne,* care după moartea lor s-au prefăcut în asemenea pasări, prin influenţa unor vrăji.

Strigele intrară şi-n odaia lui Proca, fiul regelui latin, care, fiind abia de cinci zile, era cât pe aci să devină prada lor. Ele îi subseră sângele din inimă şi copilul în zadar ţipa după ajutor. Doica, auzind, alergă la dânsul şi vede urma ghiarelor pe obrazul lui cel fraged : copilul avea deja o coloare ca frunza cea veştedă de pom. Doica, văzând aceasta, îşi ia refugiu la zeiţa *Carna,* care pe loc se apropie de leagănul micului principe, mângâie pe părinţi şi le ajută la nevoie. Ea atinge mai întâi uşorii şi pragul uşii de trei ori cu frunza de frăgar (germ. Erdbeerbaum), apoi stropeşte intrarea cu apă şi ia măruntaiele unui purcel în mâna sa. După aceasta rosteşte formula : „cruţaţi voi paseri nocturne măruntaiele copilului, gingaşa vită să fie pentru gingaşul băiat, inimă pentru inimă, măruntaie pentru măruntaie, suflet pentru suflet !" După aceasta doica pune bucăţelele de purcel afară şi nimănui nu-i este iertat a se uita îndărăpt după dânsele. În fine, pune varga cea de păducel a lui *Ianus,* în fereastră şi apoi nici o strigă nu poate intra mai mult în casă, şi copilul capătă iarăşi coloarea sa.

Strigele, după credinţa vechilor greci şi italieni, mănâncă inima şi măruntaiele copiilor morţi, puind în locul acestora paie, sorb măduva celor vii şi şoşăiesc în aer ca *strigele* sau *strigoaicele* noastre [4].

Din cele înşirate până aici rezultă că românii au mai tot acea credinţă despre *strige* şi întrebuinţează mai tot aceleaşi mijloace în contra lor ca şi romanii, cu acea deosebire simplă numai că, pe când romanii credeau că ele mănâncă inima şi măruntaiele copiilor morţi şi pun în locul lor paie, pe atunci românii spun că pe cei mai mulţi îi fură şi-i înlocuiesc cu de-ai lor ; mai departe, pe când romanii puneau o vargă de măceş sau păducel

[1] Com. de Rom. Simu.

[2] Auzit de la mai multe romånce din Bucovina.

[3] Aceste fiinţe mitologice se numesc în Bucovina mai mult *strigoaice* sing. *strigoaică,* masc. *strigoi ;* în unele părţi din Transilvania şi Banat însă mai mult *strige,* sing. *strigă.*

[4] L. Preller, *op. cit.,* II, p. 238—239.

în fereastră, românii de pretutindeni pun usturoi, crezând că acesta e mijlocul cel mai bun de apărare în contra strigelor. În fine, pe când zeiţa *Carna* le punea spre mâncare măruntaie de purcel, românii, după cum ne vom încredinţa mai la vale, le aruncă mei şi grâu.

Ce se atinge de datina românilor de-a prinde, după naştere, o lumină şi a o lăsa apoi în fiecare noapte până după botez, ca să ardă în casa unde petrece copilul nou născut, trebuie să amintim aice că ea, deşi în alt înţeles, se afla şi la romani. Aşa, una dintre zeiţele romane care ajutau la naştere, era şi *Candelifera,* pentru că la naştere aprindea *o lumină,* probabil ca simbol al luminei la care ajungea copilul prin naştere ; şi anume trebuia să fie numai o lumină, nicidecum însă o *candelă,* pentru că mirosul unei candele, care se stinge, se considera de foarte periculos [1].

Grecii cei vechi adorau asemenea o zeiţă de naştere, numită ***Eileithya,*** pe care monedele din Aegion ne-o înfăţişează, de la cap şi până la picioare, învăluită într-o ţesătură, cu-o mână spre ajutor, iar în cealaltă ţinând o *făclie, simbolul naşterii la lumina lunii* [2].

În fine se caută ca femeia ce a născut să nu doarmă defel nemijlocit după naştere, şi anume dacă a născut noaptea, toată noaptea aceea, iar dacă a născut ziua, tot restul zilei pentru că se crede că la femeia care doarme se arată spiritele cele necurate şi o chinuiesc până ce moare. Drept aceea, fiecare moaşă înţeleaptă nu o lasă defel ca să doarmă, ci o deşteaptă anume ca să nu înceteze circularea sângelui, ceea ce foarte lesne ar putea să-i aducă moartea.

[1] Plin. H.N. VII. 43 : „Miseret atque etiam pudet destinantem quam sit frivola animantium superbissimi origo, um prelumque abortus causa odor a lucernarum fiat extinctu. — Preller, *Röm. Myth.* II, p. 208.

[2] L. Preller, *Griechische Mythologie,* I. Bd. III Auflage, Berlin 1872, p. 422.

VI

Pierderea

Dacă o femeie, cât timp e îngreunată, nu caută, ca să se ferească de toate acelea, care puteau să-i fie spre stricăciune, adecă, dacă munceşte şi se oboseşte prea tare, dacă aleargă sau rădică ceva greu, dacă se încoardă şi se întinde prea sus, dacă nu se fereşte de răceală ; mai departe, dacă se sperie sau cade de undeva foarte rău, dacă-i vine dor de ceva să mănânce sau să bea şi nu capătă îndată, ori dacă capătă poftă când vede pe alţi oameni mâncând sau bând şi nu se încumetă a cere, ca să-i deie şi ei de gustare, în fine dacă visează prin somn că vede ceva bun de mâncat sau de băut şi când se trezeşte nu află ceea ce a visat, ca să guste, atunci naşte fără vreme şi copilul născut e mai totdeauna mort.

Multe femei însă nasc copii morţi încă şi din cauza *Spurcatei*, adecă a *Samcei*, care având-o de copile mici, adeseori le trânteşte şi le maltratează, precum şi din cauza morbului numit *matrice* [1].

Despre o atare femeie, care naşte copii morţi, se zice pretutindenea în Bucovina şi în Moldova că *a pierdut*, mai rar că *a avut păcate*, sau *a născut fără vreme*, iar în Transilvania, Ungaria şi Banat că *a lepădat, a stârpit, i s-a căşunat* sau *i s-a lovit rău* [2].

Femeia care a pierdut sau a lepădat, cred românii din unele părţi ale Transilvaniei că trebuie să fie de cineva *legată*. Deci, ca să nu i se mai repete lepădarea trebue numaidecât să fie dezlegată şi anume de către preot [3]. Mai departe atât în Transilvania cât şi în Bucovina se crede şi se zice că o atare femeie a pierdut copilul pentru păcatele sale sau ale părinţilor săi şi e mare întristare în familie când se întâmplă aşa ceva [3].

Când o femeie îngreunată a fost maltratată şi bătută de bărbatul său sau de altul cineva şi din cauza aceasta a pierdut, atunci toată vina şi păcatul cade asupra aceluia, iar ea nimică n-are să răspundă înaintea lui Dumnezeu pentru pierderea pruncului. Când însă prin nebăgare de seamă şi nepăsare a pierdut, adecă a născut copilul mort, atunci se zice că a mân-

[1] Dict de Măriuca Nistor, româncă din comuna Mălini, jud. Suceava, în Moldova : „Matricea sparge locul copilului, de aceea pierde femeia. Şi ca să nu piardă i se descântă de *mătrice*".

[2] Com. de R. Simu., I. Georgescu şi Elia Pop ; vezi şi *Şezătoarea"*, an. II, Budapesta, 1876, p. 29 şi 47. — *Verbul a lepăda* sau *lapeda*, de unde subst. *lepădare* sau *lăpădare* în înţeles de „a pierde (germ. abortiren)" e cunoscut şi în Bucovina însă el se întrebuinţează numai cu privire la animale, nicicând însă la femei. Iar sub verbul *a stârpi* se înţelege când a încetat de a mai da lapte.

[3] Com. de I. Berariu, paroh în Stroieşti şi I. Georgescu.

cat sau a pierdut un suflet, pe care nu-l poate mai mult nicăieri afla. Prin urmare, are un păcat foarte mare, pentru care va trebui să-şi dea seama înaintea lui Dumnezeu în cealaltă lume [1].

O femeie, care a pierdut cu intenţiune, adecă care a făcut nişte boscoane sau a băut leacuri veninoase, anume ca să-l omoare şi să-l piardă, ca *să scape de grijă şi să rămâie totdeauna frumoasă,* după cum crede ea, nu numai că e foarte rău văzută şi vorbită de oameni, nu numai că, după credinţa generală are foarte mare păcat pentru aceasta, ci totodată se crede că în cealaltă lume va servi ca *talpă iadului* şi va fi acăţată de limbă, iar copiii ce i-a lepădat se vor preface în *şerpi veninoşi, care vor suge-o* [2].

Ce se atinge de copiii pierduţi, respective morţi născuţi, precum şi de aceia care mor nebotezaţi şi care, de regulă, se înmormântează într-un loc separat, într-o margine sau ungher al ţintirimului, crede poporul român din Bucovina că se prefac într-un fel de spirite necurate şi răutăcioase numite *moroi,* care ies noaptea din mormânt, fac oamenilor şi cu deosebire mamelor lor diferite neplăceri şi daune şi până la al şaptelea an strigă în fiecare noapte botez.

În Moldova, atât copiii *pierduţi* cât şi cei ce s-au născut vii dar au murit nebotezaţi, se numesc, ca şi în Bucovina, *moroi* şi făcându-li-se un secriaş îi îngroapă tatăl lor sau moaşa mai la o parte în ţinterim. Ei, după credinţa românilor din unele părţi ale acestei ţări, ies la şapte ani, după ce s-au îngropat şi se arată în vedenii, mai ales când e lună, şi atunci intră pe fereastră în casele omeneşti şi sug rărunchii copiilor celor mici. De aceea, omul la casa căruia se arată, trebuie neîncetat să steie cu ferestrele astupate. Dacă ei se arată oamenilor şi-i supără atât pe aceştia cât şi pe vitele lor, nu numai atunci când sunt îngropaţi lângă casă, ci şi când îi supără şi pe dânşii cineva. Dacă sunt îngropaţi în ţinterim se zice că atunci nu se arată nici la o casă [3].

În Ţara Românească, comuna Grebăn, copiii ce mor nebotezaţi sunt socotiţi ca *mortăciuni ;* nu merge să-i îngroape nici popa, nici dascălul ; se duc fără cosciug, fără pomene şi fără rugăciuni şi se îngroapă în grădină sub perji, în pătul sau după casă [4].

Românii din unele părţi ale Banatului cred că, copiii *pierduţi,* fiind nebotezaţi, merg în cealaltă lume la un loc rău, şi nicidecum la un loc bun, împreună cu cei botezaţi. Acolo, se prefac apoi în *tâlhari* şi trăiesc numai din ceea ce fură de pe la copiii cei botezaţi, cărora mamele lor le dau felurite lucruri de pomană. Totodată se mai spune că fiecare copil pierdut are în cealaltă lume câte o traistă, o oală şi un băţ, care obiecte le cer şi le capătă de la mamele lor, de pomană. În traistă pun atât celea ce li se dau şi lor, din când în când, de pomană în lumea aceasta, cât şi celea ce le fură şi le răpesc de pe la alţi copii ; oala o umple cu apă, care asemenea li s-a dat în lumea aceasta de pomană, iar cu băţul se apără şi fug de alţi copii, care voiesc să le ieie, cu de-a-sila, celea ce le au în traistă şi în oală, şi care, uitând mamele lor cu totul de dânşii şi nedându-le nimică de pomană, nu au alta ce mânca şi ce bea decât numai ceea ce fură.

[1] Com. de V. Turtureanu şi El. Pop.

[2] Com. de Rom. Simu, I. Georgescu şi El. Pop.

[3] Cred. rom. din Mălini, judeţul Suceava, dic. de Mariuca Nisor ; vezi şi El. Sevastos, *Călătorii...,* p. 98.

[4] El. Sevastos, *Călătorii...,* p. 98 : „Aici în Grebăn nici morţilor celorlalţi nu li se fac pomene ca pe la noi (adică ca în Moldova) de 3 zile, de 6 zile, de 9 zile, tot câte nouă colaci frumoşi şi de fiecare colac câte o lumânare".

De copilul, care nu are traistă, oală şi băţ, e vai şi amar ; acela nu are nimic în cealaltă lume, căci tot cee ar putea să aibă vin ceilalţi copii şi sau i-o fură, sau neavând cu ce se apăra, i-o iau cu de-a sila [1].

Românii din împrejurimea Şomcutei Mari, comitatul Sătmar în Ungaria, cred şi spun că, copiii pierduţi se prefac în *diavoli* sau *draci* şi ca atare zi şi noapte plâng, ţipotesc şi se vaietă prin întunerec, zicând : „Vai de noi şi de cine ne-a făcut pe noi". -

Apoi, încep a cere botezul şi dacă-i aude cineva şi-i botează, e bine, iar de nu, încep a-şi blăstăma părinţii de ce nu i-au făcut cu vreme şi de ce nu i-au botezat.

Astfel plâng şi se vaietă ei prin întuneric un an întreg. Iar la ziua Sfântului Andrei li se luminează şi lor şi dacă părinţii le dau atunci ceva de pomană, au şi ei în cealaltă lume, dar din întuneric tot nu scapă [2].

Românii din Transilvania tot despre aceşti copii cred că, nefiind curăţaţi prin taina sfântului botez de păcatul strămoşesc, merg în iad.

Şi dacă i se face lui Dumnezeu milă de dânşii, atunci îi scoate din iad, îi preface în *vârcolaci* şi astfel apoi umblă ei prin aer, până ce ajung la lună de o mănâncă [3].

Dar nu numai Dumnezeu singur, ci şi mamele lor, ba chiar şi alţi oameni, dacă voiesc pot să mântuiască pe aceşti copii nefericiţi de munca cea eternă a iadului şi să-i prefacă din *moroi*, din spirite necurate şi răutăcioase, în copii ca toţi copiii cei morţi, care nu ies niciodată din mormintele lor, ca să facă cuiva vreun rău.

Aşa, în unele părţi ale Bucovinei, este datină ca înainte de ce se îngroapă asemenea copii, să se spele cu agheasmă şi să se însemneze cu semnul sfintei cruci, iar în mormânt să se pună *piper, tămâie,* şi *usturoi* şi acesta anume, ca să nu se poată preface în *moroi* [4].

În ţinutul Câmpulungului este datină ca nănaşul sau nănaşa să care prin 40 de zile agheasmă la mormântul copilului mort-născut şi să o toarne în mormânt printr-un canal, anume spre acest scop lăsat la înmormântare, din fundul mormântului până sus. Făcând aceasta cred românii că pruncul se botează şi nu este mai mult *moroi* [5].

În ţinutul Dornei, din contră, duc şi toarnă pe mormintele copiilor pierduţi sau care au murit înainte de a fi botezaţi agheasmă de la *şapte Bobotezi,* spre acelaşi scop ca şi cel din ţinutul Câmpulungului.

Însă cel mai potrivit şi mai uşor chip de a-i mântui este, după credinţa generală a poporului, ca acela care vede pe vreun *moroi* sau îl aude strigând botez, să ia o băsmăluţă albă sau, dacă nu are la sine basma, să rupă o bucăţică din haina cu care e îmbrăcat şi, aruncând-o asupra lui, să

[1] Com. de Ioan Popovici, înv. în Opatiţa.
[2] Com. de Elia Pop. înv. în Şomcuta Mare.
[3] Com. de R. Simu şi I. Georgescu ; — W. Schmidt, *op. cit.*, p. 26 : „Copiii nebotezaţi, dacă mor, nu au nici o speranţă ca să meargă în cer, ci ei se duc în lună pe care o mănâncă. Dacă scade sau se întunecă luna, e un semn de durere şi întristare, simţindu-se prinsă ca într-un cleşte de aceşti *vârcolaci*". Com. de Aurel Chintoanu, stud. gim. : „Despre *vârcolaci* se crede că sunt copiii cei pierduţi şi nebotezaţi şi aceştia sunt cauzatorii întunericului de soare şi de lună. Poporul zice când se întunecă luna, că o mănâncă *vârcolacii !*".
[4] Com. de Victor Tocariu, înv.
[5] Com. de I. Berariu, exarh şi parhoh în Stroieşti.

zică : „Botează-se robul lui Dumnezeu N. în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, amin“ ! și atunci *moroiul,* botezându-se, nu iese mai mult din mormântul său afară, nici nu face nimărui nici un rău [1]

Românii din districtul Cernăuțului și cu deosebire cei din Boian, cred că sufletul fiecărui *moroi* e pierdut. Cu toate acestea însă el totuși se poate mântui, dacă prin șapte ani de zile se toarnă agheasmă în locul acela, unde s-a înmormântat. Ba el se poate mântui chiar și mai degrabă, dacă la *Botează,* adică la *Iordan,* se aduce apă sfințită (agheasmă) de la șapte biserici și i se toarnă pe mormânt.

Făcându-se aceasta, se crede că moroiul s-a botezat și că mai mult nu e defel periculos.

Neturnându-i-se agheasmă pe mormânt, după șapte ani de zile moroiul învie, se preface într-un spirit rău și, luând diferite forme, mai ales însă de copil mic, umblă prin lume zbuciumându-se, văietându-se și cerând, seara pe la amurg și noaptea, botez.

Întâmplându-se să-l audă cineva, când cere botez să se îndure de dânsul și să-l boteze, rostindu-i formula botezului și aruncându-i în același timp o bucățică de pânză, o batistă sau ce are mai dindemână, în semn de crijmă, sufletul său se întoarce și se duce voios la sufletele cele curate.

Neaflându-se nimene cine să-l boteze, moroiul, după cum am spus, devine spirit rău și foarte periculos pentru toți cei ce trec pe locul unde e el înmormântat, precum și pentru toți cei ce clădesc vreo casă sau altceva pe locul acela. Așa bunăoară, dacă se pune vreo casă pe locul acela, supără și primejduiește pe oameni ; dacă se pune un grajd sau ocol, nenorocește vitele, din care cauză de multe ori proprietarul acaretelor respective, dacă voiește să aibă pace, trebuie să strămute casa, grajdul sau ce este, sau să le părăsească cu totul. Altmintrelea nu poate ieși în capăt [2].

În Moldova, cine voiește să boteze și să scape pe moroi de la osânda cea veșnică, le toarnă în ziua de Bobotează agheasmă de la Iordan pe mormânt [3], iar preotul, când iese cu Învierea, le face și lor moliftă. Aceasta se repetă șapte ani dupăolaltă, iar după al șaptelea an copiii nebotezați scapă din rândul moroilor [4].

Mai demult era datină în Moldova că mamele copiilor pierduți sau nebotezați strângeau în ziua de Bobotează agheasmă de la șapte biserici sau mai bine zis de la șapte *Iordanuri* și a doua zi de Bobotează turnându-le disdimineață agheasmă de aceasta pe mormânt îi botează punându-le la băieți numele *Ioan,* iar la copile, *Ioana* [5].

În multe locuri tot din Moldova, părinții copilului nebotezat, adecă a celui oprit ca să-și mântuiască sufletul, fac în ziua de *Moșii Duminicei mari* un praznic, la care invită 40 de băieți și copile de aceeași măsură,

[1] Vezi mai pe larg „*Moroii*“, studiu de S. Fl. Marian, în „Albina Carpaților“ an. III, Sibiu, 1878—1879, p. 86.
[2] Com. de V. Turtureanu, preot.
[3] Dict. de M. Nistor din Mălini.
[4] El. Sevastos, *Călătorii...,* p. 98.
[5] Dict. de M. Nistor și A. Pletosu din Rădășeni.

adecă de la 2—3 ani, şi le dau de sufletul copilului pierdut sau mort nebotezat 40 de ulcele cu apă curată şi 40 de covrigi câte cu o lumină aprinsă. Praznicul acesta se face, de regulă, afară pe iarbă verde. Copilul nebotezat se crede că, în urma acestui praznic, se mântuieşte [1].

În Transilvania se fac pentru mântuirea sufletelor copiilor pierduţi 40 de *cocoloaşe*, coapte din aluat de făină de grâu. Treizeci şi cinci din acestea se dau la 35 de copii, iar 5 *cocoloaşe* se aruncă pe apă pentru ca, precum izvorăşte apa din izvor, aşa să apară şi sufletele celor morţi-născuţi în rai. Apoi se mai fac şi trei *parastase* şi trei prescuri mari, care se duc la biserică, ca un fel de jertfă pentru cei morţi-născuţi, care cu vremea se duc şi ei în rai [2].

[1] Dict. de M. Nistor şi alte romance din Mălini
[2] Com. de Rom. Simu, înv. in Orlat.

VII

Scăldătoarea

Nu mult după naştere, atât în Bucovina cât şi în celelalte ţări locuite de români, urmează *scăldătoarea* nou-născutului.

Unele moaşe prepară scăldătoarea aceasta îndată după naştere, altele însă nici nu mai aşteaptă, până ce se va naşte copilul, ci, cum văd că s-a apropiat timpul şi nu mai este mult până ce va *hălădui* femeia bolnavă. caută o oală şi umplând-o cu apă curată o pun la foc, ca să se încălzească.

Oala care se foloseşte de astă dată la încălzirea apei, trebuie să fie *nouă* şi anume de aceea ca, precum sună oala cea nouă, aşa şi copilul nou născut să aibă o voce curată, pătrunzătoare şi plăcută [1].

Apa trebuie să fie numai ciş-ceva *călduţă*, nicidecum însă *fierbinte*. cu atât mai puţin *clocotită* ; şi această parte de aceea ca, copilul nou-născut să nu devie desfrânat [2], şi parte de aceea ca viaţa lui să nu fie neliniştită ca apa când fierbe şi clocoteşte, adecă, ca să nu aibă necontenit neastâmpăr, certe şi supărări.

În genere, se caută ca scăldătoarea cea dintâi, numită altminterea în Bucovina încă şi *scaldă, scăldușă* şi *scăldușcă*, în Ţara Românească *baie*, iar în unele părţi ale Transilvaniei şi Ungaruei *ciupă* [3], în care se scaldă nou-născutul pentru prima oară, să fie mai mult rece decât caldă şi aceasta pentru ca, copilul scăldat într-însa să nu bage de seamă de răceală, nici să nu se sperie, pentru că el, de regulă, când se vâră pentru prima oară în apă, se sparie [4].

Unele moaşe iarăşi, înainte de a scălda pe nou-născutul copil în scăldătoare şi anume cum îl prind în mână, au datină de a-l spăla mai întâi cu *o leacă de apă rece*, anume ca să fie vioi, sprinten, voinic, deştept, isteţ [5].

După ce a rădicat acum copilul, după ce i-a legat buricul şi după ce a dat femeii ajutorul trebuincios, ca să nu i se întâmple nici un rău, ia moaşa o vănuţă sau o covăţică numită altminterelea şi *albie* [6], mai pe scurt

[1] Com. de Victor Tocariu, învăţător.

[2] Com. de Rom. Simu. Vezi şi „Luminătorul", an. X, Timişoara, 1889, nr. 65 în „Foişoară : „Scăldarea nou-născutului prima oară să nu se facă cu apă *clocotită*, pentru ca să nu fie curvar".

[3] I.U. Jarnik şi A. Bârseanu, *Doine şi strigături din Ardeal*, Buc., 1885, p. 18 şi 331 ; Com. de Elia Pop, înv. în Şomcuta Mare ; M. Pompiliu, *Graiul romănesc din Biharia*, în „Convorbiri literare", an. XX, Bucureşti, 1887, p. 1007 ; „*Ciupă* = apă călduţă în care se scaldă copiii când sunt în leagăn".

[4] Datina românilor din mai multe părţi ale Bucovinei.

[5] Dict. de Maria Vasiluţă din Poiana-Stampii.

[6] „Şezătoarea", an. I. Fălticeni, 1892, p. 19 : *Albie* e covăţica în care se leagănă copiii ţăranilor şi în care se scaldă."

vasul care mai înainte de aceasta a fost în stare să-l pregătească părinţii copilului, aşează vasul undeva pe o laiţă sau pe un scaun şi toarnă într-însul apă din oala cea nouă. Ia apoi *o rămurică de busuioc de la Ziua Crucii* unul sau mai mulţi *bani de arignt, o floare de bujor, lemnul Domnului,* o bucăţică de *fagure de miere,* una de *pâne* şi alta de *zahăr,* un *ou,* puţin *lapte dulce* precum şi o leacă de *agheasmă* sau apă sfinţită şi pe toate obiectele acestea le pune în scăldătoare.

Busuiocul însemnează ca nou-născutul şi mai ales dacă e copilă, să fie curată, iubită şi atrăgătoare ca busuiocul.

Banii de argint, ca să fie scump şi nepătat ca argintul şi precum iubeşte fiecare om argintul aşa să iubească şi pe copilul nou născut. Mai departe, precum s-a scăldat întâia oară în scăldătoare cu bani, aşa să nu-i lipsească banii în toată viaţa [1].

Bujorul, dacă e băiat, să fie rumen şi voinic ca bujorul.

Mierea, să fie dulce la vorbă ca mierea, şi precum fiecare iubeşte mierea, aşa să iubescă şi pe pruncul nou născut.

Pânea, să aibă toată viaţa sa îndestulare şi să fie bun ca pânea de toate zilele.

Zahărul, să-i fie viaţa dulce ca zahărul.

Oul, să fie sănătos şi întreg ca oul.

Laptele dulce, să fie curat şi alb la piele ca laptele ; mai departe să fie bogat.

În fine, *agheasma* sau apa sfinţită, ca să nu se poată apropia spiritele cele necurate de prunc [2].

Mai pe scurt, ca să fie :

Scump ca argintul,
Dulce ca mierea,
Bun ca pânea.
Sănătos ca oul,
Rumen ca bujorul,
Atrăgător ca busuiocul
Şi alb ca laptele.

În Banat şi Ungaria, unde asemenea este datina a se scălda copilul nou născut în apă numai de abia călduţă, care se aduce în genere de la un izvor şi se încălzeşte cu vreascuri culese de pe drumuri [3], se pune în prima scăldătoare a acestuia *moliftă,* adică agheasmă sau apă sfinţită adusă cu puţin mai înainte de acesta de la preot ; apoi puţin *lapte dulce,* ca să-i fie pielea albă ca laptele, un *ou,* ca să fie sănătos ca oul, felurite *flori,* ca să fie drăgălaş ca florile, una sau două *nuci,* ca să nu se vatăme,

[1] T. Francu şi G. Candrea, *Românii din Munţii Apuseni (Moţii),* Bucureşti, 1888, p. 147 : „În cea dintâi scaldă a copilului se pun bani de argint, ca viaţa lui să rămâie nepătată ca argintul".

[2] Pretutindeni în Bucovina. În unele părţi ale Transilvaniei, după cum ne spune H.v. Wlislocki (*op. cit.,* p. 7), apa pentru prima scăldătoare a copilului nou născut o aduce moaşa dintr-un pârâu şi dacă e cu putinţă din sus de moară ; iar după ce se sfinţeşte de preot, caută ea ca totdeauna, în fiecare scaldă, să toarne numai câte atâta din această apă sfinţită, ca să-i ajungă în decursul a şase săptămâni.

[3] Com. de Ios. Olariu învăţător în Doman : „În Banat apa pentru prima scaldă o aduce moaşa de la izvor şi când vine cu dânsa acasă adună şi nişte vreascuri de lemne, pe care, sosind acasă, le pune îndată pe foc; ca nepoţeiul să-i fie sârguitor şi adunător".

o *pietricică*, ca să fie *răbduriu* ca piatra, adecă ca să poată rezista frigului precum și altor neajunsuri și un *ban de argint*, (un zecer sau taler), ca să fie curat și ca să nu se prindă de dânsul farmecele, vrăjile și aruncăturile, adecă bubele rele cum nu se prinde rugina de argint [1].

În unele părți din Moldova, precum bunăoară în județul Suceava, se pune în prima scăldătură *lemnie* [2] ca, copilul să umble degrabă, în picioare, apoi *sdreveț* [3], *popchișor* [4] și *cătușnică*, ca să fie *vârtoșel*, *cânepă*, ca să crească ca și cânepa, un *ou*, ca să fie sănătos ca oul, și *untură de porc*, ca să se îngrașe ca un purcel [5].

În Țara Românească este iarăși datină ca în apa în care se scaldă un copil mic pentru întâia iară, să se pună *orz*, *porumb și flori* și aceasta anume ca, copilul să aibă parte de cereale și să fie plăcut ca florile.

Tot în Țara Românească se mai pune în întâia scăldătoare încă și *sare*, care după unii însemnează ca, copilul să nu se opărească, iar după alții ca simbol al prieteniei ; apoi puțin *untdelemn* și o *monedă* care reprezintă belșugul ; în urmă se sparge un ou în ea, ca să crească și să se împlinească copilul ca oul [6].

Unele moașe îndătinează a pune în scăldătoarea primă numai ouă de rață. De aice vine apoi, după credința românilor din Țara Românească, că le place copiilor a se juca în apă, când se scaldă [7].

O seamă de moașe, când pun obiectele înșirate mai sus în scăldătoare, rostesc, ca și nemijlocit după ce au rădicat copilul următoarele cuvinte, și anume, dacă e băiat :

Să fie sănătos
Și norocos
Și mintos
Și voios
Și frumos
Și drăgăstos
Și-nvățat
Și bogat
Om de treabă !

Iar dacă e copilă :

Și luat la seamă !
Să fie sănătoasă
Și norocoasă
Și mintoasă
Și voioasă

[1] Com. de Ios. Olariu I. Popovici, învățător în Opatița și Elia Pop, învățător în Șomcuța-Mare.

[2] *Lemnie* e un fel de plantă lemnoasă care crește pe prunduri și are frunze asemenea pelinului.

[3] *Zdreveț* e o plantă care crește prin lunci și din care fac oamenii grădinuțe.

[4] *Popchișorul* e o buruiană mică cu floare galbenă.

[5] Dic. de Măriuca Nistor din Mălini.

[6] Ioneanu, *op. cit.*, p. 13—14. T.G. Djuvara, *op. cit.*, p. 248—249 : „Îndată ce se naște copilul se pune în baia în care va fi scăldat, puțin undelemn, o monedă și sare. Untdelemnul și moneda reprezintă belșugul, iar sarea e simbolul prieteniei".

[7] Ioneanu, *op. cit.*, p. 25 : „Copiilor le place să se joacă în apă, căci când se nasc, moașele în scăldătoare pun ouă de rață".

Şi frumoasă
Şi drăgăstoasă
Şi-nvăţată
Şi bogată
Femeie de treabă
Şi luată la seamă ! [1]

După ce a aruncat toate obiectele, care se înţelege de sine că trebuiesc să fie de mai nainte preparate, înăuntru moaşa începe a-l scălda, adecă a-l spăla peste tot corpul, până chiar şi în gură.

Dacă sunt gemeni se scaldă de regulă în una şi aceiaşi scăldătoare.

În Macedonia, îndată ce noul născut a văzut lumina zilei şi s-a dat mumei primele îngrijiri, moaşa îl scaldă cu apă călduţă într-un lighean mare de aramă, păzind ca să nu-l ajungă apa pe cap, căci atât la Magaroza cât şi în alte părţi, este obiceiul ca, copilul, după ce a împlinit un an, atunci numai să se spele pe cap.

În Vlaho-Clisura, îndată ce se naşte copilul, moaşa îl presură cu sare multă peste tot corpul, şi-l lasă aşa timp de douăsprezece ore şi mai mult [2] ; şi după aceea numai îl scaldă cu apă caldă, în care toarnă şi vin, spălându-l şi pe cap. Aceasta se face pentru ca, copilul să fie sănătos [3].

Moşele din unele părţi ale Transilvaniei, nemijlocit înainte de a vârî pe copiii nou născuţi în prima scăldătoare, îndătinează a-i cumpeni, măsura, crezând că, copilul care înainte de aceasta se cumpăneşte, *nicicând nu se deoache* [4], măcar că, după credinţa unora, copilul nebotezat nu se deoache niciodată căci nu este creştinat [5].

Tot aşa fac şi moaşele din unele părţi ale Ţării Româneşti. Iată ce ne spune în privinţa aceasta Ioneanu : „Îndată ce un copil se naşte, să se cântărească, *ca să nu se lipească farmecele de el niciodată.*

Dacă un copil la naştere este cântărit, să se ţină minte câtă greutate a avut, ca descântându-i-se vreodată de leac, să i se descânte în atâta apă cât a cântărit la naştere, căci numai aşa va avea leac“ [6].

În alte părţi, tot din Ţara Românească, copilul până nu-l botează, îl trece prin spiţele roţilor de car anume, ca să nu turbeze [7].

În Vlaho-Clisura este asemenea obiceiul, ca îndată ce se naşte copilul să se cântărească, punându-se de o parte a cumpenei copilul, iar pe cealaltă parte o piatră de aceeaşi greutate ca, copilul, ca să nu bată cumpăna mai mult de o parte sau de alta ; apoi îl duc la biserică şi-l pun pe pragul bisericii, ca să-l găsească cineva şi să-l boteze, făcându-se apoi obiceiul, care se face în cazul când nu trăiesc copii în familie [8].

[1] Dict. de M. Vasiluţ din Poiana Stampii.
[2] Presurarea copiilor nou născuţi cu sare e uzitată şi la armenii orientali din Bucovina. Româncele din Dacia Traiană şi cu deosebire cele din Bucovina, după cât ştiu eu până acum n-o fac aceasta nicicând din cauză că, după cum spun ele, numai viţeii şi mieii de curând fătaţi se presară cu sare.
[3] T.T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 41.
[4] Com. Rom. Simu.
[5] Ioneanu, *op. cit.*, p. 17.
[6] Ioneanu, *op. cit.*, p. 7.
[7] „Revista pentru ist. şi arh.“, an II, vol. II, p. 388.
[8] T.T. Burada, *Obiceiurile la naşterea...*, în *op. cit.*, p. 50.

Dacă, din întâmplare, se află și alte femei de față pe când scaldă moașa copilul, atunci femeile respective, în cele mai multe locuri, îndătinează nu numai de a arunca în scăldătoare diferite flori și bani de argint, ci totodată de a pune pe un moment la capul copilului și diferite unelte, mai ales de acelea, cu care nou născutul ar avea să se ocupe în viața sa, anume ca, după ce va crește mare, să fie harnic și pricepător la toate. În multe locuri băieților li se pun în mână cărți și condeie spre a avea talent la carte și scris, iar alții și mai ales meseriașii : ac, sulă, fierestreu, sfredel, bardă, gialău, mai pe scurt la ceea ce doresc ei ca, copilul lor să aibă mai mare aplecare și talent [1].

Moții asemnea pun la capul copilului toate instrumentele meseriilor pe care le profesează ei, ca semn privitor la soarta ce îl așteaptă [2].

Moașele, din unele părți ale Ungariei, pe lângă aceasta, îi mai dau încă și puțină apă de băut dintr-un clopoțel sleit, anume ca să fie cântăreț mare [3].

După ce l-a gătit de spălat îl trage puțin de nas, ca acesta să nu fie *turtit* sau *borcănos*, apoi îl *măsură* în cruciș, adecă îi aduce genunchiul piciorului drept până aproape de cotul mânii stângi și genunchiul piciorului stâng până la cotul mânii drepte. Măsurarea aceasta se face pentru aceea ca, fiind cumva copilul scrântit sau șoldit, să se îndrepte.

Sfârșindu-l de măsurat îl scoate de cap afară, anume ca să nu fie scurt, ci lung în grumaz și aceasta cu scopul ca, după ce va crește mare, să nu fie expus la o mulțime de boli de gât precum : *gâlcă, șopârlaiță* etc.

Cum l-a scos afară, suflă asupra scăldătoarei în cruciș și apoi stupește într-însa. Această suflare și stupire însemnează, ca să se depărteze toate spiritele rele însă mai cu seamă *strigoaicele*, să nu se poată apropia de copil, căci pe la cei nou-născuți, după cum am amintit, adeseori umblă strigoaicele, ca să-i fure. Apoi urmează *înfășarea*.

Obiectele care servesc de comun unei femei mai avute de la țară spre înfășarea unui copil, sunt următoarele :

O *fașă*, un *brâneț* sau *frânghie*, mai multe *pelinci* numite altmintrelea și *cârpe*, apoi vreo câteva *scutece*, un *oghelaș*, un *tulpănaș* și o *căiță*.

Fașa e un fel de brăușor lătăreț făcut din lână sau din bumbac.

Româncele din unele părți ale Transilvaniei îndătinează a lega, respectiv a coase, într-un capăt al acestei fașe trei fire de usturoi, trei de piper, trei fire de grâu de primăvară și trei de toamnă, trei de tămâie, trei de sare, trei sfărâmături de pâne și trei bucățele din casa copilului, de toate *nouă* feluri anume ca, copilul să nu se *deoache* [4].

În Banat, unde este datină ca fașa să se facă, în genere, din lână de oaie împletită în trei vițe și cam de 2 metri de lungă, moașa leagă în unul din capetele acesteia un petic de pânză nouă, în care se află un ban de argint, tămâie, puțin prau (prav), sare și aiu (usturoi). Tot la capătul acesta mai leagă încă trei toporele de metal cam de 2 cm. de mari. Toate obiectele acestea se crede a fi apărătoare pruncului de *Mama-Pădurii* și de *Moșul Codrului*.

[1] Com. de G. Tomoioagă, cant. bisericesc.
[2] Frâncu-Candrea, *op. cit.*, p. 147.
[3] Com. de Aurel Chintoanu.
[4] Com. de R. Simu.

De multe ori însă moaşele din această ţară, când înfaşă prima oară pe copii, îi încing cu un lanţ, ca să fie tari ca fierul [1].

Brânețul (pl. *brânețe)* e un brâuşor asemenea celor ce le întrebuinţează femeile la încinsul catrinţelor.

Frânghia, care e asemenea faşei, o împleteşte, de regulă, românca singură din lână colorată, mai ales însă tricoloră : albastră, galbenă şi roşie.

Pelincele (sing. *pelincă)* sunt nişte bucăţele mici de pânză ; de regulă, se întrebuinţează spre scopul acesta cămeşi vechi.

Scutecele (sing. *scutec)* sunt nişte *mindiraşe* sau *salteluţe* pătrate şi făcute din pânză cu mult mai groasă decât cea din care se fac pelincele.

Unele romănce, mai ales pe la oraşe, întrebuinţează în loc de scutece, *chilotuţe* sau *chiloţele,* făcute ca nişte perinuţe.

Oghelaşul e un oghial în miniatură. În fine :

Căiţa e o *cepsuică* mică sau bonetă, care se pune copiilor pe cap, anume ca să le fie mai cald şi să arate mai frumoşi.

Atât în Bucovina cât şi în celelalte părţi locuite de români e datină ca să se pună în partea de dinainte a căiţei, care vine pe frunte, un semn special, precum o *cordeluţă roşie* sau un *bănuţ* şi aceasta anume ca, văzându-l oamenii şi în special femeile cele rele de ochi, să-şi aducă aminte pe cine au dinaintea lor şi *să nu-l deoache* [2].

Tot în contra *deochiului* îndătinează românii din cele mai multe părţi a lega copiilor mici încă o *cordeluţă,* dar mai ales *lână roşie* la mâna dreaptă, iar la grumaz a le pune *ghiocei* [3].

Romanii, voind a apăra pe copiii lor de orişice fermecătorie şi vrăjitorie (*fascinatio*), le puneau la grumaz în ziua lustrării *(dies lustricus)* diferite mărunţişuri înzestrătoare *(crepundia)* precum şi *bulla,* adică un medalion rotund sau în forma inimei, care conţinea în sine diferite materii de apărare în contra deochiului şi a invidiei numite *praebia* [4], şi care se purta regulat de către băieţi până la primirea togei virile *(toga virilis),* iar de către copile până ce se măritau. *Bulele* acestea, care se purtau de către toţi *pueri igenui* [5] erau de două feluri şi anume unele de aur iar altele de

[1] Com. de Ios. Olariu.

[2] În Bucovina şi Transilvania, com. de I. Georgescu-Djuvara, *op. cit.*, p. 251 : „Se obişnuieşte a se îmbrăca copiii cu roşu sau a le atârna de *scufiţe* funte de panglică roşie".

[3] Pe *ghiocei* aceştia îndătinează romăncele din Bucovina a-i pune mai întâi la un loc cu pasca pe care o sfinţeşte preotul în ziua de Paşti, anume ca să-i sfinţească şi pe dânşii şi, abia după aceea, a-i lega la grumazul copiilor.

[4] Varro, de l.L. 7, 108 ; praebia e praebendo quod sint remedia in collo pueris.

[5] Statius, silv. 53, 116, zice despre tatăl său :

Non tibi deformes obscuri sanguinis ortus,
Nec sine luce genus etenim te divite ritu
Ponere purpureos infantia adegit amictus
Stirpis honore datos et nobile pectoris aurum.

Juven. 5. 164 : antiquitus nobilium pueri bullas aureas habebant, pauperum de loris, signum libertatis.

Un exemplu despre un băiat, care, fiindcă a devenit cu totul sărman, nici bulla de aur nu o poseda mai mult, ni-l arată Cic. ac. in Verr. I, 58, 152.

piele ; pe cele de aur le purtau numai copiii cei nobili, iar pe cele de piele cei sărmani [1].

Toate obiectele arătate mai sus şi le prepară fiecare femeie, singură, cu vreo câteva zile sau chiar săptămâni înainte de naştere. Unele dintre dânsele le capătă, după botezul copilului,de la *cumătra cea mare*, nănaşa copilului.

În Ţara Românească, dacă părinţii voiesc ca un copil să ţină mai mult la tatăl său, îl *înfăşoară*, când se naşte, într-o cămaşă de-a tatălui său, iar de voiesc să ţină mai mult la mama sa, îl înfăşoară într-o cămaşă *de-a ei* [2].

Tot aşa fac şi româncele din unele părţi ale Banatului şi Bucovinei, precum bunăoară cele din ţinutul Dornei [3].

O seamă de moaşe, după ce l-au *înfăşurat* în obiectele mai sus arătate, astfel ca faşa să formeze o cruce la piept şi una la spate, anume ca să nu se poată apropia spiritele cele necurate de dânsul [4] şi după ce l-au îmbrobodit ceva cam strâns cu un tulpănaş, ca să nu capete cap mare, bolocănos, ci mic, rotund şi frumos, îi fac cruce cu degetele pe faţă [5] şi apoi îl duc la fereastră, ca să vadă lumea, şi, acolo, îl închină *Ursitelor*. Iar după ce l-au dus la fereastră, moaşa zice :

— Uită-te la lume : *cicia ! cicia !* frumoasă, plăcută) [6].

Apoi, îl duc şi-l dau mamei sale, care, mai ales dacă nou născutul e copilă, sărutând-o pe frunte, îi urează :

— Draga mamei ! cum te iubesc eu, aşa să te iubească lumea !... Să fii norocoasă şi frumoasă şi orice lucru vei prinde în mână să-ţi fie drag al găti".

În acelaşi timp, îi pune degetul drept pe barbă, crezând că făcând aceasta s-ar face în mijlocul barbei o *aşezătură* (o gropiţă, bortiţă) care, când creşte copilul mare, mai ales dacă e fetiţă îi stă foarte bine. Apoi, îi pune degetele cele mari de la amândouă mânile la amândouă feţele obrazului spre acelaşi scop, adecă asemenea, ca să capete gropiţe şi în obraz. După aceasta, luând-o în braţe, o sărută din toată inima pe obraz, zicând :

— „Draga mamei ! dragă să fii la oameni şi la toată lumea !", sau „Draga mea ! dragă şi cinstită să fii la toată lumea !" [7].

[1] Juven. 5. 164.

Quis enim tamnudus est illum
Bis ferat, Etruscum puero si contigit aurum
Vel nodus tantum et signum de paupere loro.

„Copiii cei sărmani, aşadar, purtau amuletul într-o punguţă de piele sau îl înnodau într-o cureluşă pe care o purtau înprejurul grumazului".
Vezi despre toate acestea mai pe larg : L. Preller, *Röm. Myth.*, II, 210 şi I. Marquardt, *Das Privatleben der Römer*, I, Leipzig, 1879, p. 81—84.

[2] Ioneanu, *op. cit.*, p. 15

[3] Com. de I. Popovici şi Petru Ursul, fost cant. bis. în Căndreni.

[4] În Bucovina şi Transilvania, vezi Wlislocki, *op. cit.*, p. 9 : „auch wird das Band mit welchem die Bindeln befestiget sind, so umgeschniert, dass es ein Kreuz bildet".

[5] Datină foarte răspândită în Bucovina.

[6] Com. de I. Berariu, preot.

[7] Com. de G. Tomoioagă şi P.L. Leuşteanu.

Luându-l în brațe, fie băiat sau fetiță, nu e bine să-l puie la picioare, căci punându-se la picioare se crede că toată viața lui va rămâne tot la picioarele altuia [1].

Asemenea nu e bine ca maică-sa, până a treia zi, adecă până ce nu se scaldă, să-l culce cu dânsa alăturea în pat, pentru că în cazul acesta și mai cu seamă, când, ostenită și somnoroasă fiind, ar uita și s-ar întoarce cu spatele la dânsul, capătă *rofii*, iar când acuma e mare și ieșit în lume, toată lumea se întoarce cu dosul către dânsul. Ba, ce este și mai rău, în cazul acesta, chiar și atunci când ar fi lumânare în casă, spiritele cele necunoscute pot să vie la dânsul, ca să-l schimonosească, să-l omoare, sau chiar să-l fure și să-l înlocuiască cu altul [2].

Tot așa cred și românii din Munții Apuseni ai Transilvaniei. Ei zic că, după nașterea copilului, mama trebuie să privegheze și să nu doarmă cu spatele spre el, fiindcă *zmeoaicele* s-ar folosi de o asemenea ocazie, ca să schimbe copilul cu un altul, care, de regulă, e *tont, hăbăuc, surd, mut, lunatic,* etc. Răpirea sau schimbarea copilului se poate întâmpla numai înainte de a-i fi croit *ursitoarele ursita.* [3]

Și pe când mama dezmiardă copilul și-i rostește cuvintele citate mai sus, precum și multe altele, pe atunci moașa se apucă de trebi, care țintesc la soarta viitoare a copilului nou-născut, precum : mătură casa, prinde acul în mână, apucă furca și fusul de tors, iar dacă e băiat se apucă de lucruri bărbătești [4].

Cele mai multe moașe din Bucovina însă, după ce au scăldat copilul și l-au înfășat în chipul mai sus arătat, îl pun pe *vatră,* dar mai cu seamă sub *masă* sau sub *laiță* [5].

Tot atunci pun lângă dânsul și o *căciulie de usturoi,* anume ca *să-l ferească de deochi* [6] sau îi fac, spre același scop, un *benghi* în frunte, adecă rădică piciorul drept cu călcâiul întors îndărăpt, în sus, iau cu degetele puțină tină de pe călcâi, o frământă cu *stupit* și cu frământătură de aceasta îi fac apoi un punct rotund, cât ține buricul degetului arătător, în frunte.

Datina aceasta de a face copiilor *benghi,* numit în Țara Românească *zbenghi* [7] iar în Moldova nu numai *benghi* ci și *benchi* (plur. *benchi*) [8], există nu numai la poporul român, ci ea este uzitată și la alte popoare. Așa, în Peloponez de abia ce se naște copilul și moașa îi acoperă capul cu un

[1] Com. de G. Tomoioagă.

[2] Com. de Paraschiva L. Leuștean și G. Tomoioagă. Această credință deșartă se pare că vine de acolo, că multe femei, dormind foarte greu și întorcându-se noaptea prin somn, fără să știe, să simtă și să voiască, își înădușe copiii.

[3] Frâncu-Candrea, *op. cit.*, p. 148.

[4] Com. de G. Tomoioagă.

[5] Dict. D. M. Vasiluț, P.L. Leușteanu, G. Tomoioagă și alți români din Bucovina.

[6] Com. de V. Tocariu, înv. în Valea Putnei.

[7] T.G. Djuvara, *op. cit.*, p. 251 : „*zbenghiul* pe care și la noi îl întrebuințează numele pentru a feri copiii de deochi".

[8] „Șezătoarea", ed. Artur Gorovei, an. I, Fălticeni, 1892, p. 15 : „*Benghi* e o pată neagră făcută în fruntea copiilor mici cu cerneală sau funingine, ca să nu fie deochiați pe cei ce i-ar vedea". Dict. de Anița Pletosu din Rădășeni și M. Nistor : „Ca să nu se deoache, se ia lut de pe călcâi sau funingine din gura cuptorului și se unge pe frunte, făcându-se un semn care se numește *benghi*. Omul se uită la semnul acesta și nu-l deoache".

văl şi-i pune pe frunte puţin *noroi*, luat dintr-un vas, unde apa a stat mult timp [1].

Foarte răspândită trebuie să fi fost datina aceasta şi la creştinii de pe timpul Sf-tului Ioan-Gură-de-Aur şi cu deosebire la greci, căci iată ce ne spune acest sf. părinte despre dânsa :

Muierile pun lut în scăldătoare, apoi nutritoarele şi servitoarele, luând cu degetul din acel lut, însemnă fruntea pruncului. Şi de-ai întreba că ce înseamnă acest lut, această imală ? vor răspunde că prin acea ungere, să se alunge *deochiul* (ochiul cel rău, invidia şi pizma).

Uită-te ! câtă putere se atribuie lutului şi imalei, ca să înfrângă puterea diavolului ?

De se întâmplă aşa ceva la greci, nu e de mirat, dar cum că aceea se întâmplă la aceia care adoră crucea şi sunt părtaşi misterelor, şi atâta filozofează, aceasta cu adevărat e demn de multe lacrime.

Dumnezeu te-a onorat cu ungerea spirituală şi tu deturpezi pe fiul (tău) cu lut ? Dumnezeu te-a înfrumuseţat şi tu te spurci ? Şi când ar fi trebuit a impune în frunte crucea, ce are putere insuperabilă, tu lăsând aceasta, cazi în nebunie satanică ?... Cel ce unge pe acel (prunc) cu lut, cum să nu-l facă despectat ? întreb, cum îl va aduce sub mânile preotului ? cum te vei ruga ca, cu mâna preotului *(presbyteri)*, să i se pună în frunte signaculul unde l-a uns cu lut" ? [2]

Din cele arătate până aici, precum şi din spusa românilor, rezultă că *benghiul* sau *zbenghiul* se face numai în contra *deochiului*.

Dacă vom lua însă bine seama, că, cuvântul *benghi* are mare asemănare cu numele unei fiinţe mitologice, care e foarte răspândită şi cunoscută românilor şi care se numesc *Benga* [3], care e uzitat mai ales în Transilvania şi care însemnează *ciudat, rău, al dracului* [4], apoi orişicine poate să conceadă că românii fac *benghiurile* din cestiune nu numai în contra deochiului, ci şi în contra acestei fiinţe [5].

Ce se atinge de *stupit* (scuipit, scuipat) despre care am zis mai sus că se întrebuinţează la frământarea lutului din care se face benghiul, trebuie să amintim că şi el asemenea e considerat în toate ţările locuite de români ca un mijloc apărător în contra deochiului. De aici vine apoi şi datina că romăncele, voind a feri pe copiii lor de deochi totdeauna de câte ori îl scăldă, după ce-i scot, stupesc în scăldătoare, iar când cineva se uită prea lung la dânşii, îl roagă să nu se mire şi să stupească (scuipe) de trei ori spre copil [6], ceea ce orişicine o face, chiar şi în cazul acela, când muma copilului nu l-ar fi făcut luător de seamă, rostind în acelaşi timp cuvintele : *„să nu-ţi fie de deochi !"* sau *„să nu vă fie de deochi !"*.

La romani, zice Persiu, II, 31—34, când copilul era de-o săptămână

[1] Migne, *Excyl. theol.* t.II, p. 879, apud Djuvara, *op. cit.*, p. 251.

[2] „Preotul Român", an. XV, Gherla, 1889, p. 248.

[3] A. T. Laurian şi I.C. Massim : *Glosariu*, Bucureşti, 1871, p. 66 : „Benga s.f. după următoarele exemple pare de o însemnătate cu *epilepsie, drac* etc ; *pare că a intrat Benga în el ; bag pe Benga în tine, lua-te-ar Benga !"*.

[4] Vezi „Gazeta Transilvaniei", an. LV, Braşov, 1892, nr. 99, p. 4.

[5] În Bucovina provine numele acestei fiinţe în următoarele *rostiri*, care se adresează mai ales copiilor celor neastâmpăraţi : *du-te la Benga ; lua-te-ar Benga să te ieie ; la Benga cu tine !"*.

[6] Vezi şi T. Georgescu — Djuvara, *op. cit.*, p. 251.

şi trebuia să i se dea un nume, după ce era îmbăiat, doica îi ungea buzele şi fruntea cu scuipat, pentru ca să-l păzească de ochii cei răi [1].

În Transilvania, moaşa, după ce a scăldat şi înfăşat copilul, îl închină la Maica Domnului, apoi bagă crucea într-un blid cu apă şi stropind cu apă de aceea pe noul născut, zice :

— Închină-se robul sau roaba lui Dumnezeu (Ioan sau Maria) în numele Tatălui, al Fiului şi al sf.-tului Duh" !

Apoi, atingându-l de vatră şi de uşe, urmează :

— Să fii bun, să taci ca cuptorul, ca vatra, ca uşa !

După aceasta îl aşează puţin, aşa înfăşat cum este, *sub masă* [2].

Cum a făcut şi aceasta, moaşa, luând banii cei de argint, care s-au pus mai nainte în scăldătoare şi care sunt, de regulă, meniţi pentru dânsa, îi strânge, iar scăldătoarea o scoate şi o aruncă afară.

Aci e de observat că atât scăldătoarea aceasta, în care s-a scăldat pentru prima oară copilul, cât şi toate scăldătoarele următoare nu se aruncă în fiece loc, ci totdeauna într-un loc retras, curat, unde nu umblă nimene, şi aceasta din cauză că, după cum am amintit mai sus, se pune într-însa *apă sfinţită* şi, fiind aceasta sfinţită, e păcat să se arunce în fiece loc [3].

Mai departe nu e niciodată bine ca *scălduşele* în care se scaldă copilul, să se arunce asupra sau spre *sfântul soare,* pentru că soarele dă lumii lumină şi ne încălzeşte, ci totodeauna în altă parte, de comun, spre miezul nopţii.

Moaşa sau mama, care aruncă scăldătoarea spre soare, are mare păcat, iar copilul mamei respective, îndată cum îl scaldă, face bube pe trup.

Asemenea nu e bine a se arunca pe *foc,* căci un cântec poporan din Transilvania zice :

Măicuţă, al meu noroc
L-ai ţipat cu ciupa-n foc !

Măicuţă, a mea ticneală
O ai ţipat cu ciupa-n pară !" [4]

Întâia scăldătoare a copiilor e bine să se arunce mai cu seamă pe **flori,** anume ca, copii să fie frumoşi şi atrăgători ca florile [5], ori la trupina unui *nuc, măr* sau *păr,* anume ca, precum cresc şi rodesc pomii aceştia, aşa să crească şi să rodească şi copii, care s-au scăldat într-însa [6].

După ce a aruncat acum scăldătoarea afară şi după ce a căutat iarăşi de nevastă, ca să nu i se întâmple nimic rău, dacă nou născutul e băiat, moaşa aşteaptă plină de bucurie până ce intră tatăl său în casă ; iar dacă a intrat, îl pofteşte să ocupe loc pe un scaun sau pe laiţă, căci ea are să-i aducă o veste bună, o veste foarte îmbucurătoare.

Tatăl copilului se aşează pe scaunul arătat şi aşteaptă cu cea mai mare nerăbdare vestea îmbucurătoare.

[1] Vezi T. Georgescu-Djuvara, *op. cit.,* p. 251.
[2] Com. de R. Simu.
[3] În Bucovina, Transilvania şi Banat, com. de I. Georgescu şi I. Popovici.
[4] Com. de T. Olteanu.
[5] Datini româneşti din cele mai multe părţi ale Bucovinei.
[6] Com. de G. Tomoioagă.

Însă moaşa nu-i spune deocamdată nimic, ci se duce mai întîi la un dulap sau în alt loc, scoate un şip de rachiu cu miere, toarnă într-un pahar şi după ce închină la dânsul şi cinsteşte ea mai întâi un pahar, umple din nou paharul şi apoi întinzându-i-l zice :

Tinde mâna
Că ţi-i vina !

Bărbatul primeşte paharul şi-l cinsteşte şi el de bine. Moaşa îi apucă acum cuşma şi o pune într-un cui deasupra nepoatei, un semn acesta, că nou născutul este băiat şi cum că are să se îngrijească de dânsul, ca să-i cumpere vestminte bărbăteşti, şi până ce nu şi-a răscumpărat-o cu bani sau cu vreun alt dar, moaşa nu vrea să i-o reîntoarcă.

În alte locuri e datină că moaşa, după ce intră tatăl noului născut în casă, după ce-l pofteşte să şeadă, şi-l cinsteşte, să-l descingă de brâu, şi pe acesta să nu i-l dea îndărăpt, până ce nu-l răscumpără.

Tatăl băiatului scoate cu cea mai mare bucurie şi dă moaşei darul pretins şi aceasta cu atât mai degrabă, deoarece, atât în Bucovina cât şi in celelalte locuri locuite de români, tatăl totdeauna se bucură mai mult de naşterea unui băiat, a unui fecior decât a unei copile, pentru că printr-însul parte şi-a câştigat un nou succesor de la care speră mai mare ajutor şi hasnă decât de la o fată, parte şi din acea cauză că femeia e considerată ca mult mai pe jos decât bărbatul, şi totodată având o poziţie mai grea în viaţă [1]. Pe când, dacă nou născutul e o *fetiţă* sau, după cum spun transilvănenii, *băiată,* se bucură mai mult mama sa [2].

Scurt zis : mai fiecare român e cu mult mai bucuros, dacă are mai mulţi băieţi decât fete, căci prin băieţi numele de familie se perpetuează pe când dacă are numai fete acela se pierde, şi numai atunci nu, când bărbatul adoptă numele de familie al soţiei, ceea ce însă foarte rar se întâmplă.

Dacă nou născutul e fetiţă, lasă moaşa pe tatăl său în pace. Când intră însă vreo femeie în casă, o dezbrobodeşte pe aceea de ştergar sau îi descinge brâneţele anume, ca să fie pentru nou născuta, că ei de acestea îi trebuiesc şi până ce nu-i dă şi, femeia vreun dar oareşicare nu-i întoarce lucrurile luate.

Tot aşa fac şi moaşele din Moldova.

„Când intră tatăl în casă — zice repausatul Lambrior — baba moaşă, pe a cărei zbârcită faţă, deprinsă cu posomorâtul, se vede o rază de senin, îi sare înainte sprintenă ca o copilă şi-i spune voioasa veste că are un băieţel sau o fetiţă. Dacă noul născut e băiat atunci baba se repede şi-i smulge căciula din cap, vestindu-i prin aceasta înainte de a-i spune vreo vorbă că are un fecior căruia îi trebuie astfel de lucruri. Tot asemenea fac şi cu alţi bărbaţi, ce se ivesc în casă“ [3].

În Macedonia, când femeia naşte băiat aceasta se consideră ca un eveniment fericit şi atunci în casă este mare veselie. Moaşa vine în grabă

[1] Com. de R. Simu.

[2] În Bucovina şi Transilvania com. de V. Turtureanu ; „Părinţii se bucură, de regulă, mai mult de băieţi decât de copile, pentru că băieţii poartă numele tatălui. Mamele se bucură de copile pentru că prin copile mai câştigă un fiu, adecă pe ginere“.

[3] Al. Lambrior, *Obiceiuri şi credinţe la români,* în „Convorbiri literare“, an. IX, Iaşi, 1875—1876, p. 2.

de anunță aceasta tatălui, luându-i ea însăși mai întâi fesul de pe cap, când tatăl atunci, plin de bucurie, o mulțămește pentru vestea ce i-a adus, dându-i bani ; din contră, când se naște fată, veselia în familie este restrânsă și moașa anunță aceasta tatălui cu oarecare vorbe de mângâiere, care se mâhnește și simte în sufletul său împreună cu nepoata un regret, despre ceea ce i s-a întâmplat.

După ce s-a anunțat tata, se trimite un băiat ca de vreo doisprezece ani, să dea de știre despre aceasta pe la toate neamurile și cunoștințele mai de aproape. Acei încunoștințați dau drept mulțămire băiatului cinci sau zece parale,alții mai cu dare de mână și mai mult [1].

După ce i-a luat căciula sau l-a descins și după ce a primit banii de răscumpărare, moașa îi arată copilul ce se află sub masă sau sub laiță, adecă unde l-a fost pus cu puțin înainte de aceasta.

Tatăl se scoală acum de pe scaun, se duce până lângă masă, unde se află copilul, se pleacă, îl rădică și sărutându-l îl duce și-l dă maicei sale.

Această datină, de a rădica tatăl pe copiii nou născuți de la pământ și a-l da maicii lor, se vede că e de origine romană, pentru că romanii, când le recunoșteau paternitatea, încă aveau datină de a-i rădica de la pământ.

Iată ce spune At. M. Marienescu în privința aceasta :

„În ziua de naștere, după datina veche, se punea pruncul pe pământ, ca să probeze dacă e de viață și drept iar nu strâmb ? Tata avea drept să-l rădice sau ba, și dacă îl rădica recunoștea că e al său, are viață și trebuie să-l crească și atunci se invoca *Iuno Levana* (rădicătoarea) ; dacă nu-l rădica, atunci sau nu-l recunoștea de al său, sau pruncul era un monstru și în cazul din urmă avea dreptul să-l omoare de loc, cum cinci vecini au constatat că pruncul n-are viață ; iar dacă era dubiu, atunci, în al treilea an, avea drept să-l omoare, de regulă, să-l înece și dacă abuza tata de acest drept își pierdea jumătate din avere“ [2].

Datina de a lua bărbaților cușma din cap și a-i descinge de brâu sau curea, iar pe femei a le dezbrodobi sau a le descinge de brânețe se repetă din ziua nașterii și până după botezul pruncului.

Așa, când intră vreun bărbat după naștere în casa unde se află femeia bolnavă de naștere, luându-i cușma zice : *„îți iau cușma, că-i fecior !“*, iar când vine o femeie : *„îți iau tulpanul, că-i fată !“*.

Și nime nu se pune de pricină, ci fiecare, bărbat sau muiere fecior sau fată, îi dă de norocul copilului câte un mic prezent sau plătesc câțiva cruceri moașei, ca să-i întoarcă lucrurile luate.

De aice apoi, de la această datină vine și zicala : *„nu te duce la cutare casă, că ți-or lua cușma sau tulpanul“*, adecă : nu te duce acolo fără de nimic în mână, pentru că acolo s-a născut un băiat sau o copilă ! [3].

În Munții Apuseni ai Transilvaniei, orice străin, care intră în casa în care s-a născut de curând un copil, trebuie asemenea să-i dea un dar cât de mic, de regulă în bani, altfel ar însemna că disprețuiește familia, în special pe mama copilului [4].

[1] T. T. Burada, *Obiceiurile la nașterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 40.

[2] At. M. Marienescu, *Cultul păgân și creștin. I. Sărbătorile și datinile romane vechi*, București, 1884, p. 307—308.

[3] Datinele românilor din cele mai multe părți ale Bucovinei.

[4] Frâncu-Candrea, *op. cit.*, p. 147.

În unele părţi din Ţara Românească, din contră, trei zile de la naşterea unui copil nu se spune adevărat, de este *băiat* sau *fată*, şi aceasta ca nou născutul să nu se deoache şi să trăiască [1].

Tot în Ţara Românească, îndată după ce a născut o femeie, se face cruce de tărâţe de grâu, una în mijlocul casei şi alta la uşă şi cine intră zice :

Aci de casa de tărâţe să te apuci,
Iar de copil să nu te atingi !

Aceasta se face anume ca, copilul să nu plângă cât va fi mic [2].

Când părinţii n-au parte de copii, când le mor, atunci moaşa din Transilvania, cum a rădicat pe cel nou născut, cum l-a scăldat şi l-a prezentat părintelui său, spuindu-i de ce fel de sex e, îl scoate afară şi-l pune la uliţă şi care om trece mai întâi şi află copilul, acela e obligat ca să-l boteze. Făcând aceasta, atât moaşa cât şi părinţii cred că copilul care a fost astfel pus, nu va muri [3].

În părţile Oraviţei, din Banat, murind într-o familie încontinuu copiii, apoi la proxima naştere se prinde un cocoş, de este prunc, iar de este pruncă, o găină, şi se îmbracă în îmbrăcământul cu care a venit cel nou născut pe lume şi se zice :

Dau cap
Pentru cap.
Ochi
Pentru ochi.
Nas
Pentru nas.
Gură, pentru gură,

înşirând toate ce se află la om. Se face apoi o groapă în chilia unde a căzut copilul când s-a născut şi cosându-se ciocul animalului cu aţă tare se îngroapă acolo, puindu-se în groapă o bucăţică de marmoră, o bucăţică de tămâie albă şi alta neagră.

Se face de multe ori, tot pentru acest caz, ca şi în Transilvania, că nou născutul se scoate în drum afară şi primul care va trece pe lângă el, acela se ia de naş, crezându-se că primul naş este păcătos şi pentru păcatele sale pătimesc fiii sufleteşti [4].

În alte părţi, tot din Banat, când unor părinţi le mor necontenit pruncii, moaşa pune pe pruncul de curând născut într-un leagăn în care mai pune încă şi un lanţ de fier ; apoi îl scoate pe fereastră afară şi-l duce în drumul mare, unde păzindu-l îl lasă să stea până ce vine un om, o muiere sau un copil, de-l află. Omul ce l-a aflat se priveşte apoi de naş al copilului aflat.

Pruncul se scoate pe fereastră, iar nu pe uşă, pentru că pe uşă, au fost fraţii săi care au murit [5].

[1] Ioneanu, *op. cit.*, p. 13.
[2] Ioneanu, *op. cit.*, p. 13.
[3] Credinţele românilor din Transilvania, com. de I. Georgescu.
[4] Aurel Iana, *op. cit.*, p. 483.
[5] Com. de Ios. Olariu.

În unele părţi din România, precum bunăoară în judeţul Ilfov, când mor cuiva copiii, aruncă pe cel nou născut în drum şi cine-l găseşte, acela să-l boteze[1]; în altele este datina ca moaşa voind să trăiască copilul pe care l-a rădicat, cum se naşte, se duce cu el la biserică şi pe cine va întâlni la biserică, aceluia i-l dă să-l boteze.

Tot aşa îndătinează de a face şi moaşele din unele părţi ale Macedoniei.

Iată ce ne spune în privinţa aceasta T.T. Burada: „Când într-o familie nu trăiesc copiii, ci mor de mici, este obiceiul, pentru a se evita aceasta, ca moaşa să ia copilul îndată ce s-a născut, fără însă ca să ştie mama, să-l ducă la biserică şi să-l lase la pragul uşii, pentru ca să-l găsească cei ce vor ieşi din biserică. Atunci cine are plăcere ia copilul găsit şi-l botează. Moaşa care era acolo, şi nu o ştia nimeni că pândeşte cineva, boteza copilul, vine la naş şi-i spune al cui este copilul şi acesta îl duce acasă la mama lui, şi atunci acesta îl înfiază ca şi cum ar fi un copil străin“[2].

În unele părţi din România mai este încă şi aceea datină, ca nu mult după ce se naşte copilul, să se treacă prin torţile unei căldări de aramă, apoi cu acea căldare nu se mai îmblă până ce copilul nu se face mare, ca s-o poată rădica singur de jos. Aceasta se face asemenea ca copilul să trăiască ani mulţi şi să fie tare ca metalul din care se face căldarea[2].

Scăldătoarea primă a copilului, precum şi celea de până la *botejune*, dacă botejunea nu se întârzie prea lung timp, le face de comun moaşa sau şi altă femeie. De la botejune începând înainte, le face, de regulă, mama copilului.

Şi dacă mai nainte moaşa n-a trecut niciuna dintre datinele şi credinţele înşirate mai sus cu atât mai precaută şi mai riguroasă e mama copilului în privinţa împlinirii lor.

Aşa caută mama cu mare scrupulozitate nu numai *cum*, ci, totodată, *când* şi *de unde* se aduce apa pentru scăldătoarea copilului, căci nu e totul dacă se aduce orişicând şi ori de unde.

Atât pentru scăldătoarea primă, dacă e cu putinţă, însă mai cu seamă pentru toate scăldătorile următoare, apa trebuie să se aducă, totdeauna, după răsăritul şi înainte de apusul soarelui[3].

Asemenea se caută ca scăldătoarea să se facă orişicând cu apă din unul şi acelaşi loc, căci altfel când se amestecă apa din două fântâni sau se schimbă, luându-se odată dintr-o fântână, iar alta din altă fântână, atunci copilul care s-a scăldat într-o asemenea scăldătoare, nu mai doarme cum a dormit până la schimbarea apei; şi atunci e vai şi amar de capul mamei; nu mai are nici zi, nici noapte odihnă de plânsetele şi răcnetele copilului[4].

[1] „Şezătoarea“, ed. A. Gorovei, an. I. Fălticeni, 1892, p. 154: „Când îţi mor copiii, pe cel nou născut aruncă-l în drum şi cine l-o găsi să-l boteze“.

[2] Ioneanu, *op. cit.*, p. 12, 13.
[3] Com. de Rom. Simu şi I. Georgescu.
[4] Com. de G. Tomoioagă.

Dacă apa de scăldătoare se ia dintr-un iaz, atunci copilul care se scaldă într-însa, după credinţa poporului, când va ajunge mare, *va fi numai de năcaz.* Iată ce ne spune despre aceasta o doină din Bucovina :

Mama mea când m-a făcut,
Bine ei nu i-a părut,
De subsuori m-a luat
Şi-n apă că m-a scăldat.
În apă de cea de iaz
Ca să petrec cu năcaz...
Şi-n covăţică de arin
Ca să petrec tot străin.
Apuşoara n-a fost bună
Apuşoar-a fost de iaz,
Ca să petrec cu năcaz.
Mi-a pus la grumaz mărgele.
Să petrec zilele mele,
Tot cu năcaz şi cu jele ! [1]

Altă doină din Moldova şi anume din comuna Deleni, ne spune în privinţa aceasta următoarele :

Decât maică mă făcei
Mai bini mă prăpădei
Ficioraş nu mă avei.
M-ai sccăldat cu apă di iaz,
Să ştiu numa di năcaz [2].

Însă nu numai apa cea de iaz, ci chiar şi cea *de pârâu,* mai ales când aceasta e cam tulbure, încă nu e bună. Dovada despre aceasta avem următoarea doină, tot din Moldova :

Măicuţă, măicuţă,
Tu când m-ai făcut
Bine ţi-a părut ;
Când m-ai legănat,
Rău m-ai blăstămat.
Cu blăstăm de foc,
Ca să n-am noroc.
Iar când m-ai scăldat
Vai că m-ai scăldat
Cu apă din iaz,
Să fiu de năcaz.
Măicuţă, măicuţă,
Tu când m-ai făcut
Bine ţi-a părut ;
Când m-ai legănat,
Rău m-ai blăstămat.
Cu blăstăm de foc,
Ca să n-am noroc.

[1] Din Stroieşti, sat în districtul Sucevei, com. de Gr. Poleac, stud. gimn.
[2] M. Canianu, *Poezii populare. Doine...*, Iaşi, 1888, p. 96.

Iar când m-ai scăldat
Vai rău m-ai scăldat
Cu apa din părău,
Să fiu cu toți rău[1].

Cum că apa din unele râuri sau păraie are, după credința poporului, o influență fatală asupra viitorului copiilor scăldați cu ea, se poate cunoaște și din următoarele versuri, ce le scoatem dintr-o baladă din Țara Românească :

Taci, că te-am scăldat
Cu apă de Prut,
Să fii tot urât.
Cu apă de luncă,
Să fii tot de ducă...[2]

Credința în privința *mărgelelor*, amintită în poezia de mai sus, din Bucovina, există și în Țara Românească :

„La băieți — ne spune Ioneanu — să nu se pună mărgele la gât, căci, făcându-se mari și îmbătându-se vreodată, plâng până se trezesc“ [3].

Dacă apa se ia dintr-un vad sau dintr-un loc, unde se află mulți spini, asemenea nu e bine. Dovadă despre această credință avem următoarele versuri dintr-o doină din Moldova :

Frunzuleană lemn uscat
Când mamuca m-a scăldat
Of ! că rău m-a mai scăldat.
Cu apușoară din vad,
Să umblu din sat în sat.
Cu apușoară din iaz,
Să fiu lumii de năcaz.
Cu apușoară trestioară,
Să umblu din țară-n țară,
Cu traista subsuoară ;
Cu apușoara din spini,
Să umblu tot prin străini[4].

Altă doină, tot din Moldova, și anume din Hârlău, în care se amintește *apa de spini*, sună așa :

Maică duioasă,
Rămâi sănătoasă.
Tu când m-ai făcut
Bine, maică, ți-o părut.
Da *când m-ai scăldat*
Rău m-ai blăstămat.
Cu blăstăm ca al de foc,
Di nu mai am în lumi noroc.

[1] El. Sevastos, *Cântece moldovenești*, Iași, 1888, p. 15.
[2] G Dem Teodorescu, *op. cit.*, p. 438.
[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 21.
[4] El. Sevastos, *Cântece...*, p. 21.

Şi m-ai scăldat cu apă de spin,
Di sunt în lume tot străin.
Şi m-ai scăldat cu apă din iaz
Şi sunt în lumi di năcaz [1].

Mai pe scurt, orice apă *stătută* sau *stătătoare, lină, curgătoare* şi în acelaşi timp tulbure sau amestecată cu felurite îngrediente nu e nicidecum bună de scăldat pentru copilul nou născut, căci o astfel de apă e simbolul nenorocirii. Dovadă despre aceasta mai reproducem încă şi următoarea doină din Fundul Moldovei, în Bucovina :

Frunzişoară măr mărunt,
Mămuţa când m-o făcut
Tare bine i-o părut.
Iară când m-o legănat,
Tare rău m-o blăstămat.
Cu blăstăm amar de plâns
Tare de mine s-a prins.
C-un picior m-o legănat
Şi din ochi o lăcrămat,
Din gură o blăstămat...
Dimineaţa m-o scăldat.
M-o scăldat cu apă lină,
Ca să fiu, mamă, străină.
L-amiaz cu apă din lătoc [2],
Ca să nu mai am noroc.
Seara cu apă din iaz,
Ca să fiu tot de năcaz [3]

Dacă apa se ia dintr-un părâu curat şi repede curgător sau dintr-o fântână care, după credinţa poporului, e cea mai potrivită, atunci băiatul, ce se scaldă într-însa, va fi sănătos şi bine crescut ; iar dacă va fi luată de sub *vreo punte*, atunci va fi *viteaz de munte*. Iată ce ne spune o doină populară şi în această privinţă :

Spune-mi maic-adevărat
Cu ce apă m-ai scăldat ?
Ori cu apă de părâu,
Să port pistoale la brâu ?
Ori cu apă de fântână,
Să port sabia-ntr-o mână ?
Ori cu apă de sub punte,
Să fiu viteazul de munte ! [4]

Pe lângă plantele înşirate mai sus, care sunt îndătinate a se pune în prima scăldătoare a copilului, mama acestuia, după ce se însănătoşează se şi ridică din pat, mai pune, după împrejurări şi trebuinţă, încă şi multe

[1] M. Canianu, *op. cit.*, p. 183.
[2] În Moldova cuvântul acesta se rosteşte *laptoc.*
[3] Dict. de Paraschiv L. Leuşteanu.
[4] P.N. Olteanu, *Cântece populare*, în „Amicul poporului", an. I, Pesta, 1867, p. 295.

altele, parte pentru ca, copilul, să nu se deoache [1], parte pentru ca să se întărească să fie frumos, sănătos şi voinic. Cele pentru întărire sunt mai cu seamă *romaniţa, minta creaţă* şi *neagră*.

După botezul copilului mai pune încă şi câteva *fire de grâu*, care însemnează că, precum e grâul mai ales şi mai căutat dintre toate pâinile, aşa să fie şi pruncul nou născut. Şi grâul, de aceea, se pune abia după botez în scăldătoare, pentru că el, după credinţa poporului, *e sfânt ca şi mirul* [2], deoarece, după cum arată şi următoarea legendă din Maramureş, e făcut din carnea Domnului nostru Isus Cristos când a fost răstignit:

Dumnezeu când a umblat
Toţi sfinţii l-au întrebat:
— Grâul cel curat,
Vinul strecurat
Şi mirul cel sfânt,
Din ce-s pe pământ?
Din ce sunt făcute,
De-s aşa plăcute?
— Voi prea bine ştiţi
Deci, ce mai voiţi?
Bine, foarte bine,
Căci aţi fost cu mine
Când noi am ieşit
La câmp părăsit.
Sus la Rusalim
Ca să mai privim
Grâne fără spic
Şi vii fără vinuri
Şi flori fără miruri.
Îndată în cale,
La fântână-n vale.
Rece vânt, uşor
Paltin gălbinor,
Sub frunze mărunte
La umbră rotundă,
Boi, vaci, adăpăm
Şi noi însetăm.
Voi aţi şi-adormit
Eu am strejuit.
Tiranii, evreii,
Mânioşi ca leii,
Au şi auzit
La noi au venit.
Voi toţi, aţi scăpat,
Dar eu m-am lăsat
Să paţ pentru voi
Şi turma de oi.
Şi ei mă legară
Şi prins mă purtară
Până la Pilat
La casa de sfat.
Legea îmi punea
Din care ieşea,
Să fiu răstignit
Şi batjocorit.
Pe cruce de brad,
Precum vrea Pilat.
Apoi m-au întins
Şi tare m-au strâns.
Carnea jos cădea
Pe unde pica,
Grâu bun se făcea.
Cuie de oţel
Dând cu mai de fier
În mâni, în picioare,
Cuiele bătea,
Sângele-mi curgea.
Pe unde picura,
Vin bun se făcea.
Şi spini aduna
Şi mă-ncununa
Tare mă-npungea
Sudoarea-mi curgea
Pe unde pica,
Miruri înflorea [3].

Romancele din Transilvania, pe lângă unele din plantele arătate mai sus, mai pun încă şi *o nucă mică* ca aluna, pentru ca, copilul ce se scaldă într-însa, să nu se vatăme, iar dacă *boaşele* îi sunt ceva mari, să scadă; la copile să nu le crească prea mari ţâţele [4].

[1] Com. de R. Simu.
[2] Dict. de Maria Vasiluţ, din Poiana Stampil.
[3] „Familia", an. VIII, 1872, p. 198.
[4] Com. de R. Simu. — O fată care are ţâţe mari nu e frumoasă, ci cu cât e mai trasă cu atâta e mai frumoasă.

Româncele din Ţara Românească, scăldând copiii în ziua de Sân-Toader, pun în scăldătoare *pietricele şi flori de fân, ca să fie sănătoşi ca piatra şi drăgăstoşi ca florile*[1].

Pe lângă aceasta mamele mai întrebuinţează încă şi o mulţime de descântece, farmece şi vrăji în timpul scăldării şi anume : descântecele ca stingerea cărbunilor în scăldătoare, pentru ca să nu se deoche, apoi şi pentru ca să fie ferit de toate răutăţile, bolile şi spiritele cele necurate ; iar farmecele şi vrăjile mai ales dacă e fetiţă, pentru ca aceasta să fie frumoasă, atrăgătoare, încântătoare şi fermecătoare.

Iată ce ne spune cu privire la această datină foarte răspândită printre români şi V. Alecsandri în *Legenda Rândunicii :*

O zână coborâtă din zodia cerească
Veni să o descânte, s-o legene, s-o crească
Să-i deie farmec dulce, podoabe, scumpe daruri
S-o apere-n viaţă de a zilelor amaruri.
Ea-i puse o scăldătoare cu apă ne-nceputǎ
De ploaie neatinsă, de soare nevăzută
Şi-n apa încălzită cu lemn mirositor
O trestie, un fagur şi-o floare de bujor
Menind prin şoapte blânde copila să devie
Năltuţă, mlădioasă ca trestia verzie
La grai ca mierea dulce, la chip fermecătoare
Şi ca bujorul mândru de ochi atrăgătoare[2].

Datina de-a pune diferite plante, şi mai ales flori mirositoare, în scăldătoarea copilului e uzitată nu numai la românii din Bucovina, ci şi la cei din alte ţări. Dovadă despre aceasta avem nu numai experienţa de toate zilele, ci şi o mulţime de doine. Iată una din Transilvania :

În cea verde dumbrăviţă
Şede-o dalbă copiliţă,
Tânără ca şi-o mlădiţă.
Câţi voinici că o vedea
Toţi din gură îi zicea :
— Copiliţă, draga mea,
Ian trageţi tu cununa
De pe coada ochiului
Mai pe vârful capului.
Că tu-n lume de-i trăi,
Mulţi voinici îi nebuni.
— Nu-i devină cununa,
Că-i devină maica mea
De ce m-a făcut aşa.
Frunză verde lemn de brad
Că pe mine m-a scăldat
Tot în rosmarin şi flori,
Să fiu dragă la feciori.

[1] Ioneanu, *op. cit.*, p. 21.
[2] V. Alecsandri, *Poezii*, vol. III, *Legende*, Bucureşti, 1875, p. 80.

În rosmarin de cel verde,
Să fiu dragă' cui mă vede [1].

Ba, mamele trebuie să ieie foarte bine seama nu numai la ceea ce pun în scăldătoare, ci chiar și la *vănuța* sau *covățica* în care se scaldă copilul, din ce fel de lemn e făcută aceasta, precum şi la aceea, pe ce timp se cuvine a se scălda copilul.

Dacă e vănuță, trebuie să fie făcută din *lemn de brad*, iar dacă e covăţică mai cu seamă de *tei*. Din *arin* însă nu e bine să se facă nici una nici alta, căci în cazul acesta nou născutul copil, când va fi mare, *va petrece mai mult prin străini*.

Copilul trebuie scăldat, totdeauna, înainte de apusul soarelui. Dacă se scaldă când apune soarele sau mai târziu, atunci capătă *plânsori* și nu poate defel dormi [2].

În Țara Românească cred româncele că e bine și de aceea și-ndătinează de a scălda copilul numai dimineața, după răsăritul soarelui și seara mai înainte de-a apune, ca să nu-i piară vederile când se va face în vârstă [3].

În timpul scăldării, dacă copilul *e spurcat*, e bine, după credința românilor din Transilvania, să se bage în scăldă *viorele albe* și *coajă de salcă*, după ce mai întîi partea de deasupra, adecă cea verde, i s-a ras [4].

Tot pentru spurcat se mai observă încă și următoarea procedură : i se face în trei vineri scaldă de lapte, muls de la trei vaci, în trei vineri, de *trei muieri iertate*, adecă bătrâne. Iar nemijlocit, după scaldă, se unge cu untură râncedă, de căpătat. Untura aceasta se pune deasupra la un corn unde adecă se întâlnesc două garduri sau ziduri, iar laptele se varsă peste untură [5].

Româncele din Bucovina spală nu numai corpul copilului, ci și gurița acestuia, anume ca să nu capete *plesne*.

După scăldare, mai fiecare româncă îndătinează a unge pe copilul scăldat cu una sau și cu altfel de unsoare, anume ca să i se moaie ciolanele și dacă cumva e sclintit, șoldit, sau are un alt defect oareșicare corporal, să-l poată din cu bună vreme afla și îndrepta.

Datina aceasta se vede și din următoarea poezie populară din Bârgău, în Transilvania :

Pân ce-s negru, nu-s țigan
Că-s copil de moldovan.
Că m-o uns mama cu unt,
Să fiu tuturor plăcut.
Că m-o uns mama cu zară,
Să fiu plăcut la o țară [6].

Mai departe, adeseori îndătinează mamele, după scăldare, nu numai a înfășa pe copiii lor, fie băieți sau copile, în obiectele necesare spre acest scop, ci totodată a-i și împodobi cu diferite flori.

[1] I. Pop Reteganul, *Trandafiri și viorele...*, p. 89.
[2] Pretutindeni în Bucovina.
[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 15.
[4] Com. de R. Simu.
[5] Com. de R. Simu.
[6] I. Pop Reteganul, *Chiuituri...*, Gherla, 1891, p. 99.

O doină poporană, care ne amintește datina aceasta, sună precum urmează :

Mândră mămuc-am avut,
Frumos copil m-a făcut.
M-a-nfășat cu flori de munte
Toți gura să mi-o asculte,
Mândrele să mi-o sărute [1].

Precum după scăldare, așa și după ce l-au înfășat și pus în leagăn ca să adoarmă, fiecare mamă atât din Dacia Traiană cât și din Macedonia, ia cu degetele stupit din gură și-l unge la ochi, îi face cruce de trei ori, dacă e botezat și-l trage de nas până la 40 de zile, parte, după cum am spus și mai sus, ca să nu se poată apropia spiritele cele necurate de dânsul, și pare ca să fie vioi și nasul său să capete o formă frumoasă [2].

Când aruncă scăldătoarea afară nu e deajuns încotro și unde o aruncă, ci totodată și când o aruncă. Așa, după credința româncelor din Transilvania și Moldova, niciodată nu e bine de a se arunca scăldătoarea afară după ce înserează sau chiar în decursul nopții, ci totdeauna, înainte de aceasta. De aceea, se și zice apoi că, copilul nu e bine să se scalde înainte de apunerea soarelui [3].

Tot așa cred și româncele din unele părți ale României. Iată ce ne spune în privința aceasta Ioneanu :

„Lăturile în care se scaldă un copil să nu se mai arunce afară, dacă a scăpătat soarele, căci capătă copilul *plâns*, suspin și murdărie în cap“ [4].

Asemenea nu îndătinează de a arunca scăldătoarea pe vreun gard, căci zice o doină poporană din Transilvania :

Spune-mi maic-adevărat
Scalda unde mi-ai țipat ?
Doar în vârful gardului,
Să fiu sluga satului
Cătana-mpăratului ?“ [5].

Altă doină, tot din Transilvania, care asemenea ne amintește despre credința aceasta, sună :

Spune, maic-adevărat
În ce scaldă m-ai scăldat ?
În scaldă de joi seară
Ca să-nconjur maic-o țară ?

[1] *Poezii populare*, în *„Amicul poporului“*, an. I., Pesta, 1867, p. 264.

[2] Datina și credința românilor din Bucovina ; T.T. Burada, *Obiceiuri la nașterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 45 : „După ce copilul s-a înfășat și s-a pus în *sărmăniță* (leagăn) ca să adoarmă, muma ia cu degetele scuipat din gură și-l unge la ochi, îi face cruce de trei ori, de e botezat, și-l trage de nas până la 40 de zile pentru ca să fie vioi“.

[3] Com. de R. Simu : „Șezătoarea“, ed. Artur Gorovei, an. I. 1892. p. 52 : „Scăldătoarea copiilor nu e bine s-o dai noaptea afară“.

[4] Ioneanu, *op. cit.*, p. 17.

[5] Ioan Stapa, *Poezii populare din Sepreuș, comitatul Aradului*, în „Gazeta Poporului“, an. IV, Timișoara, 1888, nr. 19.

Spune, maic-adevărat
Unde scalda mi-ai ţipat ?
Peste un gard cu spini,
Ca să fiu tot în străini ?
Spune, maic-adevărat
Unde scalda mi-ai ţâpat ?
Peste un gard cu pirlaz,
Ca să fiu tot de năcaz
Şi cu lacrămi pe obraz ? [1]

Dacă voiesc ca, copilului să-i meargă bine, să se îngraşe, atunci romàncele din unele părţi ale Transilvaniei îndătinează de a arunca scalda în apropierea unei *cocine* sau *coteţ* însă şi în cazul acesta se ia tare bine seama ca locul unde se aruncă să fie curat [2].

În alte părţi, tot din Transilvania, au datina de-a vărsa apa, în care şi-au scăldat copiii şi cu deosebire copilele nu numai într-un loc curat, ci totodată şi *la tulpina unui nuc* [3] şi aceasta din urmă cu scopul ca toată făptura şi statura corpului să fie frumoasă şi atrăgătoare. Dovadă despre aceasta avem, între altele, şi următoarele versuri dintr-o doină poporană :

— Eu, lele, de dorul tău
Nu pot sluji domnu meu,
Nici s-ascult pe tată-tău !
— Bade nu te supăra,
Că zău nu e vina mea,
Ci-i vina măicuţa mea.
Ea frumoasă m-a făcut
Şi eu ţie ţi-am plăcut,
Ca piperul grecilor
Ca tămâia popilor.
Când măicuţa m-a scăldat
Ea ciupa că mi-a ţipat.
Tot în umbra nucilor,
Spre chinul voinicilor [4].

Tot spre scopul acesta, adecă ca, copilele, când vor ajunge fete mari, să placă junilor, îndătinează şi romàncele din Banat a arunca scăldătoarea în care-şi scaldă copilele, când sunt mici, în *resvorul vinilor* [5]. Iată o doină şi din această ţară, care ne arată nu numai unde se aruncă scăldătoarea, ci totodată şi aceea în ce o încălzesc, adecă într-o oală nouă, ca şi romàncele din Bucovina şi mai departe ca şi ele îndătinează a-şi scădea copiii în lapte dulce :

Pe câmpul cu seminic
Ară badea şi-un voinic.

[1] Eufrosina Sânzianu, *Doine şi hore din popor*, în „Şezătoarea", ed. Iosif Vulcan, an. VIII, Oradea Mare, 1882, p. 88.
[2] Com. de R. Simu.
[3] Jarnik — Bârseanu, *op. cit.*, p. 332 : „Asemenea fac şi fetele cu apa în care s-au spălat. Totodată părul ce le rămâne la pieptănat îl vâră fetele într-o scorbură de nuc, căci astfel cred ele că vor avea totdeauna coade lungi şi frumoase".
[4] *Ibidem*, p. 17.
[5] În rezervorul viilor.

— Bun lucru, bade, la plug
Bine trag boii în jug !
— Mulţam, mândră drăgăstoasă.
Ce ştii da vorbă frumoasă !
Nu-s de vină eu, bădiţă
Ci-i de vină a mea măicuţă :
Că mama mea m-a scăldat
Şi scălduş-a lepădat
În resvorul viñilor,
Să fiu dragă junilor.
Nu-s de vină eu, bădiţă,
Ci-i de vin-a mea măicuţă :
M-a scăldat din oală nouă,
Ca să fiu dragă şi vouă.
Nu-s de vină eu, bădiţă,
Ci-i de vin-a mea măicuţă :
M-a scăldat din oală verde,
Să fiu dragă cui mă vede.
Nu-s de vină eu, bădiţă,
Ci-i de vin-a mea măicuţă :
M-a scăldat în lapte dulce,
Să fiu mândră ca şi-o cruce.
Şi scălduş-a lepădat
De câte ori m-a scăldat
În resvorul viñilor,
Să fiu dragă junilor [1].

Precum scăldătoarea nu e bine a se arunca în fiece loc, tot aşa nu e bine de a se pune şi vănuţa sau covăţica în care s-a scăldat copilul, oriunde.

Dacă *troaca (covăţica)* de scaldă se pune cu gura în jos ori către părete, atunci cred româncele din Transilvania că copilul moare [2].

În fine, vreo câteva cuvinte şi asupra pelincelor şi apoi încheiem capitolul acesta.

Pelincele unui copil se spală, de regulă, în scăldătoarea în care s-a scăldat acela. Nu este însă bine ca ele să se spele pe dos, până ce copilul nu va împlini trei ani, căci i *se va întoarce şi lui anusul pe dos* [3].

Pelincele sau cârpele unui copil să nu se usuce la soare, nici la vânt, până nu este botezat, căci *se pârleşte când va umbla prin soare.*

Când se pun cârpele unui copil afară să se usuce, să nu le apuce asfinţitul soarelui, că, *copilul capătă plâns mult ;* dacă însă le apucă afară, să le scuture pe foc, apoi să le aducă în casă [4]. Iar dacă le-a adus şi voieşte să înfeşe copilul, să le afume mai întâi cu *secărică,* căci numai dacă el afumă nu capătă copilul *plânsori* [5].

Dacă pelincele copilului rămân peste noapte afară, se crede că spiritele necurate, despre care am amintit deja mai sus, le pocesc. Iar

[1] G. Trăilă, în „Familia", an. II, Pesta, 1866, p. 393.
[2] Com. de R. Simu.
[3] Ioneanu, *op. cit.,* p. 18.
[4] *Ibidem,* p. 17.
[5] Dat. şi cred. rom. din Bucovina.

dacă au rămas şi, aducându-se după aceea, se întrebuinţează, atunci lesne i se poate întâmpla copilului ceea ce i se întâmplă în cazul când rămâne singur [1].

În Banat se crede, asemenea, că scutecele nu este bine a se întinde să se usuce (zvânteze) pe gard, pe prăjini sau pe sfori, ci ele se pun la zvântat pe o roată de car sau de trăsură, adusă anume spre scopul acesta şi pusă în chilie lângă cuptor sau sobă. Când se pun la uscat, mama sau moaşa trebuie să zică :

„Cum e roata de iute şi de ageră, aşa să fie şi nepoţelul sau nepoata mea. N. de iute, ageră şi îndemânatecă !“.

Făcându-se aceasta se crede că, copiii, pentru care s-au uscat în chipul acesta scutecele, vor avea o deosebită agerime şi isteţime ! [2].

Copilul mic să nu se şteargă la gură cu cârpe de la şezutul lui, căci când se va face mare îi va mirosi gura [3].

Asemenea nu e bine din ziua în care a început copilul a se înfăşa şi până după botez, ca pelincele menite pentru dânsul să se întrebuinţeze de cei din casă ca obiele (sing. obială), fiindcă se crede şi se zice că acel copil mic, nicicând nu poate fi om însemnat, cu vază în lume, iar când ajunge în etate de 2—3 ani începe a-i puţi gura, şi aşa îi pute pân-ce moare [4].

În fine, mama română din Bucovina şi Transilvania după ce a scăldat copilul, după ce l-a înfăşat şi i-a spălat pelincele, trebuie numaidecât să se speie şi ea în altă apă curată şi abia, după aceea, să-i deie ţâţă, căci altfel, *îi curge urechile* [5].

În Ţara Românească în scăldătoarea unui copil nebotezat moaşa îşi spală picioarele, ca, *copilul să umble curând în picioare şi să fie iute la mers* [6].

După ce s-a botezat copilul, nu e mai mult nimărui iertat să-şi spele picioarele în scăldătoare, căci e păcat [7].

[1] Com. de G. Tomoioagă, „Şezăoarea“, ed. Artur Gorovei, an. I., Fălticeni, 1892, p. 52 : „Scutecile copiilor nu trebuie lăsate noaptea afară“.
[2] Com. de I. Popovici.
[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 19.
[4] Com. de G. Tomoioagă.
[5] Com. de R. Simu.
[6] Ioneanu, *op. cit.*, p. 17.
[7] Credinţa românilor din Bucovina.

VIII

Slobozirea casei

În cele mai multe părţi locuite de români este datină ca în aceeaşi zi, în care s-a născut pruncul, să se facă şi *slobozirea casei.*

Aceasta se face astfel :

Preotul, înştiinţat fiind de către un familiant al femeii bolnave, se duce la locuinţa acesteia şi ajungând la starea locului face mai întâi *sfinţirea cea mică a apei*, după rânduiala bisericească. Apoi, aprinzând o lumină şi cădind toată casa cu tămâie, începe : *Binecuvântat este Dumnezeul nostru... Sfinte Dumnezeule... Tatăl nostru... Că a ta este împărăţia* şi *troparul zilei* sau *al sfântului de rând.* După aceasta, punând *epitrachilul* pe capul nepoatei, citeşte rugăciunile prescrise din rugăciunar (molitvenic) *pentru grabnica ei însănătoşire şi rădicarea din patul durerilor*, precum şi *pentru curăţirea de toată spurcăciunea şi întinăciunea trupească ;* apoi *pentru păzirea ei de toată tirania diavolului şi de toată năvălirea duhurilor celor nevăzute, de neputinţă, slăbiciune, râvnă, invidie şi deochi ; iar pruncului nou născut, ca să fie păzit şi ferit de toată fermecătura şi răutatea, de tot viforul protivnicului şi de duhurile viclene din zi şi cele din noapte* şi ca să se poată învrednici a se închina bisericii pământeşti, care este de Dumnezeu pregătită spre preamărirea numelui său celui sfânt într-însa.

Nemijlocit, după ce s-au citit rugăciunile acestea nepoatei, luând moaşa, care a rădicat pruncul pe acesta în braţe şi îngenunchind cu dânsul, preotul îi citeşte şi ei *rugăciunea de curăţire.*

Dacă, afară de moaşă, au mai stat şi alte femei într-ajutor nepoatei la naştere, atunci preotul le citeşte şi acelora rugăciunea de curăţire.

Sfârşind preotul de citit toate rugăciunile uzitate la această ocazie şi făcând încheierea, dă nepoatei din apa sfinţită de trei ori de băut, stropeşte apoi în cruciş atât casa cât şi pe nepoată, precum şi pe toţi cei ce se mai află în casă, dând în acelaşi timp fiecăruia sfânta cruce, de sărutat.

Cu aceasta apoi se încheie întreaga rânduială uzitată la *slobozirea unei case* [1].

În Macedonia, asemenea se cheamă preotul, nu mult după naştere, ca să facă agheasmă cu care se stropeşte apoi copilul, lehuza şi toată casa ; apoi moaşa, lehuza şi toate femeile care au fost în casă înainte de sosirea preotului se spală pe mâni cu acea agheasmă [2].

[1] În Bucovina şi România vezi Ioneanu, *op. cit.*, p. 8. În Banat şi Ungaria com. de I. Popovici şi El. Pop : „Slobozirea casei se face aşa : se stropeşte casa cu apă sfinţită şi apoi e iertat orişicui a intra într-însa".

[2] T.T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 40.

În multe locuri însă nu e datină ca preotul să facă *slobozirea casei* în aceeași zi în care s-a născut pruncul, ci cu vreo câteva zile sau chiar și săptămâni mai târziu, și anume atunci, când nepoata s-a rădicat din pat și poate umbla prin casă.

În acele locuri deci, unde se află datina din urmă, îndată ce o femeie a născut se duce moașa la preotul local cu un văscior, o sticlă de apă curată, cu un struț de busuioc pus în gura sticlei, ca preotul să facă rugăciunile apei [1].

Preotul face *sfințirea mică a apei,* ca și-n casa nepoatei apoi, citind moașei *rugăciunile curățeniei,* îi dă apă sfințită, ca s-o ia cu sine.

Moașa, luând apa sfințită și întorcându-se la casa nepoatei, îi dă acesteia dintr-însa de trei ori de băut și tot de atâtea ori o stropește, apoi o spală pe mâni și pe față, anume *ca să fie curată* și abia, după aceea, mănâncă și bea, căci *altfel lehuza este spurcată* [2].

Stropește după aceea și ea toată casa, ca și preotul, cu o parte din apa sfințită adusă ; cealaltă parte însă o păstrează, ca să aibă ce pune și-n scăldătoarea pruncului și anume cam atâta, cât i-ar putea ajunge pentru trei, cinci sau nouă scăldători. De regulă, se păstrează cam atâta, cât i-ar ajunge de pus în trei scăldători, măcar câte un mic păhărel. Iar apa aceasta se păstrează și se pune în scăldătoarea copilului de aceea, ca acesta să fie ferit de boli, de deochi, de fermecătorii, precum și multe alte răutăți.

Atât femeia care a născut cât și moașa, care a rădicat sau *a apucat* pruncul sunt, după cum am amintit și mai sus, considerate de popor ca *necurate, întinate, spurcate.* De aceea, atât uneia cât și alteia i se citește rugăciunea de curățire și se stropesc cu apă sfințită.

Despre moașă, care se încumetă a ieși din casa nepoatei și a intra în altă casă străină, înainte de ce i s-a citit rugăciunea de curățire, se crede și se spune că *spurcă tot satul.* Drept aceea, nici o moașă creștină, respectiv română, nu se încumetă defel a merge în alt loc, înainte de ce i s-a citit rugăciunea aceasta, doar numai la preotul însă și aice anume numai ca să i se citească rugăciunea aceasta.

După ce i s-a citit rugăciunea de curățire, moașa poate orișiunde să meargă. Pe cât timp însă se ocupă cu pregătirea mâncării la nepoată și voiește să se ducă acasă, niciodată nu e bine a se lăsa să meargă cu mâna goală, ci ori de câte ori s-ar duce e bine ca să i se dea, de nu alta, măcar o bucățică pe pâne sau un blid de făină și aceasta din cauză că, copilul să nu fie *sărăcăcios,* ci să aibă totdeauna de unde da, să fie avut și îndestulat în viața sa, precum s-a îndestulat și moașa [3].

Nepoatei însă până la 40 de zile nu îi este defel iertat să iasă sau să însereze peste hotarul gospodăriei sale. Iar dacă iese după apusul soa-

[1] În Bucovina, România, Banat și Ungaria, com. de I. Popovici și El. Pop.

[2] În Bucovina și la Ioneanu, *op. cit.*, p. 8—9 și dict. de Mariuca Nistor, româncă din comuna Mălini, în Moldova : „*Slobozirea casei* se face după naștere ; se face agheasmă cu care se spală nevasta și moașa, cea dintâi, ca să poată ieși până afară, cea din urmă, ca să poată merge și în alt loc. La această ocazie dă nevasta moașei, pentru că aceasta i-a turnat agheasmă pe mâini, ca să spele, o păreche de mâneci de moașă".

[3] Com. de G. Tomoioagă și alți români din Bucovina.

relui din casă, atunci cel puţin să se îmbrobodească ; nefăcând aceasta, se crede de obicei, că spiritele cele rele pot să o pocească şi ori o ameţesc, ori o nebunesc, ori o schimosesc ; ba se crede că o pot lua chiar şi pe sus şi apoi nu se poate mai mult nicăiri afla [1].

Nepoata, care cutează a umbla fără de rugăciunea de 40 de zile prin sat sau numai prin vecini, e privită de către celelalte femei ca o călcătoare de lege, necredincioasă şi mare păcătoasă. Drept aceea, rar cine îşi face de lucru sau vorbeşte cu dânsa [2].

După credinţa românilor slavizaţi din Moravia, nepoatei asemenea nu-i este nicicând încuviinţat să iasă din odaie şi din casă în timpul celor şase săptămâni. Dacă nepoata s-ar încumeta să iasă sub cerul liber, atunci s-ar face vinovată viitoarei batere de gheaţă (germ. Hagelschlag) [3].

În Ungaria, femeii, care a născut, nu-i este defel iertat până la 40 de zile să intre în ţarină (hotar) din aceeaşi cauză, din care nu-i este iertat nici celei din Moravia.

Asemenea nu-i este iertat să meargă la fântână şi la vale, pentru că, dacă merge, îi rămâne acolo ţâţa. Care vrea să meargă la fântână şi totodată să aibă şi ţâţă, după ce a ajuns, să mănânce o bucată de pâne şezând pe lodbele (ghizdelele) fântânii [4].

În Macedonia lehuza, până la patruzeci de zile, nu iese din casă după ce a asfinţit soarele. Când se duce pentru prima dată prin ogradă îşi acoperă pieptul cu părul, ca să nu-i fugă laptele ; în Vlaho-Clisura şi în alte locuri îşi pune cozile în gură [5].

Şi precum moaşei şi nepoatei, până ce nu li se citeşte rugăciunile de curăţenie, nu le este încuviinţat a călca peste pragul altei case, aşa şi oricărei femei, care are *rândurile*, considerată fiind de popor asemenea de necurată, nu-i este iertat, o săptămână începând din ziua naşterii, chiar şi-n cazul acela, când s-ar fi botezat copilul în răstimpul acesta [6] ba după unii, chiar şi până la şase săptămâni [7], a se duce în casa, unde se află vreo nepoată ca, copilul nou născut, să nu capete boala numită *roşaţă* sau *rofii*, precum şi alte bube rele. Şi dacă cu toate acestea, din neştiinţă sau din altă cauză oareşicare, o astfel de femeie intră într-o casă unde e un copil nou născut, e îndatorită să spuie mamei copilului poziţia sa. Şi atunci copilul nu capătă *roşeaţă*.

Dar dacă tăinuieşte adevărul, atunci copilul, de bună seamă, mai de vreme sau mai târziu, capătă roşeaţă. Şi de se întâmplă una ca aceasta, atunci mama copilului se supără grozav de tare asupra femeii, care i-a tăinuit starea sa.

Spre a se evita însă o astfel de neplăcere, ca să nu capete copilul roşaţă, moaşa sau dacă aceasta nu e în casă, apoi mama copilului sau şi altă femeie întreabă pe femeia ce a venit ori de este curată.

[1] Com. de G. Tomoioagă.
[2] Com. de I. Berariu, paroh şi exarh.
[3] Enders, *op. cit.*, p. 39.
[4] Com. de El. Pop.
[5] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...* în *op. cit.*, p. 48.
[6] Dict. de P. L. Leuşteanu.
[7] Com. de G. Tomoioagă.

Dacă femeia este curată spune, iar de nu atunci se duce la copil şi prinzându-l de picioare zice : să fii mai curat şi mai frumos de cum sunt eu acum [1].

Tot pentru ca să nu capete copilul roşaţă, unele moaşe anină un semn roşu deasupra uşii în casă, d.ex. o bucată de strămătură roşă, o cordea roşă, un păr roşu etc. Făcând aceasta se crede că, copilul e ferit de orişice rău [2].

În unele părţi din Transilvania se face *slobozirea casei* abia după şase săptămâni, în altele însă, ca şi în Bucovina, mai nainte şi mai ales când e lucrul câmpului. Prin urmare, în tot timpul acesta nu-i este permis să iasă şi să meargă mai departe decât curtea (ograda) casei, nici să coasă, sau să arunce ochii spre soare, căci e păcat. Ba, în unele locuri, *femeia oprită* săptămâna întâi trebuie să steie în pat, în care timp nu se cuvine nici măcar să atingă pământul cu piciorul [3].

Dacă femeia se duce, undeva, afară din curte, până nu e slobozită din casă, îşi pierde ţâţa. Iar dacă o sloboade preotul din casă, când merge întâia oară la fântână, după ce a slobozit-o din casă, trebuie să verse mai întâi apă pe picioare, şi apoi să se întoarcă cu vasul acasă [4].

Mai departe, când iese nepoata din casă, până afară, în timpul celor şase săptămâni, trebuie să pună peste prunc sau lângă dânsul în leagăn ceva fier precum : un cuţit, un foarfece etc. ; dacă nu e fier, măcar o mătură ; iar la cap să i se pună *Visul Maicii Domnului*, că de nu face aceasta, vin *Puternicele* şi i-l schimbă. Asemenea şi mama, trebuie să ieie la sine vreo bucăţică cât de mică de fier, anume ca să nu se apropie *lucru slab* şi de dânsa [5].

„Copilul, pe cât timp nu e botezat — scrie W.Schmidt — se păzeşte cu cea mai mare grijă, ca să nu fie depărtat din casă, nici să se puie la pieptul altei femei decât numai la al mamei sale, pentru că amândouă acestea aduc nenorocire.

Aşişderea, copiii nebotezaţi nu se lasă nicicând singuri, fără ca să li se puie sub perinuţă, ca scut, o bucăţică de fier sau mătură contra spiritelor rele sau contra strigelor. Pentru aceasta se împiedică, mai cu seamă ca la întoarcere spre casă, să nu fie într-un chip neplăcut surprinsă de către un copil urâcios, adecă de către un monstru. Dacă însă se află unul ca atare atunci să se bată fără cruţare, până ce spiritul cel rău sau *striga* nu aduce copilul furat iarăşi îndărăt ! [6].

Cât de lăţită e credinţa aceasta la români din Transilvania se poate vedea şi din următorul pasaj pe care-l reproducem dintr-o poveste intitulată *„Nu minţi“* :

[1] Dict. de P. L. Leuşteanu. — În Transilvania, scrie B. Iosof, dacă vreo femeie care tocmai atunci este cu rândurile femeieşti cercetează pe ceea ce a născut de curând şi intrând în casă nu zice, uitându-se şi admirând pe copil : „eu sunt mai urâtă decât tine“, atunci copilul se umple de bube“. Tot aşa e uzitat şi la românii din Ungaria, com. de Elia Pop.

[2] Com. de I. Berariu şi V. Tocariu.

[3] Com. de Rom. Simu.

[4] Com. de B. Iosof.

[5] Com. de R. Simu, B. Iosof şi I. Georgescu.

[6] W. Schmidt, *op. cit.*, p. 26.

„Nu mult după botezul copilului, când era crăiasa singură acasă și-și legăna copilul, intră *zâna Ilina* la ea și o întreabă :

— Spune-mi drept : intrat-ai în casa de către răsărit? Ea făcu cu capul că nu.

— Nu ai intrat ?

— Nu !

Atunci zâna ia copilul din leagăn și se face nevăzută.

Cu cât fu bucuria de mare la nașterea pruncului, cu atât fu acum supărarea mai mare. Vremea însă le schimbă toate. Peste un an are crăiasa alt copil, mai frumos decât cel dintâi.

Acum bucuria le era nespus de mare ; ospețe peste ospețe, veselii peste veselii, dar odată, când era iarăși numai crăiasa singură acasă și-și scălda copilul, se ivește *zâna Ilina*, pe unde și cum știa ea, și zice crăiesei :

— Fost-ai în casa de către răsărit a palutei mele ?

Crăiasa iar face din cap, că nu a fost.

Atunci zâna iar se face nevăzută, ducând cu sine și pe acest copil.

Supărarea acuma nu avea margini. Nu se puteau din destul mira cum și *cine le fură copiii, unul din leagăn și altul din ciupă* (scaldă) ! Unii curteni își dau cu socoteală că, crăiasa e în legătură cu necuratul și acela-i fură copiii ; alții ziceau și cu deosebire muierile că mamonul a nenorocit-o de s-a făcut crăiasă și că ea îi e dătoare să-i dea lui rodul pântecelui ; alții ziceau că e *strigoaie* și-și omoară ea copiii, ori îi mănâncă“ [1].

În unele părți din Banat, din ziua nașterii începând înainte și până la botezul unui prunc, dacă mama acestuia e singură acasă și având trebi pe afară, e silită a lăsa copilul nebotezat singur în casă, pune la căpătâiul sau o bucățică de orișice fel de fier, crezând că în absența ei sau a altei persoane ce l-ar păzi, acea bucățică de fier îl păzește și ferește spre a nu se apropia duhul cel rău și necurat de dânsul. De la timpul botezării înainte însă poate rămâne și singur, căci duhul cel rău nu se apropie mai mult de dânsul, fiind copilul acum dat în știrea Tatălui ceresc și având pe îngerul său păzitor care-l păzește și ferește nu numai de toate relele, ci și de toate spiritele cele necurate [2].

Tot așa cred și romăncele din părțile Oraviței. Acestea încă zic că, cât timp e copilul nebotezat, nu este bine, ca să se lase singur în odaie, ca nu cumva necuratul să-l fure ; iar dacă s-ar întâmpla să rămâie singur, este bine să se pună lângă dânsul un obiect de metal, de comun un cuțit [3].

În Ungaria, femeia după ce a născut, trebuie tare bine să *coate* de copil, ca nu cumva să vie *Pădureana* și să-l schimbe cu al ei, căci mai ales când doarme copilul atunci îl poate, Doamne feri, mai iute fura, și când se scoală află pe al *Pădurenii*, care e hâd, pierit, uscat, și păros până chiar și pe obraz. Iar dacă femeia are de mers până la o vecină, după ceva, sau numai până afară, după vreo treabă oareșicare, atunci trebuie să pună pe pieptul pruncului care se află în leagăn, mătura de la ușe și foarfecele, căci apoi *Pădureana* nu-l poate nicicum schimba [4].

[1] I. Pop Reteganul, *Povești ardelenești...*, Partea a V-a, Brașov, 1888, p. 20.
[2] Com. de I. Popovici.
[3] Aurel Iana, *op. cit.*, p. 483.
[4] Com. de El. Pop.

În Moldova se crede că, copilul mic nu e bine a-l lăsa singur în casă, din cauză că intră *Necuratul* în el ; iar dacă se lasă singur, trebuie să se pună lângă albia lui o mătură ori un cuţit [1].

Românii din Bucovina asemenea cred şi spun că înainte de botez, ba chiar şi după acesta, până la şase săptămâni, nu e bine ca să se lase copilul singur în casă, fără a i se pune, când e culcat în covăţică sau în leagăn *cleştele cele de luat focul* sau vătrariul, ori *mătura* sau alte lucruri de fier ori de lemn din casă în cruciş pe leagăn, anume ca să nu se poată apropia spiritele cele necurate de dânsul.

Întrebuinţarea *fierului,* ca mijloc de apărare contra spiritelor necurate, este de origine foarte veche. Ea era uzitată şi la romani. Iată ce ne spune în privinţa aceasta naturalistul Pliniu (XXXIV, 44) :

„Fierul serveşte încă şi spre alte mijloace vindecătoare... aşa foloseşte el contra vrăjitoriilor stricăcioase atât la cei înaintaţi în vârstă cât şi la copii, dacă se descrie cu dânsul împrejurul lor un cerc sau dacă se poartă o armă (sabie) împrejurul lor, mai departe contra spiritelor nocturne, dacă cuie scoase de pe mausolee se bat în pragul uşii..."

Lăsându-se pruncul singur, până la şase săptămâni, în casă şi nepuind maică-sa, chiar şi când iese numai până afară sau se repede după ceva la o vecină, nişte *cleşte, mătură, coleşeri* (melesteu) sau măcar un simplu băţ în cruciş peste leagănul copilului sau covata, în care e aşezat, atunci vin spiritele cele necurate la dânsul şi ce fel de spirit rău vine mai întâi la dânsul, aşa lucrează şi cu pruncul de rău, adecă unul e în stare să-l *muţească,* altul să-l *caliceascӑ,* al treilea să-l *schimosească,* al patrulea să-l *strâmbe,* al cincilea să-l *chiorască,* al şaselea să-l *usuce,* al şaptelea să-l *nebunească* şi multe boli şi neputinţe pot să-i cauzeze.

Mai departe spun şi cred românii din Bucovina că până la şase săptămâni şi mai ales până după botez nu e nicidecum bine de a scoate copilul afară după apusul soarelui, căci şi în cazul acesta încă poate să i se întâmple vreo nenorocire [2].

Tot din această cauză, până nu iese femeia din casă la şase săptămâni, nu e bine să uşte cârpele copilului afară [3].

Aceeaşi datină şi credinţă se află şi la româncele din Macedonia. Iată ce ne spune în privinţa aceasta Burada :

„Niciodată pruncul nu se lasă singur în odaie ; de se întâmplă ca muma sa să meargă măcar până în odaia de alături, atunci ea pune lângă el o mătură, care ţine loc de o persoană, căci altmintrelea se crede că vine *strigoiul* îndată şi-l schimbă, văzându-l singur sau îl face *vampir* (liliac).

Asemenea şi hainele copilului nu se lasă în ogradă după ce a asfinţit soarele, decât numai după ce a împlinit un an. Se crede că *zânele,* care sunt foarte iubitoaree de copii mici, aduc boală în hainele lor, ca să-i ieie apoi cu ele" [4].

[1] „Şezătoarea", an. I., Fălticeni, 1982, p. 52 ; *idem,* p. 19 : „Când ieşi din casă şi laşi copilul în albie singur, să pui lângă el mătura ori un cuţit, ca să nu intre Necuratul în el".

[2] Com. de G. Tomoioagă.

[3] Com. de Rom. Simu.

[4] T.T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...,* în *op. cit.,* p. 44—45.

La *slobozirea femeii din casă*, moaşele din Transilvania îndătinează de a pune copilului aiu şi grâu la faşă pentru *deochi* ; iar când iese femeia din casă afară, se crede că nu e bine să se ducă nicăieri de acasă, ca să nu se facă copilul uliţarnic [1].

În Moldova există credinţa că pe unde umblă o nepoată fără molifta de 40 de zile, *pe acolo arde pământul*. De aceea, de cum a născut şi până după 40 de zile, nu e bine să meargă la fântână, nici la vite, că e mare păcat. Iar trei zile, după ce începe a ieşi afară, trebuie să ia cociorva în mână, pentru *deochi, ceas rău* şi alte rele, ca să nu se lipească de dânsa [2].

În Ţara Românească se crede, din contră, că, dacă o femeie leuză se uită pe vreo câmpie cu iarbă verde, *se va usca acea iarbă*. Mai departe se zice, ca şi-n Moldova, că nu e bine ca o femeie leuză să se ducă la vreun puţ sau fântână să ia apă, căci luând va seca acel puţ sau fântână [3].

Tot în Ţara Românească se crede, din contră, că, dacă o femeie leuză se se vadă cu alta 40 de zile, căci, dacă se văd, le vor muri pruncii.

Când, din întâmplare, se văd două lehuze, mai nainte de a se împlini 40 de zile, fac schimb între dânsele cu ace şi anume : ceea ce are băiat dă acul cu gămălie, iar ceea ce are fată, unul cu urechi, şi poartă acest schimb până ce se împlinesc 40 de zile. Aceasta se face ca să nu le moară pruncii [4].

În Macedonia asemenea nu este iertat ca o lehuză să vadă pe alta înainte de 40 de zile de la naştere. Dacă se întâmplă una ca aceasta, lehuzele schimbă între ele câte o pâne, pe care după 40 de zile şi le dau iarăşi îndărăt [5].

O femeie, cât timp este lehuză, de câte ori iese afară, dacă nu i s-au citit rugăciunile de curăţenie, e bine ca să ia cu dânsa o mătură şi un cuţit, ca să se apere contra duhurilor rele, căci *îngerul nu se poate apropia de dânsa s-o apere, fiind spurcată* [6].

Femeia, de care nu se atinge bărbatul în cele şase săptămâni de lehuzie, când iese la biserică se zice că *„se duce oaia cu mielul în gură“*, iar dacă este atinsă *„se duce căţeaua cu căţelul în gură“* [7].

Ca şi la românii din Dacia Traiană, tot aşa şi la cei din Macedonia, muma rămâne 40 de zile în casă, până la binecuvântarea bisericii, sub cuvânt că este *necurată*. Foc nu se împrumută la vecini din casa, unde este lehuză, în aceste 40 de zile ; în acea casă nu se cântă, nu se joacă în timpul leuziei ; şi un străin ce ar intra noaptea în casă, este îndătorat să păşească peste un tăciune de foc ce se aduce înadins în tipsie [8].

Dacă femeia *a pierdut copilul*, atunci preotul nu se duce defel la dânsa acasă, ca să facă *slobozirea casei*, nu sfinţeşte apă, nici nu citeşte rugăciunile, ce se citesc unei femei care a născut prunc viu ; ci femeia respectivă merge singură la dânsul de-i citeşte, şi anume numai o singură

[1] Com. de Rom. Simu.
[2] Dict. de Măriuca Nistor, Mălini.
[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 9.
[4] *Ibidem*, p. 10.
[5] T.T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 46.
[6] Ioneanu, *op. cit.*, p. 14.
[7] *Ibidem*, p. 15.
[8] D. Bolintineanu, *Călătorii la românii din Macedonia...*, Bucureşti, 1863, p. 89.

rugăciune *pentru iertarea păcatelor, pentru însănătoşire, pentru ferirea de tot meşteşugul diavolului şi pentru curăţirea de toată spurcăciunea.*

În fine, aici e locul de a aminti încă şi aceea că, moaşa trebuie să caute ca femeia, care a născut, până a treia zi de la naştere, să nască numaidecât şi *locul* sau *casa* în care s-a aflat copilul, căci numai de la naşterea acestuia atârnă sănătatea bolnavei.

Când femeia bolnavă nu poate până a treia zi să nască locul, atunci, ca să nu i se întâmple vreun rău, moaşa o abureşte cu ovăz, cu coji de ceapă şi o leagă cu ovăz fiert la mijloc [1].

[1] Dict. de Măriuca Ursaca din Dorna.

IX

Rodinii

După *slobozirea casei* și *însemnarea pruncului* sau, unde este aceasta îndătinat de a se face nemijlocit după naștere, apoi nu mult după ce a adus moașa apă sfințită de la preot și a stropit cu dânsa pe nepoată și casa, lățindu-se știrea prin sat că cutare femeie a născut, încep a veni, una câte una, vecinele și prietenele, dar mai cu seamă femeile ce sunt mai de aproape înrudite, precum : surorile, cumnatele, cuscrele, nănașele, cumetrele, finele, precum și alte femei cunoscute, la casa nepoatei, ca s-o vadă, să-i ureze și să-i aducă fiecare, după voință și putere, câte unul sau mai multe daruri, numai să nu vie cu mâna goală.

Darurile care se aduc la această ocazie și care în Bucovina se numesc *rodini* (sing. *rodină)*, în Moldova *rodine* [1], în Transillvania *poclon* [2] și *plocon* [3], iar în Banat *cinstă* și *crăvai* [4], constau în prima linie din diferite bucate gustoase precum : *zamă de găină, găini fripte, plăcinte, vărzări, scoverze* (lipii, clătite), *piroște* sau *colțunași, găluște, plachii, dumicat cu vin, chisăliță din vin, grâu cu miere* ; din frupt : *brânză cu smântână* sau *samachișă, unt, ouă, lapte, carne, pui de găină, găini* ; din pâne : *pâne, bulci* sau *jemne, turte dulci, făină de grâu* sau *de păpușoi* ; din fructe : *smochine, stafide, mere, pere, poame, povirlă, poamă de vie, nuci, faguri de miere*, sau *zahăr* etc. și în fine : *pânză, ștergare* de îmbrobodit, scutece, precum și multe altele lucruri trebuincioase, mai ales, pentru copilul nou născut.

Tot la această ocazie unele mai aduc încă și câte un șip de rachiu fiert cu miere sau cu zahăr și o bucățică de sare. Vin însă nu aduce niciuna, pentru că acesta, turburând liniștea dinăuntru a omului, lesne ar putea să strice nepoatei [5] și aceasta pentru orice în lume nu ar voi să i se întâmple.

Rodinii sau mai bine zis *aducerea rodinilor* care se exprimă prin *a se duce* și *a merge în rodini* sau *în rodine*, durează în cele mai multe părți din ziua în care s-a născut copilul și până după botezul acestuia. După ce se botează, nimeni nu mai merge în rodini.

În tot răstimpul, de la naștere și până la botez, nu e mai nici o singură zi în care să nu vie una sau mai multe femei în rodini.

Totodată e de însemnat încă și aceea că românceele îndătinează a merge în rodini nu numai la acelea cu care sunt înnemurite, ci și la cele

[1] Al. Lambrilor, *op. cit.*, p. 2. — Com. de mai multe românce din com. Mălini.
[2] Com. de I. Georgescu.
[3] Com. de Rom. Simu.
[4] Com. de I. Popovici.
[5] În Bucovina și Transilvania, com. de R. Simu.

străine, şi avutele nu numai la celea de seama lor, ci şi la celea mai sărmane, numai românce să fie.

În cazul din urmă, într-un sat cu oameni buni şi darnici, adeseori copiii unui om nevoiaş au de toate ; astfel că, cu ocazia căpătării unui nou frăţior sau surioare, trăiesc cum zice românul, ca şi în sânul lui Dumnezeu, nemaiştiind prin vreo 3—7 zile ce e foamea.

După ce au sosit la starea locului, pune fiecare femeie rodinul adus lângă nepoată şi anume sau lângă capul acesteia, sau la picioarele patului, şi atingând-o cu mâna zice :

— Dumnezeu să te rădice !... Dumnezeu să te-ntărească !... Dumnezeu să-ţi deie braţe pline !

Sau aşa :

Bine v-am găsit !
Într-un ceas bun cu noroc !
Şi tot bine să vă fie,
De-acum şi până-n vecie.
Dar cu ce vă lăudaţi,
Cu fete ori cu feciori ?
Să vă trăiască odrasla
Întru mulţi ani fericiţi !
S-ajungeţi s-o botezaţi
Şi s-o cununaţi ! [1]

Apoi, întorcându-se spre copil şi dorindu-i şi acestuia creştere uşoară, viaţă îndelungată, sănătate, minte şi noroc, stupeşte asupra lui zicând : *„să nu-i fie de deochi !"*.

Moaşa sau şi altă femeie, care stă de cinste lângă nepoată, primeşte darurile aduse şi, după ce le pune într-un loc anumit, scoate dintr-un dulap sau de pe un blidar un şip cu rachiu şi cinsteşte pe fiecare femeie, care a venit în rodini, câte c-un pahar sau două de rachiu, dându-i în acelaşi timp şi ceva de gustare.

Dacă nepoata e sărmană şi nu e-n stare să primească pe femeia ce i-a adus daruri cu ceva de la sine, atunci moaşa o primeşte şi cinsteşte cu cele ce i-a adus ea.

Femeia, primind paharul în mână, trebuie numaidecât să-l cinstească de bine, căci numai aşa poate fi copilul *curat*, pe când, din contră, copilul devine *mucos* pentru toată viaţa sa. Un strop însă totuşi trebuie să-l lase pe fund, ca să aibă ce arunca jos, căci aşa e bine ! [2]

Cele mai multe femei, după un pahar, două de cinste şi, mai cu seamă, dacă vin una câte una, pe rând, luându-şi rămas bun, se duc pe acasă.

Dacă, din întâmplare, s-au adunat mai multe femei deodată, atunci, mai ales în Moldova, după ce a urat, fiecare la vremea sosirii sale, sănătate nepoatei şi veac lung cu noroc copilului, se pun la *cinste* şi tot îndesând paharele de rachiu îndulcit cu miere îşi deschid din vorbă în vorbă toată inima. Iau mai întâi prilej de vorbă de la nişte stative (război) ce zac în casă, sau de la nişte gheme, ce stau pe coardă, ori de la o furcă ce

[1] Com. de V. Turtureanu, preot.
[2] Datina românilor din Crasna şi Calafindeşti.

stă zăhăită pe horn de când gazda este bolnavă și apoi grăiește fiecare de pânzele și gospodăria sa, în vreme ce paharele se tot umplu și se deșartă și sănătățile merg după obicei. Cârma toată a acestei mici ceremonii o are viitoarea nănașă, cumătra lehuzei care, de obicei, este nuna cea mare. Câte prietenii nu se leagă și se întăresc cu asemenea prilejuri!

Dar vremea întârzie și bărbații au să vină de la moară, de la pădure, din târg sau de la câmp ; una mai grijulie le vestește aceasta și atunci se deschide vorba despre apriga purtare și chiar năsălnicia bărbaților. Fiecare zice câte ceva despre al său ; pe când unele își spun năcazurile și viața chinuită, altele se plâng că, de când s-au măritat, bărbatul nici măcar le-a pomenit că-i sunt negrii ochii ; iar altele, mai ascunse la inimă, cu toată puterea rachiului, răspund oftând : „bărbații ca bărbații și mai bine și mai rău, așa-i la gospodărie !"

Negurile serii încep a se vărsa și femeile se rădică și luându-și ziua bună de la lehuză sau *somn copilului* și ies, mai întrebând odată : *„pe când botezul"* ?[1].

În Transilvania, cum a născut nevasta în pace, neamurile și vecinele merg de o felicită, dar, ca și cele din Bucovina și Moldova, nu merg cu mâna goală, nu fac vizită ca doamnele pe 1/4 de oră, ci o caută tot mereu, adesea se întâlnesc câte 2—4 deodată în casa noii mame. Una îi aduce un puiuț fript, alta niște plăcintuțe numai cu lapte și cu ouă frământate, alta o leacă de băutură bună, îndulcită cu miere de stup ori cu zahăr, alta tăiței de găină și așa mai departe, dar nimeni nu vine la ea cu mâna goală.

Care cum vine își descoperă cu vorbe prietenești bucuria, că a scăpat Dumnezeu în pace pe noua mamă de durerile nașterii.

Și aceste vizite țin în Transilvania șase săptămâni, în care timp adecă mama romăncă nu-i iertat să iasă din casă[2].

În Banat, din contră, este datina că *baba*, adecă moașa, după ce a rădicat copilul și a căutat cu cea mai mare luare de seamă la nepoată ca acesteia să nu i se întâmple nimic, și după ce i-a adus *molifta*, adecă apă sfințită de la preot, se duce la dânsa acasă, ca să-i aducă și ceva de mâncare și de băut precum : pogace albă, supă bună, friptură și aluaturi gătite cu bun gust, apoi poame, mere, pere, struguri și o sticlă de *rachiu de prune*.

Aducerea acestor mâncări și băuturi, numite *cinste* sau *crăvai* se face în Banat de două ori pe zi în cele trei zile după naștere[3].

În fine, tot cam astfel de daruri duc nopoatei după naștere și românceie din Ungaria[4], precum și cele din Macedonia.

„A doua zi după naștere — scrie T. T. Burada, cu privire la românii din Macedonia — rudele, încep a vizita pe lehuză ; numeni nu intră să o vadă cu mâna goală, i se duce ca dar *simită* sau *gogoașe* în untdelemn numite *tigăni*, pilaf, vin roșu într-o sticlă acoperită cu un testimel colo-

[1] Al. Lambrilor, *op. cit.*, p. 2—3.
[2] „Gazeta Transilvaniei", an. LIV, Brașov, 1891, nr. 32, în „Foileton".
[3] Com. de I. Popovici.
[4] Com. de Aurel Chintoanu.

rat și altele de ale mâncării, pentru ca lehuza să aibă mult lapte, căci nu se află ca o mamă să-și dea copilul la doică, să-l alăpteze; *simita* se pune pe perna lehuzei, zicându-i: *aist puțin lucru ti laptele a niclui*[1] (acest puțin lucru pentru laptele micuțului). Dacă noul născut e băiat, i se mai zice *„s'banează, s'gione mare, nunta ș'liu macam, curuna ș'liu bășăm"* (să trăiască, să fie mare, voinic, să mâncăm la nuntă, să-i sărutăm cununia); iar dacă este fată se zice: *„s'bănează părinții, s'bănează și nunta cu tihie, și la fecior s'γinim"*[2] (să trăiască părinții, să trăiască și nașa cu noroc și la băiat să venim!)[3].

În scurt zis, *rodinii* sunt pretutindeni uzitați.

Afară de cele înșirate până aici trebuie să mai amintim încă și aceea că, femeile bătrâne din Macedonia, când intră în casa lehuzei, îndătinează ca să-i spună încetișor: *„mașala"*, apoi tare: *„ghine că dete Dumnezeu că fâceși cu ușureață"* (bine că dete Dumnezeu că făcuși cu ușurință!)

Când cei ce au venit, ca să vadă pe lehuză, se retrag pe la casele lor, lehuza nu le dă mâna, nici le zice după obicei: *închinăciuni a casă* sau *ursea cu sănătate* (poftim cu sănătate), ci tace, aceasta, ca să nu se ducă laptele cu cei ce au venit s-o vadă[4].

[1] *ñ* = *gn* italienesc.
[2] Punem γ grecesc pentru a reproduce cu fidelitate sunetul particular macedonean, care nu poate fi reprodus cu o literă română.
[3] T.T. Burada, *Obiceiurile la nașterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 42—43.
[4] *Ibidem*, p. 40—41.

X

Lăptarea

Românce‌le de pretutindeni, după cât știu eu până acuma, nu îndătinează a da copiilor nou născuți, îndată după naștere, de supt, ci abia a treia zi sau a patra zi, adecă până la trecerea *ursitorilor,* când le-a venit laptele, căci adeseori se întâmplă că celor mai multe mame nu le vine laptele până după a treia zi și anume, după ce le-a scăldat moașa. Până atunci, copiii se nutresc cu lapte de vacă, răritu cu puțină apă și îndulcit cu zahăr.

Unele moașe, din Bucovina, dau pruncului nou născut întâia oară să sugă printr-o petecuță curată *lapte acru,* anume ca să fie iute, sprinten, să nu fie dezmierdat și gingaș la mâncare, să-i priască orișice fel de bucate și abia după aceea prind a-i da lapte dulce. Tot așa fac mai pe urmă și mamele, care au puțin lapte. Acelea iau zahăr sau franzelă muiată în lapte dulce și puind-o într-o petecuță curată, o dau copilului de supt.

A treia zi, când copilul poate să fie *aplecat,* se cade ca mamă-sa să-i deie mai întâi țâță de supt, iar nu altă femeie, ca *în viața lui să nu atârne de la bucătura altuia* [1]. Atunci, înfășând moașa copilul cât se poate de curat și așezându-l la piept, mama scurge mai întâi laptele cel rău din țâțe, se spală apoi cu agheasmă și abia după aceea îi dă să sugă [2].

În același timp însă trebuie tare bine să ieie seama ca de astădată, dându-i de supt, să nu-l țină pe mâna stângă, nici să nu-l lăpteze din țâța stângă, căci toată viața va fi apoi *stângaci ;* ci să-l țină pe mâna dreaptă și să-i dea de supt din țâța dreaptă, căci în cazul acesta îi va fi îndămână a lucra toate lucrurile cu mâna dreaptă, iar nu cu stânga, ceea ce cauzează o mare neplăcere și dezgustă persoanelor care vin în atingere cu un om stângaci, care toate trebile le îndeplinește tot numai cu mâna stângă [3].

Dacă însă nici până a treia zi nu i-a sosit mamei laptele, și fiind temere ca nu cumva să se bolnăvească copilul, atunci moașa cheamă pe o femeie cu copil mic din apropiere și mai cu seamă pe una, care e înrudită cu mama sau tatăl copilului, ca aceea să-i deie de supt. Femeia respectivă însă trebuie să fie mai înainte de toate *curată,* apoi harnică și cu minte [4] și când ia copilul în brațe spre a-i da să sugă, să-l puie pe

[1] Ioneanu, *op. cit.*, p. 9 și com. de I. Popovici.
[2] În Bucovina și Moldova, com. de mai multe românce din com. Mălini.
[3] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac, proprietar în Mahala și I. Popovici, înv. în Opatița.
[4] Com. de G. Tomoioagă.

mâna dreaptă şi să-i deie de supt din ţâţa dreaptă, din aceeaşi cauză, care s-a amintit mai sus [1].

Aducându-se o femeie, ca să lăpteze copilul mic, tatăl acestuia, moaşa sau cine este, caută s-o hrănească şi s-o cinstească cum se cuvine, ca, copilul să se sature degrabă şi să nu umble după mâncare [2].

Femeile care alăptează copiii şi li se umflă vreo ţâţă, din care cauză simt durere, e bine să se ducă la latrină şi să le stoarcă în ea zicând : *„La ce ai poftit, aici găseşti"*, căci îi va trece ; sau să caute prin sare pisată nouă peri şi să-i pună în apă şi să-i bea [3].

Se întâmplă nu o dată că, la unele femei, le vine cu mult mai degrabă laptele decât la altele. În cazul acesta, neputând copilul suge tot laptele cât se strânge, fiind prea slab spre aceasta, nu numai că li se *bolohănesc ţâţele,* ci de multe ori capătă şi *friguri de lapte.* Deci, moaşa, ştiind prea bine că frigurile de lapte sunt foarte periculoase, nu aşteaptă până ce vor învechi, ci caută, din bună vreme, ca să le depărteze.

Între multe alte mijloace, ce le întrebuinţează moaşa spre depărtarea frigurilor acestora e şi următorul descântec :

Ia un ou, îl sparge la capul cel mai gros, în care scuipă bolnava şi tăind din fiecare unghie atât de la mâni cât şi de la degetele picioarelor, pune câte un dărăbel în el.

Ia apoi un *iţ* părăsit, măsurat după mărimea bolnavei, îl face *motchiţă* [4] şi-l pune peste spărtura de ou.

Apoi, luând un fir de mătură cu care, mestecând în ou, zice : „Cum se mătură gunoiul din casă, aşa să se mături fiorile, tremurile, frigurile de la N".

După toate acestea, luând oul, îl duce la o *proptă* de gard şi îngropându-l zice :

Când din ăst ou, pui va mai învia,
După cloţă o pleca.
Şi de mâncare le-o da.
Şi puii or mânca
Cu picioare or umbla,
Cu ochii or vedea,
Cu aripi or zbura.
Atunci să mai vină frigurile,
Fiorile,
Tremurile,
De la (cutare).

Iţul îl duce şi-l pune unde se despart drumurile şi zice :

Cum se despart drumurile
Aşa să se despartă de N. fiorile,
Tremurile
Şi toate frigurile ! [5]

[1] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac şi I. Popovici.
[2] El. Sevastos, *Călătorii...*, p. 46.
[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 23.
[4] Le-adună pe degete.
[5] Aurel Iana, *op. cit.*, nr. 51, p. 604.

Mai departe, e de amintit încă şi aceea că, după credinţa poporului, e bine ca în ceea dintâi duminecă de la naşterea unui copil să-i dea mă-sa ţâţă pe pragul uşii, ca să nu capete arţag la plâns [1].

Iar în cele şase săptămâni dintâi nu e bine să şadă cineva, mai ales bărbat, pe patul în care e copilul şi pe aşternutul mamei sale, căci dacă şede, femeii i se umflă ţâţele şi i se ia laptele [2].

Din contră, când vine o femeie ce are încă copil mic în casă sau pe aşternutul nepoatei, cea ce înseamnă că-i lasă laptele [3].

În timpul cât un copil suge, femeia ce-l alăptează *să nu bea apă*, căci ia copilul vânt în nas [4].

Iar dacă îi dă ţâţă cu mâinile pline de aluat, capătă fras [5].

Când unei femei, care alăptează vreun copil, îi vine ţâţa şi curge singură se crede că, copilul ce alăptează doreşte ţîţa şi trebuie să-i dea [6].

Dacă unei femei până la trei zile nu-i vine ţâţa, *este semn că nu-i vai trăi pruncul* [7].

Dacă unei femei, din nebăgare de seamă cu apa ce-a băut-o, i s-a întâmplat să bea şi vreun păr, atunci capătă morbul numit *astuparea ţâţei* [8].

În Macedonia, prima alăptare se face după ce au trecut 24 de ore şi se potriveşte ca să fie odată cu răsăritul soarelui, punându-se atunci pe capul lehuzei o sită şi înăuntru o pâine, pentru ca să aibă mult lapte ; câteodată se trece gurguiul printr-o verigă, lăsând astfel să sugă pruncul, apoi se rupe o bucăţică din pânea ce a fost pe capul lehuzei şi muind-o în vin, i-o dă s-o mănânce.

Din odaia lehuzei, după asfinţitul soarelui, nu se scoate nici lumânare aprinsă, nici cărbuni aprinşi şi nici vreun alt obiect, căci se crede că dacă s-ar face astfel, acesta ar atrage, după sine, pierderea laptelui lehuzei [9].

În Bucovina, din contră, există credinţa că, până ce nu se botează copilul nou născut, nu e bine de a se da nici un lucru din casă ; de aceea, ca nou născutul, trăind, să se ţie de casă. Dacă se dă ceva din casă, atunci copilul respectiv toată viaţa lui e numai oaspe acasă, numai pe drumuri şi prin sat trăieşte [10].

Mai departe este datină, la românii din Macedonia, să se păzească ca nu cumva perdelele de la fereşti să fie rădicate, pentru ca lehuza să nu vadă lumina la vreo altă casă, căci atunci îi fuge laptele.

Asemenea, nu se lasă lehuza singură în casă, până ce nu se botează copilul, nici nu poate nimene intra la dânsa, după ce s-a culcat. Iar înainte de culcare se acoperă oglinzile cu prosoape, apoi se afumă cu tămâie şi

[1] Ioneanu, *op. cit.*, p. 16.
[2] Com. de Rom. Simu şi B. Iosif.
[3] Com. de Rom. Simu şi B. Iosif : Dacă pe ceea ce a născut o cercetează în timpul acela cât stă în casă (40 zile) altă muiere, ce încă lăptează un prunc, şi dacă aceasta nu mulge lapte pe aşternutul născutei de curând, îi duce ţâţa la aceasta, ce a cercetat-o.
[4] Ioneanu, *op. cit.*, p. 15.
[5] Com. de R. Simu.
[6] Ioneanu, *op. cit.*, p. 24.
[7] *Ibidem*, p. 8.
[8] Com. de Elia Pop.
[9] T.T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, *op. cit.*, p .43.
[10] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

se închid ușile : aceasta se face până la 40 de zile de la nașterea pruncului.

Lehuza niciodată nu dă cu mâna sa vreun obiect sau parale, căci se crede că-și dă laptele [1].

În Țara Românească femeile, ce nu au lapte, iau păsat cu sământă de mărar și fierbându-le, beau zeama ce iese dintr-însele, sau iau mazăre cu rădăcini de pătrunjel și rosmarin și floare de nucșoară, fac ciorbă dintr-însele și în toată vremea o mănâncă nelipsit, pe lângă altele ce mai au gust [2].

În fine, cred românii din unele părți ale Bucovinei că, dacă un copil moare îndată după naștere, fără de a gusta țâța mâne-sa (mă-si), acela numai dacă i s-a rostit formula botezului se face înger [3].

De se întâmplă să fugă laptele de la lehuză, atunci se tocmește un om, ca să ia turta ce a fost făcută pentru *cașmete* (ursite), s-o înmoaie în apă curgătoare sau într-o fântână și după aceea, s-o dea lehuzei, s-o mănânce, pentru ca să-i vie laptele [4].

Româncele din Transilvania, din contră, dacă își pierd laptele, fac o gaură în locul acela unde a născut, varsă puțină apă într-însa și apoi bând cu o țeavă apă din gaura aceea, cred că capătă iarăși laptele îndărăpt.

Mai departe, dacă o femeie își pierde laptele, este datina, tot în Transilvania, să ia o fălie de pâne, se duce și se pune din jos de roțile morii, ține pânea acolo unde stropește roata învârtindu-se și apoi, mâncând acea felie de pâne crede că capătă iarăși laptele la loc [5].

[1] T.T. Burada, *Obiceiurile la nașterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 43.
[2] Dim. P. Lupașcu, *op. cit.*, p. 62.
[3] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac.
[4] T.T. Burada, *Obiceiurile la nașterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 46.
[5] Com. de B. Iosif.

XI

Ursitoarele

Ursitoarele, numite altmintreleà și *ursite*, iar la românii din Macedonia, *mire*, *albe*, *hărăsite* și *cașmete*, sunt trei *fete* sau mai bine zis trei *zâne* [1], care, după credința unora, vin, ca să croiască *ursita* copilului nou născut [2], tòtdeauna în săptămâna în care s-a născut un copil, în nopțile fără de soț, adecă : a treia [3], a cincea și a șaptea noapte [4] ; după a altora însă în cele trei nopți dintâi după naștere [5] și cu deosebire în cea dintâi [6] și iarăși după a altora, abia într-a opta noapte.

Mai nainte însă de a porni, a veni și a croi soarta se sfătuiesc asupra *urselei* copilului. Cea mai bătrână întreabă pe celelalte : ce soartă să-i croiască ? Cele două mai tinere răspund să-i croiască bine. Ea însă ursește, după cum a fost mulțămită sau nu, adecă bine sau rău, zicând : *„să aibă traiul meu din (cutare) zi și somnul meu din (cutare) noapte“*. Celelalte două, știind prea bine că în acea zi și noapte ea n-a fost mulțămită, o roagă să fie miloasă [7].

După ce s-au înțeles în privința *urselei*, se pornesc tustrele, la casa unde se află copilul nou născut, ca să-i ursească.

În timpurile vechi, pe când oamenii erau mai buni, mai drepți și mai priincioși, și nu așa de răi, invidioși și păcătoși ca în ziua de astăzi, se zice că mulți le vedeau când vin și le auzeau cum ursesc, cu deose-

[1] T.T. Burada, *Obiceiurile la nașterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 44 : „Aceste *trei mire*, numite și *albele* sau *hărăsitele* sau și *cașmetele* (ursitele) se crede că sunt trei fete mari sau neveste îmbrăcate în alb, care stau prin grădină sau pe sub streașina casei, iar noaptea se primblă și prin ogradă ; de aceea, este obiceiul că, dacă cineva iese noaptea din casă, să se ducă prin ogradă, trebuie numaidecât să tușească și să-și facă cruce, zicând vreo rugăciune, *Tatăl nostru* sau *Sfinte Dumnezeule*, aceasta, pentru ca să audă cele *trei mire* și să se ferească, ca nu cumva să fie călcate în picioare, ceea ce ar fi mare păcat“.

[2] Wlislocki, *op. cit.*, p. 9 : „În aceste șase sptămâni, *a opta noapte* după naștere e de mare însemnătate pentru toată familia, pentru că în această noapte vin cele trei *ursite* în casă (și hotărăsc soarta nou-născutului“.

[3] Frâncu-Candrea, *op. cit.*, p. 148 ; Ioneanu, *op. cit.*, p. 15 ; Laurian și Masim, *Dicționarul limbei române*, II, p. 543 ; I. Slavici, *Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukowina*, Wien, 1881, p. 167 ; „Țara nouă“ an. III, p. 445 : „Dar veni ziua *ursitorilor*, adecă la trei zile după naștere, la miezul nopții veniră să dea hotărâre de ceea ce are să pățească copilul, când o să ajungă om“.

[4] Frâncu — Candrea, *op. cit.*, p. 148.

[5] „Țara nouă“, an. II, București, 1886, p. 250 : D. B. Bolintineanu, *op. cit.*, p. 89 : „Ca și țăranii noștri din Principate, românii din Macedonia au *ursitorile*. Trei zile de la naștere, cred că trei femei spirite vin în casa unde s-a născut pruncul și țin sfat la căpătâiul leagănului despre a lui ursită“.

[6] „Șezătoarea“, red. Iosif Vulcan, an. II, p. 26.

[7] Frâncu-Candrea, *op. cit.*, p. 148.

bire însă moaşele, care privegheau pe copiii nou născuţi, precum şi pe mamele acestora [1].

În timpurile de faţă însă nu se mai arată nici nu mai spun nimărui nimic, pentru că moaşele, precum şi alte persoane din timpurile trecute, care le văzură şi auziră, au destăinuit toate secretele lor şi de aceea, acum se feresc de urechile lumii cu atât mai mult de ochii săi. Afară de aceasta, nici nu e bine ca omul să-şi ştie înainte *ursita* sa, căci atunci, după cum spune un cântec din Bucovina :

De-ar şti omul ce-ar păţi
De-nainte s-ar feri.

sau :

De-ar şti omul ce-ar păţi
Nici din casă n-ar ieşi.

Şi deoarece, în timpul de faţă, nime nu ştie, nici nu vede, când sosesc *ursitoarele*, pentru că ele vin, de regulă, pe la miezul nopţii, când toţi cei din casă dorm şi anume cât se poate de încetişor şi vorbesc şoptind [2] ; de aceea, după credinţa românilor din unele părţi ale Ţării Româneşti, e bine când un copil se naşte şi când se presupune că apar ursitoarele la fereastră, să se ţină uşile şi ferestrele deschise şi să fie cea mai mare linişte în timpul facerii [3].

Asemenea, e bine ca opt zile de la naşterea unui copil, părinţii lui să fie tot veseli, iar nu trişti, căci, dacă sunt trişti se întristează şi ursitoarele, şi cum vor fi ele în acele opt zile, aşa va fi apoi şi copilul în viaţă [4].

Mai departe, fiind ursitoarele, adeseori, foarte tonatice şi supărăcioase, româncele caută, din cu bună vreme, toate chipurile şi mijloaceele cum le-ar putea mai bine intra în voie, ca să ursească nou născutului copil o viaţă îndelungată, bună, senină, liniştită şi fericită.

Aşa, în unele părţi ale Transilvaniei nemijlocit, după ce a început femeia a se trudi de naştere, moaşa pune pe masă un cot de pânză nouă, fină şi curată, iar pe pânză un blid plin cu făină cernută de grâu ; apoi sare, pâne, un caier de lână şi un zecer. Toate obiectele acestea trebuie să rămână trei zile şi trei nopţi pe masă. Când se împlinesc trei zile de la naştere se vede pe fărină urma ursitoarelor. Dacă în răstimpul acestor trei zile, cât umblă ursitoarele, nu află acest dar, se supără şi ursesc ca nou născutul să n-aibă nimic în viaţa sa [5].

În alte părţi, tot din Transilvania, se pun asemenea pe masă, care e frumos şi curat aşternută, trei talgere cu grâu fiert, trei pahare cu apă şi trei cu untdelemn, iar într-o scăfiţă o sumă anumită de bani, anume ca prin aceasta să le dispuie bine. Apa, după credinţa poporului, însemnează

[1] Com. de I. Georgescu ; *„Ţaară nouă“*, an. III, p. 444 : „Pe când lumea bună era şi ursitoarele le auzea“.
[2] Com. de G. Tomoioagă.
[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 8.
[4] Ioneanu, *op. cit.*, p. 11 ; I. St. Negoiescu, *Credinţe populare*, în „Lumina pentru toţi“, an. III, Bucureşti, 1888, p. 473 : „Nu este bine ca părinţii copilului în cele dintâi opt zile să fie trişti, pentru că scârbesc ursitoarele şi cum vor fi ele atunci aşa va fi şi noul-născut“.
[5] Com. de Rom. Simu.

viață, iar untul de lemn, avuție. Și acum, pe când membrii familiei, stând într-o anumită depărtare de masă, murmură unele rugăciuni, pe atunci moașa, cum se apropie miezul nopții, prinde a lăuda bunătatea și puterea ursitoarelor printr-un cântec, care se numește *„Cântecul ursitoarelor"* [1].

În Banat, în seara a treia după naștere, când, după credința românilor din această țară, vin *ursitorile,* ca să ursească soarta pruncului nou născut, pune moașa la capul copilului o *pogace* făcută din făină de grâu curat, iar deasupra pe pogace trei cruceri [2], apoi o oglindă, un pieptene și o lingură cu untură ; anume ca, venind ursitorile, să aibă fiecare câte un cruceri de cheltuială, apoi ce mânca, în ce se căuta și cu ce se peptăna. Tot atunci mai pune ea deasupra pogacei încă și o păreche de *brăciri* noi.

A doua zi dimineață, moașa încinge cu brăcirile pe nepoată, iar pogacea, untura și crucerii îi duce și-i dă porcarului satului sau altui păstor sătesc, ce trece pe stradă și mână vitele la pășune și anume : pogacea ca s-o mănânce, cu untura să se ungă pe cap, iar pe cei trei cruceri să-și cumpere ceva [3].

În alte părți, tot din Banat, moașa pregătește, înspre seară, a treia după naștere, o cină, numită *cina* sau *cinișoara ursitorilor,* în următorul chip :

Ia, cam pe timpul când e soarele la chindie, o *sânie* [4] și o acopere cu o bucată de pânză curată și nemaipurtată. Împrejurul sâniei pune niște *brăciri* noi, iar la mijlocul ei un *blidășel* curat, în care toarnă de 3 ori câte 3 mâni de făină de grâu, cernută printr-o sită deasă ; deasupra făinei pune o lingură nouă cu sare și alta cu unt și un pahar nou și curat cu apă de izvor neîncepută, adecă din care n-a băut nime. Prinde apoi 3 lumini de ceară de toartele blidășelului, iar împrejurul lui pune tot felul de cereale precum : grâu, cucuruz, pasule etc.

După ce a pregătit toate acestea, măsură statul pruncului nou-născut cu trei fire de mătasă roșie pe care le înfășură apoi împrejurul paharului cu apă de pe sânie.

Fiind astfel sânia — masa — preparată, o pune la capul nepoatei și a nou-născutului sau nepoțel, aprinde cele trei lumini de ceară de pe toartele blidașelului, face de trei ori cruce și apoi se roagă mai de multe ori către Dumnezeu și către preacurata Fecioară Maria, ca să trimită ursitorile, zicând :

> Doamne, Dumnezeule !
> Trimite ursitorile.
> Să vină toate voioase,
> Voioase și bucuroase,
> La sânie să gustească
> Lui N. bine să-mpărțească [5]
> N. puținel să muncească
> Și mult bine să trăiască ! etc.

[1] I. Slavici, *op. cit.*, p. 167 ; Wlislocki, *op. cit.*, p. 9—10.

[2] Dacă pune numai un singur cruceriu, atunci ursitorile încep a se sfădi, al căreia din ele să fie cruceriul, și așa, sfădiindu-se, ursesc copilului viață rea. Însă, dacă sunt trei cruceri, atunci fiecare ursitoare își ia cruceriul său și îndestulându-se cu acesta, ursesc copilului bine.

[3] Com. de Ioan Popovici, învățător.

[4] *Sânie* se numește o masă rotundă de lemn, cam de un metru în diametru de mare și făcută de strungar.

[5] În unele părți din Banat se întrebuințează verb. *a împărți* în locul de *a ursi.*

După rostirea cuvintelor acestora, lasă sânia să steie peste noapte acolo, unde a pus-o, dimpreună cu toate cele ce le-au aşezat pe dânsa, iar părinţii nou născutului, dimpreună cu moaşa, grijesc ca să vadă ce vor visa.

Mâne zi, după revărsatul zorilor, vine moaşa cu trei fetiţe de vârstă până la şapte ani, cărora la împărţeşte toate lucrurile de pe sânie, ori numai unele mâncări copilăreşti precum : mere, pere, nuci etc. ; iar celelalte, luându-le şi ducându-le la sine acasă, le mănâncă ea cu casnicii săi [1].

În unele părţi din Moldova şi Ţara Românească, trei zile după naşterea unui copil, se întinde asemenea în camera unde se află acesta, o masă mare încărcată cu mâncare, spre a îndupleca ursitorile care vin atunci noaptea şi care, după credinţa poporului, au nevoie să mănânce ca să-i urseze bine [2].

În unele părţi şi mai ales din Ţara Românească, a treia zi după naşterea unui copil, seara, se pune în casa unde el doarme, pâne, sare, vin şi bani, căci în acea seară vin ursitoarele copilului să-i urseze şi să găsească ele de băut, de mâncat şi bani de cheltuială [3].

La românii din Munţii Apuseni ai Transilvaniei, adecă la moţi, lucrul cel dintâi este, după naşterea unui copil, să-i dea o linguriţă cu unsoare de urs, ca să poată rezista influenţei ursitoarelor [4].

În Macedonia este datină ca a treia zi după naştere, să se facă *masă mare* şi se procedează la un fapt, care se crede că are mare înrâurire asupra viitorului noului născut : se pune adecă un băiat sau o fată, ca de 12 ani, ai cărui părinţi trăiesc, ca să frământe o turtă micuţă, făcută din aluat nedospit, care se coace în vatra casei, în cenuşă. Această turtă se pune apoi sub perna pruncului şi se păstrează 40 de zile. Dacă este băiat, se mai pune o pungă cu bani, o armă, o carte, călimări, hârtie şi o pană, şi alte obiecte după profesiunea ce părinţii doresc să îmbrăţişeze ; dacă este fată i se pune aci, degetar, foarceci şi altele.

În noaptea ce urmează, se culcă toţi mai devreme şi se închid uşile, care nu se deschid cu nici un preţ, oricui ar veni din afară, căci se crede că *în noaptea aceea au să vină cele trei mire să scrie norocul şi soarta pruncului.*

De aici este credinţa, la poporul român din Macedonia, că omul nu trebuie să se scârbească despre orice nenorocire i s-ar întâmpla, căci orice ar fi făcut, ca să se evite ceea ce i s-a întâmplat, ar fi fost cu neputinţă, căci *aşa i-a fost scris să păţească.*

De se-ntâmplă ca la casa omului să fie câni, atunci în noaptea aceea se trimit pe la neamuri sau prieteni, ca nu cumva lătrând să se sparie *caşmetele* şi să fugă [5].

În fine, românii din Bucovina cred şi spun că venind ursitoarele şi neaflând lumină în casă, unde se află copilul nou-născut, atunci se mânie şi-i ursesc o soartă rea. Din contră, aflând lumină, îi ursesc o soartă

[1] Com. de Ios. Olariu, învăţător.

[2] D. Bolintineanu, *op. cit.*, p. 89; „Ţară nouă", an. II, p. 250.

[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 15 ; Laurian şi Massim, *Dicţionarul...*, II, p. 543 : „Ursitorile vin în acea noapte şi de aceea pentru acea noapte, se pune la capul pruncului o masă cu cele mai simple mâncări : pâne, sare, vin, etc. din care să mănânce ursitorile şi să fie bine dispuse pentru prunc".

[4] Frâncu-Candrea, *op. cit.*, p. 147.

[5] T.T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 43—44.

bună. Drept aceea, fiecare moaşă precaută, cum prinde a se îngâna ziua cu noaptea, aprinde o lumină şi o pune pe masă, ca să ardă toată noaptea [1].

Sosind acum ursitoarele, spun o seamă de români că intră foarte încet pe fereastră sau pe uşa casei în care se află copilul nou-născut, se duc până la leagănul aceluia, se pun la căpătâiul lui şi acolo apoi stând îi ţes viitorul [2]. De la această credinţă se vede că vine apoi şi datina românilor din unele părţi ale Ţării Româneşti de a ţinea, când se naşte un copil, uşile şi ferestrele casei deschise, ca să aibă pe unde intra ursitoarele [3].

Cei mai mulţi însă cred şi spun că ele, după ce au sosit, se postează la fereastra casei, unde se afla copilul [4] şi, stând acolo, încep mai întâi şi întâi a-i toarce firul vieţii, şi anume cea mai mare, adecă *ursitoarea* ţinând o furcă în mână pune firul şi învârte fusul ; cea mijlocie, adică *soarta*, îl toarce din caierul prins la furcă, ce o ţine ursitoarea în brâu, şi-l învârteşte pe fus ; iar cea mai mică, adecă *moartea*, ţinând în mână un foarfece printre tăişurile căruia trebuie să treacă firul, când voieşte, atunci strânge foarfecele laolaltă şi taie firul [5].

După ce i-au tors firul vieţii, dacă copilul s-a născut într-un *ceas bun*, prind a cânta cu un vers foarte frumos, voios şi plăcut şi a-i sorţi de bine ; iar dacă s-a născut într-un *ceas rău*, nu numai că prind a dăuli şi a cânta cu un vers foarte duios şi trist, ci totodată a-i sorţi de rău [6] ; apoi încep pe rând : una a-i da minte şi noroc, alta frumuseţe sau urâciune, a treia bogăţie sau sărăcie, glorie sau robie, mai pe scurt a sorţi soarta noului-născut, spunând, din fir în păr, toate celea ce au să i se întâmple, şi când va muri, de ce fel de moarte are să moară.

De aici apoi, de la această credinţă, se vede că vine şi datina moaşelor, din unele părţi ale Transilvaniei, de a nu privi la fereastră, când se naşte vreun copil, temându-se ca nu cumva să fie ursitoarele şi prin aceasta, fiindcă nu le este iertat să le vadă, să le supere [7].

Ce se atinge în special de *ursita* lor, trebuie să notăm aici că ea, fie-n bine, fie-n rău, fie orişicum va fi aceea, după ce-au rostit-o odată şi au scris-o într-o carte, numită *„Cartea Sorţii"* [8], nu numai că trebuie să se împlinească, ci ea rămâne vecinică, neschimbată, nimene în lume, afară de unicul Dumnezeu, care e mai mare şi mai puternic decât dânsele, de s-ar pune luntre şi punte şi de-ar întrebuinţa orişice ar voi, nu e în stare să prefacă ceea ce au ursit ele odată ; ori să-l scape din pericolul sau moartea care i-au predestinat-o [9]. Un singur mijloc prin care s-ar schimba *ursita* unui om e numai acela : dacă, auzindu-le ce au ursit unui om, s-ar ruga nemijlocit după aceasta şi anume până ce n-au apu-

[1] Com. de G. Tomoioagă.

[2] Francu-Candrea, *op. cit.*, p. 147 ; D. Bolintineanu, *op. cit.*, p. 89.

[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 8 : „Când un copil se naşte, apar ursitorile la fereastră, de aceea se ţin uşile şi ferestrele deschise şi cea mai mare linişte în timpul facerii".

[4] „Şezătoarea", ed. Iosif Vulcan, an. II, p. 26 ; — I. St. Negoescu, *op. cit.*, p. 473; „Familia", an. XIX, p. 302.

[5] „Familia", an. XIX, p. 312.

[6] *Ibidem*, p. 302, 313 ; idem. an. XX, p. 586.

[7] *Ibidem*, p. 302.

[8] I. Pop Reteganul, *Poveşti...*, Partea a IV-a p. 50. — Credinţa românilor din Bucovina.

[9] Com. de R. Simu ; — „Şezătoarea" ed. Iosif Vulcan, an. II, p. 27.

cat a i-o scrie în *Cartea Sorții*, să-i croiască altă ursită mai bună. Dacă însă au apucat acuma a o scrie, atunci e în zadar [1].

Un copil, la căpătâiul căruia ursitoarele nu s-au putut înțelege, va avea o viață zbuciumată în bine și în rău [2].

Credința în *ursitoare*, în nemărginita lor putere de a croi, după voință, soarta fiecărui om și nestrămutabila lor hotărâre, nu numai că e foarte răspândită și adânc înrădăcinată în sânul poporului român, ci ea este totodată și foarte veche, deoarece, după cum ne vom încredința din șirele următoare, românii au moștenit-o de la străbunii lor, de la vechii romani.

Romanii aveau, ca și românii de azi, trei zâne de naștere pe care le numeau în genere *Parcae* de la verb. *pario-partus*, a naște, iar în special pe una *Parca*, de la actul nașterii, pe a doua *Nona* și pe a treia *Decuma*, de la lunile a noua și a zecea, în care se nasc oamenii. Mai pe urmă însă, voind a le asimila *Moerelor* (Μοῖρα) grecești [3], eliminară pe *Parca* și aduseră lângă *Nona* și *Decum pe Morta*, ca zână a morții, pentru că în naștere se cuprinde și *Moartea*.

Apariția și lucrativitatea acestor *trei surori torcătoare* sau *ursitoare* se citează de către poeții și sculptura romană cu puține abateri întocmai după modelul mitologiei grecești. Precum *Moerele* grecești așa și *Parcele*, ca zâne de soartă, vin la cel născut și-i anunță soarta, întâia și a doua hotărându-i bine, iar a treia, de regulă, o moarte curândă, spunându-i totodată din ce are să fie aceea [4].

Pe lângă *Parcae*, romanii mai aveau încă și o altă specie de zâne de naștere, anume *Fata Scribunda*, care de la împăratul August încoace s-au recunoscut a fi identice cu *Parcele* și care se invocau în ziua din urmă a săptămâni, ca să hotărască soarta pruncului [5].

Fata Scribunda veneau cântând și scriau soarta nou născutului într-o carte sau pe o tablă, unde sunt scrise sorțile tuturor oamenilor și ce-a fost odată scris, a fost *fatum*, zisă divină [6].

Astfel credeau grecii și romanii !

Deci, din cele reproduse până aici rezultă că *ursitoarele române*, atât în privința numărului cât și apariției și ursirii lor, corespund întru toate cu *Moerele* grecești și cu *Parcele* și *Fata Scribunda* ale romanilor.

Se naște acum întrebarea : de ce le numesc românii *ursitoare* sau *ursite* și nu *Moere* sau *Parce*, cum le numeau grecii și romanii ?

Atât grecii cât și romanii credeau că *Moerele* sau *Parcele* nu numai că *torc firul vieții omenești*, din care cauză s-au numit ele apoi, atât de

[1] Com. de Anton Georgiu, din Transilvania.

[2] Francu-Candrea, *op. cit.*, p. 148.

[3] Grecii cei vechi credeau că într-o peșteră întunecoasă, nu departe de tribunalul subteran se aflau *trei zâne de soarte*, pe care le numeau ei cu un nume colectiv Μοῖρα iar îndeosebi pe cea dintâi Κλωθᾶ (klotho = torcătoare), pe a doua Λαχεσις (Lachesis = hotărâtoare de soarte) și pe a treia "Ατροπος (Atropos = neîndepărtătoare de la hotărârea sa).

[4] L. Preller *Römische Myth.*, II Bd., Berlin 1883, p. 193 ; At.M. Marienescu,: *op. cit.*, p. 309.

[5] La greci *Moerele* veneau a șaptea zi să hotărască soarta. După Tertulian de an. c. 39), în ziua din urmă a săptămânii, ceea ce corespunde cu a șaptea zi, iar L. Preller, *Röm. Myth.*, II, 210., le invocă a noua zi.

[6] At. M. Marienescu, *op. cit.*, p. 310.

unii cât şi de alţii *torcătoare*, *surori torcătoare* [1], ci totodată că ele îl şi urzeau [2].

A urzi însă vine de la verbul lat. *ordior, orsus (orditus) sum.*

Deci, de la verbul *ordior* s-au format, pe de o parte în limba română cuvintele : *a urzi, urzire, urzit,-ă, urzoaie,* sau *urzoi,* şi *urzitor, urzitoare* şi *urzeală,* iar pe de altă parte şi anume de la sup. *orsus,* verbul *a ursi* şi *preursi* = a predestina, *ursitoare şi ursite* = zânele ce predestinează ce sorţesc, *ursit,* dim. *ursiţel,* fem. *ursită* = persoanele predestinate a se însoţi întrelaolaltă, şi *ursitori, ursitoare* =persoanele respective, vrăjitorii şi vrăjitoarele care *fac pe ursită* [3].

Prin urmare, credinţa în *ursitoare* şi în *ursire* sau predestinarea lor nu poate fi de altă origine, fără numai romană.

Afară de aceasta, ne mai pot servi ca dovadă despre originea lor romană, pe lângă zicerile : *aşa mi-a fost ursita, aşa mi-a fost soarta, aşa mi-i soarta, aşa mi-a cântat ursita când m-am născut* — încă şi acestea : *aşa mi-a fost partea, aşa mi-a fost împărţit,* ceea ce însemnează atâta cât : aşa mi-a fost ursita sau soarta, aşa mi-a fost ursit sau sortit ; apoi : *asta mi-a fost partea,* adecă : asta mi-a fost ursita, asta mi-a fost menită de *ursitoare,* ca să-mi fie soţie, ceea ce ne aduce aminte de *Parcele* romane căci din aceeaşi rădăcină din care se se trage cuv. *Parca,* se trage şi cuv. *pars* = parte = soartă.

În fine, ca dovadă despre originea romană a *ursitoarelor,* ne mai pot servi încă şi cuvintele, foarte întrebuinţate de poporul român, precum : *asta mi-i scris-a, aşa mi-i scris-a, aşa mi-a fost scris, aşa stă scris în slovele ursitoare,* apoi : *aşa mi-i dat-a, aşa mi-a fost dat să fie, ce să fac dacă nu mi-a fost dat altmintrelea ?* etc. ne aduc aminte de *Fata Scribunda* şi de *fatum* al romanilor.

[1] L. Preller. *Gr. Myth.* I, p. 432 ; idem. *Röm. Myth.* II, p. 193.

[2] Senec. Apocol. At. Lachesis plena orditur manu et Neroni multos annos de suo donat.

[3] De aici vine apoi că unii, bunăoară ca Cihac, *Dicţionar,* I, au scris şi pe zânele din cestiune cu *z* şi nu cu *s*, urzitoare = zână, în loc de *ursitoare* (asemenea zână), ceea ce însă nu e corect.

XII

Botezul

Dacă pruncul nou-născut e de constituție sănătoasă, părinții săi, în genere, nu-l botează degrabă, ci îl lasă până a opta zi, unii chiar și mai târziu, adecă până ce se însănătoșează și rădică nepoata, iar dacă e de o constituție slabă, bolnăvicioasă, atunci caută ca să-l boteze cât mai degrabă, ca nu cumva să moară nebotezat.

În genere însă caută, ca fiecare prunc să se boteze cât se poate mai degrabă, ca să nu crească ca *păgân* [1].

Românii slavizați din Moravia cred și spun că, copilul, care nu se botează timp mai îndelungat, va avea ochi mari și asta de dorul botezului [2].

Mai înainte însă de ce vom trata despre datinele și credințele române uzitate la *botez*, vom vorbi puțin despre nași sau *nănași*, adecă despre persoanele care țin pruncii la botez și fără de care nici un prunc sănătos nu poate să se-ncreștineze.

Obiceiul de a cere de la aceia care se botează câte un *naș* sau *nănașă*, care să garanteze pentru buna credință și viață a lor, este foarte vechi și ajunge până la timpurile apostolice. Unii văd în persoana apostolului Andrei pe întâiul naș, bazându-se pe cuvintele sfântului evanghelist Ioan, I. 40—42 :

„Unul din cei doi, care auziseră de Ioan și-i urmaseră, era Andrei, fratele lui Simon Petru. Acesta a aflat întâi pe Simon, fratele său și a zis : „noi am aflat pe Mesia, adecă pe Cristos. Și l-a adus la Isus".

Incontestabil însă este că instituția nașilor este cel puțin tot așa de veche ca și botezul copiilor mici. Este evident că, copiii mici nu puteau să vie singuri și să ceară botezarea lor, prin urmare sau trebuia să rămâie nebotezați, sau trebuia să fie cineva care să-i aducă la botez și să ceară pentru ei harul sacramental [3], care să-i țină în brațele sale, în timpul bo-

[1] Românii din unele părți ale Transilvaniei după cum ne scrie R. Simu și B. Iosif, cred că copiii nebotezați, ca păgâni, cresc cu mult mai repede decât cei increștinați. În comitatul Solnoc-Dobâca, după cum mi-a scris Aurel Chintoan, stud. gim., dacă copilul nu e slab îl țin 2—3 zile, iar alții îl țin până într-o zi de sărbătoare și apoi îl botează cu solemnitate. În Macedonia copilul se botează, de ordinar, la a șaptea zi, potrivindu-se ca să fie în zi de duminică, când pe la cei mai cu dare de mână se face atunci și masă mare. Vezi T.T. Burada, *Obiceiurile la nașterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 46.

[2] Enders, *op. cit.*, p. 39.

[3] Offere ad baptismum ad percipiendam spiritualem gratiam.

tezului [1]; și care, după cufundarea lor în apă, să-i ridice și să-i primească [2].

Afară de aceasta, cel ce se boteza trebuia să depună mărturisirea credinței sale și să renunțe la diavolul și la operele lui și la cultul lui și la toată pompa lui. Această mărturisire și renunțarea era imposibil să o facă copiii ; era deci necesar ca să fie cineva, care să mărturisească și să răspundă în numele copilului și să făgăduiască în locul lui, căci altfel ar fi fost trebuință să schimbe orânduiala botezului păzită la botezarea copiilor. Dar biserica, admițând ca la botez să răspundă nașul în locul copilului, n-a avut în vedere numai ca să păstreze tipul sau formele obicinuite ale celebrării acestui sacrament, ci a căutat, de la început, a satisface și o altă trebuință superioară și mai profundă. Biserica considera ca o datorie a ei a boteza numai pe acei copii, despre care se putea crede că, rămânând în viață și crescând, vor avea o educație creștină și vor împlini promisiunile date la botez ; de aceea, ea dar considera reprezentațiunea copilului la botez prin naș, ca un fel de garanție din partea acestuia ; ea privea pe aceia care dau răspunsurile în numele copilului *(responsores)* ca responsabili și garanți *(sponsores, fidejussores)*.

Cine aducea un copil la botez, cine cerea botezul pentru un copil și-l reprezenta la celebrarea sacramentului cu mărturisirea și cu răspunsurile, lua prin aceasta asupra-și o grea răspundere și îndatorire înaintea lui Dumnezeu, a bisericii și a copilului. El garanta pentru viitoarea instrucțiune a copilului în învățăturile creștine și pentru educația sa creștină. Ceea ce el a mărturisit și făgăduit în numele copilului conținea o promisiune din partea sa proprie, adecă făgăduința că el va îngriji întrucât sta în puterile omenești ca renunțarea la diavol și mărturisirea credinței să devie în viitor o adevărată faptă a copilului.

Din cele zise urmează dar, că instituția nașilor era o necesitate din momentul ce admitea și trebuia să admită botezul copiilor.

Dar noi găsim nași nu numai la copii, ci și la adulți sau oameni crescuți. Trebuie dar, mai înainte de toate să facem deosebire între nași de copii și nași de oameni mari.

Nașii de copii. La început figurau ca nași ai copiilor, de obicei, *părinții lor trupești* și într-adevăr ei puteau să împlinească mai ușor datoriile ce incumbă nașului. Căci cine ar putea îngriji sau stărui mai mult pentru educația creștină a copilului decât părintele său ?

Cu toate acestea, încă de timpuriu, s-a născut și în fine, a predominat opinia că nu este permis părinților trupești a fi totodată și părinți duhovnicești, adecă nași. Motivele acestei excluderi par a fi următoarele :

1) Că părinții trupești n-au totdeauna cultura cerută, ca să poată da copiilor instrucțiunea și educația creștină, după cum dorea biserica.

2) Că în cazul încetării din viață a părinților, copilul să nu rămână fără nici un protector, care să îngrijească pentru educația lui.

[1] Gestare manibus, tenere in baptismo, super fontem in ulnis tenere.
[2] Suscipere a fonte sacramento baptismale ; ex sacro fonte ; de baptismo, de sacro fonte filios spiritualitar suscipere ; elevare de sacro fonte.

3) Din momentul ce părinţii creştini deja, ca părinţi trupeşti, sunt datori a îngriji pentru educaţia copiilor lor, aşa că din năşie nu se naşte pentru ei o nouă îndatorire, din contră, însă se poate întâmpla ca ei să neglijeze împlinirea datoriei lor, era foarte prudent a separa pe părintele trupesc de părintele sufletesc (naşul) şi prin aceasta a dobândi o garanţie mai întinsă pentru creşterea creştină a copilului. Totodată, prin această separaţiune se arată şi mai clar deosebirea între educaţia trupească şi educaţia spirituală, precum şi valoarea mai mare a acesteia din urmă.

4) În fine, se poate că, fiindcă naşii erau consideraţi şi ca *marturi* pentru botezarea copilului, s-a crezut necesar a nu admite pe părintele trupesc ca naş, spre a nu fi bănuită mărturia sa.

Naşii aveau îndatorirea, după cum s-a zis mai sus, a anunţa şi a aduce pe copil la botez, a da în numele lor cuvenitele răspunsuri la celebrarea sacramentului şi, ca nişte garanţi ce sunt, să îngrijească pentru viitoarea viaţă spirituală a finilor lor, sprijinindu-i cu sfaturi bune, ca să împlinească făgăduinţele date lui Dumnezeu la botez.

Augustin pune naşilor îndatorirea a se gândi că, încheind pentru finii lor legătura cu Dumnezeu, s-au sacrificat şi pe sine însuşi lui Dumnezeu şi de aceea sunt datori, nu numai a îndemna pe finii lor cu vorbe, ci să le fie chiar prin propria lor viaţă exemplu de o viaţă sfântă şi plăcută lui Dumnezeu. De la fericitul Augustin avem şi un lung discurs, adresat către naşi : „Vă sfătuiesc — le zice el între altele — ca de câte ori vine solemnitatea Paştilor, toţi bărbaţii şi toate femeile, care aţi rădicat copii din botez, să cunoască că ei s-au pus pe sine garanţi pentru ei la Dumnezeu şi că de aceea trebuie să aibă pentru ei solicitudine de o adevărată dragoste şi să-i sfătuiască a păzi castitatea, a conserva virginitatea până la căsătorie, a reţine limba lor de orice blăstăm şi sperjur, a nu scoate din buza lor cântece ruşinoase şi necurate, a nu fi mândri nici ambiţioşi, a nu avea în inima lor mânie sau ură, a nu se ocupa cu preziceri, a nu atârna niciodată nici sieşi, nci altora talismane şi alte lucruri diabolice, a fugi de fărmecături şi servitorii diavolului, a păstra credinţa catolică, a vizita mai des biserica, a asculta cu urechea atentă lecţiunile divine fără a vorbi, a primi bine, după cum li s-a zis la botez, pe străini, a fi pacinici înşişi, şi pe cei în discordie să-i îndemne la concordie, şi să arate cătră preoţi şi părinţi respect şi o adevărată dragoste“. (Ierm. 163).

Naşii din botez la oamenii mari. Când cel ce se boteza nu mai era copil, ci om deja crescut, regula generală era ca să aibă de naş pe acela care l-a instruit în învăţătura creştină şi l-a prezentat episcopului pentru primirea botezului. Şi fiindcă cu catechizarea tinerilor erau însărcinaţi diaconii (respectiv diaconiţele), de aceea găsim, de obicei, ca naş la tineri de sexul bărbătesc pe diaconi, iar la cei de sexul femeiesc pe diaconiţe, regulă pe care o vedem recomandată şi de constituţiunile apostolice (lib. III. c. 16).

Cu toate acestea însă nu era oprit ca să figureze ca naş şi alte persoane, care stau în relaţii amicale cu cel ce se boteza.

Se înţelege de la sine că naşii, de categoria aceasta, n-aveau aceleaşi datorii ca ceilalţi ; ei n-aveau a răspunde în numele celor ce se botezau, căci aceştia era înşişi în stare a da răspunsurile necesare afară nu-

mai dacă ei erau muți sau aflându-se într-o boală gravă au pierdut uzul limbii. În privința acestui din urmă caz Ciril din Alexandria scrie următoarele :

„Pentru aceia, care se află într-o boală periculoasă și trebuiesc botezați, se leapădă (de diavol) și se unesc (cu Cristos) persoane care din dragoste împrumută limba celor ce sunt împiedicați de boală".

Misiunea principală a acestor nași consistă întru aceasta : de a garanta pentru viața viitoare a finilor lor, pentru constanța credinței lor, pentru curățenia moravurilor lor și a-i îndemna spre bine.

Din datoriile nașilor rezultă de la sine condițiunile ce punea biserica spre a admite pe cineva ca nași. Nașii trebuiau să fie membri credincioși ai bisericii și în stare de a da cuvenita instrucțiune, bucurându-se totodată și de purtare pioasă și nepătată. De aceea, nu se primeau ca nași *necredincioșii, ereticii, catehumenii,* cei aflați în penitență și cei posedați sau lipsiți de minte sănătoasă, precum în fine nici oamenii neculți. Iar pentru ca să fie sigură despre capacitatea lor, biserica regulase ca numele lor să se înscrie în registre și să se publice înainte de a se săvârși botezul.

Cât privește în fine numărul nașilor nu era fixat, se poate însă admite, ca regulă generală, ca la fiecare botez era un singur naș.

Biserica dezaprobă obiceiul unora de a lua mai mulți nași, căci, afară de alte inconveniente ce avea acest obicei, apoi mai era și interesul de a nu se întinde prea mult rudenia duhovnicească, care constituia un impediment de căsătorie [1].

Toate așezămintele bisericești, câte s-au înșirat până aici în privința nașilor, precum și toate datorințele față de fiii lor sufletești care sunt numiți de către dânșii pretutindeni în toate țările locuite de români, *fini* sau *cini,* sing. *fin,* dim. *finișor, finucă, finuță,* fem. *fină, finișoară, finucă, finuță,* rostit și *cină, șină, cinișoară, șinișoară, cinucă, șinucă* și *cinuță, șinuță,* macedo-rom. *chilin,* fem. *chilină,* sunt uzitate, cu puține modificări și abateri ; după cum ne vom încredința din șirele următoare, până azi la poporul român.

Mai pretutindeni, nu numai în Bucovina, ci și în celelalte țări locuite de români, este datina ca nepoata, a doua sau a treia zi după ce s-a sculat din pat, să se puie la cale cu bărbatul său cam pe când să fie botezul nou-născutului copil și pe cine anume să puie de *cumătru* sau *cumătră* [2], respectiv de *naș* [3]. De regulă, cei mai mulți însurăței îndătinează

[1] „Biserica ortodoxă română, an. VI, București, 1882, p. 300—304.

[2] Cihac, *Dict. d'étym. daco-roumaine,* t. II. p. VIII) voind, precum se vede numaidecât, să argumenteze că românii au fost încreștinați de către slovenii din Panonia derivă cuvântul rom. *cumătru, cumătră, cumătrie* (cuv. dim. *cumătriță, cumătrea,* verb ***a se încumătri*** și adj. *încumătrit,-ă* nu-i sunt cunoscute), de la vsl. *cumotru* (compater) și *cumotra* (commater).

D. Onciul însă e de părere că, cuv. rom. *cumătru* vine de la lat. *con-matrius* („Convorbiri literare", an. XIX, București, 1886, p. 183). De aceeași părere este și A.D. Xenopol *(Istoria Românilor,* vol. I., Iași 1888, nota de la p. 153).

Care dintre acești domni are dreptate, alcagă filologii. Eu numai atâta voi să zic că românii, când au început a-și *boteza* copiii. au întrebuințat cuv. *botez, botejune, botezător, botezat,-ă* și a *boteza,* care cuvinte, după cum recunoaște Cihac însuși *(op. cit.,* p. XIII) vin de la lat. *baptizo,* au trebuit să numească și pe persoanele care *le-au ținut copiii la botez,* asemenea cu un cuvânt de origine latină.

[3] Cihac, din aceleași motive, care s-au arătat în nota precedentă, voind cu orice preț să arate că și cuvântul rom. *nănaș, naș, nănașă, nașă* și *nășică* (form. ***nânaș, nânașă, nânășuc, nânășucă,*** și ***nânășică*** nu le cunoaște) cu care intitulează

a lua ca, *cumătri*, respective ca *naşi*, la primii lor copii pe naşii care i-au cununat pe dânşii. De aici se vede că vine apoi şi numirea de *nănaşi* sau *nânaşi*, care e după părerea mea, compusă din *nun* şi *naş*, şi care se dă mai ales în Bucovina şi Transilvania, tuturor persoanelor ce ţin la botez nu numai pe primii născuţi, ci şi pe ceilalţi copii.

Mai pe urmă, dacă au mai mulţi copii cea ce se întâmplă celor mai mulţi însuraţi, atunci iau ca *naşi* sau *nânaşi* pe cine voiesc şi cine le e mai drag, în genere însă dintre consângeni, iar în lipsa acestora şi pe *alţii* [1].

Dintr-un sat străin numai rareori se îndătinează a lua *cumătri* şi dacă se şi iau atunci respectivii trebuie să fie rudenii. De altă lege, mai ales la poporul de jos, se iau numai rareori.

După ce s-a pus acum la cale cine să fie *cumătru* şi nou-născutului copil *naş*, ia bărbatul un şip sau o ploscă cu rachiu sau cu vin se duce la respectivul, pe care doreşte să-l aibă de *cumătru* şi spunându-i scopul pentru care a venit îi închină cinstea adusă.

În Macedonia, când are nănaşul să vie ca să boteze, i se duc cu trei zile mai înainte mai multe daruri pe un *taft* (tablă) : *cofeturi, ţigani, rachiu, distimele* (prosoape), *părpozi* (colţuni), *căftane* (batiste de mătasă) şi altele ; toate acestea acoperite cu una *cevre* (batistă) *brodată cu petelă*, zicându-i : „Sursiţi la biserică a pategiune" = poftiţi la biserică la botez !

Cel ce a adus aceste daruri primeşte un *piat cu uriz* (o farfurie cu orez) sau *paradzi (parale)* [2].

Bărbatul sau femeia poftită ca naşă nu se pune nicicând de pricină ci, după ce primeşte pe viitorul său cumătru într-un chip cât se poate de amical îi promite că numai dacă nu va fi cumva împiedicat, îi va împlini

copiii români, de pretutindeni, pe persoanele ce i-au ţinut la botez, sunt de origine slavonă, le amestecă la un loc cu cuvântul rom. *nană, neneacă, nene, nea, neică* şi *neiculiţă*, cu atâta mai lesne să poată ajunge la rezultatul dorit. Uită însă, sau nu voieşte să ştie că *naşii*, faţă de *finii* lor, sunt numiţi şi *părinţi sufleteşti*, spre deosebire de *părinţii corporali* ai acestora. Mai departe sau nu ştie sau nu voieşte să ştie, că persoanele care sunt numite de către finii daco-românilor *naşi* sau *nănaşi* şi *nănaşi*, finii mrom. le numesc *nuni*. *Nun* se numeşte în Macedonia omul care *botează* un copil, iar nu se zice *naş*. Când copilul este botezat de o muiere, aceasta se numeşte *nună*, iar nu *naşă* (Vang. Petrescu Cruşoveanu, *Mostre de dialectul macedo-român, Basme şi poezii populare*, Bucureşti, 1881, p. 155).

Prin botez, după cum ne învaţă Sfânta Scriptură *copiii se nasc de-a doua oară*, iar născătorii lor de astădată sunt cei ce-i ţin la botez, adecă *naşii*.

Primii născători sufleteşti ai copiilor ce se botează au fost, după cum am văzut şi mai sus, înşişi părinţii lor corporali, iar mai pe urmă *nunii*, adecă persoanele care au cununat pe părinţii lor.

Naşii însă sunt nu numai *părinţii sufleteşti*, ci totodată şi *nonni* sau *nonnae*-le finilor, adecă *crescătorii* lor, căci cuvântul lat. *nonnus-i* şi *nonna-a* (Freud. *Wörterbuch der lateinischen Sprache* : III Bd., Leipzig, 1845, p. 436—437), de la care cred că se derivă cuvântul românesc *nun* şi *nună* = *naş* şi *naşă*, însemnează nu numai călugăr şi călugăriţă, ci totodată şi *crescător* (germ. Erzieher) ; prin urmare, persoanele ce ţin pe copii la botez sunt în acelaşi timp şi *nuni* şi *naşi*, prescurtat *nun* — *naş* = *nănaş* — *nănaşă*.

[1] Com. de V. Turtureanu preot : „de *naşi* se iau în prima linie cei ce au cununat pe părinţii copilului, apoi şi alte neamuri şi amici" ; R. Simu, înv. în Orlat, precum şi alţi români.

[2] T.T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor..*, în *op. cit.*, p. 47 : „Este obiceiul că acela ce a cununat să şi boteze şi numai în caz când îi este cu neputinţă, atunci părinţii copilului caută un alt nănaş".

cu cea mai mare bucurie și dragoste dorința, și aceasta cu atât mai degrabă cu cât că, după credința generală a românilor, fiecare creștin adevărat este dator a se prinde cumătru, de ar fi cel ce-l îmbie un om orișicât de sărman și nebăgat în seamă; deoarece pentru fiecare copil botezat i se iartă câte un păcat și se face mai plăcut lui Dumnezeu; apoi și de aceea pentru că și Domnul nostru Is. Crs. când a umblat cu Sf. Petru pe pământ, încă nu s-a pus niciodată de pricină, ci nu odată a botezat până chiar și celor mai sărmani oameni, care l-au poftit de cumătru.

Cel ce refuză primirea oficiului de *naș* are, după credința poporului român, foarte mare păcat, iar cel ce primește și botează de bună voie, aceluia nu numai că pentru fiecare copil botezat i se iartă câte un păcat, nu numai că are pomană, ci, totodată, îi aduce fiecare încreștinare mare noroc și mult bine.

Domnul nostru Isus Cristos, când umbla pe pământ, boteza nu numai celor ce-l rugau, ci el adeseori se îmbia și singur. Deci, oare n-ar fi un păcat strigător la cer, cred și zic românii, dacă ei ar face mai altminterelea de cum a făcut Mântuitorul lumii? Drept aceea, mulți inși nici nu mai așteaptă a fi îmbiați și rugați, ci singuri se îmbie cu zile, ba chiar și cu săptămâni înainte, ca să fie primiți ca, cumătri.

Mai ales cei mai avuți și fără de copii se apucă de a rândui ca, cumătri și care a botezat pe un copil botează, de regulă, și pe ceilalți.

Datina și credința aceasta nu numai că e foarte răspândită printre românii de pretutindeni, ci ea se află exprimată chiar și într-o seamă de cântece poporane. Așa balada *„Român Gruie Grozovanul"* ne spune în privința aceasta următoarele:

Apoi Gruie se pornește
Și-n Moldova se ivește,
Ca un soare ce-ncălzește,
    Încălzește
    Și rodește.
Că mult bine-n lume face
Sufletul să și-l împace;
    Creștinează
    Și botează;
    Dă de fin,
    Câte-un tretin
    Și de fină
    O tretină...

Iar Alecsandri, culegătorul baladei din cestiune, zice cu privire la versurile acestea:

„Românii sunt foarte bucuroși de cumătrie, judecând după marele număr de cumătre ce se găsesc în fiecare sat"[1]

Dacă moare cumătrul sau cumătra, dacă sunt împiedicați sau bolnavi, atunci copiii lor țin la botez. Și numai atunci se schimbă cumătrul cel dintâi, când nu mai rămâne nime mai aproape din seminția lui.

Când se botează un jidov sau alt necredincios atunci, de regulă, se prind mai mulți fruntași, ca *nași*. Îi fac chiar și vestminte românești, îi

[1] V. Alecsandri, *op. cit.*, p. 81, 84.

dăruiesc bani şi pământ ca să devie şi el gospodar în rând cu dânşii ; iar dacă e holtei caută de-l şi însoară, ca să nu umble lela şi mai pe urmă să devie apostat.

Ce se atinge de număr se ia, în genere, pentru un copil numai câte un singur naş, iar câte doi şi de tot rar mai mulţi decât doi.

Excepţie de la această regulă generală se face numai în cazul acela când unei femei nu-i trăiesc copiii, cu toate că naşte mai în tot anul câte unul, crezând că dacă va lua mai mulţi cumătri, atunci îi va trăi copilul. [1]

Asta se face, ca şi în vechime, mai mult din cauză ca să nu se lăţească şi înmulţească prea tare *rudenia sufletească,* căci la români înrudirea prin botez înseamnează mai mult chiar şi decât un frate.

Dovadă despre aceasta avem următoarea împrejurare, că botezând un frate sau soră la un alt frate sau soră, ei nu se numesc mai mult *fraţi* sau *bădică* şi *lelică,* ca mai înainte, ci *cumătru* şi *cumătră.*

Mai toţi membrii dintr-o comună sunt cumătri mai depărtaţi sau mai apropiaţi.

Această înrudire spirituală îi ţine apoi pe toţi laolaltă, aceasta îi înjgheabă şi întăreşte.

Tot din această cauză un cumătru are foarte mare trecere la alt cumătru. De-aice vine apoi că, cumătrii cei sărmani sunt foarte mult ajutoraţi de către cumetrii lor cei mai avuţi.

Şi dacă *cumătrii* întreolaltă se ţin aşa de aproape înrudiţi, cu atât mai mult e considerată înrudirea dintre *naşi* sau *nănaşi* şi dintre *finii* botezaţi de dânşii.

Din cauza aceasta apoi, nicicând nu se poate încheia o căsătorie între un *fin* şi *naşa* sa, şi vice-versa. Aceasta ar fi păcatul cel mai mare. Drept aceea, nime nici nu se încumetă a gândi la aşa ceva. Ba nici chiar fiii cumătrilor, după credinţa poporului român, nu pot să se căsătorească întreolaltă, căci ei sunt consideraţi ca şi fraţi.

„În toate părţile — scrie Elena Sevastos — unde am întrebat mi-au spus că rudenia în Cristos e mult mai puternică decât cea de sânge ; că bunăoară mai curând ai putea lua în căsătorie sora decât cumătra că naşul e mai mult decât părintele, de vreme ce unul ţi-a dat numai viaţa, pe când celălalt te-a creştinat ; şi acest păcat numai atunci ţi s-ar ierta când, după ce ţi-ai uns trupul cu ceară şi ţi-ai dat foc, ai putea scăpa teafăr“ [2].

Dovadă despre această credinţă şi datină foarte lăţită avem, pe lângă experienţa de toate zilele, încă şi o mulţime de poezii poporane din toate ţărle locuite de români.

Iată ce spune un fin naşei sale, care voia ca finul său s-o ieie de nevastă :

Să mă ierţi naşă, pe mine,
Nu mă pot iubi cu tine.

[1] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac ; „Dacă unei femei nu-i trăiesc copiii, cu toate că naşte în tot anul câte unul, trebuie să-şi ia 12 cumetri la botez şi atunci îi va trăi copilul“.

[2] Elena Sevastos, *Nunta la români, Studiu istorico-etnografic comparativ,* Ediţiunea *Academiei Române.* Bucureşti, 1889, p. 26—27.

Nici să fiu bărbatul tău,
C-asta nu vrea Dumnezeu,
Un *fin* și-o *naș*-a se iubi
N-a fost și nici n-a mai fi [1]

Și acum, după ce am văzut când, cum și pe cine aleg românii de *cumătri*, respectivi *nași* și ce cred ei despre dânșii, să trecem la credințele și datinele de la *botez*.

Cumătrii, după ce au fost invitați și au primit asupra lor îndatorirea ca să fie *nași*, prepară următoarele obiecte care sunt de neapărată trebuință, parte în decursul botezului, parte mai pe urmă și anume :

Luminile de botez. Acestea, mai de mult, le preparau nașii singuri din ceară curată galbenă sau albă. În timpul de față însă pe când mai tot comerciul e în mâna străinilor, le iau nu o dată și de prin dugheni. Luminile le împodobesc cu diferite flori naturale, mai ales de busuioc, apoi cu strămătură, cu bumbăcel, cordele de mătasă, precum și cu alte obiecte colorate. Pe lângă aceasta mai leagă de dânsele încă și vreo câțiva coți de cit sau de lână, ori un șăluț sau un șal, dar mai cu seamă o bucată de pânză albă ca la doi coți de lungă, ori un ștergar sau tulpan.

Afară de aceasta mai duc la botez încă și o altă bucată de pânză albă sau un ștergar frumos, care se numește *crijmă*, în unele părți însă *fașă*, și în care de comun se pune și se învelește copilul, după ce-l scoate din apa în care l-a cufundat și botezat.

Atât din *crijma* aceasta cât și din pânza cea albă, ce se leagă la lumină, se face mai pe urmă *cămeșă* pentru copilul botezat [2]. Cu cămeșa aceasta se îmbracă copilul, când are 3—4 luni.

După rânduiala bisericii însă *crijma* ar trebui să se păstreze până la moarte, când se pune pe fața repausatului ; de regulă însă i se face, în cele mai multe părți, dintr-însa un vestmânt alb, simbolul vieții nepătate.

Din coții cei de lână își face mama copilului o fotă, o fustă și un șarafan [3].

În fine, mai prepară și duc nașii încă și *scutece*, *căiță* în cap, un *oghelaș*, un *brâneț* foarte frumos țesut, numit, în genere, *„fașă"*, apoi *mâneci*, precum și alte vestminte mai mici menite pentru copilul ce are să se boteze, acestea din urmă însă, afară de brâneț nu le iau cu sine la botez, ci le lasă acasă la nepoată.

În unele locuri este datina ca preotul cu *brâul* sau *brânețul* (fașa) acesta să stropească pe copil, după ce l-a botezat, în loc de a-l stropi cu buretele.

În Transilvania, nașa prepară asemenea *scutece*, *cârpe*, *fașă*, în care îl duce pe copil la botez. *Pânza*, care o aduce nașa trebuie să fie

[1] Avram Gorcea, *Rozanu, baladă populară*, în „Tribuna", an. VI, Sibiu, 1889, nr. 267.

[2] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac, agricultor în Mahala, districtul Cernăuțului : „Din *crijma* cu care s-a ținut copilul la botez, se face cămeșuică, toată pânza se pune în acea cămeșă, nimic nu se leapădă".

[3] Or. Dlujanski, *Din viața poporului român*, în „Albina Carpaților", an. IV, Sibiu, 1879, p. 75.

atâta de lungă, cât să se poată încinge cu dânsa, adecă să o cuprindă pe naşă [1].

În România, există credinţa că, dacă *faşa*, ce se dă unui copil de naş, se brodeşte prea lungă, *se va însura copilul bătrân*, iar de va fi scurtă *se va însura tânăr* [2].

Tot în România, se crede că, cu *betele* de la botezul unui copil nu e bine să se încingă mă-sa pentru că îmbătrâneşte curând şi va fi mai mult bolnăvicioasă decât sănătoasă [3].

În Ungaria, comitatul Sătmar, înainte de botezul unui prunc, nânaşa duce finului său, ca dar, o bucată de giolgiu, numit *cruşmă*. Dacă se întâmplă să-i moară finul, îndată după botez, ori şi mai târziu, până la un an, atunci nănasa sa numaidecât îi coasă o cămeşă din *cruşma* aceasta şi-l îmbracă cu dânsa, crezând că la judeţul de pe urmă se va scula cu cămeşa aceasta. Dacă nănaşa nu i-ar da cruşma aceasta, atunci finul său ar trebui la judeţ să se scoale cu pielea goală [4].

În Macedonia, lucrurile ce le primeşte pruncul la botez, ca dar, sunt : *fuştănice* (rochiţă), *parpoz* (colţuni), *fesa* (scufiţă) *de zofe* sau *de sultănie* (stofe de mătasă şi lână) cu dantele, având aninat în mijlocul ei o *flurie* (monedă de aur) ; *fesa* se mai face şi din *mantină, curazei* şi *giamfeză* (stofe de mătasă) ; toate aceste lucruri se numesc în Magarova *armata a ñiclui,* iar în Vlaho-Clisura şi alte locuri ne numesc *tacâmea a ñiclui* [5].

Sosind ziua, în care are să se boteze copilul, atât moaşa cât şi cumătrii, care iau cu sine toate cele pregătite pentru botez, se adună mai întâi la casa nepoatei şi de aici apoi, luând moaşa copilul, se duc cu dânsul sau la biserică sau la preotul acasă, adecă unde are să fie botezul, căci, mai ales în Bucovina, unii preoţi îndătinează a boteza la dânşii acasă, alţii însă, şi cu deosebire cei din Macedonia, numai la biserică [6].

Înainte de plecare, dacă nou născutul e băiat, moaşa îl scaldă frumos şi-l înfaşă într-o cămeşă albă de a tătâne-său, dacă-i copilă, într-una de a mâne-sa [7].

În unele părţi, tot atunci, moaşa îndătinează de a-i pune între scutece sau în faşă şi anume pe piept o franzolă sau o bucăţică de pâne şi una de sare, uneori chiar şi bani, cu scopul ca toată viaţa să să aibă pâne şi sare, să fie, după cum spune românul nu numai norocit, ci totodată şi bun ca pânea cea de grâu [8].

În Suceava, precum şi în unele sate dimprejurul acesteia, când are să se boteze pruncul, îl îmbracă nănasa sau cumătra cea mare în straiele de botez, iar maică-sa îi pune la piept nişte bani de argint, ca să fie cu noroc [9].

[1] Com. de R. Simu.

[2] Ioneanu, *op. cit.*, p. 27 : „Şezătoarea", an. I, Fălticeni, 1892, p. 125 ; ‚Când botezi copii, să le dai faşă lungă".

[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 26 : „Lumina pentru toţi", an. III, p. 473.

[4] Com. de El. Pop, înv. în Şomcuta Mare.

[5] T.T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 47—48.

[6] *Id. Ibidem*, p. 47 : „Botezul se face totdeauna la biserică şi în nefiinţa părinţilor ; de obicei nu vine nimeni străin decât cei invitaţi mai dnainte cu *nohot* şi *stafide*".

[7] Dict. de M. Ursaca.

[8] Com. de V. Turtureanu, preot precum şi alţi români din Bucovina.

[9] Dlujanschi, *op. cit.*, p. 75.

În Transilvania, când pleacă la botez, moaşa vâră la faşa copilului *sare* şi *pâne*, pentru ca să se facă avut şi norocos. Iar când îl ia în braţe, ca să se ducă cu dânsul la biserică, moaşa zice : „duc un păgân ca să aduc un creştin". La întoarcere zice : „am dus un păgân şi am adus un creştin" [1].

În alte părţi, tot din Transilvania, înainte de a pleca la botez sau în decursul botezului, nănaşul capătă un săcuşor de pâne pe care-l păstrează, ca suvenire despre datoria sa ; şi în caz de trebuinţă spre a griji pentru susţinerea trupească şi sufletească a nou-născutului [2].

În părţile Oraviţei, din Banat, înainte de a pleca moaşa cu cel nou născut la biserică, îl atinge cu creştetul de pragul uşii de jos, în semn, ca să nu se prindă deochiul de el, zicând :

— Cum se aşează pragul sub lemn, sub lume, sub ţară, aşa să se aşeze şi deochiul la cel nou născut.

La ieşirea din casă îl dă pe fereastră, zicând :

— Cum se ţine fereastra de casă, aşa să se ţină şi nou născutul de mama sa ! [3]

În alte părţi, tot din Banat, când iese moaşa cu pruncul din casă, ca să meargă cu dânsul la biserică, să-l boteze, unul dintre casnici o întreabă :

— Ce ai moaşă în leagăn ?

Moaşa, dacă pruncul ce are să se boteze e băiat, răspunde : „un *moş*", iar dacă e copilă : „o *moaşă*".

— Moş — moaşă — să dea Dumnezeu să ajungă ! zice la aceasta, casnicul.

Ieşind şi mergând cu pruncul la biserică, caută moaşa cu cea mai mare precauţie ce fel de oameni va întâlni pe drum, căci, cum e înfăţişarea şi purtarea oamenilor ce-i întâlneşte, aşa crede ea că va fi şi pruncul când va creşte mare.

La biserică, pune tot moaşa mâna dreaptă a nepoţelului său pe cartea preotului, rugând pe Dumnezeu ca şi nepoţelul său să ajungă cărturar şi om mare [4].

În împrejurimea Şomcutei Mari, comitatul Sătmar, din Ungaria, când are să se boteze un prunc, i se pune la cap o carte, anume ca să fie cărturar, ori o secure, ca să fie meşter, ori alte obiecte, care le plac mai bine părinţilor [5].

În Ţara Românească, când se duce naşul de ia pe copil de la mama sa, ca să-l boteze, trebuie să lase jos ceva *argint*, spre norocul copilului ; în realitate însă argintul acesta este pentru moaşă [6].

La românii din Istria, când se scoate copilul din casă, spre a-l duce la biserică, să se boteze, se umple un paner cu de ale mâncării şi se duce cu copilul, ca viaţa pruncului să fie îmbelşugată [7].

[1] Com. de Rom. Simu.
[2] W. Schmidt, *op. cit.*, p. 26.
[3] Aurel Iana, *op. cit.*, p. 483.
[4] Com. de Iosif Olariu, învăţător în Doman.
[5] Com. de Elie Pop, învăţ. în Şomcuţa Mare.
[6] „Lumina penru toţi", an. III, p. 473.
[7] T. T. Burada, *O călătorie în satele româneşti din Istria*, în „Tribuna" an. VIII, 1891, nr. 161.

În cele mai multe părţi ale Bucovinei e datină ca naşii, când merg la botez, să ducă preotului şi un fel de *cinste*, adecă o *găină*, o *huscă de sare*, şi un *şip de rachiu*, dacă botezul se săvârşeşte la dânsul acasă, iar dacă se săvârşeşte la biserică, cinstea aceasta o duce moaşa mai nainte şi anume atunci când i se anunţă că au să vie cu copilul la botez.

Deci, preotul, dacă botezul se săvârşeşte la dânsul acasă, cum a primit cinstea ce i s-a adus, îndată *însemnează pruncul*, adecă îi *dă* sau îi *pune un nume*, care-i rămâne apoi pentru toată viaţa.

În Macedonia numele, pe care are să-l dea copilului naşa, nu-l ştie nimene mai nainte decât ea. De aceea, în momentul când preotul botează copilul se strâng împrejurul lui o mulţime de băieţi, ca să audă numele ce se dă copilului ; după aceea, ei se reped ca să ajungă, care de care mai degrabă, acasă la mama copilului, ca să-i spuie ce nume i s-a dat. Băiatul ce a adus mai întâi această ştire la părinţi, primeşte o mulţămire în bani [1].

Nemijlocit, după *însemnarea pruncului*, şi citirea rugăciunilor uzitate la însemnare, începe a citi *jurămintele*, adecă *rugăciunile de lepădare de Satana şi împreunare cu Isus Cristos*. După cum urmează apoi săvârşirea sfintei taine a botezului.

Ce se atinge în special de săvârşirea tainei acesteia, trebuie să notăm aice că ea se săvârşeşte întocmai după cum prescrie sfânta noastră biserică şi după cum arată „rânduiala sfântului botez", cuprinsă în *Euhologhion* sau *Molitvenic* ; cu acea deosebire numai că unii preoţi cufundă şi copiii ce-i botează într-un vas de lemn, anume spre acest scop făcut şi numit în unele locuri *cristelniţă*, iar alţii, mai ales când copiii sunt ceva cam slabi, îi udă numai peste tot corpul cu apă sfinţită.

Afară de cele strict religioase se mai observă, în decursul botezului, încă şi următoarele datine şi credinţe :

Cine a avut ocazie să asiste, mai de multe ori, la botez şi mai ales cine a fost mai de multe ori *cumătru mare*, respectiv *naş*, trebuie să fi observat că mai fiecare copil, nemijlocit, după ce a început preotul să-i citească *jurămintele* sau *exhorcismele*, adecă *rugăciunile de lepădare*, începe a plânge. Unii copii plâng mai încet, alţii însă aşa de tare, că nu eşti în stare să-i molcomeşti.

Românii, din unele părţi ale Bucovinei, cred că plânsetul acesta nu e natural, ci că diavolul, care este provocat, ca să iasă dintr-însul şi să-l părăsească, l-ar face să plângă şi să strige aşa de tare, anume că doară i-ar stârni vreo boală ; însă de ar plânge copilul orişicât de mult şi orişicât de tare, nimic rău nu poate să i se întâmple.

Dacă copilul, în răstimpul acesta, tace, dacă nu se urneşte, nici nu plânge defel, atunci, după credinţa românilor din Transilvania, e un semn rău.[2].

În poporul român din Ţara Românească însă este ideea că, când copilul plânge, neîncetat, înainte de botez, cere ca, numaidecât, să fie botezat [3].

[1] T.T.Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 47.
[2] Wlislocki, *op. cit.*, p. 10.
[3] „Biserica ortodoxă română", an. VI, Bucureşti, 1882, p. 199, nota 1 ; Ioneanu, *op. cit.*, p. 18 : „Copiii care nu sunt botezaţi şi plâng mult, prin acel plâns cer botezul".

Aceasta este aproape de ideea emisă de către sinodul convocat la an. 252 de Sf. Ciprian.

Drept aceea, toţi românii din Ţara Românească cred că naşul, care ţine copilul în braţe, tot timpul cât îl ţine să nu-l *şişie* (şişiască) dacă plânge înaintea popii, căci îi *şişie* (şişue) norocul, ci să-l lase să plângă [1].

Mai departe e de observat că, dacă la botezarea unui copil sunt doi naşi, atunci amândoi îl ţin pe rând şi anume cel dintâi cel mai cu vază, în tot decursul citirii *rugăciunilor* de la însemnarea şi până după cufundarea şi scoaterea sa din apă, sau mai bine zis până după rostirea formulea de la botez ; iar al doilea de la scoaterea sa din apă şi până la fine, adecă tot timpul cât durează rugăciunile de la *taina sfântului mir*, care urmează nemijlocit după botez.

Dacă botează un bărbat şi o femeie, atunci, îl ţine mai întâi bărbatul şi apoi femeia şi anume, totdeauna, după ce-l scoate din apă.

În unele locuri, dacă sunt mai mulţi copii deodată de botezat, este datina ca toţi să se cufunde în una şi aceiaşi apă, dar nu li se dă unul şi acelaşi nume, ci fiecare capătă un nume deosebit. În cele mai multe părţi însă fiecare copil se cufundă deosebit în apă, anume pentru dânsul sfinţită.

Dacă se botează în una şi aceeaşi apă, atunci copiii respectivi se consideră, de către poporul român din Bucovina şi Moldova, ca *fraţi, fraţi din botez* şi din cauza aceasta, fiind de deosebite sexuri, adecă un băiat şi o copilă, când sunt mari, nu se pot căsători, căci dacă s-ar căsători, nu numai că ar fi mare păcat, ci totodată copiii ce s-ar naşte dintr-înşii ar fi nişte arătări, monştri [2].

„*Fraţii de botez* — scris El. Sevastos — păcat de moarte să se ia. De la Sfântul Nichifor se ştie că de se întâmplă să ai un fin în Constantinopole şi o fină în Veneţia şi de se-ntâmplă că daraveri de negoţ şi fel de fel de întâmplări ce vin pe capul omului, să-i întâlnească şi întâlnindu-se să se placă şi plăcându-se să se căsătorească, atunci păcatul va fi sau ba, şi-a zis Sfântul Nichifor că de vor şti că-s *fraţi din botez* şi se vor lua e păcat de moarte, iar de nu vor şti atunci cum nu vor şti nimic aşa nu le va fi nimic. Poporul ţine rudenia de sânge până la al treilea neam, iar cea din Cristos până la al şaptelea [3].

În Transilvania, când sunt de a se boteza mai mulţi băieţi deodată, se crede că e bine să se boteze într-o apă şi de regulă se şi botează.

Din contră, se crede, tocmai ca şi în Bucovina şi Moldova, că nu e bine a se boteza un băiat şi o fată în una şi aceiaşi apă, pentru că se poate întâmpla ca aceştia să se căsătorească mai pe urmă şi ar fi un păcat dacă s-ar lua doi fraţi [4].

În Ţara Românească, există credinţa că nu numai cei ce se botează în una şi aceeaşi apă sunt *fraţi sufleteşti*, ci chiar şi aceia care au fost ţinuţi de una şi aceeaşi persoană la botez. Prin urmare, precum celor

[1] Ioneanu, *op. cit.*, p. 26 ; „Lumina pentru toţi", an. III, p. 473.

[2] Com. de V. Turtureanu, preot : „Copiii se botează în ape deosebite. Dacă se botează într-o apă se înfrăţesc (se înemuresc) şi această înemurire e o piedică de căsătorie. Dacă s-ar căsători astfel de copii întreolaltă, apoi s-ar naşte din ei nişte *arătări* (monştri)".

[3] S. Fl. Marian, *Nunta la români...*, p. 27.

[4] Com. de R. Rimu.

dintâi, aşa şi celor din urmă nu le este încuviinţat a se căsători între-olaltă [1].

Gemenii se botează, de regulă, de către doi sau mai mulţi naşi, după cum sunt la număr, dar se scaldă tot într-o *troacă* (vănuţă) şi se culcă tot într-un leagăn [2].

Mai de mult, după cât am înţeles era datină în Bucovina, ca şi în unele părţi ale Rusiei, de-a se boteza copii în *apa Iordanului* (Bobotezei) la râu în produh. Această datină bigotă însă astăzi a ieşit cu totul din uz.

În Macedonia, la botezul unui prunc, femeile bătrâne plâng, având în vedere nefericirile ce aşteaptă în viaţă pe un prunc, după ce se face om. Iar pe când la greci preotul şi naşul suflă, ca să gonească pe diavol, la români, toţi câţi sunt de faţă trebuie să sufle şi să scuipe. Mama nu poate să stea faţă la botez. Copiii ce se află acolo se trimit să dea de ştire numai că botezul s-a săvârşit şi li se dau bani sau cofeturi [3].

După ce l-au botezat şi anume după ce l-au scos din apă, preotul pune pe copilul botezat în *crijmă* şi-n aceasta se ţine apoi, până ce ajunge cu dânsul acasă.

Ce se atinge de apa în care s-a botezat, e de observat că se aruncă totdeauna într-un loc curat şi mai cu seamă lângă un pom sau pe straturile cu flori.

În Transilvania unde fie iarnă, fie vară, se cufundă în *cristelniţă* şi anume în biserică, aruncă moaşa apa de la botez într-o bortă, anume spre acest scop menită, care se află într-un ungher de biserică rostind, în acelaşi timp, unele formule şi zicale misterioase [4].

Fiecare copil nemijlocit, după lepădarea de Satana şi împreunarea cu Cristos sau mai bine zis nemijlocit, după ce s-a botezat şi-ncreştinat capătă, după credinţa poporului român, câte un *înger păzitor*, care prin întreg decursul vieţii sale îl scuteşte şi apără de toate relele. De aceea, fiecare copil se cuvine să se roage în toată seara îngerului său păzitor, recitând următoarea rugăciune :

Înger, îngeraşul meu !
Roagă-te lui Dumnezeu
Pentru sufleţelul meu.
Peste zi şi peste noapte,
Pân-la ceasul cel de moarte !

O altă variantă a rugăciunii acesteia sună astfel :

Înger, îngeraşul meu !
Sluguţa lui Dumnezeu

[1] *„Voinţa bisericei române"*, an. I, Bucureşti, 1891, nr. 21 : „În comuna Olăneşti, pl. Cozia, judeţul Vâlcea se urmează trataţiuni de căsătorie între locuitorul G. Filip Olănescu şi Elisaveta Costică Olănescu, juni, care pe lângă că sunt veri al doilea, mai sunt şi fraţi *sufleteşti, botezaţi de acelaşi naş"*. Şi mai la vale :

„Negreşit acest fapt a fost revoltător moralei publice, ceea ce a făcut pe părintele Pârvulescu, parohul acelei comune a se opune cu tot dinadinsul efectuării acestei căsătorii. *Aceste două cazuri de rudenie* fiind de natură a opri căsătoria religioasă a acestora, a făcut pe păr. Protoiereu a-şi exprima părerea pentru oprire, căci de s-ar efectua o asemenea căsătorie, ar fi un scandal faţă de dogmele bisericei".

[2] În Bucovina şi Transilvania, com. de I. Georgescu.

[3] D. Bolintineanu, *op. cit.*, p. 88.

[4] Wlislocki, *op. cit.*, p. 10—11.

Păzea-mi[1] sufleţelul meu.
Cel de zi şi cel de noapte,
Până-n ceasul cel de moarte.
Înger bun, păzeşte-mă,
Cruce dulce adoarme-mă ![2]

Altă variantă, auzită de la o româncă din comuna Bălăceana, districtul Sucevei :

Înger, îngeraşul meu !
Roagă-te lui Dumnezeu
Pentru sufleţelul meu.
Şi din zi şi din noapte,
Pân-la ceasul cel de moarte.
Sfântă cruce, adoarme-mă,
Înger bun, aşteaptă-mă,
Doamne sfinte, iartă-mă !

A treia variantă din Moldova, judeţul Suceava, plaiul Muntele, comuna Mălini, dict. de Măriuca Nistor, sună aşa :

Înger, îngeraşul meu !
Roagă-te lui Dumnezeu
Pentru sufleţelul meu.
Şi din zi şi din noapte,
Pân-la ceasul cel de moarte.
Sfântă cruce, apără-mă,
Înger bun, deşteaptă-mă,
Doamne, miluieşte-mă,
Cu crucea păzeşte-mă !

A patra şi cea din urmă variantă, auzită de la Marioara Corjan, româncă din oraşul Suceava, sună precum urmează :

Înger, îngeraşul meu !
Sluguţa lui Dumnezeu
Fereşte-mi sufletul meu.
Peste zi şi peste noapte,
Pân la ceasul cel de moarte.
Cruce-n casă,
Cruce-n masă
Cruce-n tuspatru cornuri de casă,
Cruce-n cer, cruce-n pământ,
Cruce-n locul un-mă culc !

O altă rugăciune, care asemenea e îndătinată de-a o învăţa şi a o rosti copiii cei mici, înainte de cină şi de culcare, e aceasta :

Cruce-n casă,
Cruce-n masă,
Cruce-n patru cornuri de casă.

[1] Păze-mi = păzeşte-mi.
[2] Dict. de un român din Vicovul de Sus.

Dumnezeu cu noi la masă,
Maică sfântă la fereastră.
Îngeraşul mă păzeşte,
Sfânta cruce mă-ntăreşte.
Îngeraşul mi-i lumină,
Sfânta cruce mi-i hodină ![1]

O altă variantă a acestei rugăciuni sună astfel :

Cruce-n casă,
Cruce-n masă
Cruce-n tuspatru cornuri de casă.
Şede Sfântul Nechita în casă
La mijloc de masă
Cu sabia scoasă.
Cu straiele scurte,
Scurte, mohorâte,
Şede şi citeşte
Ne-ncetat din zori.
Până-n cântători.
Şi din cântători
Pân la răsăritul soarelui...
Soarele a răsărit
Mă uitai spre răsărit
Văzui *Unghiţa* (?) venind
Trei picuşuri, o picătură
Cerul tot s-o luminat.
Dumnezeu s-o bucurat[2].

O altă variantă a acestei rugăciuni, din districtul Năsăudului, în Transilvania, sună aşa :

Cruce-casă,
Cruce-n masă.
Că nu-i casă,
Că-i cetate
Cu uşile-nferecate
Cu ferestrile-nziuate.
Şede Minu
Cu Vârtolominu
De mă străjuește
Din miază noapte
Până-n cântători.
Din cântători
Până-n răsărita soarelui.
Din răsărita soarelui
Se fac două luminele :
Una se ruga lui Dumnezeu
Pentru sufleţelul meu.
Şi de ziuă şi de noapte,
Până-n ceasul cel de moarte.
Cruce sfânt-adormi-mă,
Înger bun, deşteaptă-mă.
Sus în naltul cerului
E o biserică albă.
În biserică cine şede ?
Luca vangelescu[3]
Ţine mâna dreaptă
Ţine-o carte albă
Ţine mâna stângă
Ţine-o carte sfântă
Cum cetia,
Aşa grăia :
— Auziţi

[1] Din Mitocul Dragomirnei, com. de St. Saghin.
[2] Dicţ. de Florea Curcan, agricultor din Bosanci, districtul Sucevei.
[3] Luca Vangelesc = Evanghelistul Luca.

Voi sfinţi
Precum aţi auzit
De Domnul Cristos
Răstignitu-l-o
Trei cuie de fier bătutu-i-o
Trei picuri de sânge picuratu-i-o
În pahar sprijinitu-i-o
În obraz izbitu-i-o...
Şede Sfântul Nechita
Cu cămaşă scurtă,
Cu sabia zmultă [1].
Când în carte cânta,
Lacrimile-şi vărsa
Mere de aur se făceau
Îngerii le strângeau
La Dumnezeu în cer le suiau [2].

În fine, a treia rugăciune, cu mult mai lungă decât cele precedente, dar care, după cum prea lesne ne vom încredinţa din cuprinsul ei, e o compilaţie din trei alte rugăciuni, care aşişderea trebuie să fie răspândite în popor şi care se rosteşte mai mult de către copiii ce au fost atacaţi de *Samcă* sau mai bine zis care au avut *răul copiilor*, sună precum urmează :

Înger, îngeraşul meu !
Roagă-te lui Dumnezeu
Pentru sufleţelul meu.
Roagă-te din zi, de noapte,
Pân-la ceasul cel de moarte !
Iar când moartea nemiloasă,
A veni cu crunta-i coasă
Sufleţelul să mi-l ieie
Atuncea să mi se deie
Luminiţă mândră-n mână
Şi precistanie-n gură
Tămâiţă învălită
Cu ceară acoperită
La sfânta biserică dusă
Şi pe sfânta cruce pusă...
Mama mea, când m-a născut
Pe cruce că m-a făcut
Pe cruce m-a botezat,
Sfânta cruce m-apărat
De duhul cel necurat
Şapte zile şi mai bine.
Dumnezeu e tot cu mine
În toate sfintele zile...
Trei surori de-ale lui Lazăr
Una Malina,
Una Mădălina,
Una dalba Rusalina
Dimineaţă s-au sculat
Şi pe câmp că s-au luat.
Pe câmpul Salimului
Şi-a Ierusalimului
Şi după ce s-au luat
Acolo c-au căutat
Nouă floricele.
Dară ele
Floricele
N-au găsit,
Ci-au găsit
O mic-albiniţă.
Şi din albiniţă
S-a făcut ceruţă
Şi din ceruţă
S-a făcut o luminiţă.
Luminiţa s-a aprins,
Raiul s-a deschis,
Dumnezeu a-nvins,
Pe noi ne-a cuprins
Şi din gur-a zis :
— Cine-a şti şi-a spune
Astă rugăciune
Tot la lună,
La săptămână,
Sufleţelul şi l-a scoate
Din câte rele din toate.
Din negură,
Din păcură,
Din broaşte cât vacile
Păingeni cât casele.
Din năpârci cât fagii
Şi din şerpi cât brazii [3].

[1] Smultă = scoasă.
[2] „Gazeta Transilvaniei", an. LI, Braşov, 1888, nr. 112.
[3] Din Vama, com. de G. Luncan, stud. gimn.

O variantă a acestei rugăciuni și anume a părții din urmă, care se numește de către popor *„Rugăciunea Sfintei Vineri“*, sună astfel :

Sfânta Vineri, Vinerea,
C-eşti la faţă tinerea
Inima-ţi încăruntea,
Nime nu se pricepea.
Numai trei fete fecioare
A lui Lazăr sorioare :
Una Maria Malina,
Una blânda Mădălina
Şi-una d-alba Rusalina.
Ele, cum mi te-au văzut
Îndată s-au priceput
Şi în câmp că mi s-au dus
De la Rusalim spre-apus.
Pe la revărsat de zori,
Să găsească nouă flori
Nouă flori bune de leac.
Ele flori bune de leac
Orişicât
S-au trudit
N-au găsit.
Ci-au găsit
Pe la-nserate
Nouă lumânări curate.
Luminile s-au aprins,
Raiul s-a deschis,
Cristos a învins,
Maică-sa a râs
Şi din gur-a zis :
— Cine-a şti şi-a spune
Astă rugăciune
A Prea Sfintei Vineri
Totdeauna joi seara
Câte de trei ori
Şi vineri dimineaţa
Câte patru ori
Scos îi va fi sufletul
Din negură,
Din păcură,
Din văpaia focului,
De supt talpa iadului
Din viţă,
În viţă,
Până într-a şaptea viţă“ [1].

Afară de rugăciunile până aici înșirate mai este încă una, numită *„Rugăciunea săptămânei,“* care sună precum urmează :

Sântă Luni !
Cu rugă rugată,
Cu inimă plecată,
De Dumnezeu lăsată.
Mă închin ţie,
Ajută-mi mie !
Sântă Marţi !
Cu rugă rugată,
Cu inima plecată.
De Dumnezeu lăsată.
Mă închin ţie.
Ajută-mi mie !

Și tot așa pentru fiecare zi ce urmează până duminică. Iar când ajunge la aceasta, zice :

Sântă Duminică !
Cu rugă rugată.
Cu inimă plecată.
De Dumnezeu lăsată.

[1] Dict. de Florea Culcanu, agricultor în Bosanci, districtul Sucevei.

Mă închin ție,
Ajută-mi mie!
Precum ai ascultat
Și ai ajutat
La 40 de mucenici
Și la 40 și cinci
De mânăstiri.
Și mă închin ție,
Ajută-mi și mie!
Și mă închin
Și la Maica Domnului,
Să-mi ajute-a zice
Aceste cuvinte.
Cu luare aminte.
Seara culcându-mă
Și dimineața sculându-mă![1]

Am spus mai sus că fiecare copil capătă la botez un *înger păzitor*. De aceea, când cineva în decursul vieții sale se lasă înduplecat și condus mai mult de alții decât de mintea sa, sau când se teme de toată nemica, când e din cale afară fricos, se zice că e *slab de înger*. Din contră, când e din cale afară prea curajos, îndrăzneț sau chiar răutăcios, când se răstește cu cuțitul asupra cuiva, voind a-l străpunge, atunci se crede că îngerul fuge de dânsul[2].

Românii din unele părți ale Transilvanei însă cred și spun că fiecărui om i se dă la nașterea sa nu numai un înger ca, conducător și apărător în această vale a plângerii, ci totodată și un *spirit rău*, un *diavol*, care stă cu îngerul păzitor în necontenită luptă; și faptele omului atârnă apoi de la împrejurări după cum adecă unul capătă putere asupra altuia[3].

Spun româncele din unele părți ale Bucovinei că nu e bine ca *luminile de botez* să se dea cuiva, ci să ardă numai în casa, unde se află copilul de curând botezat.

De aceea, *cumătrii cei mari*, adecă nașii, nicicând nu lasă luminile de botez preotului, ci le duc cu sine la casa părinților copilului botezat[4].

Din contră, în Țara Românească, este datina ca din luminarea de la botezul unui copil să se oprească o bucată, ca să o arate copilului când se va îmbolnăvi, căci i se va face bine, iar restul să se lase la biserică[5].

Cele trei lumânări însă de pe marginea *putinei* (cristelniței), adecă a vasului în care se botează copilul, se păstrează, că dacă se deoache să-l afume din ele[6].

După ce s-a întors acasă, *luminile de botez*, în unele părți din Bucovina și mai ales în acelea unde nu este datină să se întoarcă cu dânsele

[1] Dict. de Mărioara Corjan, romancă din orașul Suceava.
[2] „Șezătoarea", an. I, Fălticeni, 1892, p. 125: „Sătenii au credința că fiecare suflet are pe lângă el un înger, care îl apără de rele; când sătenii fac răutăți și mai ales când se răstesc (adică voiesc a da, rădicând mâna) cu cuțitul, îngerul se depărtează de om".
[3] W. Schmidt, *op. cit.*, p. 25.
[4] În Ilișești și alte sate.
[5] Ioneanu, *op. cit.*, p. 27.
[6] *Ibidem*, p. 26.

aprinse, se pun pe masă, ca să ardă. Şi dacă cel botezat e *fată*, trebuie luminile să ardă în trei seri dupăolaltă, ca să se mărite. Dacă nu ard, nu se mărită. La băieţi, nu e numaidecât de trebuinţă, ca să ardă [2]. În alte părţi, tot din Bucovina, cum s-au întors de la botez, cumătrii aprind şi le dau nepoatei. Aceasta, luându-le, le stinge.

În comuna Calafindeşti, districtul Siretului, după ce s-au întors de la botez, moaşa, cum intră cu copilul în casă, se pune cu dânsul pe laiţă cu capul mesei pe o perină ; pune apoi copilul pe o pâne şi o bucată de sare ce se află pe masă. După ce l-a pus, vine tatăl copilului cu un pahar de băutură şi cinsteşte cu dânsul pe moaşă.

Moaşa zice :

— Să te văd sănătoasă, nepoată. Dumnezeu să te rădice cu sănătate şi cu braţele pline. Cum am ajuns la botez, aşa să ajungem şi la cununie !

— Cinsteşte.

Nepoata, luând paharul dires şi cinstind la *cumătru*, respectiv la *cumătra-mare*, zice :

— Să te văd sănătos (sănătoasă) ! Dumnezeu să-ţi dea sănătate şi mult bine că ne-aţi stat într-ajutor.

Acum, moaşa strigă pe tatăl copilului şi dându-i-l pe acesta, zice, să-l crească cu uşurinţă şi cu bucurie.

Cumătrul, dacă sunt doi *cumetri*, cinsteşte la celălalt cumătru, cumătrul la bucătăriţă, adecă la femeia care a stat nepoatei de ajutor şi a făcut bucatele trebuinicioase pentru *cumătrie*. După aceasta cintesc pe rând la toţi cei ce se află in casă [3].

În comuna Crasna, întorcându-se moaşa de la botez cu copilul în braţe înaintea cumătrilor, cum a ajuns şi a intrat în casă, se duce cu copilul drept la masă, la mijlocul căreia se află de mai nainte pusă o pâne întreagă, netăiată şi se aşează în capul acesteia, chiar şi în cazul acela când copilul ar plânge orişicât de tare. Cumătrii, aşezându-se aşişderea împrejurul mesei, pun luminile stinse de-a curmezişul acesteia. Vine apoi o femeie şi aprinzând o lumină o dă cumătrului mare. Ceilalţi cumătri aprind luminile de la acesta. Vine după aceasta *nenele* copilului şi ia şipul cu paharul, care asemenea se află de mai nainte puse pe masă şi cinsteşte pe moaşă, *bea un pahar de bine ;* moaşa cinsteşte pe cumătrul cel mai bătrân, acesta pe ceilalaţi cumătri şi aşa, pe rând, până ce a umblat paharul pe la toţi şi fiecare trebuie să bea de bine. După ce s-au părăndat toţi, moaşa se scoală de la masă şi luând pânea de pe masă precum şi copilul, se duce la patul nepoatei şi închinându-i copilul, zice :

— Poftim cu noroc şi sănătate cu voie bună ..... creştere uşoară să-ţi trimită Dumnezeu !

După aceasta îi dă copilul şi pânea.

Tot aşa fac şi cumătrii, dându-i luminile.

Mama, primind copilul, pânea şi luminile, sărută mâna moaşei mulţămeşte atât acesteia cât şi cumătrilor, zicând :

— Mulţămesc moşică dragă şi d-voastră cumătrilor şi nânaşilor Cum aţi ajuns de l-aţi botezat aşa să ajungeţi să-l şi cununaţi !

Cinsteşte apoi şi ea, atât pe moaşă cât şi pe cumătri.

[1] Din Dorna, dict. de V. Diacu.
[2] Dict. de Catrina Racolţa.

După aceasta, dacă *cumătria* nu se face în aceea zi, își iau rămas bun și se duc cu toții pe acasă [1].

În Frătăuțul Vechi, districtul Rădăuțului cum se întorc de la botez, unul de acasă, orișicare, pune o perină pe masă, moașa pune copilul pe perină, iar la capul lui *pâne* și *sare*. După aceasta, nenele copilului cinstește pe moașă, iar moașa pe cumătri cei mari. Fiecare trebuie să cinstească cât un pahar de bine în sănătatea copilului. După ce a cinstit fiecare, aprind luminile și dacă sunt mai multe cumătre sau cămătri iau copilul, dimpreună cu luminile, pânea și sarea, se duc apoi la nepoată și închinându-i-le, zic :

Poftim cumătră, pruncul acesta
Pe care l-am botezat
Și încreștinat
Și-n lege l-am băgat.
Ți-l dăruim dumitale
Cu pâne și cu sare,
Cu darul sfinției sale
Crește-l ușor
Și sănătos ! [2]

După această prezentare și închinare urmează masa sau mai bine zis *cumătria* despre care vom vorbi în capitolul XVI.

În alte părți ale Bucovinei, moașa, cum intră în casă, înmânează copilul nou botezat mamei sale, zicând :

— Bine v-am aflat ! bine și noroc să dea Dumnezeu pruncului nou-născut ! și creștere ușoară și de asemenea și d-tale, nepoțică dragă, sculare ușoară și-nsănătoșire. !

Să-ți fie brațele pline,
Casa cu noroc și bine !
Acesta bine să crească
Dumnezeu altul să vă dăruiască !
Precum ați ajuns pe acesta
De l-ați botezat
Și încreștinat
Așa să ajungeți
Ca să-l și creșteți
Și să vă învredniciți,
Ca să-l și căsătoriți !

La care răspund părinții :

— Dă Doamne, moșică dragă !... Dumnezeu să te audă !... să-ți fie cuvântul deplin și să ajungi și d-ta cu noi la toate cele ce ne-ai urat nouă și pruncului [3].

[1] Dict. de Anița Ursachi.
[2] Dict. de Zamfira Ignătoaiei.
[3] Com. de G. Tomoioagă.

În comuna Vama, districtul Câmpulungului, sosind nănaşul cu finul său acasă, îl închină mai întâi pe la icoane zicând :

Să fii, finule, cinstit
De toţi oamenii iubit,
Ca şi sfintele icoane !
Toţi să se uite la tine
Şi aşa să ţi se-nchine,
Cum se-nchină la icoane !

Apoi, întorcându-se către părinţi, le urează zicând :

Să trăiţi cumătrilor !
S-ajungeţi
Să vedeţi
Pe acest fin căsătorit
Şi deplin gospodărit.
Şi s-ajunţi să vedeţi
Şi fiii fiilor săi,
Adecă pe nepoţei !

După aceasta, dezbrăcându-se de cojoc şi puindu-l pe masă cu părul întors în sus, aşează pe finul său deasupra cojocului şi iarăşi urează :

Finule, să trăieşti !
Şi să creşti
Şi să te-nmulţeşti
S-ai atâtea oi cu miei
Şi vaci cu viţei
Şi noroc
Câţi peri în acest cojoc ! [1]

În Transilvania, după ce s-au întors de la botez, pune moaşa pe copil de-a dreptul pe masă şi cheamă pe părinţi, ca să-l ia de acolo şi anume dacă e fecior pe tatăl său, iar dacă e fată pe mama sa [2].

În alte părţi, tot din Transilvania, după ce au sosit acasă, copilul se predă prin-o cuvântare sărbătorească din partea cumătrilor, mamei sale, iar aceasta, primindu-l îl pune pe masă, care e foarte frumos acoperită, primind în acelaşi timp darurile din partea celor de faţă. O masă animată încheie apoi această zi însemnată, la care se înețelege de sine că nu lipsesc datinele şi părerile superstiţioase. Aşa, de exemplu, dacă-i pică cuiva în timpul ospăţului, cuţitul sau furculiţa jos şi se împlântă în pământ, e un semn rău, căci se crede că, copilul va muri de o moarte nenaturală. Dar în ziua aceasta nici vitele domestice nu sunt trecute cu vederea, din contră, gospodarul de casă le dă de astă dată nutreţ mai bun, zicând în acelaşi timp : „mâncaţi şi vă rugaţi pentru copilul meu !". În unele locuri înainte de masa de la *botejune*, cumătrul mare aruncă paserilor mei sau grâu, care a stat trei zile şi trei nopţi în leagănul copilului, zicând : „s

[1] Com. de Nicolaie Lucan, cant. bis. din Vama.
[2] Com. de Rom. Simu.

cânte tatălui ceresc laudă şi onoare şi să-l roage, ca să-i dea copilului sănătate!"[1]

Datina din urmă ne revoacă în memorie datina romanilor de a da măruntaie de purcel *strigelor* pe care le credeau ei că sunt un fel de paseri urâcioase de noapte[2].

În Ţara Românească, după ce un copil este botezat, adus acasă de la biserică, se pune pe o baligă de vacă din obor, apoi se duce măsa şi-l ia de-acolo. Aceasta se face, ca să aibă copilul parte de vite[3].

Tot în Ţara Românească, un copil, după ce s-a botezat, în ziua aceasta se pune lângă el unde doarme un fier, o mătură şi se presară tărâţe şi spuză din foc ca să nu vie *Mama Pădurii* să-l omoare sau să-l pocească[4].

După toate acestea, urmează *cumătria* sau, cum se spune în Transilvania, *ospătarea,* despre care vom vorbi mai la vale.

În Macedonia, îndată după botez, în biserică chiar, se îmbracă copilul cu fustănice, punându-i şi fesa pe cap, şi apoi naşa îl ia pe braţe precum şi două lumânări aprinse împodobite cu dantele roşii şi verzi, pe care le ţine una într-o mână şi alta în cealaltă ; şi aşa merge până la casa lehuzei. Când intră în odaie lehuzei, face mai întâi cu o lumânare aprinsă semnul crucii pe pragul uşii, zicând :

„*Tihi bună s-ăncherdisască părinţii s-bănează să-i măcăm numta* (noroc bun, să se bucure părinţii, să trăiască, să-i mâncăm nunta, adică să mâncăm la nuntă), iar de va fi fată : *şi la fecior să dea Dumnezeu !*".

După rostirea acestor cuvinte pune lumânările aprinse într-o pâne anume, ca inima copilului să fie curată şi să fie belşug la casa lui.

Dacă se întâmplă de se sting lumânările pe drum, atunci cred românii macedoneni că, copilul n-are să fie cu noroc, iar dacă nu se sting şi e timp frumos în acea zi, atunci copilul va fi cu noroc.

Dimpreună cu moaşa şi cu naşii sau *nunii* merg şi toţi cei ce au fost invitaţi la botez, acasă la lehuză şi o feticită ; apoi li se serveşte cafea, rachiu, lucumi, nohot, stafide, tigăni şi vin, apoi se pun la masă[5].

În fine, trebuie să mai amintim încă şi aceea că, dacă, copilul nounăscut arată simptome de moarte, moaşa sau şi altă persoană poate să-l boteze şi fără de preot ; şi asta din cauză ca, copilul să nu meargă neîncreştinat în cealaltă lume unde, prefăcându-se în *moroi,* l-ar aştepta cele mai crâncene torturi.

În cazul acesta e deajuns ca moaşa sau cine este, să-l stropească cu apă sfinţită şi să-i rostească corect formula botezului.

Atât în Bucovina cât şi în Transilvania şi Ungaria, după cât îmi este mie cunoscut în astfel de cazuri băieţilor li se dă numele *Ioan* şi copilelor *Maria,* şi deci formula botezului acestuia sună aşa :

„Botează-se robul lui Dumnezeu *Ion (Maria)* în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh Amin"[6].

[1] Wlislocki, *op. cit.*, p. 11.
[2] Preller, *Röm. Myth.*, t. II, p. 238.
[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 28.
[4] *Ibidem*, p. 28.
[5] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 48.
[6] Com. de mai mulţi români din Bucovina ; Aurel Chintoanu, stud. gimn. din Chicediu, comitatul Solnoc-Dobâca : „De cumva pruncul născut este slab, moaşa face forma botezului, turnând apă pe mână în semn de cruce şi apoi stropindu-l pe cap şi punându-i numele. Aceasta se zice în popor *a închina pruncul* nou născut".

Şi dacă un copil astfel botezat moare, se-ngroapă de către preot ca şi oricare alt creştin, iar dacă nu i se rosteşte formula, dacă moare, ne-ncreştinat, îl îngroapă, de regulă, moaşa şi anume într-un ungher al ţinterimului.

În părţile Oraviţei, fiind copilul slab şi nefiind speranţă de viaţă, i se dă un nume, închinându-l la o icoană din chilie, ca nu cumva murind să fie pierdut pe cealaltă lume [1].

În Macedonia, de se întâmplă ca copilul să fie grav bolnav şi în pericol de moarte, de nu poate să vie în grabă preotul să-l boteze, femeile ce s-ar fi aflând acolo îl botează, turnând apă peste el, făcându-se una naşă şi zicând : *„Lupul să-l măcă, vru să ñi ţi-l iea pe patizat, tata, mama, creştini añi fură, şi cu creştin añi mi fac* (lupul să-l mânânce (dracul) vru să mi te ia nebotezat, tata, mama, creştini îmi fură, eu creştin mă fac).

Apoi spun mai multe rugăciuni, *Tatăl nostru, Sfinte Dumnezeule* şi altele.

Dacă copilul moare nebotezat, se îngroapă de moaşă şi tată în afară de cimitirul bisericii, fără sicriu şi pus numai pe o scândurică negeluită [2].

[1] A. Iana, *op. cit.*, p. 483.
[2] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 46—47.

XIII

Numele de botez

În cele mai multe părţi locuite de români este datină ca părinţii să nomineze singuri pe nou-născuţii lor copii, în altele îi nominează nânaşii şi iarăşi în altele, mai ales când copiii se nasc în vreo zi însemnată li se dă, de regulă, numele sfântului sau sfintei respective, care se serbează în ziua aceea, în credinţă că, dacă nu li s-ar da numele acestora, sfântul sau sfânta respectivă, s-ar supăra şi atunci ar fi rău de nou-născuţii copii.

Unii părinţi, mai ales când le-au murit copiii cei dintâi, le dau celor ce s-au născut în urmă numele ce-l poartă ei, alţii al moşilor şi strămoşilor, iar alţii al unui dintre neamuri, care are mai mare noroc de copii decât dânşii.

Cei mai mulţi inşi însă, atât dintre părinţi cât şi dintre nânaşi, nu se uită nici la ziua în care s-a născut cutare copil, nici la împrejurarea că cei mai dinainte le-au murit, ci caută un nume care le convine şi le place lor mai tare şi pe acela îl dau apoi fiilor, respectivi finilor săi ce au să se încreştineze. Dar, după cum ne vom încredinţa din şirele următoare, şi aceştia aleg, mai totdeauna numele unui sfânt mai însemnat, anume ca, copilul, când va fi mare, să ştie când are să-şi serbeze ziua onomastică.

Preoţii, care botează pe asemenea copii, trebuie apoi la săvârşirea tainei sf. botez să se acomodeze dorinţei exprimate de părinţi şi nănaşi.

Au fost însă totdeauna şi mai sunt încă şi în ziua de azi foarte mulţi preoţi, care nu vor nicidecum să ia în considerare dorinţa exprimată de părinţi şi nănaşi de-ar fi aceea orişicât de îndreptăţită, ci ei fiecărui copil nou-născut îi dau numele sfântului de rând, în care zi s-a născut sau în care se botează copilul/respectiv. Ba unii preoţi merg şi mai departe, ei adecă, dacă au oareşicare antipatie sau mânie asupra părinţilor, ori dacă copilul ce are să se boteze e născut de fată mare, aleg numele cele mai întortochiate şi mai urâte şi apoi cu numele acelea îi botează.

De-i frumos şi totodată consult, din punct de vedere pastoral să o facă aceasta, nu e treaba noastră s-o discutăm aice. Una însă totuşi trebuie s-o amintim. Sunt adecă mulţi părinţi care, blânzi şi răbdători fiind, din firea lor, deşi nu a căpătat copilul lor numele dorit de dânşii, nu mai spun nimărui nemică, ci se mulţămesc numai cu atâta, că imediat după încreştinare îi schimbă numele ce l-a primit la botez cu altul, cu care îl numesc apoi cât trăieşte sau, în cazul cel mai favorabil, îi întortoacă numele astfel că nime nu-l mai poate cunoaşte de unde se trage, bunăoară ca *Nicanor*, în *Canonir, Dămian*, în *Diamin*, *Veniamin* în *Vehamin*. Sunt iarăşi mulţi părinţi, care nu se mulţămesc numai cu atâta, ci ei, văzând

că copilul lor a primit un nume, ce nu le convine defel, nu numai că rezonează asupra preotului ci încă, când li se naşte alt copil fie acela bolnăvicios ori sănătos şi tare ca tunul, înduplecă pe moaşă, ca să-i rostească mai întâi formula botezului şi abia după aceea îl duc la preot, ca să-i cetească rugăciunile uzitate la botez.

Nu e bine să fie omul totdeauna prea îngăduitor. Dar şi când e din cale afară încăpăţânat încă nu e bine, căci, după cum am văzut din cele expuse mai sus. prin încăpăţânare de multe ori ajunge la un rezultat cu totul contrariu voinţei sale.

Dacă preoţimea, din capul locului, cum au început a se încreştina românii, i-ar fi lăsat pe aceştia în pace să-şi aleagă ei înşişi numele, după cum le-au apucat din moşi, strămoşi, dacă o parte de preoţi nu s-ar fi ţinut strict de cărţile bisericeşti, iar altă parte şi mai ales cei de naţionalitate străină, n-ar fi dat copiilor acestora nume de acelea care le-au convenit şi plăcut lor mai mult, atunci de bună seamă că astăzi am întâmpina la români cu mult mai puţine nume de botez de origine străină şi cu mult mai multe de origine romană, de cum provin în realitate. Aşa însă numele de botez, uzitate în timpul de faţă la români, le putem împărţi în patru părţi principale, după epocile în care au fost ele prima oară adoptate şi întrebuinţate de români şi anume după

I. *Epoca romană.*
II. *Epoca slavonă.*
III. *Epoca fanariotă.*
IV. *Epoca română.*

În şirele următoare noi vom reproduce vreo câteva nume de botez, care sunt mai uzitate la români şi cu deosebire la cei din Bucovina.

Zicem numai vreo câteva, căci dacă am sta să le reproducem pe toate, atunci n-ar încăpea în cadrele unui capitol, ca cel de faţă, ci ne-ar trebui spre scopul acesta un spaţiu cu mult mai mare şi totodată un timp şi studiu mai îndelungat.

Vom începe, deci, mai întâi cu cele din :

I. *Epoca Romană*

Sabín = Sabinus
Corjin = Corvinus [1]
Login = Longinus
Marin fem. Marina = *Marius*
Sorin = Solinus
Macsin = Maximus, dim. Maximinus
Casian = Cassius

Constantin = Constantinus, *Costandin*, dim. *Costandinaş*, presc. *Tantin, Tintin, Tică*, dim. *Ticuţă, Dinu, Dinuţă, Ginu* ; nume de familie *Constantinescu, Dinu, Dinulescu.*

[1] Aceste două, în timpul de faţă, provin mai mult ca nume de familie.

O doină din Transilvania şi anume din Ţara Oltului în care provine numele *Dinu*, sună precum urmează :

Măi bădiţă *Dinule*,
Pe tine *Dinul* te cheamă
Eu-ţi duc dorul fără seamă.
De nu te-ar chema *Dinul*,
Nu ţi-aş mai duce dorul.
***Dine*, cu a ta mândrie**
M-ai adus la sărăcie.
Intru-n casă, focu-i stins
Ies afară, lemne nu-s.
Şi mergând şi pe la şură
Nu văd pic de-adunătură,
Ca să ia pasărea-n gură.
Şi mergând şi pe la şop
N-am aflat fân nici un strop,
Cât să ia pasărea-n cioc [1].

Costan = Constans, se rosteşte şi *Costân*, dim. *Costănaş, Costănel, Costăniţă, Costănuţă ;* presc. *Stan, Stană, Stănilă*, fem. *Stancă, dim. Stănică, Stăncuţă ;* nume de familie : *Stăncescu, Stănescu, Stanciul ;* sate : *Costâna, Stâneşti, Costea*, presc. din Constantem dim. *Costei, Costică, Costiţă ;* nume de familie : *Costaş, Costescu ;* sate : *Costeşti.*

Aci trebuie să notăm că în timpul prezent rar care preot mai dă copilului numele *Constans*. Poporul însă nu l-a uitat nici acuma şi de aceea îl dă el adeseori copiilor, care au primit la botez numele *Constantin.*

Crăciun ; nume de familie : *Crăciun, Crăciunaş* şi *Crăciunescu.*

Iacob = *Iacobus*, dim. *Iacobuţă, Iacobuţ ;* ca nume de batjocură *Coblea ;* nume de familie : *Iacoban ;* sate : *Iacobeni, Iacobeşti.*

Ştefan = Stefanus, dim. *Ştefănaş, Ştefănel, Fănel, Ştefănică, Fănică, Ştefănucă, Fănucă, Ştefăniţă, Făniţă, Ştefănuţă, Fănuţă*, presc. *Fană*, în Banat şi *Cenă ;* nume de familie : *Ştefănescu*, sate : *Ştefăneşti.*

Nicoară = Nicolaus, se întrebuinţează în timpul de faţă mai mult ca nume de familie : *Nicorescu*, rutenizat : *Nicorovici ;* sate : *Nicoreşti.*

Andrea = *Andreas*, dim. *Andreaş, Andreieş, Andreiucă, Andreiuţă, Andreuţă*, altmintrelea şi *Andrei, Udrea.*

Luca = Lucas, nume de familie : *Lucaci, Lucan.*

Ioan = Ioannes, *Ion, Onu, Ona, Onea, Oncea, Oncu*, dim. *Ionaş, Ionaşcu, Ionel, Ionică, Nică, Nicu, Nicuţă, Nicuţu, Cuţă, Ioniţă, Niţă, Niţu, Niţucă, Ionuţu, Nuţu, Ionete ;* fem. *Ioana*, dim. *Ionica, Ionuţa, Ioanca ;* nume de familie : *Onea, Oncea, Oncescu, Onciul, Oncu, Onişor, Onigă, Ionaşcu, Ionescu, Nuţu ;* numele sfântului : *Sânt-Ion.*

Lazăr = Lazarus dim. *Lazărel, Lăzărică ;* nume de familie *Lăzăreanu, Lăzărescu* şi *Lăzăroiu.*

[1] *Doine, strigături şi chiuituri culese de mai mulţi învăţători zeloşi*, Braşov, 1891, p. 172.

Petru = Petrus, provine adeseori *Petru* şi *Petrea*, dim. *Pătraş, Pătraşcu, Petrică, Petrucă, Pietrucă, Trucă, Trucu, Pietruţă, Truţă, Pietrişor, Pietriucă, Pietruc, Pietruşcă, Truşcă*; aceste patru din urmă se întrebuinţează mai mult printre răzeşii din Bucovina, districtul Storojineţului, care vin adeseori în atingere cu rutenii din acest district. Sărbătoarea: *Sân-Pietru* şi *Sân-Chietru*; nume de familie: *Pătraş, Pătraşcu, Pietrişor.*

Florea = Florianus se întrebuinţează şi ca nume de familie; dim. *Florin*; fem. *Floarea*, dim. *Florica*; nume de familie: *Florean.*

Dumitru = Demetrius, *Duñitru, Mitru, Dumitraş, Duñitraş, Nitraş, Dumitrică, Mitrică, Trică, Dumitriţă, Mitriţă, Dumitrel, Mitrel, Mitică, Dumitruţ, Duñitruţ, Truţu, Mitu, Mita, Tuţă, Tuţu, Trucă, Tia, Dumitruţă, Mitruţă, Nitruţă, Nitruţ, Truţă*; fem. *Dumitra*; în vechime trebuie să fi fost şi *Medru*, căci dacă n-ar fi fost aşa, poporul n-ar numi sărbătoarea acestui sfânt *Sâ-Medru*; nume de familie; *Dumitraşcu, Dumitrescu.*

Toader = Theodorus, *Todor, Tudor, Tudorin, Tudur*, dim. *Toderaş, Toderel, Todirel, Tudorel, Tudurel, Toderică, Todorică, Toderiţă*; fem. *Tudora, Tudoriţa*; nume de familie: *Todorean, Todoran, Toderescu*; sate: *Tudereşti*; sărbătoarea; *Sân-Toader.*

Georgiu = *Georgius, Giurgiu, Giurgia, Giurge, Gheorghe*, dim. *Gheorghieş, Gheorghiţă*; nume de familie: *Giurgiuveanu*; oraşe: *Giurgiu, Sân-Giurgiu*; sate: *Giurgeşti*; sărbătoarea: *Sân-Georgiu.*

O doină poporană din jurul Barcăului, în Biharia, în care provine mai de multe ori numele *Giurge*, se începe astfel:

Strigă *Giurge* din *Giurgeşti*
De la porcii cei domneşti:
Nime-n lume nu-l d-aude
De şi graiul lui pătrunde
Până chiar la maică-sa
În pragu vecină-sa.
Mă-sa din grai îi grăia:
— Ce ţi-i ţie *Giurge* meu
Tragu-mă-n norocul tău?
Opincile ţi s-au rupt
O merindea ţi-o trecut?
Giurge din grai îi grăia:
— O măicuţă, maica mea:
Merindea nu mi-a trecut,
Opincile nu s-au rupt,
Ci mă topeşte un dor
Un dor că vreu să mă-nsor.[1]

Iar o baladă, de pe valea Crişului Negru, în care provine numele *Giurgiu*, se începe aşa:

Frunză verde de urzică
Strigă, Doamne, cine strigă?

[1] Antoniu Papp, *Doine poporale*, în „Familia", an. XXV, Oradea Mare, 1889, p. 439.

Strigă *Giurgiu* dintre lunci
De la boi și de la junci
Nime-n lume nu aude
Strigătele sale crude.
Numai sacă maică-sa,
Din grădina soro-sa.
Ea tare se îngrozea,
Pân-la dânsul se ducea
Și din grai așa grăia :
— Ce ți-i ție *Giurgiu* meu,
Ce-a ajuns pe capul tău ?... [1]

Marcu = Marcus, dim. *Mărcuț, Mărculeț, Mărcușor ;* nume de familie : *Marcu, Mărcuț.*

Domnica = Dominica-ae, dim. *Domnicuța.*

Maria = Maria-ae, dim. *Marica, Mărioara, Măriorica, Măricica, Măriuca, Măriucuța, Măriuța, Mărița, Mărițica, Mărițuca, Bia ;* sărbătoarea : *Sântă-Măria Mică* și *Sântă-Măria Mare.*

Numele acestea, precum și derivatele sale întâlnim foarte adeseori nu numai în vorba de toate zilele, ci și în poezia poporană.

Iată câteva exemple :

O doină din Bucovina se începe astfel :

Mărioară de la țară,
Nu lăsa omul să moară
Pentr-un pic de gurișoară !

Altă doină, din Transilvania și anume din Țara Oltului, sună precum urmează ;

Măriuțo, bărbat n-ai,
Tu, gurița, cui o dai ?
Dă-mi-o mie, lele *Marie*
Pân s-o coace poama-n vie
Atunci ți-o dau și eu ție.

A treia doină, tot de acolo :

Măriuțo, șurțuri multe,
Zi mă-ti să te mărite.
Că și eu încă mă-nsor
Să-mi fac casă cu pridvor
Grădină cu foișor.
Și-n grădină-mi fac fântână,
Să spele *Măriuța* lână.
Ea mi-o spală, ea mi-o-ndrugă,
Să facă lui Ghiță glugă [2].

[1] M. Pompiliu, *Balade populare române*, Iași, 1870, .p 41.
[2] *Doine, strigături și chiuituri,* culese de... Brașov, 1891, p. 173—174

A patra doină din România, județul Vlașca, comuna Ungureni. se începe așa :

— Și-am zis verde sălcioară
Marițico, Marioară,
Căci n-ai tindă și cămară,
Să mă găzduești diseară.
— Și-am zis verde costrei,
Ba am tindă și bordei,
Să găzduiesc doi și trei [1].

Titiana = Tatiana, masc. *Tatin* = Tatius. Probabil că în legătură cu numele acesta stă și planta numită de popor *Iarba lui Tatin* sau simplu *Tatin,* lat. Symphytum consolidum.

Domnița = Domitia.
Grapcina = Agripina, *Gracina* și *Grachina.*
Matrona = Matrona.
Vioara, dim. *Viorica.*
Margareta = Margarinta.
Irina, lat. *Irena,* dim. *Irinuca, Irinuța.*
Păuna, masc. *Păun,* dim. *Păunaș, Păunel,* acest din urmă și ca nume de familie.

Amândouă numele acestea provin foarte adeseori și în literatura poporană, cu deosebire în cântece, un semn că sunt foarte răspândite și întrebuințate.

O horă din Bucovina în care provine numele *Păuna,* sună așa :

Frunză verde și una
Se mărită *Păuna*
Și rămâne grădina.
Grădina cu floriie,
Stratul cu garoafele [2].

O doină din Transilvania și anume din comitatul Albei de Jos, în care provine numele *Păunaș,* sună precum urmează :

— Păunaș, peană rotat,
Unde mergi așa gătat ?
— La mândruța într-alt sat.
— Țipă peana, pășì mai tare,
Că mândruța ta mai moare.
Frate-so-i ține lumină,
Soru-sa plânge-n grădină.
Mumă-sa pânză-i croia,
Tatăl-său casă-i făcea.

[1] „Șezătoarea", an. I., Fălticeni, 1892, p. 113.
[2] Marian, *Poezii poporale române, II Doine și hore,* Cernăuți, 1875. p. 215.

— Lasă tată sălaşul
Că mi-a venit drăguţul.
Dragul mamei, drag frumos
Şi de la moarte mi-o-ai scos[1].

Ana = Anna-ae. dim. *Anica, Anicuţa, Aniţa, Aniţuca, Anuţa, Anca, Ancuţa, Rariţa, Rariţuca.*

Pulcheria = Pulcheria-ae, *Porchira, Prochira,* dim. *Pulcheriţa,* aceasta e de provenienţă mai nouă : *Fira, Firuca, Firuţa ;* nume de familie : *Porchireanu.*

Catrina = Catharina-ae, presc. *Trina,* dim. *Catrinuţa, Catinca, Tinca, Catincuţa, Tincuţa, Cuţa, Catiţa, Tiţa ;* o fată sau femeie naltă şi bolocănoasă ; *Catrinoi.*

II. *Epoca slavonă*

Vasile = Basilius, dim. *Vasilică, Silică, Lică, Vasilicuţă, Licuţă, Vasilcu,* acesta totodată şi ca nume de familie, *Viliciu, Vilică.* (Vezi despre acestea două şi „Familia“, nr. VIII, p. 280), *Ţilică, Ţilea.*

Iacov = Iacobus, nume de familie : *Iacoviţă.* Poporul de rând nu-l întrebuinţează mai defel, ci numai unii dintre răzeşi, la care provine şi numele de familie citat.

Niculai, dim. *Niculăeş, Niculică, Culică, Niculuţă, Culiţă, Nicoluţă, Niculcea ;* nume de familie : *Niculcea, Niculiţă.*

Grigore, Gligore, dim. *Grigoraş, Grigoriţă, Grigoruţă, Grigoruţ, Gogu, Goguţu, Goruţu ;* nume de familie : *Grigoraş, Goraş, Grigoreanu, Grigorescu, Grigorcea, Gorcea.*

Ilie, Ilea, dim. *Iliaş, Ilieş, Iliucă, Iliuţă, Iliuţ, Iluţă, Iluţ, Luţă ;* nume de familie : *Iliuţă, Luţă ;* sat : *Sânt-Ilie.*

Gavril, Gavrilă, dim. Gavrilaş, Gavriluţă, Gavriluţ, Vriluţă ; nume de familie : *Gavrilescu.*

Pavel, Pavăl, Păvălaş, Păvălucă, Păvăluc, Pavelică ; nume de familie : *Pavelea.*

Alexandru, Lisandru, dim. *Alexandruţă, Druţă, Sandu, Sănduţu, Duţu ;* fem. *Sanda ; Alecu, Alecuţu.*

Mihail, vsl. rus. Mihail, Mihailo, Mihali : *Mihai, Mñihai, Nihai, Mnihăeş, Mihăilă, Mñihăilă, Nihăilă, Mihăilă, Mñihăiţă, Nihăiţă, Mihăicuţ ; Mihalaciucă,* acestea două uzitate mai ales în Transilvania. *Mihaluţă, Mñihăluţă, Nihăluţă, Mihălucă, Nihălucă, Mihăilaş, Mihălaş, Mnihalaş, Mihălău, Mihu, Miu ;* nume de familie : *Mihăilă, Mihăiescu, Mihăilescu, Mihăileanu, Mihuţă ;* sate : *Mihalcea, Mihăileni.*

Ileana = Helena, *dim. Ilenuţa, Nuţa, Ilenuca, Ilinca, Ilincuţa, Ilencuşa, Ilionca, Leana, Lena, Nena.*

Odochia, Dochia, Odoca, Odochiţa, Dochiţa, Chiţa.

[1] *Doine, strigături şi chiuituri,* culese de... Braşov, 1891, p. 14.

Paraschiva, Chiva, Părasca, Părăscuța, Paraschița, Paraschițuca, Chița, Pachițuca.

Mardalina = Magdalena, *Mădălina, Mădălinuța, Nina.*

Vârvara, Vârvărica, Vârvăruca, Vârvăruța.

Samuil, Samoil, Samuilă, Samoilă, Șamolea, Samolaș, Molică.

III. *Epoca fanariotă*

Costandachi = *Constantin, Costachi, Costăchel, Costăchiță.*

Dumitrachi = Dumitru, *Dumitrache, Mitralache, Trache, Tachi, Tăchiță.*

Petrache = Petru, *Petrachi, Pătrachi Pătrăchel, Trachi.*

Manole = Emanuil, *Manoilă, Manuilă, Manolachi, Lachi, Manolaș.*

Mihalache = Mihai, *Mihalachi, Lachi.*

Aice trebuia să notăm că toate numele care se sfârșesc pe *achi* sau *ache* provin numai la românii de prin orașe și la răzeși, la țărani însă numai rar.

Marghioala = Maria, *Ghioala, Marghiolica, Ghiolica, Margolița, Lița.*

Gheorghe = *Giorgi, Ghiorghiaș, Ghiorghieș, Ghiorghică, Ghiorghiță, Ghiță, Ghiorghițucă, Ghițucă, Ghiorghiliță, Ghiorghiuță, Ghiuță, Iuță, Ghiorea, Goga, Goguță, Guță ;* nume de familie : *Ghica, Ghiorghiu, Gheorghescu, Ghiorghianu, Ghițescu, Ghiuță ;* sat : *Georghiteni.*

Spiridon = Σπειριδίων, *Schiridon, Scriedon, Scridon, Scridonaș, Scridonel, Scridonucă, Scridonuță.*

Nichifor = Νικήφορος, *Chifor, Chifur, Chiforaș, Chiforel.*

Nechita = Νικήθας, *Nichita, Nichituța ;* nume de familie : *Nichituș, Nichiteanu.*

Garofa = *Garofina, Garofița.*

Pintelei = Πανθελείον, *Pântea, Pintea ;* acesta din urmă și ca nume de familie.

Frosina = *Eufrusina, Frosinca, Frosincuța, Frosinuța, Frăsina, Sinuța.*

Lisaveta = Elisabeta, *Saveta, Savetca, Savetcuța, Veta, Vetuca, Vetuța, Savetuța, Safta, Săftica, Săftița, Săftuța.*

Smaranda = *Smarandița, Mandița, Maranda, Marandița, Maranduța, Maranduca.*

Zamfira, Zamfirica, Zamfiruca, Zamfiruța, Zanchira, Fira, Firona ; masc. Zamfir, Firu, Firică ; nume de familie : *Zamfirescu.*

Rucsanda, Rucsanduța Casandra, Căsăndruca, Căsăndruța.

IV. *Epoca română*

În această epocă o parte bunicică de părinți și nânași, până chiar și din mijlocul poporului de rând, au început a da fiilor, respective finilor, nume de origine romană.

Tot așa fac și unii preoți în comunele păstorite de dânșii.

Partea cea mai mare însă nici acum nu se poate dezbăra, cu totul, de numele şi diminutivele străine, cugetând pe semne, în mintea lor cea corcită, că dacă se vor împopoţa în pene străine vor arăta cu mult mai frumoşi şi nobili de cum sunt în realitate [1].

Să sperăm însă că, în curând, fiecare român adevărat va veni la cunoştinţă că haina străină, nu numai că nu-l încălzeşte, ci încă îl şi deformează !.

[1] Vezi despre materia aceasta şi *Numele române*, în „Gazeta Transilvaniei", an. LV, Braşov, 1891, nr. 118 : „Un popor, ce nu-şi ştie istoria străbunilor săi poate să cadă în oarba eroare, de a iubi mai mult ce e străin, cugetând că e mai bun decât ce e al său. Şi aci în mare parte aparţine poporului rustic, care neavând *luminători* în sânul său, care să-l deştepte, nu ştie sărmanul că se numără şi el între ale popoare. Ba, de exemplu, când bietul ţăran aude pe preotul său, pe învăţătorul său sau pe alt inteligent din sat, strigându-şi băieţii cu numele de *Ianoş ! Şandor ! Marişca !* cugetaţi că nu cade în osânda de a crede că al lui nume de *Ion, Grigore, Toader*, sunt prosteşti şi neînsemnate, că vezi Doamne, de ar fi de ceva, domnul ista încă şi-ar pune la copii nume de *Ion, Grigore, Toader*, sunt prosteşti şi neînsemnate, că vezi pune la copii nume de *Ion Grigore*, etc. Numai un popor care îşi cunoaşte istoria şi şi-o iubeşte cu pasiune îşi va iubi cu pasiune numele, portul, datinele şi cântecele sale. Credeţi că în timpurile vechi ale noastre când erau foarte puţini, ba de loc inteligenţi în popor, poporul era mai curat în criteriile sale de naţionalitate. Mai demult erau preoţi care erau români întru toate, adecă nu se deosebeau întru nimic de poporul de rând şi astfel fiind, au susţinut criteriile de naţionalitate în român. Bazaţi pe acest adevăr, susţinem aci, că, de ex. înainte cu 100, 200 de ani mai târziu erau mai multe *nume romane* în poporul nostru. Atunci, în timpurile întunecate, românul trăia ca rustic şi în rusticitatea sa îşi apăra numele şi moşia.

Ah ! ce timp era atunci
Când românii ca păstori
Ţara lor şi-o apărau
Ca şi bravii luptători.

Vedeţi că îndată ce unele familii române, trecând la altă confesiune sau nobilitându-se, ori făcându-se grafi şi baroni, lăsându-şi naţiunea, îşi lăsară şi numele".

XIV

Mărturiile

În Ţara Românească este datină că, în decursul botezării unui copil şi anume când cântă preotul *„câţi în Cristos s-au botezat, în Cristos s-au şi îmbrăcat, aleluia!“* naşul, carele a ţinut copilul în braţe şi, în numele finului, de trei ori *„s-a lepădat de Satana“*, să bage mâna în pungă ca, după ce a plătit preoţilor şi dascălilor, să mai împartă bani şi celor ce au stătut de faţă la împlinirea tainei botezului, şi anume tuturor persoanelor ce se află în biserică, fără deosebire de bogat sau sărac.

Firescul înţeles, ce se atribuie împărţirii acestor bani, e că cei ce i-au primit sunt *„martori“* care pot atesta la orice împrejurare că într-adevăr noul născut a îmbrăţişat religia creştină, cu toate dogmele şi după toate riturile bisericii. De aici apoi şi numirea de „mărturii“ dată monedelor dăruite. Câte s-au împărţit, atâtea *„mărturii“* va avea copilul despre autenticitatea botezării sale. Dacă, prin vreo necurată ispită, mai târziu s-ar îndoi de acest fapt, apoi toţi câţi au primit *„mărturii“* la a lui creştinare şi care s-au legat pe tăcute s-o constate la vreme de nevoie, se consideră ca fiind gata să *„mărturisească“* că, în adevăr, copilul cutare, în anul, luna, ziua şi biserica cutare s-a împărtăşit cu marea taină a botezului.

La ţară, s-a obişnuit să se dea întotdeauna numai monede de aramă. Dacă naşul e om cu dare de mână, apoi împarte de argint şi trebuie să fie bogat de tot, ca să împartă de aur. Acest din urmă caz se întâmplă foarte rar şi numai în cercul restrâns al avutelor familii când botezarea se face acasă.

În epoca fanarioţilor şi în tot timpul cât a circulat în România moneda turcească, cei bogaţi da mahmudele, icosari şi nisfiele de aur. De multe ori, între mărturiile date personal micului fin, se vedeau constantinaţi şi vechi monede de o adevărată valoare pentru numismatică. Adesea, naşul hărăzea copilului bani de aur bătuţi de greci şi de romani, ca lucruri fără nici un preţ pentru el nepriceputul. „Ce mai treabă — îşi zicea dansul — de-al de aceste au şi ţiganii !“

Cât despre sărăcime, la care datinele se păstrează totdeauna mai cu tărie, sărăcimea da lăscăi de argint şi de aramă. Când se întrebuinţa moneda nemţească, *mărturiile* consta, în oraşe ca şi pe la ţară, din *firfirici*“ de 13,22 şi 23 de parale ; cei bogaţi se suiau chiar până la jumătate de *„sfanţ“* sau *„sorocoveţ“*.

Particularitatea de căpetenie a mărturiilor era de a fi străpunse şi legate de o mică cordea ori bandlică roşie sau albastră, înnodată cu fundă. Astfel se fixa cu un ac pe pieptul asistenţilor de la botez şi erau pur-

tate toată ziua, mai cu seamă de rudele şi musafirii casei, care prăznuiau noua cumătrie.

Azi, în sfârşit, sătenii mai săraci împart bani româneşti de câte 10; cei mai bogaţi dau monede de 50, în argint. Cât pentru bogaţi, obiceiul a luat o altă faţă; căci, pentru fiecare botez, anume se fac medalii de argint sau de aur, pe care se înscriu data naşterii, anul şi numele noului născut, ziua botezării, uneori chiar şi numele naşului.

Înţelege oricine marea deosebire dintre mărturiile monedă şi mărturiile medalii. Cele dintâi au fost, sunt şi vor fi întotdeauna cheltuite astfel încât, de ne-am ţine la stricta-le însemnare, putem zice că, copilul botezat rămâne fără *„mărturii“*, în caz de a avea nevoie de aceste documente autentice pentru a-şi constata creştinarea. Scopul dar, nu e câtuşi de puţin ajuns, căci menirea lor e de a fi păstrate ca probe pipăite despre îndeplinirea riturilor religioase, pe când în practică se transformă în nişte bani daţi de pomană, care, îndată după ieşirea din biserică, pot trece din mână în mână şi călători ca orice ban, din pungă în pungă.

Şi în adevăr, din cauza acestui din urmă rezultat, unită cu o interpretare despre care va veni vorba mai la vale, mult şi de mulţi s-a tot crezut că *„mărturiile de botez“* n-au fost născocite pentru altceva decât ca să fie o pomană, nu se ştie pentru sufletul cărui răposat. Chiar preoţii nu le ştiu de altă însemnare; căci dintre câţi am avut ocazia să cercetez în această privinţă, toţi mi-au explicat lucrul în acest înţeles, că sunt nişte bani daţi de pomană, ceea ce, precum vom vedea, e cu totul departe de adevăr.

Nu e însă tot astfel şi cu mărturiile-medalii. Printr-însele, scopul datinei se îndeplineşte de minune; căci, neputând fi cheltuite, rămân în păstrarea celui ce le-a dobândit ca, la vreme de trebuinţă, să probeze faptul spre pomenirea căruia au fost anume pregătite. Împărţirea lor dar nu mai are caracterul unei pomeni în bani, ci o valoare genealogică, ca însemnătatea unui soi de registru numismatic, foarte apropiat de intenţia cu care s-a statornicit vechiul obicei.

În urma acestor expuneri, e locul să ne întrebăm: unde şi de când s-a început datina, în ce chip şi pentru ce serviciu?

Ca multe din vechile instituiri ea îşi are originea în credinţele religioase, în mitologia greco-romană. A ei închipuire pare-mi destul de isteaţă, ca să merite a ne atrage băgarea de seamă. De aceea, voi şi stărui asupră-i pe cât se cuvine acestor repezi cercetări.

Nu poate fi îndoială că naşterea omului a fost totdeauna considerată ca un fapt de mare însemnătate, la cei vechi ca şi la moderni, la păgâni ca şi la creştini, la sălbatici ca şi la civilizaţi. Analele feluritelor popoare înregistrează cele mai ciudate obiceiuri păzite înainte ca şi după naşterea copilului. Aici, tatăl trebuie să ajuneze şi să postească cu lunile, pentru ca pruncul să fie ferit de o moarte prematură, de vitiuri şi de infirmităţi corporale; colo e nevoit să ia locul lehuzei şi să rabde de la rude şi prieteni mulţime de neajunsuri; dincoace noul născutul e primit cu zgomotoase petreceri, aiurea cu duioase lacrimi.

Spiritul greco-latin se ştiù depărta chiar de la început de eresuri atât de complicate şi se mulţămi numai să puie naşterea omului sub bunăvoitoarea ocrotire a dumnezeirii.

Când dar noi dăm azi copilului numele sfântului a cărui zi e sărbătorită, în timpul când s-a născut, nu facem decât să urmăm, pe neştiute, acest spirit religios şi bisericesc, crezând negreşit că punem pruncul sub

imediata protecție a sfântului în ziua căruia s-a născut și al cărui nume l-am adoptat pentru micul din fașă.

Bătrânii greci nu mergeau atât de departe și nici romanii, deși o puteau face prea bine ca politeiști ce erau. Ei, fără a da nume de zei și semizei, puseră nașterea copiilor sub auspiciile *Junonei*, această suverană a zânelor, cum o numește Pindar. Junona însă deși suverană și tocmai pentru că era suverană, nu asista la toate nașterile. Cu această misiune era însărcinată fiica sa *Ilitia*, sora *Ebiei*, a tinereții. Copilul dar nu se năștea fără religiune. Din contră : ieșea în lume profesând religiunea politeistă, căci nu-și datora viața după credințele de atunci, decât divinităților Olimpului. Dacă, dar, la noi creștinarea vine după trei zile și chiar mai târziu la dânșii autoritatea religiunii se arăta și se exercita chiar din primul minut.

Pe aceeași *Junonă*, totodeauna suverană, romanii o numeau *Lucina*, pentru motivul că asista la nașterea copiilor. Lehuzele se adresau la ea zicându-i : *Juno Lucina, fer opem, serva me, obsecro, „Juno Lucina*, le conjur, dă-mi ajutor și-mi slujește" !

Iată credința religioasă, veche ca și însăși rasa greco-latină. De la dânsa până la datină nu era decât un pas, și preoții politeismului nu întârziară să-l facă.

Neapărat că *Junona*, cea atotputernică și atotștiutoare, ținea prea bine minte câte nașteri se întâmplau pe zi și noapte, deoarece lua act de dânsele prin mijlocirea *Ilitiei*. Cu toate acestea, registrele dumnezeiești nu erau la dispoziția nimărui pe pământ, și oamenii trebuiau să știe și dânșii ceea ce știa Junona. Preoții dar — căci mulțime de instituțiuni cărora spiritul cel practic al romanilor le-a dat un caracter civil, la început nu erau decât privilegiul exclusiv al preoților — preoții se văzură siliți să țină și dânșii o statistică oarecare despre numărul celor născuți, ca și de al celor răposați.

Dar regulata păstrare a „actelor stării civile" nu e lucru ușor chiar în zilele noastre. Și apoi religia, care pretutindeni s-a silit să aibă în mânile sale orice instituțiuni sociale, nu se îndura să dea un caracter profan acestei statistici atât de importante.

Atunci, printr-o dibăcie foarte des întrebuințată, ridicară un templu zânelor Junona — Ilitia, menit să servească drept cancelarie de înregistrare a nașterilor pe care divinitățile le aveau sub a lor ocrotire. Acest depozit, această arhivă sfințită nu avea însă registre de conținut și de păstrat, ci monede de aramă de cele întrebuințate în primele timpuri ale vechei Rome. Căci, la nașterea fiecărui copil, ca și la moartea fiecărei persoane — părintele de familie depunea în templu o monedă de acestea, ca să servească drept document constatator de actele nașterii, făcute cu ajutorul Junonei Lucine. Câte monede se aflau depuse într-o lună, sau într-un an, atâția copii se născură la Roma : statistica primitivă, ce e drept, dar ușoară și plină de câștig ! Iar fiindcă în chipul acesta se dă Junonei o nouă atribuție, apoi se dete și un nou titlu, ca protectoare a nașterilor se numea *Lucina ;* ba ca protectoare a statisticei prin monede se numi și *Moneda*. Cei ce vor să consulte texturile, pot găsi în această privință mulțime de amănunte în Cicero, Ovidiu, Tit Liviu, Plutarh, Valerius Maximus, Macrobius și Solinas ; eu unul le trec cel puțin aici, spre a nu obosi pe cititor.

Iată dar în rezumat originea monedelor date în memoria nașterii copilului. Datina dar avu, de la început, un caracter religios însă un scop

profan în realitate, căci sub formă fățișă ținea locul „registrelor de stare civilă“ și înlesnea posibilitatea unei statistici mai mult sau mai puțin regulate, care constata mișcarea poporațiunii și numărul locuitorilor.

Când instituțiunea trecu din mâna preoților într-a censorilor, darea monedelor rămase ca obicei, ca deprindere și cu atât mai mult cu cât nici o lege scrisă nu veni s-o desființeze, deoarece nu prin legi scrise fusese înființată. Și astfel se păstră până la ivirea creștinismului când noua dogmă neputând-o șterge cu desăvârșire, se mulțămi s-o supuie — ca pe toate riturile și datinile păgâne — unei prefaceri de formă, unor schimbări numai superficiale.

In periodul martirilor și persecuțiilor, adepții noii religii urgisite erau nevoiți să se strângă pe furiș în adânca nopții tăcere, prin case retrase, prin pivnițe boltite, prin scorburi depărtate. Aici își făceau rugăciunile, aici îndeplineau sfintele taine, aici botezau pe noii născuți sau pe noii convertiți.

Era dar lucru firesc ca datina împărțirii monedelor de botez să fie păstrată. Căci, pe de o parte, servea a constata numărul celor ce îmbrățișau creștinismul prin primirea botezului, adecă progresele noii dogme, iar pe de alta, da acestui act înfățișarea unei pioase ceremonii, la care „*marturii*“ noului botezat dobândeau un dar în valoarea curentă, cu care putea trăi de azi până mâne, ei care erau izgoniți din afaceri, răstigniți pe cruce, aruncați în mijlocul fiarelor sălbatice sau arși de vii pe piețele publice.

În al doilea period soarta își schimbă pasul. Sub împăratul Constantin cel Mare, creștinismul, din prigonit cum era, deveni prigonitor. Goana în contra păgânătății fu tot atât de amarnică din partea-i, căci pe lângă pofta de răzbunare a atâtor suferințe mai era și năzuința de a stârpi un inamic pe jumătate surpat, care nu mai trăia decât prin obiceiuri și prin credințe domestice.

Acest trist și sângeros capitol e de domeniul istoriei religioase. Faptul neîndoios e că, creștinismul ar fi șters cu desăvârșire orice amintiri, orice superstiții, orice instituțiuni păgâne. O îndoită pedică îi stete însă împotrivă : întâi de toate, deveniseră o a doua fire a lumii romane, și apoi că nu se găseau altele mai potrivite, care să le înlocuiască, În această situație, creștinismul nu putu decât să le prenoiască, să le schimbe forma și uneori înțelesul.

Cât despre preoți, erau și ei ca preoții tuturor religiilor. Dacă printre dânșii s-au găsit bărbați cu talent, oratori, filosofi și scriitori de valoare, apoi marea lor majoritate nu erau nici sfinți, nici mai dezinteresați decât pontificii, sacrificatorii și augurii politeismului. Astfel, în ducerea monedelor la biserică găseau și ei o nimerită ocazie de a face averi. Obiceiul dar fu menținut. A-l fi combătut era fără nici un folos. Și, ca să nu samene întocmai cu cel păgânesc, avură priceperea de a-l despărți în două :

1. La botez, mărturiile rămaseră numai pentru asistenți și li se dete greșita însemnare de pomană. Cele destinate preoților sau comunității religioase, adecă detronatei Junona Monede, fură înlocuite cu o plată în numerar, ceva mai mare decât o simplă monedă de aramă și dată personal servitorilor altarului.

2. Cât despre înmormântări, biserica găsi că cea mai bună statistică e tragerea clopotului, care era în stare să vestească tuturor încetarea din

viață a oamenilor. Astfel, afară de *„ortul popii“* se mai adause și *„ortul clopotului“*, al cărui glas de aramă se însărcina să ție locul registrelor scrise negru pe alb.

Rezumând dar faptele, le putem înșirui în modul acesta :

La început, *mărturiile de botez* fură simple monede de aramă, duse la templu în chipul unei declarații de naștere ; sub creștinism serviră ca mijloc de control pentru numărul noilor creștinați, iar în urmă ca daruri de pomană, pe când azi încep a-și relua adevărata lor însemnare aceea de a fi niște documente genealogice în sânul familiilor, ceea ce e un progres rațional și moralizator.

Aceste diferite transformări au fost firești și neapărate. Un lucru însă a rămas statornic în tot timpul : numele : căci, în tot timpul existenței lor, *mărturiile* au avut înțelesul de *„dovadă“*, capabilă de a constata fie nașterea, fie botezarea individului.

În sfârșit, o altă particularitate demnă de observat este tăria cu care li s-a păstrat caracterul religios, chiar atunci când, ca azi bunăoară, legile civile le fac prisositoare și fără de folos [1].

[1] G. Dem. Teodorescu, *Arheologia literară*, în „Convorbiri literare“, an. XI, Iași, 1877, p. 305—310.

XV

Schimbarea numelui

Dacă un copil e atacat și maltratat de vreun spirit necurat sau e cuprins de vreo boală grea și nu se poate degrabă mântui de dânsa, românele din Bucovina îndătinează a-i schimba numele de botez și a-i da alt nume, crezând că prin aceasta atât spiritul cel rău cât și boala se depărtează de la dânsul și se însănătoșează.

Procedura acestei schimbări de nume e următoarea :

Unul dinntre căsași ia pe copilul bolnăvicios și-l dă unei vecine sau altei femei din sat.

Femeia, luând copilul, se duce cu dânsul până la un loc, *îi schimbă numele* de botez, se întoarce apoi îndărăt și-l dă mamei sale zicându-i că i-l dăruiește, totodată îi spune și cum se cheamă, adecă numele ce i l-a dat ea.

Mama copilului, dintru început, se face că nu voiește a-l primi zicând că ei nu-i trebuiește astfel de copii sau că are prea mulți ; mai pe urmă însă totuși îl primește și din minutul acela apoi nici ea nici ceilalți căseni nu-l primesc mai mult după numele său de botez, ci după numele care i l-a dat femeia cea străină.

În alte părți, tot din Bucovina, dacă unele femei n-au noroc de copii, dacă le tot mor, atunci ca nu cumva și cel nou născut să le moară, îndătinează de a-i vinde.

Vânzarea aceasta se face astfel :

Femeia respectivă, dacă bunăoară nu are noroc de fete, caută pe o femeie care a avut mai multe fete și pe toate le-a crescut mari.

Femeia aceea vine la fereastră și întreabă :

— N-aveți cumva vreo copilă ?

— Ba avem ! — răspunde cea din casă — dar nu avem noroc să trăiască !

— Vindeți-mi-o dară mie că eu, mulțămită Domnului, am noroc destul !

— Bine !... ți-o vând bucuroasă... cât mi-i da pe dânsa ?

— Cât ceri ?

— Dă... ce să-ți spun !... cam mult, căci doară-i bujor de copilă, nu alta !...

— Atâta pot să-ți dau pe dânsa, mai mult nu !...

— Adă banii încoace !

Femeia cea străină întinde acuma prin fereastră un puișor sau vreo câțiva cruceri.

Mama copilei ia banii prin fereastră și tot prin aceasta îi dă copila.

Străina, luând copila în braţe, încunjură cu dânsa casa şi apoi intră prin uşă înăuntru. Intrând în casă, zice :

— Nu mi-ţi primi de mas, căci sunt străină şi de departe, şi nu ştiu încotro să mai apuc... şi apoi mai am şi copila aceasta cu mine şi nu sunt în stare, ca să merg mai departe cu dânsa...

— Ba te-om primi, de ce nu ! — răspunde mama copilei... poftim treci mai aproape.

Femeia pune copila pe pat sau jos, dacă e mai mărişor, iar ea se aşează pe o laiţă sau pe un scaun, ca să şadă, simulând că ar fi foarte ostenită de drum.

— Da cum se numeşte mititica ? — întreabă acum mama copilei.

Femeia îi spune numele ce i l-a dat.

Cu aceasta se mântuieşte apoi toată procedura vânzării şi schimbării numelui şi atât străina cât şi mama copilei cred că, copilul, astfel vândut, trebuie să trăiască.

În oraşul Câmpulung numele copilului bolnav se schimbă astfel :

Mama sau şi un neam de aproape al copilului stă cu acesta în casă, lângă una din fereşti, iar cel ce voieşte să-l cumpere stă afară, tot la fereastra aceea.

Cel din casă zice, pronunţând numele schimbat al copilului :

— Iacă, aici ai pe N. ţi-l vând cu atâţia şi atâţia cruceri ! Cel de afară, dându-i crucerii ceruţi, ia copilul pe fereastră în braţe şi-l duce pe uşă îndărăpt în casă.

Astfel se repetă procedura aceasta de trei ori dupăolaltă [1].

Tot aşa se schimbă numele copiilor şi în Vicovul de Sus, precum şi în alte comune din districtul Rădăuţului, cu acea deosebire numai că românii din comunele ultime sunt de părere că, copilul vândut rămâne, după drept, celui ce l-a cumpărat şi dacă părinţii săi voiesc mai târziu ca, copilul vândut să fie iarăşi al lor, trebuie să-l răscumpere asemenea prin fereastră, căci la din contră, dacă nu-l răscumpără, pe cealaltă lume n-au parte de dânsul [2].

Datina schimbării numelui de botez nu numai că există şi în Moldova, ci ea trebuie să fie totodată şi foarte veche la românii din această ţară, ca şi în Bucovina, căci iată ce spune Pr. S.S. episcopul Melchisedec în privinţa ei : „Despre acest fiu al Marelui Ştefan, *Bogdan al doilea,* observăm că el mai avea şi supranumele de *Vlad.* De aceea, într-o mulţime de urice ale Marelui Ştefan el se aminteşte cu amândouă aceste numiri... Obiceiul de a avea două numiri, unul din botez, altul adaos pe urmă, din motive superstiţioase, există şi astăzi în poporul român. Când un copil zace de o boală grea şi îndelungată, mai ales însoţită de spasmuri, mamele schimbă numele bolnavului, crezând că prin aceasta ar ascunde oarecum copilul de spiritul cel rău, carele, după credinţa lor, produce boala. Cu modul acesta, copilul rămâne în toată viaţa cu două nume, unul cel din botez, altul cel superstiţios.

În cazul de faţă poate că numele de *Vlad* să se fi adaos lui *Bogdan cel Mic,* spre a-l deosebi de *Bogdan cel Mare,* şi a continuat uneori a se numi astfel şi după moartea fratelui mai mare Bogdan“ [3].

[1] Com. de V. Burduhosu, stud. gimn.
[2] Com. de V. Turtureanu, preot.
[3] „Biserica orctodoxă“, an. VI, Bucureşti, 1882, p. 690—691.

„De nu-i trăiește copiii, — scrie El. Sevastos, cu privire tot la românii din Moldova — pe copilul ce i-a mai rămas îl vinde pe fereastră unui norocos la copii sau strânge petice de la nouă case neprimenite de face rochiță copilului, ca să trăiască“ [1].

Cu privire la românii din Țara Românească, G.I. Ioneanu scrie următoarele :

„Ca un copil să trăiască, îl cumpără vreo familie de la părinți“ [2].

În Transilvania și Ungaria și anume în comitatul Solnoc-Dobâca și al Sătmarului, numele de botez al unui copil se schimbă, mai cu seamă atunci când copilul respectiv capătă *amețeală, îmbătăciune,* sau *stropșală* de la cel Necurat, adecă de la Dracul.

Schimbându-i numele de botez cu un alt nume nou, se crede, că Dracul îl pierde din vedere și nu știe în veci, mai mult, merge la dânsul [3].

De multe ori însă îndătinează românii a schimba numele de botez al copiilor săi nu numai din cauza vreunei boli grele, ci, după cum am arătat în capitolul XII, și din cauza că nu le convine numele, care l-a dat preotul sau pentru că nu sunt în stare să-l rostească cum se cade [4].

În cazul acesta, cred ei, că, copii cărora li s-a schimbat numele, vor crește mai ușor și nu se vor bolnăvi așa de lesne.

În Macedonia, când într-o familie nu trăiesc copiii, ci mor de mici, este asemenea datină, ca și în cele mai multe părți din Dacia Traiană, să se ia copiii și să se arunce pe fereastră în brațele cuiva și apoi mamele lor se fac că-i cumpără cu 5 sau 10 parale, aducându-i în casă, nu pe fereastră, pe unde s-au scos, ci prin o alta sau pe ușă [5].

Din această datină se vede că și la românii din Macedonia trebuie să existe schimbarea numelui cu scop ca să le trăiască copiii nou-născuți.

Numele cele mai uzitate, cu deosebire la românii din Bucovina, care se dau copiilor din cauză de boală sunt mai ales de acelea, care nu se află prin cărțile bisericești și în special nume de fiare sălbatice, precum pentru băieți : *Lupu,* dim. *Lupușor, Ursu,* dim. *Ursulică, Ursache,* iar pentru copile : *Lupă* și *Ursă* [6].

[1] El. Sevastos, *Călătorii...,* p. 45 ; vezi și Ion Creangă, *Scrieri, Povești,* Iași 1890, p. 149 : „Tot Stan mă cheamă, dar de la o boală ce am avut când eram mic mi-am schimbat numele din *Stan* în *Ipate,* și de atunci am rămas cu două nume“.

[2] Ioneanu, *op. cit.,* p. 12.

[3] Com. de Elia Pop, învăț. în Șomcuta Mare și Aurel Chintoanu, stud. gimn. „Se întâmplă că numele cel dintâi se schimbă la copiii care au amețeală sau și alte boli, crezându-se că după aceasta îl lasă boala“.

[4] Pretutindeni uzitat, Ioan Popovici, învățător în Opatița, în Banat, ne scrie : „Pe la noi încă se schimbă numele de botez al copiilor și al fetelor din cauza următoare : Unii părinți, când li se botează copiii, spun moașei, ca să spună nașului cum să pună numele la pruncul ce se botează. Dacă nașul și preotul adoptă propunerea, bine, părinții sunt bucuroși, iar dacă nașul e capricios și preotul un bigot sau încăpățânat, pun nume nepotrivite cu dorința părinților și cu equitatea timpului. Și ce urmează de aice ? Supărarea părinților se duce până într-acolo că ei schimbă cu totul numele de botez al copiilor și-i strigă, după cum le vine lor mai bine la socoteală“.

[5] Burada, *Obiceiuri la nașterea copiilor...* în *op. cit.,* p. 50.

[6] Com. de mai mulți români și romånce din Bucovina și Moldova. V. Turtureanu, preot, ne scrie, între altele, și acestea: „Părinții schimbă numele, dacă copilul e bolnăvicios și ca să nu moară îi dau alt nume. Ca să nu moară, copiii se vând, pe câțiva bani, unuia, căruia îi trăiește copiii, care are parte de dânșii, prin fereastra casei, la care ocazie se dau cu deosebire numele : *Lupu, Lupa, Ursu, Ursa* etc.

Cum că într-adevăr numele acestea sunt cele mai uzitate se poate foarte lesne cunoaște încă și din următoarele nume de familie, care s-au format de la cuv. *lup, lupă și urs, ursă* și care asemenea sunt foarte răspândite în Bucovina : *Lupu, Lupan, Lupei, Lupulesei*, de la *Lupuleasa*, soția lui *Lupu*, de ex. *Nicu Lupulesei, Lupanca, Lupașcu*, presc. *Pașcu*, de la care *Pașcanu*, din *Păscănel*, orașul *Pașcani* și *Pașcău* din Moldova ; *Lupăscean, Lupuscean, Lupescu ; Lupa, Lupii*, de ex. *Toader a Lupii. Urșu, Ursaca, Ursachi, Urseanu, Ursuleac, Ursulică, Ursuleanu.*

Românii din Munții Apuseni ai Transilvaniei, adică *moții*, cred despre urs, ca și românii din Bucovina, că, călcând pe cineva pe șele e scutit de boli și că pe cel cu numele de *Ursu* nu l-ar găsi moartea. De aceea, la moți și la crișeni numele de *Ursu, Grozavu, Lupu, Gura-Lupului, Poravu* etc. înlocuiesc numele de botez *Petru, Ioan, Niculae* etc [1].

Numele înșirate mai sus le dau românii și de aceea, deoarece ei cred că, precum nu se atinge nici o boală sau alte rele de fiare sălbatice, așa să nu se apropie și atingă nemică și de cel cu numele schimbat și precum se înfioară animalele nerăpitoare la vederea celor răpitoare, așa să se înfioreze și să se înfricoșeze toate spiritele necurate, precum și toate bolile de cel cu numele schimbat ; în fine, precum nu urmărește un animal domestic sau nerăpitor pe unul răpitor și nu-i dă în cale, tot așa și spiritul necurat sau boala să nu urmărească pe cel cu numele schimbat și să nu-i vie în cale, nici să deie în urma lui sau a numelui său, nici să-i strice, nici să-l afle în vreun fel oareșicare, ci să-l piardă din vedere și să nu-l mai afle nicicând, fie chiar și după moarte.

Numele ce le capătă, în chipul sus arătat, le rămân apoi pentru toată viața, așa că mulți inși și mai ales femeile numai la ziua onomastică țin numele primit la botez, alții, din contră, nici atunci, ci abia la moarte li se știe numele cel adevărat, și ei o fac aceasta mai mult numai de frica spiritelor celor necurate, ca nu cumva *acestea să le strice.*

[1] Frâncu — Candrea, *op. cit.*, p. 147.

XVI

Cumetria

În cele mai multe părţi locuite de români este datină că, în ziua în care se botează copilul nou-născut, părinţii acestuia, de bucurie că au căpătat un nou făt, să dea un prânz, o masă. Şi, deoarece, masa aceasta se dă mai mult în onoarea cumătrilor mari, de aceea se numeşte ea, mai pretutindeni în Bucovina şi Moldova, *cumătrie*.

Cumătria se face în unele părţi din Bucovina ziua şi anume nemijlocit după botez sau mai bine zis după ce s-au întors cumătri cu copilul de la botez, în care caz se numeşte ea şi *botejune ;* în altele, în aceeaşi zi seara, şi iarăşi în altele, precum bunăoară în ţinutul Dornei, dacă copilul se botează vineri, cumătria se face sâmbătă seara, iar dacă se botează sâmbăta, atunci se face duminică seara ; mai pe scurt, când le vine părinţilor copilului mai bine la socoteală.

În timpul acela, când moaşa cu copilul şi cu cumătrii pleacă la botez, tatăl copilului sau şi altul oareşcine din casă, se duce prin sat şi pofteşte pe cei mai de aproape înnemuriţi, precum şi vecini, la cumătrie.

Tot în timpul acela nepoata, dacă este deplin restaurată, iar de nu, o altă femeie, care ţine locul de bucătăriţă, prepară bucatele trebuincioase pentru cumătrie.

După ce s-au întors cumătrii cu copilul şi cu moaşa de la botez şi au cinstit, fiecare pe rând, câte un pahar de băutură, după cum s-a arătat mai sus în capitolul XII şi după ce s-au adunat acum şi toţi cei poftiţi, bucătăriţa sau cine este, începe a aduce bucatele şi a le pune pe masă, iar gospodarul şi gospodina de casă a pofti pe oaspeţi, ca să se aşeze la masă.

Bucatele cele mai uzitate la această ocazie sunt, în zile de frupt : *zeamă, sarmale, friptură* şi *plăcinte,* în zilele de post : *borş de peşte, găluşte, peşte* şi *vărzare.*

Cum s-a pus sorbitura, toţi cei adunaţi, afară de cei de casă şi de moaşă, se aşeză la masă şi anume în cele mai multe părţi bărbaţii de o parte, iar femeile de cealaltă parte a mesei.

După ce s-au aşezat cu toţii şi mai cu seamă cumătrii şi neamurile acestora, tatăl copilului, luând un pahar, închină la cumătru sau cumătra mare, iar dacă sunt mai mulţi cumătri, apoi la cel mai vârstnic dintre dânşii, zicând :

— Nănaşule sau cumătre ! bine-aţi venit la noi cu sănătate !

— Bine v-am aflat cu sănătate ! — răspunde cumătrul, bine şi noroc să dea Dumnezeu peste tot locul şi mai ales noului nostru ţinut !

— Să trăiţi !... Precum aţi ajuns de l-aţi creştinat, aşa să ajungeţi să-l şi cununaţi !

— Dă Doamne !

Apoi, închinând şi cinstind toţi, câţi se află la masă, unul după altul câte un pahar de băutură şi *dându-l fiecare de bine*, anume ca, copilul botezat să fie curat, încep a ospăta din bucatele puse şi a se petrece cât se poate de bine.

Când se pun însă *sarmalele* sau *găluştele* pe masă, atunci moaşa aprinde lumina de botez ; dacă sunt două, le aprinde pe amândouă, le pune alăturea într-o cofiţă şi dimpreună cu aceasta le pune pe masă. Iar când le pune pe masă, zice :

Bună vremea la dumneavoastră
Cinstiţi meseni şi gospodari,
Dar mai ales la cumătri işti mari !
Iată că v-aduc lumini frumoase
Strălucite, luminoase,
Înaintea domniilor voastre
Să şeadă,
Să ardă.
Să vă vedeţi de voioşi,
De bucuroşi
Şi de frumoşi.
Să le priviţi,
Să cinstiţi
Şi să vă veseliţi.
La ele să cătaţi,
Să ospătaţi
Şi să vă bucuraţi !

După aceasta, ia moaşa copilul de la nepoată şi înfăşindu-l şi împodobindu-l, dacă e vară, frumos cu flori, se duce cu dânsul iarăşi dinaintea cumătrilor mari şi închinându-l acestora, zice :

Bună vremea la dumneavoastră
Cinstiţi meseni şi gospodari,
Dar mai cu de-ales
La dumneavoastră, cumătri mari !
Bine v-am găsit sănătoşi
Şi voioşi !
Iată v-aduc un fin al dumneavoastră
De la nânaşi *pocinoc*,
De la Dumnezeu noroc !
Poftim, cumătră mare
Dăruieşte finului dumitale
Ce te trage inima,
Ce-i voi, ce ţi-a plăcea !

Cumătra mare, răspunde :

Mulţămim, moşică dragă !
Mulţămim că l-ai adus
Şi-naintea mea l-ai pus.
Ian să-l văd cât îi de mare

De isteț și de frumos
De voinic și sănătos !

După aceasta, cumătra mare ia peste masă copilul din brațele moașei, îl sărută pe frunte și-l dă apoi altei cumătre și tot așa una de la alta, iar cea de pe urmă cumătrului mare, acesta la al doilea cumătru ; tot așa până ce se perindă toți oaspeții câți se află la masă și fiecare cumătru și cumătră, respectiv oaspe, începând de la cumătra mare, care l-a luat întâiași dată în brațe, dă copilului câte un dar bănesc după putință de la 50 cr. până la 1 sau 2 fl. Iar când îi dau darul, zic :

Poftim, moșică dragă
De la noi cam puțintel
De la Dumnezeu mai mult !

După ce s-au perindat în chipul arătat, îl dau iarăși moașei, îndărăpt.

În unele locuri este datină ca darurile pentru copil să se adune abia după ce cumătrii mari, dimpreună cu ceilalți oaspeți, au mâncat și băut de ajuns. Atunci, moașa pune copilul nou botezat sau pe masă dinaintea oaspeților sau pe brațele cumătrilor, iar aceștia, ținându-l pe brațe, îi pun pe piept 1 fl. până la 2 fl., adică cât pot. Ceilalți oaspeți, câți se află la masă, asemenea îi dăruiesc câte ceva, fiecare după putere și după cum îl trage inima, zicând :

De la noi pocinoc
De la Dumnezeu noroc !

Sau :

De la noi puțintel
De la Dumnezeu mai mult !

După ce a dat acuma fiecare, cât a avut să deie, moașa ia și leagă banii adunați în tulpanul cu care a fost copilul învălit ; apoi, luând și pe copil de pe masă sau din brațele cumătrilor, unde a stat tot timpul cât a durat adunarea banilor, și zicând către cumătrii mari :

Cum ați ajuns de-ați botezat
Așa să ajungeți să cununați
Și iarăși să botezați !

îl duce și-l dă, dimpreună cu banii, mamei sale.

Mama copilului numără, cum poate, toți banii câți s-au strâns și apoi spuind câți sunt de toți, mulțămește cumătrilor și moașei, precum și celorlalți oaspeți pentru ajutorul primit.

După ce s-au strâns darurile pentru copil și s-au dat mamei acestuia, moașa ia un talger pe care se află o plăcintă și-l pune pe masă.

Aceasta înseamnă ca oaspeții să mai deie câte un dar bănesc.

Oaspeții nu se pun de pricină. Ei aruncă și pe talgerul acesta câte vreo câțiva cruceri.

Banii aceştia sunt meniţi pentru moaşă, care îi şi strânge, cum a dat fiecare cât a avut să deie [1].

În Frătăuţul-Vechi, districtul Rădăuţului, când vin *plăcintele*, atunci se aprind luminile de botez, care le-au fost stâns mai nainte de aceasta nepoata şi, aşezându-le într-o cofiţă, se pun pe masă. Tot atunci cumătrul sau cumătra mare, dacă nou-botezatul este băiat, strigă :

— „Ne trebuie cioban la oi.!" iar dacă este copilă : „ne trebuie o gânscăriţă !".

La auzul acestor cuvinte, moaşa, dacă nou-botezatul e băiat, îl înveleşte într-un cojoc cu perii întorşi, îi pune un tulpan pe cap şi aşa îl dă apoi cumătrului care, luându-l şi puindu-i în tulpan 1—3 fl., îl dă bărbatului său femeii de lângă dânsul, aceasta altei femei şi tot aşa merge copilul, din mână în mână, până ce ajunge iarăşi la cumătrul cel mare şi fiecare îi dăruieşte câte 10 sau mai mulţi cruceri, adecă care cât poate şi voieşte.

După ce a dăruit fiecare, cât a avut să dăruiască, dau copilul dimpreună cu darurile moaşei.

Moaşa, mulţămind cumătrilor mari precum şi celorlalţi meseni pentru darurile primite, ia atât copilul cât şi banii dimpreună cu luminile aprinse şi le dă nepoatei.

Nepoata, mulţămind aşişderea tuturora, pune copilul lângă sine, strânge banii, care sunt legaţi în tulpan, iar luminile le întoarce moaşei care, din nou, le pune pe masă ca să ardă.

După aceasta pune moaşa o franzolă pe un talger şi o dă cumătrului.

Cumătrul, luând talgerul, împlântă vreo câţiva cruceri în franzolă. Tot aşa fac şi ceilalţi oaspeţi pe rând.

Dând toţi, cât au avut să deie, ia cumătrul iarăşi talgerul, pune pe dânsul două pahare pline de băutură şi le închină apoi moaşei.

Moaşa, luând talgerul cu banii şi cu paharele, mulţămeşte tuturora pentru dar, dă apoi un pahar bucătăriţei, închină ea la un cumătru, iar bucătăriţa la alt cumătru şi apoi cinstesc amândouă de bine băutura din pahar.

Banii adunaţi în franzolă sunt meniţi pentru moaşă, care-i şi strânge.

Sfârşindu-se şi aceasta, cumătrul mare taie plăcintele puse mai înainte de aceasta pe masă, şi puindu-le pe *sahane* le împărţeşte pe la oaspeţi.

Sfârşind de mâncat şi plăcintele, stâng luminile de botez, se scoală de la masă şi luându-şi fiecare rămas bun, se duc cu toţii pe acasă, căci cu aceasta se încheie cumătria [2].

În Bosanci, districtul Sucevei, după ce au stat oaspeţii 2—3 ore la masă, cumătrul sau cumătra mare, luând un talger, dăruieşte nou-născutului prunc, pe care i l-a dat moaşa în braţe, 1—3 fl., care îi aruncă în talger, apoi toţi ceilalţi îl imită, dăruind şi ei câte 20—30 cr., pe care asemenea îi aruncă în talger.

[1] Dict. de Catrina Racolţa, românca din Calafindeşti, satul în districtul Siretului.

[2] Dict. de Zamfira Ignătoaiei.

Sfârşind de dat fiecarele ce l-a tras inima, ca să deie, pune cumătrul mare talgerul cu banii strânşi pe pieptul copilului şi astfel îl predă mamei sale, zicând :

— Poftim cumătră, grijiţi şi păstraţi, să aibă finuţa noastră de salbă şi cercei. De la noi puţin, de la Dumnezeu mai mult, însutit şi înmiit !"

— Mulţămim, cumătre, mulţămim ! — răspund cei de casă.

De unde v-aţi cheltuit
Dumnezeu să vă-mplinească
Însutit
Şi-nmiit !
Să trăiţi,
Să sporiţi,
Tot din fin
În fin !
Cum aţi ajuns să-i botezaţi,
S-ajungeţi să-i cununaţi !

— Amin !... Deie Dumnezeu ! răspund cumătrii.

Apoi, aducând moaşa o *pupăză*, adecă un colac lungăreţ, anume spre acest scop făcut, zice către cumătra mare :

Poftim, gospodari cinstiţi
Cum staţi aici şi cinstiţi
Tot aşa binevoiţi
Şi-n pungă mâna băgaţi,
Părale albe cătaţi !
Şi de mărunte n-aflaţi
Chiar şi-ntregi să luaţi.
În pupăză le-mplântaţi
Şi moşichei i le daţi
S-aibă şi ea în ist an
Măcar de un peştiman
Şi moşoiul de-un caftan
Că aşteaptă mai de-un an.
Fiţi buni, fiţi buni şi-nplântaţi
Nicidecum să n-aşteptaţi
Ca să fiţi prea mult rugaţi.
Că şi moaşa, de trăieşte
Fiecărui trebuieşte
Azi la unul, mâni la altul
Şi tot aşa la-ntreg satul !

Aceasta şi multe altele înşirându-le moaşa, fiecarele împlântă câte vreo câţiva cruceri în pupăză. Iar după ce s-au perindat cu toţii şi moaşa şi-a strâns banii, se dau mâncările cele din urmă şi iarăşi încep a ospăta, a cinsti şi a se veseli, ca şi la început, până ce soseşte timpul, ca să se scoale de la masă şi să se ducă fiecare pe acasă [1].

[1] Com. de G. Tomoioagă.

În satul Balaceana, districtul Sucevei, cum s-au întors cumătrii şi cu moaşa de la botez şi s-au adunat toţi cei ce au fost poftiţi la cumătrie, moaşa pune pe masă întîi mai multe şipuri de rachiu. După aceasta aşează mâncările şi anume întâi : răcituri, dacă e zi de frupt, iar dacă e de post apoi tot câte un blid de răcituri, dar de peşte şi unul de rasol. Sfârşind toţi oaspeţii de mâncat din acestea, strânge moaşa blidele de pe masă şi pune altele cu *zeamă de găină,* iar în post *borş cu peşte* şi rasol cu sfecle. În fine, vin plăcintele sau vărzările şi dimpreună cu dânsele friptura sau peşte prăjit.

Când pune moaşa plăcintele, atunci nânaşul cere de la dânsa, ca să-i aducă copilul nou botezat.

Moaşa ia copilul, îl învăleşte într-o *boniţă* (pieptăraş) şi venind cu dânsul dinaintea nănaşului zice, în caz când copilul începe a plânge, că strigă să-i dea ei, ca să aibă din ce-şi face altă bondiţă mai frumoasă şi mai călduroasă.

Nânaşul promite finului său o oaie sau o mieluţă. După aceasta, pune pe pieptul copilului 1 fl. sau care are putere şi mai mult. Afară de aceasta îi mai promite încă şi o viţică sau o vacă cu lapte, pe care i-o şi dă mai pe urmă.

După aceasta, ia moaşa copilul de la nânaş şi-l pune pe masă dinaintea celorlalţi oaspeţi. Pune pe pieptul lui un *tălgerel de ceară,* făcut în formă de cruce, iar cei ce se află la masă pun în acest tălgerel câte 20—40 cr., zicând unul că-i dă de cioareci sau iţari, altul de pălărie, dacă e băiat, de catrinţă, tulpan etc., dacă e fetiţă.

Ia apoi cumătrul mare o plăcintă şi o bucată de găină de pe masă, înfige în plăcintă *un puişor* (10 cr.) sau şi mai mult şi o dă apoi moaşei.

Moaşa, luând plăcinta şi jucând cu dânsa în mână, se duce pe la ceilalţi oaspeţi şi fiecare îi dăruieşte, după împrejurări şi putere, câte mai mulţi cruceri.

Sfârşindu-se şi aceasta, ia moaşa copilul şi-l dă mamei sale, dimpreună cu banii adunaţi ; apoi începe a cinsti pe oaspeţi de buna creştere şi norocirea pruncului [1].

În Fundul Moldovei, districtul Câmpulungului, unde se face *cumătria* sau *botejunea* abia la o săptămână sau două după botez, adecă abia după ce s-a însănătoşit şi rădicat nepoata din pat, sosind ziua hotărâtă, tatăl copilului se duce pe la cei ce voieşte să ia parte la cumătrie, şi fără a-i cinsti cu vreo băutură oareşicare îi pofteşte zicând :

Poftim să faceţi un bine
Să veniţi până la mine,
Că fac astăzi botejune !

Cei poftiţi, dar mai cu seamă femeile, gătindu-se, iau cu sine ouă, câte un blid de brânză sau făină de grâu, iarna câte vreo câteva fuioare de cânepă, iar vara câte-o legătură de lână şi apoi se duc la botejune. Ajungând la starea locului, dau cele aduse femeii de casă, zicând :

— Poftim de sănătatea sau de sufletul lui N.N.

Nepoata, luând darurile aduse şi strângându-le, mulţămeşte fiecăruia îndeosebi pentru dânsele.

[1] Com. de Mich. Jemna, stud. gimn.

După ce s-au adunat acuma, se pun cu toții la masă și anume nânașul, adecă cumătrul cel mare, pe o ladă sau pe un scaun înalt, iar ceilalți oaspeți în două rânduri împrejurul mesei.

Sfârșindu-se un rând sau două de bucate, mama sau tata ia pe copilul nou-botezat și se duce cu dânsul dinaintea nânașului, anume ca să-i deie un dar oareșicare.

Nînașul, precum și toți ceilalți, care se află la masă, încep acum a da câte un dar copilului și anume în mâna celui ce-l ține în brațe, zicând :

— Poftim de curea, pălărie, cușmă etc. dacă e băiat, de tulpan, mărgele etc., dacă e copilă.

Aici trebuie să observăm că românii din Fundul-Moldovei au datină de-a aduna daruri în timpul cumetriei numai pentru copiii oamenilor celor sărmani, nicicând însă și pentru a celor avuți, ca în alte părți ale Bucovinei.

După ce s-au adunat banii pentru copil și după ce i-au înmânat părinților, ia nânașul un mălai și implântă într-însul vreo câțiva cruceri. După dânsul implântă și ceilalți oaspeți, pe rând, câte unul sau mai mulți cruceri, de jur împrejurul mălaiului, pe care îl dau apoi dimpreună cu banii moașei, pentru care s-au strâns.

După adunarea banilor mai stau, mai ospătează și mai cinstesc puțin, istorisind în același timp diferite istorioare și cântând diferite cântece de bucurie sau de jale, după cum e fiecare dispus și apoi luându-și rămas bun se duce fiecare pe acasă [1].

În ținutul Dornei este datină ca darurile menite pentru un copil să se deie înainte de masă.

Moașa din acest ținut, când vede că bucatele sunt gata, înfașă copilul, după ce l-a înfășat îl stârnește ca să plângă, și apoi îl pune pe masă dinaintea cumătrului, respectiv a cumătrei mari, zicând că-i trebuie bani de ciobote, opinci etc. și de aceea plânge.

Fiecare dintre cei de față, începând de la cumătrul mare, pun banii lângă dânsul, zicând unii că îi dau pentru pâne și pentru sare, iar alții :

Eu dau pentru sănătate,
Că-i mai bună dintre toate !

Nănașul trebuie numaidecât să deie ceva, căci, de nu, moașa îl înfrică, că-i duce băiatul, adică finul acasă.

Banii îi strânge mama copilului.

După aceea, puindu-se bucatele pe masă, încep a se ospăta și a se veseli, a grătula, a cinsti și a bea, atât în sănătatea copilului nou-născut și a părinților săi, cât și în sănătatea cumătrilor mari, a moașei, precum și a celorlalți oaspeți câți se mai afla la masă [2].

Gratularea cea mai îndătinată, care se rostește, de astă dată, cumătrilor mari și mai cu seamă din partea oaspeților adunați, e cea următoare :

Cumătre (sau cumătră) mare !
Precum ai ajuns să botezi
Așa să ajungi să și cununi.
Să ai tot fin de fin,
Să-ți fie voia deplin !

[1] Dict. de Parașchiva Lehaciu-Leușteanu.
[2] Com. de Vasile Diacu.

În cele mai multe părți Bucovinei este datină de a se închina și a bea cu paharul, deci cumătra mare, când îi vine de astă dată rândul, voind a da petrecerii un aer cât se poate de vesel, luând paharul zice :

Dragu-mi-i paharul plin
Și badea nu prea bătrân.
Dragu-mi-i paharul ras
Și bădița nu prea gras !

Bărbatul, căruia i s-au adresat aceste cuvinte, voind a constrânge pe cumătra mare, ca să bea întreg paharul, zice :

În fundul paharului,
Sănătatea omului.
Deci, cine nu bea de dușcă
Acela moare de pușcă !

Și cumătra cea mare mai bine bea întreg paharul decât să moară de o moarte așa de rea.

În ținutul Săliște, din Transilvania, au o seamă de inși datină de a rosti, precum la mesele cele mari de la nunți, așa și la această ocazie, următoarele versuri :

Ce frumoasă adunare
Toț de cei ce scurg pahare.
Deci, cel ce bea să trăiască
Cel ce nu bea să plesnească.
Cel ce bea e un om bun
Cel ce nu bea e nebun.
Cel de bea e om voinic
Cel ce nu bea e calic.
Cel ce bea e om voios
Cel ce nu bea-i ticălos.
Cel ce vinul nu va bea
Nici în rai nu va intra
Că și sântul Petru zice :
Beți vinul să nu se strice ! [1]

În părțile de la munte, unde adeseori se întrebuințează *plosce*, în loc de sipuri, neavând destule pahare la îndemână, beau și din ploscă. Deci, cel ce a primit *plosca* zice :

Cui îi voia să nu moară,
Puie plosca subsuoară.
Cui îi voia să trăiască,
Plosca să n-o părăsească !

Mult, puțin, e pretutindeni cunoscut că românul, până ce nu-i închina și cinsti tu mai întîi, până atunci nu voiește să bea, căci zice el : trebuie să știe omul din ce mână a băut, din bună sau rea. Drep aceea, dacă

[1] Com. de B. Iosof.

ai închinat la dânsul și n-ai gustat măcar cât de puțin, nu primește paharul, ci zice :

Nu mi-i vina,
Nu-ntind mâna.
Când mi-i vina,
Totdeauna !

O seamă de români, care sunt mai avuți, fac adeseori cumătrie cu lăutari, de cumva aceea nu pică în vreun post, și cu deosebire în săptămâna mare. Iar dacă, din întâmplare, nu pot căpăta lăutari, se mulțămesc și numai câte c-un cimpoieș sau fluierar, să aibă numai cine le cânta.

O astfel de cumătrie cu lăutari, la care, de regulă, ia parte și preotul dimpreună cu dascălul, dintre care cel dintâi stă în fruntea, iar cel de-al doilea în cornul mesei, se numește *cumătrie grasă* sau *cumătrie în genunchi*, va să zică până la genunchi de plină.

Cumătriile în genunchi, care se fac, de regulă, după ce s-a însănătoșit cumsecade nepoata, durează cu mult mai lung decât cele de rând și voia cea bună e cu mult mai animată [1]. În timpul mesei cântă nu numai lăutarii, ci adeseori și oaspeții, diferite cântece, iar după ce s-au sculat de la masă prind a și juca.

Unul dintre cântecele uzitate la această ocazie, și mai ales în timpul mesei, e și cel următor :

Lelea albă ca omătul
Se iubește cu cumătrul.
Da cumătra să nu știe,
Vorbă-n casă să nu fie.
Lelea albă cum e cașul
Se iubește cu nânașul,
Da nânașa să nu știe,
Lungă vorbă să nu fie.
Brădănaș cu vârful verde
Cumătra sprâncene negre
Cine-o vede mintea-și pierde [2].

Alt cântec, care asemenea se cântă în decursul mesei de la cumătrie, sună astfel :

Frunză verde de-alămâe
Dragă mi-i cumătra mie.
Da cumătru și mai tare
Că i numele mai mare.
Da cumătra să nu știe,
Lungă vorbă să nu fie [3].

[1] „Dacă în decursul unei cumetrii — ne scrie Ionică al lui Iordachi Isac, din Mahala — se întâmplă prea mare chef, dacă oaspeții sunt deopotrivă peste fire bine dispuși, e un semn că copilul pentru care se face cumătria, nu va trăi lung timp".
[2] Din Crasna dict. de Marioara Bărbuță.
[3] Din Crasna, dict. de M. Bărbuță.

În fine, al treilea cântec sună așa :

Dragu-mi-i câmpul cu flori
Si cumătrul uneori.
Dragu-mi-i câmpul cu iarbă
Și cumătra câteodată.
Când ningea și viscolea,
Cumătru la noi venea.
Acuma-i cald și frumos,
Cumătru la noi n-a fost.
Și-amu mult e cald și bine,
Cumătru la noi nu vine.
Frunză verde pipigioi
Poftim cumătre la noi,
Că noi suntem bucuroși
De cumătrii cei frumoși.

Ba la cumătriile cele grase, când veselia și voia cea bună a ajuns la culme, nu odată auzi și pe tatăl copilului adresându-se atât către nevasta sa cât și către cumătrii cei mari și zicând :

Să trăiesc și eu și tu
Și cumătru seleacu,
Și vițelul de sub vacă
Și cumătra, că mi-i dragă !

Sau așa :

Izvoraș cu apă rece,
De-ar da Dumnezeu să sece.
Să rămâie numai tina,
Să dau mâna
Cu vecina.
Cu vecina,
Nu-mi dă mâna.
Cu cumătra, totdeauna !

La cumătrie, după cum am amintit și mai sus, iau parte numai bărbați și neveste, adecă numai cei căsătoriți. Deci, dacă anume sau numai din întâmplare intră și vreun fecior în casă, unde se ține cumătria, atunci moașa, cum dă cu ochii de dânsul, îl ia și ascunde cușma, anume ca să poată dormi copilul și să ajungă, ca să poarte și el cușmă sau pălărie. Precum mai nainte, în decursul mesei și mai după aceea, în decursul jocului, îndătinează de-a cânta diferite cântece, tot așa îndătinează și după ce s-a sfârșit cumătria și anume când cumătrii își iau rămas bun și voiesc să se pornească spre casă.

Așa, cumătra mare, când își ia rămas bun de la cei de casă, cântă :

Frunză verde lemn de nucă,
Mi-a venit vremea de ducă ;
Mi-a fost vremea mai de mult,
Dar eu nu m-am priceput !

Sau :

Cântă cucul pe butuc,
Vine vremea să mă duc.
Sara bună, eu mă duc
Nu vă fac nici un bucluc !
Sara bună, eu vă las !
Nu vă fac nici un năcaz !
Sara bună, nu de *tăt* [1]
Că mai am gând să vă văd !

Sau :

Vreme mi-i de mers acasă
Holercuța nu mă lasă
Sara bună, nu de tăt
Cam de gând să vă mai văd !

Sau :

Sara bună, mi-aş lua
Nu mă-ndur de dumneata
Cumătriță, draga mea !
Sara bună, eu mă duc
Mulțămim, gură de cuc.
Sara bună, nu de tăt
Că am de gând să te mai văd !

Mama copilului, care voieşte ca, cumătrii, respective cumătra, să mai stea ca să mai petreacă împreună şi să se mai veselească, zice :

Cumătră, cireş-amară
Fă-mi cu ochiu pân-afară.
Cumătră, cireaşă dulce
Fă-mi cu ochiu când te-i duce ! [2]

Cumătra, nu numai că-i face cu ochiul, dar lunându-şi din nou seara bună, dă numaidecât să se pornească.

Mama copilului urmează :

Dragu-mi-i, boieri, de voi
C-ați venit până la noi.
Şi mi-i drag de dumneavoastră
C-ați venit la casa noastră.
Da de-acum mai dragi mi-ți fi
Că şi mai des mi-ți veni !

[1] *Tăt* = tot, se aude foarte adeseori în Bucovina în vorba de toate zilele cât şi în poezia populară.

[2] Din Crasna, dict. de M. Bărbuță.

În sfârşit, văzând mama copilului, că, cumătrii nu glumesc, ci vor numaidecât să plece spre casă, ia un şip de rachiu şi petrecându-i până la poartă, cântă :

Cumătriţa mea cea dragă
Mi-a trecut acum de şagă.
Cumătră, cumătră hăi,
Când aud de sara bună
Mi se uscă limba-n gură !

Dacă între cei ce-şi iau rămas bun se află vreo nevastă străină, fără părinţi, fraţi şi surori, atunci numai ce-o vezi şi pe aceea rădicându-şi vocea şi cântând :

Voi nu vă prea fuduliţi
Şi la mine încă veniţi,
Că voi prea bine mă ştiţi
Că eu îs fară părinţi.
Şi veniţi în sărbători,
Că eu îs făr-de surori.
Şi voi tot nu mă uitaţi,
Că eu îs cea făr-de fraţi ![1]

Ajunşi la poartă mai beau câte un rând sau două de pahare şi apoi se despart, întorcându-se căsaşii în casă, iar ceialaţi ducându-se fiecare pe la locuinţele lor.

În unele părţi ale Moldovei, câteva zile după botez, un prieten al casei umblă cu o garafă cu rachiu, intră în fiecare casă, zice câteva vorbe de cinste pentru gazdă, apoi umplând paharul îl închină fiecăruia dintre gospodari şi-i pofteşte pe sară, la cumătrie. De obişnuit, vorbele ce se zic la asemenea împrejurări sunt de felul următor :

— Jupânul nănaş şi jupâneasa nânaşă, împreună cu ai lor cumătri, se închină la cinstita faţa domnieivoastre ca la un mândru codru verde şi vă pofteşte să osteniţi desară până la gazda domniilor-sale, că li s-a născut prunc tânăr şi frumos şi de mare veselie s-a umplut casa lor. Tare se vor supăra cinstiţii nănaşi şi întreaga cinstita adunare, dacă veţi da greş la aceasta.

Gazda răspunde prin câteva vorbe, arătând că nu va lipsi de la adunare şi înapoind paharul, ca să-l îndulcească, trimisul îl ia iarăşi şi zicând : *„Mulţămim“*, îl dă *de duşcă*, iar poftitorul adaugă : *„să vă fie de bine“*.

Odată cu amurgul serii încep a se aduna, unul câte unul, cei poftiţi la cumătrie, bărbaţii cu femeile lor, căci şi în Moldova numai gospodarii se poftesc la asemenea petreceri.

Sosind la casa de cumătrie, bărbaţii se strâng grămadă de o parte şi femeile de altă parte, fiecare ceată vorbind de ale sale.

În vremile de demult, bărbaţii vorbeau de cumpenele războaielor, de vitejiile domnilor şi ale boierilor ; fiecare îşi spunea povestea întâm-

[1] Din Călineşti, districtul Rădăuţi.

plărilor sale în bătăliile cu turcii, cu tătarii, cu ungurii sau cu Litfa. Astăzi, grăiesc despre nevoile lor, despre jidovul crâșmar, despre ciocoi, iar cei din părțile muntoase mai mult despre întâmplările cu dihania de urs.

— Umblam — zice unul — după o găină sălbatică ce de multă vreme o auzisem codcodocind prin *smidă*[1], când la capătul plaiului, colo, știi, drept bradul cel pârlit... he ! he ! răspunde altul ce stă cu ochii țintă la povestitor... numai iacă o dihanie câtu-mi-ți-i namila stătea în cărare parcă-mi aținea calea ; aprind într-însa, că Doamne îndămână-mi mai venea, și chitesc drept în frunte încât nici n-a mai mișcat. Era un urs bârz țintat în frunte, pare-mi-se că tocmai acela, care mai astă primăvară mi-a luat un cârlan de m-a durut în suflet — știi cârlanul cel *terțin*.

— Dar dumitale ți-a mers bine — răspunde un altul — că în loc de o zeamă de găină te-ai ales cu o piele de urs, dar mie mi s-a sfetit mai rău ; era despre seară și mă dusesem să-mi aduc boii ; scobor pe *jghiab*[2] când, la capătul *tarniței*[3], iacă dihania de urs ; după ce-mi supsese boul, îl movilise și acum ședea nepăsător deasupra pe *partamuri*[4] ; așa m-am aprins de mânie, văzându-mi boul pierdut, încât mi-am zis în mine : de acum tot una mi-e : ori eu, ori el ; pun mâna pe o tișitură și strigând înfricoșat, ca să-i iau apa de la moară, am și repezit într-însul. N-a stat dihania de pricină, ci a rupt-o la fugă. Ești și om fioros — adaugă râzând, un altul. Ba nu, bre, — răspunse iarăși altul — da era urs de cei furnicoși, care fuge de-și scoate ochii, când vede omu.

La aceste vorbe, dau cu toții un hohot de râs și altora li se taie pofta să mai povestească vitejii cu urșii.

În vremea aceasta, între femei, ca de la gâgâitul gâștelor, nu se mai înțelege nimic, vorbesc toate deodată, chicotesc și râd cu hohot.

Așa merge rânduiala, până când gazda sau nânașa poftește la masă, în capul căreia se așează nânașul și nânașa și apoi tot părechi, bărbat și femeie, după cum sunt de fruntași, până se încheie masa. Mănâncă, beau și se veselesc mai multe ceasuri, glumind și râzând asupra jidanului din sat sau despre vreun prostatic ce s-a pribegit la masă.

Pe la sfârșitul mesei se dreg paharele cele dulci, întâi drege nânașul și pune ceva mai mult în pahar mai făgăduind copilului acolo în fața tuturor o vițică ; apoi încep ceilalați a pune bani în pahare, după puterile lor.

Cu acești bani își scoate gazda cheltuielile mesei și uneori mai prisosește ceva.

După ce se sfârșesc paharele dulci, oaspeții încep a se ridica de la masă.

În toată vremea cât ține masa, doi balauri negri ca dosul ceaunului cântă unul din scripcă și altul din cobză, felurite cântece de țară cum și altele împământenite,precum sârbeasca, corăbeasca și ruseasca. Din când în când, câte un oaspe chefăluit întinde un pahar de vin scripcarului ori cobzarului, zicându-i :

[1] *Smida* e o pădure de brazi arși, în care au crescut tufe noi :
[2] *Jghiabul* este o cărare prin valea dintre doi munți.
[3] *Tarnița* este un drum bătut de oi sau de vite, printr-un lac greu de umblat.
[4] *Partamuri* se numesc bucățile dintr-o vită ruptă de urs, pe care acesta le face grămadă și apoi se suie deasupra lor, faptă ce se numește „a movili".

— Bea, balaure că ţi-l torn în cap!

Ţiganul se scoală, închină şi el, dar cine bagă de seamă închinăciunea ţigănească?

După rădicarea mesei stă tot temeiul cântecelor şi a jocurilor. Flăcăii ameţiţi saltă legănat, cântă din gură, glumesc, prujesc şi chiuie, bătând cu picioarele de răsună pământul. Acum îşi deschid dragostele tot mersul lor; prin inimile femeilor trec când săgeţile iubirii, când ale temutului. Unele cântă în pilda altora:

Nu ştiu ţese, nu ştiu coasă
Dar nu-mi pasă, că-s frumoasă.

Cântec mestecat cu laudă şi batjocură, pe care nici o femeie de ţară nu-l primeşte cu mulţămire, cel puţin în ochii lumii.

Este în sufletul românului un fond însemnat de întristare, care se revarsă prin versul duios şi trist al cântecului său şi prin vorbele ce zice la cântare. Acest suflet a presurat note triste chiar şi în cântecele menite pentru veselie. Iar *Doina* este culmea tuturor; ea închide într-însa inima întreagă, are ceva a sufletului singuratic şi jalnic, pe care nu-l pot zugrăvi nici un cuvânt în limba grăită, afară poate de *dorul*, care se apropie întru-câtva prin mulţimea întrebuinţărilor lui. Până la acest cântec toţi sunt veseli, sorbind unul din bucuria altuia, dar de îndată ce se aud sunetele străbătătoare ale doinei, se lasă de mână şi de după gât şi fiecare se ascunde în adâncurile jalnice ale sufletului său. Ţiganii lăutari au ghicit aceste însuşiri ale românului, de aceea, pentru a scăpa de batjocurile şi şăgile dupăcite ce pornesc din veselia zburdalnică, ei încep un cântec de *inimă albastră*, care pune pe gânduri până şi pe cei mai zurbagii, iar unii, cei mai cu foc, încep să strige lăutarilor că au nimerit-o *„căci parcă le ia cu căuşul de la inimă"*.

Sfârşindu-se astfel de cântece şi îndesând cocoşul cântările sale, oaspeţii încep a se împrăştia în vreme ce unii mai slabi dorm duşi unde i-a apucat vremea [1].

În judeţul Sucevei, precum şi în alte judeţe din partea de sus a Moldovei, cumătria se face sau nemijlocit după botezul nou-născutului copil sau la vreo câteva zile după aceea, când, atât părinţii copilului cât şi nănaşii săi, invită pe rudeniile lor cele mai de aproape, ca să ieie parte la dânsa.

După ce s-au adunat toţi cei invitaţi şi după ce s-au aşezat la masă, moaşa, înfăşând copilul în scutecele cele mai frumoase ce le are, se duce cu dânsul la cumătrii cei mari, adecă la nănaşii săi, care stau în capul mesei şi prezentându-l lor, zice:

Din găoază din rogoz
O ieşit ist făt frumos.
Şi cere scufă şi salbă.
Să se ducă-n lumea albă.
Cere cal de călărie
Şi o stea la pălărie,

[1] Al. Lambrior, *op. cit.*, p. 2—5.

Ca să treacă de pustie ;
Şi mai cere un cal breaz,
Că-i fecior de om viteaz ;
Dă-i măicuţ-un oboroc,
Ca să-şi cate de noroc.
Şi mai dă-i măicuţ-o sită,
Ca să-şi cate de ursită ;
Şi mai fă maic-o plăcintă,
S-o mâncăm până la nuntă.
Ca grâul N.N. să crească
Şi-ntru mulţi ani să trăiască !

După rostirea acestei *urări* fiecare mesean scoate şi dă câte un dar bănesc pentru copil şi anume mai întâi nânaşii săi, apoi rudele şi vecinii.

Mai pe urmă şi anume după ce au stat cu toţii un răstimp bun la masă, după ce fiecare a gustat din bucatele aduse şi puse pe masă şi a cinstit cât a voit şi i-a plăcut, moaşa ia o pâne sau un mălai, merge cu dânsul mai întâi la cumătrii cei mari apoi la fiecare oaspe îndeosebi şi făcând diferite glume, cere ca să-i deie şi ei câte un dar pentru osteneala ce-a avut-o.

Şi, fiindcă aşa-i datina din moşi-strămoşi, nime nu se pune de pricină ci fiecare scoate câte vreo câţiva bani, cât îi lasă inima, şi-i împlântă în mălai.

Cu adunarea acestor bani se încheie apoi cumătria, se scoală cu toţii de la masă, şi luându-şi rămas bun de la părinţii copilului, căruia îi doresc viaţă îndelungată şi nepătată, minte sănătoasă, fericire şi toate cele bune, pleacă fiecare mulţămit, spre locuinţa sa [1].

În Ţara Românească [2] şi în Transilvania se dă asemenea pretutindeni după botez câte un prânz mai mare sau mai mic, după cum e şi starea părinţilor pruncului. Cu acea ocazie se fac apoi, ca şi în Bucovina, unele prezente, parte în bani parte în naturale. Pe unele locuri banii se aruncă sau în scaldă sau în leagănul pruncului.

De la cei prezenţi, precum şi de la aceia, care vin mai târziu în casa pruncului, *se ia somn*, adecă se taie niţel păr sau se pune câte un bănuţ la pernă [3].

[1] Dict. de mai multe romănce din satele Mălini şi Rădăşeni. Vezi şi „Gazeta Săteanului", foaia cunoştinţelor trebuincioase agricultorului şi poporului, an. III, Râmnicul-Sărat, 1886, p. 187.

[2] „Lumina pentru toţi", an. III, Bucureşti, 1888, p. 473 : „După botez, naşul merge acasă la părinţii noului-născut, unde se face masa, la care vin rudele şi prietenii, atât ai naşului cât şi ai părinţilor pruncului şi dau câte un dar pruncului".

[3] Com. de Georgescu, înv. în Secadate ; — „Gazeta Transilvaniei", an. LV, Braşov, 1892, nr. 207 : „Afară de botezul real, se mai fac, în Ilva Mare şi aşa numitele *„botejuni"*. Atunci, gazda casei vesteşte pe aceia, pe care îi doreşte să-i aibă la botejune, care în cazul acesta este un *ospăţ de prieteni*. Cei chemaţi se întrunesc la care chemătorului, care îi ospăţă bine. Atunci, fiecare oaspe îşi ţine de datorie să cinstească gazdei o viţea, una ori mai multe oi, bucate, ba şi bani. Acei oaspeţi, care cinstesc o viţea, un mânz, o vacă (nu şi cei care cinstesc oi, capre, bucate, bani) *intră în cumătrie* cu gazda casei. Acesta, la caz de nevoie, la cumătri aleargă mai întâi după sfat şi ajutor".

În părţile Oraviţei, din Banat, se face asemenea după botez un prânz, la care ia parte naşul, moaşa sau alte neamuri, care venind roagă de sănătatea nou-născutului, aducând daruri, cu care ocazie zic: „Eu dau puţin, Dumnezeu să dea mai mult, zile multe, noroc şi fericire“ [1].

În alte părţi din Banat, după botezarea unui copil, tatăl acestuia, dacă e cu dare de mână, pregăteşte un prânz mare, numit *gostie*, la care pe lângă naşi şi moaşă mai cheamă încă şi pe bărbatul moaşei, apoi pe vecini, prieteni şi rudenii, uneori aduce chiar şi lăutari.

După ce au prânzit şi s-au veselit cu toţii, fiecare oaspe înainte de a-şi lua ziua bună şi a se porni spre casă, caută şi scoate vreo câţiva bani, care cât se-ndură şi, după cum îi e şi puterea şi punându-i la capul micului botezat, zice:

— Eu îţi dau puţin, Dumnezeu să-ţi dea mai mult!

Rostind cuvintele acestea, dă mâna cu cei de casă şi, luându-şi rămas bun de la dânşii, se porneşte încotro s-a îndreptat.

Nemijlocit însă, înainte de pornire, *găzdoaia* casei dă naşului sau naşei, ca dar, o maramă frumoasă, iar moaşei o *pogace*, pe care sunt grămădite cărnuri fripte, aluaturi fine, iar deasupra ca la 8—10 *rifi* de pânză fină, al cărei mijloc vine drept deasupra pogacei şi a aluaturilor, iar capetele se trag (târie) pe jos. Pogacea şi pânza aceasta trebuie s-o ducă moaşa până la sine acasă ţinând-o mai sus decât umărul, alăturea cu capul, iar capetele pânzei lăsându-le să se târâie după dânsa ca un şlep după o doamnă, anume ca cine va întâlni-o pe drum, să stea locului, să-i admire darul şi să poată zice: „mare şi frumos dar i-au dat!“.

Cu aceasta apoi, petrecuţi fiind naşii şi moaşa de către părinţii copilului şi de lăutari până la un loc, uneori chiar şi până acasă, se gată *gostia* sau actul botezării.

Cei mai săraci, dacă nu pot în ziua botezării da şi ei un prânz, ca cei bogaţi, hotărăsc a-l da pe altă duminică sau sărbătoare, uneori chiar şi la 2—3 săptămâni. Atunci, fac şi ei o mică *gostie*, dar totdeauna mai pe sărăcie şi mai cu puţin zgomot [2].

În Ungaria, asemenea e datină de a se da un *ospăţ* în onoarea cumătrilor mari şi a moaşei, dar mai cu seamă numai după botezul unui *prunc* (băiat).

În decursul ospăţului acestuia, care, cu puţine abateri, se face mai tot aşa, ca şi în celelalte părţi locuite de români, nepoata e datoare să spele mâinile moaşei, ceea ce se face aşa: toarnă apă curată într-un blid şi apoi, luând cu mâinile sale apă de-aceea, spală cu dânsa mânile moaşei; iar după ce i le-a spălat, îi dă o ştergură nouă, ca să se şteargă. Atât ştergura aceasta cât şi o năframă asemenea nouă, care i-o dă mai pe urmă, rămân ale moaşei ca dar pentru osteneala sa, precum şi pentru mâncarea ce i-a preparat-o şi i-a adus-o cât timp a fost bolnavă.

Spălarea mânilor moaşei, de către nepoata sa, trebuie în orice caz să se întâmple în viaţa aceasta, căci dacă nu se întâmplă, atunci moaşa în cealaltă lume e toată până în coate *sângioasă*:

[1] Aurel Jana, *op. cit.*, p. 483.
[2] Com. de I. Popovici.

Dacă nepoata a neglijat în decursul vieții sale actul acesta al spălării și s-a întâmplat să moară, atunci moașa se duce la dânsa până a nu se înmormânta și neamurile ei o spală pe mâni și o șterge cu pânza ce se află pe fața repausatei [1].

În fine, în Macedonia, după botez se pune masă la martori și în timpul mesei se aduce un vas cu vin, la fiecare oaspe care aruncă înăuntru bănișori sau parale, menite a se coase pe scufița copilului. Celelalte formalități se fac, ca și la românii din Dacia Traiană, fără nici o deosebire [2].

[1] Com. de Elia Pop, învățător în Șomcuța-Mare.

[2] D. Bolintineanu, *op. cit.*, p. 88—89 vezi și T.T. Burada, ***Obiceiurile la nașterea copiilor...***, în *op. cit.*, p. 46.

XVII

Scăldăciunea

În decursul cumătriei sau nemijlocit după aceasta urmează, de regulă, *scăldăciunea*, numită altmintrelea și *scăldușă* sau *scăldușcă* ; adecă copilul nou născut se scaldă de către *cumătrii mari*, nașii copilului, care l-au ținut la botez.

În cele mai multe locuri din Bucovina însă este datină de a se scălda copilul de către cumetrii cei mari abia a doua zi sau chiar a treia zi după botez și aceasta din cauză, ca să nu se șteargă prea degrabă *mirul* de pe dânsul, ci să doarmă cel puțin o noapte în mir [1].

În acele locuri, unde se scaldă a doua sau a treia zi, mai există încă și acea credință că pe copilul botezat nu e nimărui iertat să puie mâna, până ce nu-l scaldă nânașa sa [2].

Scăldăciunea se face, în cele mai multe țări din Bucovina, astfel :

A doua zi, după botez sau cumătrie, colea când se apropie soarele spre amiazi se adună la casa nepoatei mai multe femei dimpreună cu cumătra sau cumătrul mare, adică cu cel ce a ținut copilul la botez.

Dacă cel ce a ținut copilul la botez e bărbat, vine, de regulă, dimpreună cu soția sa, dar nu aduce nici un dar, dacă e femeie, atunci vine, de regulă, fără de bărbatul său, dar aduce cu sine și de astă dată, ca și mai înainte la botez, pelinci, fașă, un tulpănaș, un brău, o perniță, toate acestea, noi [3].

În Boian, districtul Cernăuțului și în Vicovul-de-Sus, districtul Rădăuțului, nașa aduce, de regulă, finului său de astă dată, ca dar : o fașă, un *scutec*, și o bucată de pânză nouă, ca de vreo 3—4 coți de lungă pentru pelinci, precum și o *căpătușcă* [4] albă și una cu flori [5].

În Fundul Moldovei, districtul Cîmpulungului, dacă nașul copilului e femeie, când merge *să scalde copilul de mir,* duce următoarele daruri : o păreche de dăsăguți, un scul de *lână albă* ori *laie,* apoi *scutece,* o *fașă* și un *tulpănaș* de legat capul copilului, care sunt puse într-o traistă nouă și cât se poate de frumoasă. Pe lângă acestea mai duce încă și o *oală nouă.*

Obiectele prime sunt menite pentru înfășarea copilului, iar oala, de încălzit scăldătoarea într-însa.

[1] Com. de mai mulți inși precum și de V. Turtureanu, preot : „*Scăldăciunea*, numită altmintrelea *scăldușcă*, se face totdeauna a doua zi după botez pentru că la botez pruncul se miruiește și de aceea, în acea zi nu se cade a scălda sau a spăla copilul, căci se spală mirul de pe dânsul".

[2] În Stroiești, com., de I. Berariu, paroh și exarh.

[3] În Calafindești și Frătăuțul-Vechi.

[4] *Căpătușcă* = basma.

[5] Com. de V. Turtureanu, preot.

Dacă cel ce a botezat e bărbat, toate lucrurile acestea le duce nevasta sa, care scaldă totodată și copilul. Dacă n-are soție le duce o soră sau altă femeie. Iar dacă e sărman și n-are lucruri de acestea în casa sa, trebuie să le cumpere de la alții căci de dus, fie avut ori sărman, fiecare trebuie să le ducă [1].

După ce s-au adunat acum toate femeile, câte au avut să se adune, căci bărbații, afară de cumătrul mare, mai nicăieri în Bucovina nu e datină ca să ia parte la *scăldăciune*, moașa prepară scăldătoarea (scăldușca), adecă toarnă apă curată și ne-nceputā în oala cea nouă, care a adus-o cumătra cea mare, respectiv soția cumătrului, anume spre această scop de acasă și care înseamnă ca, *copilul să aibă glas ca și oala cea nouă, când se cumpără din târg*, și apoi o pune la foc, ca să se încălzească. În același timp, pune în oala cu apă încă și următoarele plante sau semințe de plante, precum : *busuioc*, câteva *fire de grâu, mărar, mintă, romăniță*, câteva *botii* (botie) sau *măgălii de mac, sămânță de cânepă*, precum și una sau mai multe *pene* de orișice fel de pasăre.

Busuiocul îl pune de aceea ca nou-născutul și mai ales dacă e copilă, să fie atrăgătoare și iubită ca busuiocul.

Firele de grâu, ca să aibă cinstea grâului ; și, precum e grâul cel mai ales și mai căutat dintre toate pânele albe, așa fie și copilul mai ales, mai căutat și mai văzut dintre toți oamenii.

Mărarul, să fie plăcut ca mărarul în bucate.

Minta și *romănița*, ca să crească ușor și să fie sănătos.

Botiile de mac, ca să poată ușor și bine dormi.

Sămânța de cânepă, ca să crească iute ca, cânepa ; iar

Penele, ca să fie ușor ca pana, precum și pentru aceea ca toate să le priceapă și invețe ușor, și tot așa să trăiască în lume.

Tot așa fac și moașele romănce din Macedonia ; acelea încă pun în scăldătoare, după ce s-a botezat copilul, *busuioc*, ca să fie *mușat* (frumos) *paradzi* (parale) de argint, ca să fie avut și *sare*, ca *să aibă hare* (să fie plăcut) [2].

După ce s-a încălzit scăldătoarea astfel preparată, o ia de la foc și o toarnă într-o vănuță sau covățică numită altmintrelea, în unele părți atât din Bucovina cât și din Moldova, *albie*, dim. *albiuță* [3], în care mai pune încă și o leacă de *agheasmă*, puțin lapte dulcei o bucățică de *zahăr*, precum și unul sau două *ouă*.

Apa sfințită sau agheasma înseamnă ca, copilul să fie ca aceasta de curat.

Laptele dulce, ca să fie și frumos ca laptele, precum și pentru aceea, ca să-i fie viața dulce ca laptele, să trăiască bine în lume.

Zahărul, mai ales dacă e copilă, anume ca să fie lumii dulce ca acesta ; iar ouăle, care rămân întregi până a doua zi, când le sparge mama copilului și așa sparte le pune apoi în scăldătoare, însemnează ca să fie curat, plin și sănătos ca oul.

[1] Dict. de Paraschiva Lehaciu-Leușteanu.
[2] T. T. Burada, *Obiceiurile la nașterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 41.
[3] Dict. de Anița Pletosu, romăncă din Rădășeni, jud. Suceava.

Mai tot aceste obiecte îndătinează a le pune în *scăldușă* și româncele, respectiv moașele din unele părți ale Moldovei, precum bunăoară cele din județul Suceava [1].

În Țara Românească, când se scaldă copilul pentru prima oară de la botez, i se pune în scăldătoare o bucată de pâne și una de slănină de porc, anume ca, *copilul să crească ca pânea în cuptor și să se îngrașe ca un purcel.* I se mai pune încă și o coardă de vioară ca în viața lui să cânte frumos [2].

Ia apoi, tot moașa, copilul și-l vâră în scăldătoare. După ce l-a vârât, cumătra, respectiv cumătrul mare, nașul copilului, ia lumina de botez, o aprinde și apropiindu-se de vasul în care se află copilul *pică* (picură) dintr-însa în scăldătoare, în forma crucii, câte de trei ori în fiecare loc și anume : întâi la cap, apoi la picioare, după aceea în partea dreaptă și pe urmă în cea stângă.

Dacă sunt doi sau mai mulți cumătri, atunci picură fiecare pe rând, aruncând în același timp câte unul sau și mai mulți florini în scăldătoare.

Vin apoi, pe rând, toate femeile câte se află de față și stropind copilul cu puțină apă, aruncă și ele în scăldătoare câte vreo câțiva cruceri sau puișori, după cum sunt de avute.

Banii acești, care sunt meniți pentru moașă [3], însemnează că, copilul să fie *bănos* și *norocos* cât va trăi.

Iar luminile le pun pe masă, unde le lasă să ardă până mai pe urmă.

După aceasta, cumătra mare scaldă singură copilul. Dacă sunt mai multe cumătre, îl scaldă fiecare pe rând. Iar dacă nașul copilului e bărbat, atunci îl scaldă nevastă-sa, în lipsa acesteia moașa sau și altă femeie. Totuși și nânașul trebuie să toarne măcar o leacă de apă pe copil [4].

După ce l-a scăldat și spălat cumsecade, ia cumătra cea mare *crijma* în care a fost pus după ce s-a scos din botez, o moaie în scăldușcă și șterge cu dânsa copilul, mai întâi pe la toate încheieturile, unde a fost uns cu mir, apoi în gură ca să nu-i pută, pe subsuori, ca să nu asude și la urechi, ca să audă bine [5].

Nespălându-l cumătra cumsecade cu *crijma,* în gură, subsuori și în urechi, se crede că, copilul, cât trăiește, îi pute gura, asudă foarte tare și nu aude bine [6].

În Boian și Mahala, districtul Cernăuțului, dreptul de a scălda pe cel botezat, întâia oară după botez, îl are numai nânașa. Alte femei și cu deosebire mama copilului nu se cuvine nicidecum să-l scalde de mir, pentru că, după credința românilor din aceste două comune, ar fi un mare păcat, când l-ar scălda altă femeie și nu nânașă-sa.

[1] Dict. de Ana Pletosu, din comuna Rădășeni : „*Scăldătoarea,* numită altmintrelea *scăldușă,* o face moașa din apă ne-ncepută. După ce o pune în *albiuță* și o *stâmpără,* pune într-însa, grâu, zahăr și pene, ca să fie ușor ca pana".

[2] Ioneanu, *op. cit.,* p. 27—28.

[3] Datina rom. din Calafindești, Ilișești, Frătăuțul-Vechi și Suceava ; — vezi și Dlujanschi, *op. cit.,* p. 76.

[4] In Calafindești dict. de C. Racolța ; — în Frătăuțul-Vechi, dict. de Zamfira Ignătoaiei ; apoi în Ilișești.

[5] In Fundul Moldovei întrebuințează româncele în loc de *crijmă,* spre scopul acesta, ori și în ce fel de pânză curată. Com. de Paraschiva Lehaciu-Leușteanu.

[6] In Fundul Moldovei, com. de P. L. Leușteanu.

Drept aceea, nânașa după ce atât ea cât și ceilalți meseni care voiesc, au aruncat mai întâi, câte unul sau mai mulți cruceri în scăldătoare, moaie cornul crijmei în scaldă și picură copilul cu dânsa în gură, de trei ori, anume ca să nu se prindă de dânsul nici un rău, apoi picură cu lumina de botez, care arde în tot timpul scăldării, în scăldușcă câte trei picușuri ; la cap, la picioare și la ambele mâini, în forma crucii. După aceasta, scăldându-l și spălându-l cum se cuvine, ia *triplicul* [1] și busuiocul care a fost legat la lumina de botez,precum și crijma, ale cărei cornuri le îndoiește la un loc și prinzându-le pe toate acestea laolaltă, le moaie în scaldă și șterge cu dânsele pe copilul scăldat la urechi, la mâini, subsuori, în *stinghiuri* [2], precum și la toate celelalte încheieturi ale corpului.

După ce l-a scăldat și șters, în chipul cum s-a arătat, îl scoate din scăldătoare, prinzându-l cu mânile de ambele umere ale obrazului, anume ca să crească înalt și drept și să-i fie grumazul lung, apoi aruncându-l pe scutece și pelinci, ca să fie sprinten, îl înfașă, îl strânge de nas și-i face de trei ori cruce peste corp. După aceasta, îl pune pe o perină curată și-l acoperă cu crijma, dacă e băiat, așa ca fața să-i rămâie descoperită, iar dacă e copilă o acoperă și pe față, anume ca să fie rușinoasă.

Astfel acoperit și-n locul unde l-a pus îl lasă să stea până după scoaterea și aruncarea scăldătoarei în care s-a scăldat [3].

În Poiana Stampii, districtul Dornei, sfârșind nânașa copilul de scăldat și scoțându-l din scăldătoare, îl înfașă în pelincile și scutecele ce le-a adus anume spre acest scop de acasă sau în pânza și brâul, care l-a adus la botez, și după aceea, îl duce și-l dă mamei sale, zicând :

Poftim ține-l !
Să fie voios,
Sănătos
Și frumos ;
Lucrător,
Ascultător
Și-ndurător ;
Să trăiască
Și să crească ;
Să fie harnic foc,
Să aibă mult noroc.
Iar dumneata cumătră
Ca o mamă adevărată
Să trăiești,
Să poți să-l crești
Și să-l povățuiești !

Iar dacă e copilă, zice :

Poftim ține-o !
Să fie voioasă,
Sănătoasă
Și frumoasă ;

[1] *Triplică* se numește un sculișor de ață răsucită, de culoare albă, roșie și albastră.
[2] *Stinghiuri* se numesc încheieturile de sus ale picioarelor.
[3] Com. de V. Turtureanu și Ionică al lui Iordachi Isac.

Lucrătoare,
Ascultătoare
Şi-ndurătoare ;
Să trăiască
Şi să crească
Să fie harnică foc
Şi să aibă mult noroc ;
Iar dumneata cumătră
Ca o mam-adevărată
Să trăieşti,
Să poţi s-o creşti
Şi s-o povăţuieşti !

Mama copilului, primindu-l, sărută mâna cumătrei, dacă aceasta e mai bătrână decât dânsa şi mulţămeşte, zicând :

Mulţumim cumătră,
Că l-ai botezat
Şi l-ai creştinat
Dumnezeu ţi-ajuta !...[1]

În Frătăuţul-Vechi, după ce-l scoate din scăldătoare, îl aşează pe lâna unui pieptar, anume ca să fie îmbrăcat ca oaia şi apoi îl pune alăturea cu maica sa[2], iar în Fundul Moldovei după ce-l încinge cu faşa, sub care pune 50 cr. sau 1 fl., îl ia în braţe şi lumina de botez în mână, apoi sărutându-l atât pe dânsul cât şi lumina, îl duce la mama sa şi dându-i-l acesteia, zice :

— Poftim de sufletul meu !

Iar dacă nu l-a botezat femeia, ce i-l dă, ci bărbatul ei sau altcineva, zice :

— Poftim de sufletul bărbatului meu sau de sufletul lui N. care l-a botezat !

Mama copilului, primindu-l, îi sărută mâna şi-i mulţămeşte[3].

În fine, în Macedonia, unde scălduşca e asemenea uzitată, a doua zi după botez, cum a scăldat nânaşa copilul, cum l-a pus în scuteci de lână, lucrate în casă şi ţesute la amândouă capetele cu roşu, şi cum l-a înfăşat cu şitoare, de care se anină un inel de aur ori de argint, îl ia în braţe şi ducându-se cu el la maică-sa, zice :

Nună de la mine hilin (fin), de la Dumnezeu creştin ! !"[4]

După ce a predat acum cumătra mare copilul maicei sale, moaşa, scoţând banii, care i-au aruncat mai nainte cumătrii, precum şi ceilalţi meseni, din scăldătoare, ia covăţica sau vănuţa cu scălduşca în care a fost scăldat copilul, ca să o scoată afară. În acelaşi timp, cumătra sau soţia cumătrului mare, luând lumina de botez aprinsă într-o mână, iar un şip de rachiu fiert cu miere, precum şi un pahar în cealaltă mână, merge în urma ei, iar celelalte femei câte se mai află la scăldăciune, prinzându-se de mână şi formând un fel de danţ se duc cu toatele în urma lor, petre-

[1] Dict. de mai multe românce, de loc, din Poiana Stampii.
[2] Dict. de Zamfira Ignătoaiei.
[3] Dict. de Paraschiva Lehaciu-Leuşteanu.
[4] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 42 şi 48.

cându-le până la o apă mergătoare, dacă se află vreo atare prin apropiere, sau în grădinița cu straturile însă, de regulă, în pomăt, unde este, și anume tot jucând, cântând [1] și strigând :

Hopa, hopa,
C-a zis popa :
Să jucăm
Și să cântăm
Să ne învățăm
Bine-n lume să făcem,
De rău să ne apărăm.
Să nu facem nicicând rău
Să fie lui Dumnezeu
Neplăcut
Și urât ;
Să facem numai frumos,
Să placă și lui Cristos.
Să facem numai plăcut,
Să placă Duhului sfânt.
Și să facem numai bine,
Să placă la orișicine [2].

Sau așa :

Hop, leliță cu suman
Cu trei ace-n peștiman :
Unu pișcă,
Unu mișcă ;
Unu-mpunge, unu scoate,
Unu strigă că nu poate ;
Unu face
Cum îi place [3].

Cum au ieșit din casă, afară, cântă :

Ușoru-i cu floare-n gâță,
Greu e cu copil la țâță.
Mai bine cu floare-n față.
Decât cu copil în brață.
Că eu floare n-am purtat,
Cu copil m-am deșteptat [4].

[1] Datina româncelor din cele mai multe comune din Bucovina, precum din Boian și Mahala, com. de Ionică al lui Ionachi Isac și de V. Turtureanu : „Mai nainte de a prezenta copilul nânașului sau nânașei, moașa scoate și varsă scăldătoarea într-un loc curat sub un pom sau o tufă etc. Femeile merg toate împreună cu moașa și cu nânașa cu lumina de botez aprinsă". — Din Vicovul-de-Sus și Voitinel, com. de Dumitru Cârdei, agricultor : „Femeile merg cu scăldușca afară, cântând și jucând, ca să joace și el bine și o toarnă apoi la un pom, ca să crească ca pomul de mare".
[2] Din Crasna, dict. de Anița Ursachi.
[3] Din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac, agricultor.
[4] Din Crasna, dict. de M. Bărbuță.

Ajungând în pomăt se opresc la un măr sau păr sau şi la alt pom verde, sănătos şi frumos, care se află la un loc curat (unde nu-s pomii, la o răchită sau la un soc, iar în grădina cu florile, la un trandafir etc.) şi acolo apoi toarnă scăldătoarea la trupina pomului respectiv, anume ca, copilul să crească, să-nflorească şi să rodească, ca pomul, iar la loc curat de aceea, pentru că aceasta e cea dintâi scăldătoare de când s-a miruit şi mirul e sfânt, apoi şi pentru aceea că în scăldătoare se află şi agheasmă. Iar când o toarnă, zice :

Să crească mare ca pomul şi să fie sănătos (sănătoasă) ca dânsul !

Tot aşa fac cu apa din scăldătoarea aceasta şi româncele din Macedonia, acelea încă o aruncă la loc curat, cu acea deosebire numai că ele, de obicei, n-o duc s-o verse mai departe în afară de streşina casei, ca nu cumva să se verse peste *albele* sau *hărăsitele* (ursitele) despre care am vorbit mai sus [1].

Cum a aruncat scăldătoarea, moaşa prăvale covăţica, adecă o întoarce cu gura în jos şi punându-se pe dânsa să şadă, zice :

S-a răsturnat covata,
Să trăiască nepoata ;
Şi s-a răsturnat deodată,
Să mai facă înc-o fată.
S-a răsturnat pe-un picior
Să mai facă şi-un fecior [2].

Cumătra mare, dimpreună cu celelalte femei, puindu-se şi stând roată împrejurul moaşei, încep asemenea a cânta şi a zice :

Joacă moaşa pe covată,
Să mai aibă câte-o fată.
Joacă moaşa pe ştiubei,
Să mai aibă *nepoţei* [3].
Să trăiască nepotul,
Să mai facă şi altul.
Să trăiască nepoata,
Să mai facă şi alta.
Nepotul dac-a trăi,
Noi bine ne-om veseli.
Cu fete şi cu feciori,
Că de-acestea ne-a fost dor.
Să jucăm, s-ne-nveselim,
Tot de acestea ne gătim
Şi nepotul să trăiască,
De-acestea să ne gătească ! [4]

Apoi, încunjurând pomul şi jucând, atât împrejurul lui cât şi al moaşei, care şade şi acum pe covată, chiuie :

Dragul mamii sugător
Să trăieşti, să creşti uşor,

[1] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 41.
[2] Din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.
[3] Moaşa, atât pe copiii ce-i moşeşte cât şi pe părinţii acestora, îi numeşte *nepot-nepoată*
[4] Din Stroeşti, com. de I. Berariu.

Să fii tatii de bun spor
Şi mamii de ajutor
De pe vatră pe cuptor !

Dacă cel scăldat e copilă :

Draga mămuchii păpuşă
Să trăieşti, s-ajungi mătuşă,
Să fii bună jucăuşă
Cu gunoiul după uşă ![1]

După a treia încunjurare şi anume după ce au sfârşit de chiuit următoarea chiuitură :

U, iu, iu nânaşă mare
Ia şi suflă-n lumânare,
Doar-a arde şi mai tare
Să zvârlim cea scăldătoare
În grădina cu florile,
Să strângem nurorile ![2]

încetează de jucat, cumătra stinge lumina, iar una dintre femei ia nişte beţe şi începe a scormoni cu dânsele, ca şi când ar ara, spre semn ca cel nou-născut să aibă noroc la arătură, îşi face apoi barbă, spre semn ca cel nou-născut să fie preot, în fine, umblă cu nişte ciucălăi în mână spre semn ca cel nou-născut să fie avut [3].

În Boian şi Mahala, dacă nou-născutul e *băiat*, fac o mulţime de şăgi cu lucruri bărbăteşti, precum : cosesc, adună, căpiţesc, îmblătesc etc., iar dacă e *fată* fac lucruri femeieşti, precum e şi ocupaţia femeilor, adică piaptănă, scarmănă un cojoc, toc, cos cusături şi multe alte mai fac [4].

Apoi, sculându-se moaşa de pe covată, le provoacă să sară peste aceasta, anume ca să aibă şi ele câte o fată sau fecior zicând :

Hai, săriţi peste covată,
S-aveţi şi voi câte-o fată.
Dar săriţi cam nălţişor,
S-aveţi şi câte-un fecior.

Nevestele, care doresc să aibă copii, încep acum a sări una după alta peste covată, făcând şi de astă dată o mulţime de glume [5].

În Suceava, din contră, întorcând moaşa covăţica sau vănuţa, fiecare femeie, mai ales cele tinere, în loc să sară, se pun să şadă pe vănuţă ; aceasta însemnează că, în curând, o va învrednici Dumnezeu şi pe dânsa cu un astfel de odor [6].

Am amintit mai sus că la *scăldăciune* iau parte numai femeile şi cu deosebire cele mai de aproape înnemurite cu nepoata, dimpreună cu

[1] Com. de Tomoioagă, cant. bis.
[2] Din Valea Putnei, com. de V. Tocariu.
[3] Com. de G. Tomoioagă.
[4] *Idem.*
[5] Com. de V. Turtureanu.
[6] Dlujanschi, *op. cit.*, p. 75.

cumătra cea mare şi numai *limpede* acestea ies cu scăldătoarea şi se duc cu dânsa, ca s-o arunce la un loc curat. Bărbaţii nu au datină de a lua parte la scăldăciune, cu atât mai puţin la scoaterea scăldătoarei. Şi dacă naşul copilului e bărbat, atunci în locul lui iese cu scăldătoarea numai soţia sa cu moaşa şi cu celelalte femei, iar el rămâne în casă. Deci, dacă se întâmplă să se amestece printre femei şi vreun bărbat, atunci vai de capul lui, ce mai fac cu dânsul. Mai întâi, încep a-şi bate joc de dânsul, cântându-i diferite câtece sarcastice, precum :

Frunză verde de alună
Cat la deal, dealul răsună,
Leliţa pe gârl-adună.
Ce să fac să mă-ntâlnesc
Două vorbe să-i vorbesc,
Inima să-mi răcoresc ?
Ia m-oi da dipe un corciu
Şi m-oi trage-ncet pe josu.
Ca s-o prind şi s-o sărut,
C-alta nu-mi trebe mai mult.
Că-i lucru nepriceput ! [1]

Apoi, de-a fi orişicât de voinic, femeile, întărâtate, încep a-l trage încolo şi-ncoace, a-l lua în tot chipul peste picior, astfel că bărbatul, scăpat cu mare greu dintre dânsele, îşi face cruce şi nu mai are curajul altădată a se mai vârî la această întâmplare printre femei, ba el învaţă şi pe alţii, ca să se ferească de dânsele, cu ocazia ducerii şi aruncării scălduşcei [2].

Iar, după ce s-au săturat acum de jucat şi de făcut diferite comedii, ia cumătra mare şipul cel cu rachiu, îl pune pe un *sahan*, umple un pahar şi închină mai întâi la moaşă, bea puţin rachiu dintr-însul, iar restul îl aruncă pe pomul la a cărui rădăcină a aruncat scăldătoarea. După aceasta, luând moaşa paharul închină la una dintre femeile de faţă aceea la alta, şi tot aşa, una la alta, pe rând, până ce au ajuns la cea din urmă. Dacă sunt două sau mai multe cumătre mari, atunci cinsteşte fiecare atâtea rânduri de pahare de bine, câte cumătre sunt. Iar când a ajuns rândul la cea din urmă, şi după ce a băut şi aceasta, se prind iarăşi de mână şi încep, din nou, a juca şi a cânta :

Frunză verde de omăt,
Beau holercă şi mă-mbăt
La cumătru prin pomăt.
As mai bea şi-o ţâr-de bere,
Că, cumătru-i cu putere ! [3]

După ce au luat în cap sau cum spune proverbul, după ce au prins ciocârlanul de coadă :

De-aş putea cânta ca, cucu
Nu m-aş mai strica cu lucru.

[1] Din Crasna, dict. de Aniţa Ursachi.
[2] In Bosanci şi alte sate, com. de G. Tomoioagă.
[3] Din Crasna, dict. de M. Bărbuţă.

D-aşa cânt ca ciocârlanu,
Prăpădesc vremea cu anu ![1]

Sau astfel :

U, iu, iu
Şi buhuhu
Pân-la anu
Şi altu !
Pân-la anu
Şi ciobanu ![2]

După ce au cinstit toate, femeile *înfloresc* pe moaşă cu diferite flori, dacă e vară, iar dacă e iarnă, o înfloresc numai cu unul sau mai multe fire de busuioc uscat. În acelaşi timp, îşi pun şi lor câte un fir de busuioc la ureche. Uneori, în timp de vară, nu numai că o înfloresc, ci voind a face mai mult haz şi voie bună, prind a o urzica pe mâni, pe picioare, mai pe scurt pe unde apucă, astfel că unele moaşe, fiind nerăbdătoare şi ţâfnoase, prind a plânge de usturime şi ciudă. Apoi încep iarăşi a juca, a chiui şi a face diferite comedii. Pe urmă, ţinându-se de mână, moaşa cu şipul şi cu paharul într-o mână, iar cu covăţica în alta şi cumătra mare cu lumina aprinsă mergând înainte, se întorc, tot jucând şi făcând chef, până în pragul uşii [3].

În satele de peste Prut şi anume în Boian şi Mahala, după ce au aruncat scăldătoarea şi au sărit peste covată şi după ce au făcut diferite şegi şi au cântat mai multe cântece glumeţe, nevestele de faţă iau pe moaşă şi o pun în covăţică şi astfel o duc apoi, pe sus, până în casă, unde zic celor de faţă că moaşa a voit să fugă cu ciobacă, iar ele, alergând după dânsa, au prins-o şi-au adus-o în casă.

Moaşa, cum a intrat în casă, se duce, petrecută fiind de o mulţime de glume, râsete, drept la copil, unde l-a fost pus şi lăsat cumătra cea mare înainte de a scoate scăldătoarea afară, îl ia cu perină cu tot în braţe şi ducându-l, dimpreună cu lumina cea de botez aprinsă, îl dă nânaşului sau nânaşei sale, adecă celui ce l-a ţinut la botez, zicând :

Cinstite cumătre mare !
Poftim un cioban la oi,
Că pe dealuri şi pe văi
Toată vara le-ar purta
Şi le-ar paşte şi-nturna ;
Pe dealul cu florile
El ar paşte oile,
Pe valea cu carpenele,
Ar înturna caprele
Caprele-s iuţi de picior,
Dar şi el e sprintenior.
Ciobănaşu-i mititel,
Dar fiindcă-i uşurel

[1] Din Crasna, dict. de An. Ursachi.
[2] Din Frătăuţul-Vechi şi Calafindeşti.
[3] In Calafindeşti, dict. de C. Racolţa.

De picior îi bun şi
Măcar că e mititel.

Iar, când îl pune pe mâna cumătrului, zice :

Cinstite cumătre mare !
Poftim, că finul cel mare
Cere numa o oaie mare.
Iară cel mai mititel
Cere-o vacă cu viţel,
Vre-a mânca lapte şi el !

Nânaşul, luând copilul în braţe, şi puind deasupra crijmei pe piept 1—2 sau şi mai mulţi florini, după cum e şi starea sa materială, zice :

Poftim, moaşă, de-un purcel
Să aibă parte de el !

Banii aceştia rămân ca dar pentru fin.

Moaşa, mulţămind nânaşului pentru darul primit, îl ia iarăşi în braţe şi de astă dată îl duce şi-l dă mamei sale, adecă nepoatei, cu banii şi cu lumina de botez cu tot, urându-i, în acelaşi timp, să trăiască, până ce-l va vedea mare şi pus în cale.

Nepoata, adică mama copilului, luându-l şi mulţămind nânaşului pentru dar, iar moaşei pentru osteneala sa, o cinsteşte cu un pahar de rachiu.

Moaşa, primind şi cinstind paharul de bine, şi nemaiavând deocamdată alt oficiu de împlinit, se duce şi se aşează şi ea la masă în rând cu celelalte femei [1].

În Crasna, la întoarcere, ducând pe moaşă asemenea pe covăţică, ca şi cele din Boian şi Mahala, îi cântă următorul cântec, până ce ajung la pragul uşii şi dau să intre în casă :

Leliţă secerătoare
Seceră vara la soare,
Durere de mijloc n-are.
O pus secera-n pământ
Şi se suie-n deal la vânt,
Ca să-i treacă de urât ! [2]

Ajungând la pragul uşii, gospodarul de casă le iese cu o lumină aprinsă înainte şi le întreabă pe unde au călătorit şi ce au făcut.

Femeile răspund că au fost de au turnat scăldătoarea la trupina unui arbore, anume ca, copilul care s-a scăldat într-însa, să crească şi să rodească ca arborele respectiv, în bine şi în abundenţă, şi precum arborele îşi lăţeşte ramurile sale, aşa să se lăţească şi înmulţească şi seminţia nou-născutului copil.

După aceasta, lăsând moaşa covăţica în tindă, intră cu toatele în casă şi se aşează la masă. Cumătra mare pune lumina pe masă, ca să ardă. Apoi desface crijma de la lumină şi îmbrobodeşte pe nepot cu dânsa,

[1] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac şi de V. Turtureanu.
[2] Din Crasna, dict. de Ana Ursachi.

iar cordeluţa sau bumbăcelul cu care a fost crijma legată la lumină, leagă copilul la grumaz ca să nu se deoache. Ia după aceea, şi lumina şi o dă nepoatei, iar nepoata, primind-o, o stinge şi o strânge.

În Frăţăuţul-Vechi, cum s-au înturnat şi-au intrat în casă, iau copilul de pe pieptarul pe care a fost pus înainte de a ieşi cu scăldătoarea, îl înfaşă în obiectele cele noi, care le-a adus cumătra mare la cumătrie, iar cele vechi le dă la o parte. După ce l-a înfăşat, îl dă nepoatei, zicând :

Poftim, cumătră, finul
Cu pâne şi cu sare,
Cu darul sfinţiei sale.
Eu l-am scăldat
L-am spălat
L-am îmbrăcat
Şi l-am înfrumuseţat.
Iar dumniata-l ţine
Şi mi-l creşte bine
Cu noroc şi sănătate,
Ca să ai dintr-însul parte!

După ce i-a dat copilul, moaşa stinge luminile în *grindar*. Mama copilului, primindu-l răspunde :

Mulţămim, cumătră !
Cum ai ajuns de l-ai botezat
Şi încreştinat,
Aşa s-ajungi să-l şi cununi.
Iar lumin-aceasta
Cum ai făcut-o
Şi-ai gătit-o
Şi-ai împodobit-o
Aşa s-o vezi şi-n ceea lume
De gătită
Şi-mpodobită ![1].

Aşezându-se după aceasta la masă, moaşa cinsteşte la cumătră sau cumătrul mare, zicând :

Precum ai ajuns
A-l boteza
Şi a-l scălda
Aşa să ajungi
A-l şi cununa !

— Să dea Dumnezeu ! — răspunde cumătra. Apoi, luând paharul cinsteşte la nepoată, nepoata la o femeie, femeia la gospodarul de casă, iar acesta la cea mai bătrână şi mai cu vază dintre muierile prezente şi tot aşa până ce trece rândul pe la toate. Apoi, încep a mânca din bu-

[1] Dict. de Zamfira Ignătoaiei.

catele ce sunt puse pe masă şi a se veseli, a cânta şi a istorisi câte de toate [1].

Către finea mesei, vine *bucătăriţa* cu mâna dreaptă legată, iar în mâna stângă duce un talger cu o bucăţică de pâne şi dând-o cumătrii începe a se văita că s-a fript şi s-o miluiască mesenii, ca să se poată vindeca, pentru a le putea face şi alte dăţi mâncări şi mai bune. Toţi mesenii sau mai bine zis mesenele pun în pâne cât voiesc şi dau talgerul cu crucerii înapoi. După aceasta, *masa se sparge* şi fiecare se scoală şi se duce acasă [2].

Cumătra mare îşi ia, de regulă, rămas bun printr-un cântec.

În Moldova, judeţul Suceava, cumătra mare, sufulcându-şi mânecile, picură mai întâi cu lumina de botez în scăldătoare în cruciş, apoi îl spală cu *sprijinela* [3] prin urechi, ca să audă bine şi să nu fie zoios şi colbăit, la nas, ca să fie în toată vremea curat şi *zbicit*, la gură, ca să nu pută, subsuori, ca să nu se opărească, pe pălmi, ca să nu asude şi în urmă la toate *încheieturile* mâinilor şi ale picioarelor, ca să fie spornic la lucru şi îndemânatic la umblat.

După ce l-a scăldat şi şters în chipul cum s-a arătat, tot cumătra mare îl scoate din scăldătoare, îl înfaşă şi încinge cu *şitoare* [4] şi apoi îl duce şi-l dă, gata, înfăşat, maicii sale.

Moaşa, care în tot timpul acesta a stat de o parte, ia acuma apă curată, toarnă nânaşii pe mâni, ca să se spele şi după ce s-a spălat îi dă un prosop, ca să se şteargă.

Cumătra mare, la rândul său, cum s-a şters, scoate un franc care e menit pentru moaşă, şi-l pune pe albiuţă.

Moaşa, strângând francul, ia albiuţa cu scăldătoarea şi, fiindcă aceasta e cu mir, o scoate afară şi o aruncă la un loc curat [5].

În unele părţi din Banat, unde este datină de a se boteza copiii mari cu seamă duminica, nu se scaldă mai mult în ziua aceea ci, ca şi în cele mai multe comune din Bucovina, abia a doua zi după botez. A doua zi dimineaţă însă, scăldându-se şi fiind scăldătoarea aceasta cea dintâi după botejune, nu se duce şi leapădă acolo unde s-au lepădat celelalte scalde, până la botez, ci, fiind prima săldătoare după botejune *unsă,* adecă fiind copilul uns de preot cu mir sfinţit de arhiereu, se duce, ca şi în Bucovina şi Moldova şi se leapădă la rădăcina unui pom roditor, în loc curat, şi tot aşa se face şi cu celalte scalde, câte două în toată ziua, ce urmează în decurs de un an ; acelea încă se duc şi se leapădă tot la rădăcina acelui pom ; sau cel puţin în apropierea lui [6].

În ţinutul Dornei, scăldăciunea se face totdeauna în aceeaşi zi în care s-a scăldat copilul şi anume nemijlocit înainte de a se pune bucatele pe masă sau mai bine zis înainte de începerea cumătriei.

Scăldătoarea o prepară moaşa din apă curată, adusă dintr-un pârău curat, o încălzeşte într-o oală nouă, asemenea curată, o pune într-o covăţică curată, în care mai pune încă şi *lapte dulce,* precum şi *apă sfinţită*

[1] În Calafindeşti, Bosanci şi Ilişeşti.
[2] Dlujanschi, *op. cit.*, p. 76.
[3] *Sprijineală* = crijmă.
[4] *Şitoare* = cingătoare, chingă.
[5] Dict. de Ana Pletosu, din Rădăşeni, şi M. Nistor, din Mălini.
[6] Com. de Ioan Popovici, învăţător în Opatiţa.

de preot. Aceste obiecte se pun de aceea că, copilul să fie bun, iutişor, să crească degrabă şi să doarmă bine.

După aceasta face cruce asupra scăldătoarei şi apoi bagă băiatul înăuntru.

Când e acum băiatul în scăldătoare, picură nânaşa sau nânaşul, adecă cel ce l-a botezat, cu lumina de botez, în scăldătoare şi anume de la dreapta la cap, apoi din stânga la picioare, de la stânga la cap şi pe urmă de la dreapta la picioare. Această picurare se repetă de trei ori dupăolatlă. După ce a picurat, aruncă bani de argint pentru moaşă, în scăldătoare.

Dacă cel ce l-a botezat e bărbat, atunci îl scaldă moaşa, iar dacă e femeie, atunci îl scaldă femeia respectivă, şi tot ea îl scoate, îl înfaşă şi-l pune pe masă, iar apa în care a fost copilul scăldat, n-o scot în aceeaşi zi afară, ci o păstrează până a doua zi dimineaţa, când apoi o scoate moaşa şi o aruncă într-un loc curat.

Când pune nânaşa copilul pe masă, atunci toţi cei adunaţi se află la masă.

După ce l-a pus pe masă aşterne un tulpan pe piept şi fiecare dă, ca dar, câte ceva băiatului şi anume îi pun pe piept de la 50cr, până la 2 fl. Cine n-are bani, dă şi pânză. De multe ori însă, şi anume cei mai avuţi, dăruiesc pruncului, tot atunci, câte o *oaie* sau *viţică* pe care s-o ţie şi s-o crească în norocul pruncului botezat de dânşii. În multe locuri vita dăruită se ţine şi se creşte astfel că înmulţindu-se şi vânzând prăsila copilului sau copila respectivă e în stare mai pe urmă să-şi cumpere o falce şi mai bine de pământ.

După ce a dat acum fiecare ce a avut să dea, ia moaşa copilul dimpreună cu banii, şi-i dă nepoatei. Aceasta mulţămeşte tuturor pentru cele dăruite şi primite.

Finindu-se şi aceasta, ia moaşa o bucată de pâne şi mergând cu dânsa la fiecare oaspe, începând de la cumătra sau cumătrul mare, zice:

Cine n-a dat părăluţa
I-a muşca mâţa mânuţa ?

Făcând aceasta, fiecare înfige în pâne câte unul sau mai mulţi cruceri. Banii aceştia sunt ai moaşei.

După ce a adunat acum şi moaşa partea sa, se începe masa. Stăpânul de casă cinsteşte mai întâi la nânaşi sau cumătri şi de acolea merge pe rând.

Astfel, tot mâncând, bând şi veselindu-se, stau la masă ca la vreo două, până la trei ore. Apoi, mulţămind cu toţii gospodarului şi gospodinei de casă, se scoală de la masă şi pornindu-se mai întâi cumătra sau cumătrul cel mare înainte, iar ceilalţi după dânsul, se duce fiecare la ale sale, dorind încăodată însănătoşire grabnică nepoatei şi creştere uşoară pruncului.

În fine, mai e de observat încă şi aceea că, dacă moare copilul, îndată după ce a fost botezat, atunci nu se scaldă defel, nici nu se face cumătrie [1].

[1] Dict. de Măriuca Ursaca şi Vasile Diacu, din Dorna.

XVIII

Scăldătoarea nepoatei

La o săptămână după *scăldăciune*, pe unele locuri cu mult mai înainte de aceasta, iar în altele chiar şi a treia zi după naştere, scaldă moaşa pe nepoată.

Scăldătoarea aceasta se face astfel: se pune într-o căldare mare ca la 4—10 cofe de apă, precum şi diferite plante şi anume: *mintă neagră, mărar, romăniţă-bună, gălbinele* de cele ce miroasă frumos, *tămâiţă, zmeurică* (seredă) *sulcină, nalbă, poala Sântă-Măriei, calapăr, lemnul Domnului, toaie* şi *stroh de fân*. Atât apa cât şi plantele acestea se încălzesc bine, până ce iese toată puterea dintr-însele, apoi se toarnă într-o vană mare în care se lasă, până ce se stâmpără. După aceea, se scoală nepoata, se vâră în vană şi stând în picioare, moaşa o spală peste tot corpul.

Nemijlocit după aceasta, ieşind din vană, se îmbracă într-o cămeşă curată; se încinge bine şi se îmbroboade. Iar moaşa, luând apă sfinţită, i-o toarnă în vârful capului şi prinde şi cu aceasta a o spăla pe obraz, pe mâni, pe picioare şi pe piept, anume ca să fie curată, pentru că înainte de a se scălda şi spăla cu apă sfinţită se consideră de *necurată*, precum şi pentru aceea, ca să poată face mâncare, să-i fie încuviinţat a umbla pe lângă casă şi a aduce apă de la fântână, pentru că până ce nu se scaldă nu-i este nicidecum iertat să prindă ceva în mână sau să iasă afară.

Sfârşind moaşa de scăldat şi de spălat pe nepoată, începe acum aceasta a spăla mânile moaşei tot cu apă sfinţită şi anume de aceea pentru că şi moaşa, după ce a rădicat copilul, încă se ţine de necurată. După ce a spălat-o îi dă, în loc de ştergar, o păreche de mâneci de pânză nouă şi subţire de fuior, ca de doi coţi de lungă, sau şi de câlţi, după cum adecă e şi nepoata de avută, puindu-le pe mâni, începând de la grumaz şi până la vârful degetelor şi cu acestea se şterge apoi moaşa pe mâni[1].

Mânecele acestea, care rămân moaşei ca dar din partea nepoatei, înseamnă ca ea să aibă în cealaltă lume, cu ce acoperi stropiturile de sânge cu care a fost stropită, după ce *a strâns pâcatele femeii*, adecă după ce a rădicat copilul.

Dacă n-ar căpăta mânecele acestea, în cealaltă lume s-ar vedea toată împroşcată cu sânge.

Moaşa, după ce s-a şters[2], împătureşte mânecile bine, le strânge

[1] În Calafindeşti, dict. de Catrina Racolţa şi în Fundul Moldovei, dict. de P. L. Leuşteanu.

[2] O seamă de moaşe nu se şterg în mânecele acestea, ci într-un ştergar sau altă pânzătură.

şi le pune de o parte. Iar mai pe urmă, după ce le-a dus acasă, îşi face dintr-însele o cămeşă sau un cămeşoi.

Sfârşind şi aceasta, ia moaşa copilul nou-născut, îl desfaşă şi-l petrece de trei ori, aşa gol cum este, prin cămeşa în care l-a născut mă-sa, şi anume băgându-l prin poale şi scoţându-l prin gură. Petrecerea aceasta se face cu scopul ca, copilul să nu capete *răul copiilor* sau *Samca*, nici să nu se umple de *rofii* [1].

După petrecerea copilului ia moaşa cămaşa şi o spală în scăldătoarea, în care s-a scăldat nepoata, iar după aceasta, luând scăldătoarea dimpreună cu toate plantele ce au fost puse într-însa şi scoţînd-o afară, o aruncă într-un loc retras, pe unde nu umblă nici oamenii, nici vitele, anume ca să nu calce într-însa şi să se bolnăvească [2].

O seamă de femei leapădă la ocazia aceasta şi cămeşa în care au născut, anume ca să nu capete copilul *boală lumească* [3].

În unele localităţi din Moldova, judeţul Suceava, unde este datină de a se scălda nepoata cam de comun a treia, a opta sau a noua zi, pun în scăldătoarea acesteia, dacă e iarnă : *stroh de fân, văzdoage* sau *bonce*, sg. *boncă, boz* şi *busuioc*, iar dacă e vară ; *cătuşnică, românită, mătură de grădină, boz, ovăs, mălin şi vetrice* [4], precum şi alte flori de câmp, care după ce se fierb întâi într-un ceaon, se lasă până ce se potolesc şi apoi nepoata se scaldă cu apă de aceasta.

Scopul punerii acestor plante e, după cum spun unele, ca nepoata să se întărească şi să se scoale mai degrabă [5].

După scăldare, nepoata dă moaşei, ca şi în Bucovina, o bucată de pânză cât ar putea face două mâneci la o cămeşă dintr-însa. De acest petec de pânză se şterge apoi moaşa, după ce s-a spălat mai întâi pe mâni. Dacă nepoata nu-i dă nemică, atunci moaşa, venind mai pe urmă, se spală şi se şterge de cămeşa nepoatei, anume ca toată necurăţenia s-o dea de pe dânsa pe nepoată, precum şi pentru aceea, ca să nu rămâie necurată pe cealaltă lume.

Se mai dă moaşei, tot la această ocazie, încă şi un căuş sau strachină plină cu făină şi sare deasupra. Dacă noul-născut este fată, se pune peste toate un fuior de cânepă, ca să aibă păr mare. Căuşul sau strachina plină înseamnă ca, copilul să ţie degrabă capul în sus [6].

În Ţara Românească, la trei zile după facere, moaşa scaldă pe lehuză în albia în care moaie şi cămaşa cu care a făcut, frecând în acelaşi timp corpul lehuzei, ca să-i piară petele de pe faţă [7].

O seamă de femei, tot din Ţara Românească, şi anume acelea care au născut întâi băiat, taie poalele cămeşii cu care a născut şi le dau la fete mari, să treacă de două ori prin ele, ca să se mărite curând [8].

[1] Dict. de Paraschiva L. Leuşteanu.
[2] *Idem.*
[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 9 ; *Boală lumească* = frenţe = sifilitică.
[4] *Vetricea* e o plantă inaltă cu frunza măruntică, floare glabenă care creşte pe priloage şi pe haturi.
[5] Com. de A. Pletosu, din Rădăşeni şi de M. Nistor, precum şi de alte românce din Mălini.
[6] „Şezătoarea", an. I, Fălticeni, 1882, p. 53.
[7] Ioneanu, *op. cit.*, p. 14.
[8] *Ibidem*, p. 8.

Unele femei din Bucovina însă, dar mai cu seamă moașele din această țară, taie tivitura de la poalele cămeșii, în care a născut nepoata și o dau fetelor mari, ca să se încingă cu dânsa, crezând că fata, care se va încinge cu o atare tivitură, asemenea se mărită degrabă.

În Banat, de cumva moașa împreună cu *nepoata de buric* ori și numai una dintre ele voiește ca respectiva nepoată să nu mai nască alți prunci, moașa, nu mult după naștere, spală pe nepoată, o îmbracă în altă cămașă, iar cămașa pătată, dimpreună cu buricul tăiat al nou-născutului prunc, precum și cu cuțitul sau foarfecele cu care l-a tăiat, le duce și le îngroapă pe toate la un loc lângă o *moghilă,* unde se împreună trei hotare, sorocindu-le, în același timp, ca numai atunci să mai nască nepoata N. alt prunc, când se vor dezgropa lucrurile îngropate de ea.

Murindu-i nepoatei respective pruncul și voind să aibă acum alt prunc, se duce la moghila din cestiune și dezgroapă toate lucrurile îngropate acolo, în credință că, prin aceasta, desface vrăjitura făcută la îngroparea lor și că, prin urmare, va putea iarăși căpăta alt prunc. Și, de cumva lucrurile amintite nu sunt putrezite, e cu atât mai sigură în desfacerea vrăjiturei. Dar ea, ca să fie și mai sigură, nu se lasă numai cu atâta, ci mai încearcă încă și unele întorsături cu cămașa, ori mănâncă vermulețul ce se află cam de comun în polamida spinoasă ce crește vara în grâu [1].

Tot în ziua aceea, în care s-a scăldat nepoata, scoate moașa și paiele și fânul pe care a născut aceasta, le duce într-un loc îndosit, pe unde nu umblă vite și oameni, și acolo apoi le aprinde și le arde. La loc deschis însă nu le duce nicicând, pentru că pe acolo lesne ar putea să calce oamenii și vitele, și apoi, amăsurat credinței poporului, s-ar bolnăvi, ar tuși, căci și-n paiele acestea încă s-au strecurat păcate de ale nevestei ce-a născut. [2]

Tot așa fac și nevestele din Moldova. Acestea adecă, cum au luat pe nepoată din pat și au scăldat-o, îndată scot și patul, în care a născut, duc paiele dintr-însul într-un loc, pe unde nu umblă nimene, le aprind și în locul lor pun altele noi [3].

În Ungaria, comitatul Sătmarului, cum se împlinesc trei zile de la naștere, merge moașa la nepoata sa, ia *gozul* din pat, îl scoate din casă și-l duce în ogradă, departe și aprinzându-l zice fetelor și feciorilor de prin vecini, pe care i-a chemat cu puțin mai nainte de aceasta :

— Săriți câte de trei ori desculți și numai în cămeși peste acest goz aprins !

Fetele, *buntuzuind* focul aprins și sărind peste dânsul, zic :

— Așa să umble feciorii după noi cum sar scânteile acestea !

Iar feciorii, făcând asemenea, spun :

— Așa să se bată fetele după noi, cum se bat scânteile acestea de picioarele noastre !

După aceasta, duc în pat alt goz nou, apoi se pun la masă și se ospătează.

Acesta se cheamă ospățul, când își plinește moașa serile.

Scurt după aceasta, spintecă moașa câteva haine mai moi și mai slabe, pe care le-a adus de acasă, face dintr-însele *fâșii* și le duce spre a

[1] Com. de Iòs. Olaru.
[2] Datinele românilor din Bucovina.
[3] Dict. de M. Nistor și de alte românce din Mălini.

înfăşa pe noul său *nepot* sau *nepoată*, căci astfel numeşte ea pe copiii nou-născuţi şi *ridicaţi* de dânsa [1].

În fine, în acele locuri, unde nepoata se scaldă a treia zi după naştere, tot într-acea zi, ia moaşa şi *casa* sau *locul*, în care s-a aflat copilul, care până atunci s-a păstrat într-o oală sau *ciob*, pune într-însul trei fire de piper, trei de tămâie, trei de usturoi şi-l îngroapă într-o *bortiţă*, de regulă, sub prispă cu gura în sus, anume ca femeia ce l-a avut să mai nască încă şi alţi copii. Dacă însă se îngroapă cu gura în jos femeia nu mai are alţi copii şi atunci e păcatul moaşei, care l-a îngropat astfel.

Firele cele de piper, precum şi celelalte obiecte se îngroapă dimpreună cu locul, de aceea, ca nemică rău să nu se poată apropia de *locul copiilor* şi pe urmă şi de dânşii.

În acelaşi loc, unde se îngroapă *casa* şi în acelaşi timp, când se îngroapă, se aruncă în unele părţi ale Bucovinei, precum bunăoară în Fundul Moldovei şi scăldătoarea în care s-a spălat întâia oară copilul nou-născut şi care de multe ori se păstrează până a treia zi în acelaşi vas, în care s-a păstrat şi locul [2].

În alte părţi, tot din Bucovina, este datină că, îndată ce o femeie *a născut*, moaşa îl stropeşte cu agheasmă, îl pune într-o oală şi-l îngroapă asemenea într-un loc scutit, de regulă, în tindă după uşă. În casă însă nicicând, căci se crede a fi păcat [3].

În Moldova, judeţul Suceava, *locul*, după ce-a ieşit cu desăvârşire, se strânge întâi într-o covată, iar după aceea se îngroapă şi se astupă bine cu lut, după uşa tinzii sau într-o şură undeva, anume ca să nu dea nişte câni de dânsul şi să-l mănânce, căci, dând şi mâncându-l ar fi mare păcat, deoarece e sânge de creştin [4].

În Ţara Românească, în locul unde se îngroapă *casa*, se pune şi o para de argint, ca să aibă copilul care a stat în acea casă, noroc la bani [5].

Cu scăldarea nepoatei sfârşeşte apoi şi tot serviciul moaşei, mai ales dacă scăldarea aceasta este urmată după scăldăciune.

[1] Com. de Elie Pop.
[2] Dict. de P. A. Leuşteanu.
[3] Dict. de Mariuca Ursàca, din Dorna.
[4] Dict. de M. Nistor şi alte romănce, din Mălini.
[5] Ioneanu, *op. cit.*, p. 13.

XIX

Înbisericirea

Am amintit mai sus (cap. VIII) că fiecare muiere, după naşterea unui copil, e considerată de către popor ca necurată şi, ca atare, şase săptămâni sau patruzeci de zile nu-i este de fel iertat a se depărta de lângă casă.

Împlinindu-se cele şase săptămâni, cea dintâi cale, ce o face este, aceea că, luându-şi copilul, se duce cu dânsul la biserică parte ca să i se citească *rugăciunea de 40 de zile,* după care-i este apoi permis de a merge oriunde ar voi, parte ca să i se *îmbisericească* sau *înbisericeze* copilul nou născut, adecă să ia început de a intra în biserică.

Mai nainte de aceasta însă, cu o zi sau două, e datină ca fiecare nepoată să se scalde şi să se curețe. Iar în dimineața zilei, când voieşte să plece la biserică, se spală şi se îmbracă în hainele cele mai curate ce le are. Tot aşa face ea de astădată şi cu copilul său, cu acea deosebire numai că acestuia îi pune sub faşă o bucățică de sare şi una de pâne.

După ce s-a pregătit în chipul arătat, ia copilul în brațe sau, dacă nu e în stare singură a-l duce, îl dă altei femei, ca să i-l ducă şi aşa se porneşte la biserică.

Ajungând la biserică nu intră îndată înăuntru, ci aşteaptă la pragul acesteia, până ce iese preotul din biserică, ca să-i citească rugăciunea de 40 de zile.

Ieşind, preotul începe a-i citi rugăciunea de 40 de zile, în care timp femeia stă cu copilul în brațe în genunchi pe pragul bisericii.

Sfârşind rugăciunea prescrisă de citit, ia preotul copilul din brațele mamei sale, care acuma se scoală din genunchi, face cu dânsul semnul crucii înaintea uşilor bisericii zicând :

„Înbisericează-se robul (roaba) lui Dumnezeu N. în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, acum şi pururea şi în veci vecilor, amin".

Apoi, băgându-se cu dânsul în biserică, zice :

„Intra-va în casa ta, închina-se-va către biserica cea sfântă a ta".

După ce a intrat în biserică şi anume când a ajuns în mijlocul acesteia, sau mai bine zis în despărțitura bărbătească :

„Înbisericează-se robul lui Dumnezeu..., prin mijlocul bisericii te va lăuda".

În fine, când ajung dinaintea uşilor altarului :

„Înbisericează-se robul lui Dumnezeu !"

După aceasta îl închină pe la toate icoanele împărăteşti şi apoi, dacă copilul este de parte bărbătească, intră cu dânsul pe uşa de către amiazi şi în altar, unde îl atinge cu capul de tuspatru laturile mesei celei sfinte, şi-l scoate pe uşa de către miază-noapte în despărțitura bărbătească, unde-l pune apoi sau dinaintea uşilor împărăteşti sau dinaintea tetra-

podului. Dacă însă e de parte femeiască nu-l bagă defel în altar, ci îl închină numai dinaintea icoanelor împărăteşti şi apoi punându-l în unul din locurile mai sus indicate, se-ntoarce în altar.

Tot aşa se face înbisericirea şi-n judeţul Sucevei din Moldova, cu acea deosebire că aici nici copilele nici băieţii nu se bagă în altar, ci se închină numai pe la icoane, iar după ce s-au închinat îl duce preotul în despărţitura femeiască şi acolo îi pune înaintea icoanei Maicii Domnului sau îi dă maicii sale în mână [1].

Mama copilului, după ce i s-a citit rugăciunea de 40 de zile, intrând şi ea în urma preotului în biserică, în cele mai multe locuri ţinându-se de epitrahirul preotului, se duce până în mijlocul bisericii şi acolo aşeaptă până ce preotul îi înbisericeşte şi închină copilul pe la icoane. Iar după ce i l-a înbisericit şi l-a pus acum jos se apropie de copil, bate trei mătănii, sărută icoana de pe tetrapod şi, după aceasta, îl rădică de jos şi se întoarce cu dânsul în despărţitura femeiască.

În multe locuri este datină ca nânaşul sau naşa copilului, dacă se află în biserică, să bată cele trei mătănii, să rădice copilul de jos şi să-l dea apoi mamei sale.

Mama, după ce a rădicat copilul sau l-a primit din mânile naşului şi s-a dus cu dânsul în despărţitura femeiască, sărută mâna tuturor femeilor celor mai bătrâne decât dânsa, iar cu cele ce sunt de-o seamă cu dânsa se sărută în gură şi abia după aceasta se postează într-un loc, unde stă apoi până ce se sfârşeşte liturghia.

O seamă de femei, care sunt ceva mai avute, plătesc înainte de aceasta preotului o liturghie, atât pentru sănătatea lor cât şi a copilului nou-născut.

La sfârşitul liturghiei, copilul nou-născut şi înbisericit se împărtăşeşte cu sf. taină a cuminicăturei. E însă de observat că la cuminicătură nicicând nu-l ţine mama sa, ci în unele sate e datină de a-l ţinea naşul sau naşa, iar în altele, de regulă, unul dintre epitropii bisericii.

Tot aici trebuie să amintim că în unele comune *lumânările*, ce s-au întrebuinţat la botez şi care au ars neîntrerupt prin tot decursul *cumătriei*, precum şi vreo câteva zile şi nopţi după aceasta, nu le păstrează mai mult în casă, ci nepoata, când se duce prima oară cu copilul la biserică ia cu sine şi lumânările acestea, pe care, după împărtăşirea copilului, le dăruieşte bisericii cu scop, ca să ardă la icoana Maicii Domnului sau la patronul copilului. Şi mai cu seamă se observă aceasta, când nou-născutul e copilă, crezându-se că dacă lumânarea de la botez stă prea mult în casă, nearsă, atunci şi copila, după ce creşte mare, nu se poate mărita degrabă, ci trebuie mulţi ani să stea fată, pentru că şi lumânarea ei de la botez a stătut prea mult nearsă [1].

Dacă mamei copilului i s-a citit rugăciunea de 40 de zile înainte de ce s-au împlinit şase săptămâni de la naştere, sau dacă e cumva bolnavă, atunci aduce copilul nou-născut la biserică altă femeie, ca să se înbisericeze şi să se împărtăşească cu sfintele taine.

După ce s-a împărtăşit copilul de astădată cu sfintele taine, nu se împărtăşeşte mai mult, până după al şaptelea an, afară de aceasta mai e

[1] Dict. de Ana Pletosu, din Rădăşeni.
[2] Com. de G. Tomoioagă.

de observat încă şi aceea că după ce s-au împărtăşit, spiritele, cele necurate nu au mai mult putere de a-l cerceta pe acasă şi a-i face vreun rău. Totuşi ele şi după aceasta pot mult rău să-i facă, dacă nu se păzeşte cumsecade de locurile acelea, unde spiritele cele necurate petrec mai cu plăcere.

Drept aceea, fiecare mamă luătoare de seamă caută ca, copilul său nicicând să nu mâie sau să doarmă, fie ziuă, fie noapte, pe haturi, în cornurile gardurilor, în unghere, pe sub soci, în case de mai mulţi ani părăsite, prin cetăţi dărâmate, în pivniţe, în râpi, în lunci, pe păraie, pe movile de hotară, în păduri unde s-a întâmplat vreo moarte grabnică ori s-a spânzurat cineva sau s-a înecat sau s-a înjunghiat sau a fost ucis de tâlhari, pentru că toate locurile acestea, după credinţa poporului, sunt necurate, deoarece spiritele cele necurate şi rele petrec şi joacă pe dânsele. Şi mulţi copii până la 7 ani, ba, adeseori, chiar şi oamenii în vârstă, mâind peste noapte sau dormind pe asemenea locuri, s-au nenorocit, sculându-se, din sănătoşi, cum erau mai înainte, mulţi, gângăiţi, schimosiţi, ba chiar şi nebuni [1].

Unele mame, care sunt mai avute, după ce li s-a citit rugăciunea de 40 de zile şi după ce s-au întors de la biserică acasă, de bucurie că au scăpat de la aşa numita *„cuşcă"*, adecă de oprirea, ca să umble undeva fără rugăciunea aceasta, dau şi puţină masă, însă numai în cercul cel mai restrâns familial.

În Ungaria, unde este datină a se citi femeii ce-a născut rugăciunea de 40 de zile ca şi în celelalte ţări locuite de români, mama copilului, când iese din biserică, spre a se întoarce acasă, merge la icoana Maicii Domnului şi ia de la aceasta vreo câteva flori veştejite cu scopul, ca să le puie în ciupă, în credinţa că, făcând aceasta, copilul va fi bun, va dormi mai toată ziua şi nu va plânge mai nicidecum [2].

În Macedonia, luând nepoata în ziua a 40-a de la naştere *ñiclu* (pruncul) cu dânsa, merge la biserică ca *s-li dă preftulu ifchii* (să-i dea preotul binecuvântare).

După ce a dat preotul pruncului binecuvântarea îndătinată maică-sa, întorcându-se cu dânsul acasă, trece pe la trei fântâni şi înmoaie în tustrele turta cea frământată de un copil, a treia zi după naştere, despre care am vorbit mai sus şi după ce vine acasă o mănâncă, ca să-i vie lapte cu îmbelşugare pentru hrana copilului.

De ordinar, nepoata nu merge de-a dreptul acasă, după ce iese din biserică, ci se duce la naşă, care cele mai de multe ori pune parale şi zahăr în sânul copilului, ca acesta să fie dulce la vorbă şi bogat.

Ce se atinge de împărtăşire trebuie să observăm că în Macedonia este datină ca, copilul nou-născut să se împărtăşească, îndată după botez şi nu mai pe urmă, în timpu înbisericirii, ca-n ţările române dincoace de Dunăre, şi dacă în momentul când i se dau sfintele taine nu plânge, moaşa îl pişcă de trup sau îl strânge de nas, ca să plângă, de aceea, fiindcă se crede că, prin plâns, cere de la Dumnezeu să se creştinească [3].

[1] Com. de G. Tomoioagă.
[2] Com. de Elia Pop.
[3] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 48—49.

În fine, trebuie să mai amintesc încă și aceea că o parte din credințele și datinele înșirate în capitolul de față erau uzitate și la o seamă de popoare din antichitate.

Așa, la grecii cei vechi femeia nu ieșea din casă pentru a se duce la templu decât după 40 de zile de la naștere [1].

La iudei muierea născătoare se consideră după nașterea unui fiu de necurată prin șapte, iar după nașterea unei fiice, prin patrusprezece zile și era îndătorită, în cazul dintâi, a nu se depărta de casă prin patruzeci, iară în cazul al doilea prin optzeci de zile. După decursul acestora aducea la templu un sacrificiu de curățire. Această datină iudaică a trecut mai pe urmă și în biserica creștină în formă de rugăciunea cea de curățire, ce se face la muieri la patruzeci de zile după naștere [2].

[1] Censoinus, capit. 11.
[2] Isid. de Onciul, *Manual de arheologie biblică*, Cernăuți, 1884, p. 150.

XX

Colăcimea

În cele mai multe părţi ale Bucovinei şi Moldovei este datină ca părinţii noilor născuţi şi încreştinaţi să ducă nânaşilor, respective cumătrilor, colaci ca semn de recunoştinţă şi mulţumită pentru că le-au ţinut fiii la botez.

„A da şi a primi colaci — scrie V. Alecsandri — este una din vechile datini ale ţării. În toate împrejurările cele mai însemnate ale vieţii omului, la *naştere*, la *botez*, la *înmormântare*, colacii nu lipsesc, şi iau proporţii de mărime potrivită cu starea omului. Când se naşte un copil şi se botează, părinţii duc colaci naşului“ [1].

Despre acei părinţi care n-au dus, nici nu au de gând să ducă, colaci pentru fiii lor şi mai cu seamă pentru cei ce au repausat, se crede că au foarte mare păcat şi că pruncul mort nu e mai mult al părinţilor nici nu se roagă lui Dumnezeu pentru dânşii. Din contră, dacă părinţii au dus nânaşilor colaci pentru dânsul, atunci e fiul lor drept şi se roagă pentru dânşii înaintea lui Dumnezeu [2].

De la *colacii* aceştia, care, în genere, sunt făcuţi din făină albă şi curată de grâu şi care sunt cu mult mai mari decât cei de rând, se numeşte datina aceasta, în cele mai multe părţi ale Bucovinei, *colăcime*. Pe unele locuri însă se numeşte şi *cumătrie*, din cauză că mai toţi cei se iau parte la dânsa sunt *încumătriţi*.

Colăcimea se face în orişice zi de peste an. Cele mai multe ori însă facerea ei atârnă de la voinţa şi împrejurările sanitare şi materiale ale nânaşilor. De comun, nânaşii aşteaptă, până ce au mai mulţi fini şi abia după aceea poftesc pe părinţii acestora la colăcime, anume ca spesele să fie mai mici şi mai uşor de purtat.

Unii cumătri fac colăcime a doua zi după Paşti, când în cele mai multe sate din Bucovina este datină de a se duce nu numai neamurile cele mai apropiate ci şi cumătrii unul la altul cu pască, alţii în ziua hramului bisericesc sau în altă sărbătoare mare şi iarăşi alţii îndătinează a o face în ziua patronului, mai pe scurt, fiecare când apucă şi când îi vine mai lesne şi mai bine la socoteală.

Pe lângă părinţii finilor din botez şi pe lângă finii din cununie, care, de regulă, încă aduc colaci, dacă cumva n-au adus mai nainte, se poftesc la colăcime, de către cei ce o fac, mai totdeauna, şi alte persoane şi mai cu seamă neamurile cele mai de aproape şi amicii cei mai intimi.

[1] V. Alecsandri, *op. cit.*, p. 101—102.
[2] Com. de G. Tomoioagă.

Finii din cununie vin şi aduc colaci totdeauna singuri. Pentru cei din botez, fiind încă prea mici, vin şi aduc colaci părinţii lor. Toţi ceilalţi însă, care mai sunt poftiţi, nu aduc nici un dar.

Dacă copilul botezat trăieşte, părinţii acestuia, respectiv cumătrii nănaşilor săi, duc de regulă *patru colaci mari*, făcuţi, după cum am mai spus, din făină albă şi curată de grâu [1].

Pe alocurea obişnuiesc a duce numai *doi colaci*, ba pe la oraşe şi prin unele sate din apropierea acestora, în loc de colaci, nişte *pupeze* lungăreţe ca şi *pomenele* (asemenea un fel de colaci lungăreţi) de care duc şi dau câte 8—10 sau 12.

Toţi colacii, care se prepară pentru colăcime, se-mpletesc, de regulă, în câte patru, şase sau opt *împletituri* şi uneori se fac, după cum am mai spus, aşa de mari că înainte de a-i băga, ca să se coacă e de lipsă să taie şi să lărgească gura cuptorului. Afară de aceasta unii îi *înfloresc* încă şi cu felurite flori, făcute asemenea din aluat şi apoi îi bagă în cuptor, ca să se coacă.

Colacii aceştia însemnează ca viaţa pruncului nou-născut, să fie îndelungată şi, precum e colacul rotund şi deplin, aşa şi viaţa pruncului, să fie rotundă şi deplină. Şi cu *cât s-au nemerit* şi ghicit colacii mai bine, cu cât *au crescut* mai tare şi s-au făcut mai rumeni şi mai frumoşi, cu atât şi bucuria celor ce i-au făcut e mai mare, căci se crede că, cu cât reuşesc colacii mai bine, cu atâta şi viaţa fiului, pentru care se duc ei nânaşilor, va fi mai fercită şi îndestulată de toate bunătăţile [2].

Cine nu e în stare să facă şi să ducă colaci, acela duce, în locul lor, una sau două pătrări de grâu [3].

În ziua colăcimei şi anume înainte de a se porni părinţii cu colacii la cumătri, se adună mai mulţi dintre neamuri, la aceştia şi împodobesc colacii cu felurite flori naturale, se înţelege dacă e vară, apoi pun printre dânşii turte dulci, smochine, stafide, o bucată de zahăr, ba de un timp încoace chiar şi zaharicale, precum şi 2—4 oca de săpun, care înseamnă ca finul sau fina să fie curată. Apoi, toate acestea, dimpreună cu colacii, care sunt aşezaţi unul peste altul, se acoperă cu un şal, tistimel sau tulpan frumos, ori cu o basma frumoasă de mătasă ori cu o năframă frumos cusută.

Pe alocurea, cumătrii mai îndătinează a spune înainte ce fel de gust au şi cam ce le-ar plăcea să le aducă, precum : materie de o rochie, o faţă de mindir, fete de pernă sau un brâu de şam de încins. Deci, părinţii fiilor botezaţi de dânşii cumpără şi-nvălesc colacii şi cu de acestea [4].

Obiectul cu care se acoperă, atât colacii cât şi celelalte lucruri înşirate, însemnează ca finul sau fina, să fie modeşti [5].

În unele locuri, precum în Mahala, Crasna, Bosanci, Ciocăneşti, Cârlibaba, pe lângă colaci şi unele din obiectele înşirate mai sus, mai duc încă şi o huscă de sare, un tălgerel nou, un pahar şi un şip cu rachiu sau cu vin, care asemenea se pun deasupra colacilor şi se învălesc c-un şervet sau c-un tulpan.

[1] În Crasna, Calafindeşti, Bosanci, Ilişeşti şi alte sate din Bucovina.
[2] Com. de G. Tomoioagă.
[3] În Crasna com. de M. Bărbuţă ; în Fundul Moldovei, com. de P. L. Leuşteanu şi în Ilişeşti com. de mai mulţi inşi.
[4] În Bosanci şi Mahala com. de G. Tomoioagă, apoi în Ciocăneşti, com. de G. Burcuteanu.
[5] Com. de G. Tomoioagă.

Dacă copilul botezat a murit, înainte de ce au apucat părinţii săi a duce colaci pentru dânsul, atunci duc totdeauna fiecărui cumătru numai *câte trei colaci*, nicicând cu sot, iar năframa, şervetul, tulpanul sau ce este, îl pun, de regulă, sub colaci anume ca aceştia să fie descoperiţi. Rareori se învălesc, dar şi atunci, numai cu un *tulpan alb,* care înseamnă nevinovăţie. Tot pentru copiii cei morţi mai duc încă şi un *pomişor* pe care îl împodobesc cu *luminile,* nuci, mere, pere, perje, turte dulci, covrigi şi pupeze făcute din făină de grâu, precum şi un şip plin cu mursă sau o ulcicuţă cu apă, care se dă de sufletul copilului repausat, *ca să-şi ude şi răcorească sufletul în cealaltă lume* [1].

Pomul sau *pomişorul* acesta, încărcat aşa de frumos, înseamnă *pomul raiului,* pe care crede poporul că stă sufletul în cealaltă lume, pe care şi-l închipuie, când ca o păsărică, când ca un om ce stă la umbra unui pom, crezându-se că fiecare suflet are pomul său [2].

Pomul se pune, de regulă, între cei trei colaci şi aşa se duce [3].

În unele locuri, precum bunăoară în Mahala, Bosnaci şi Stroieşti, dacă moare finul, nânaşul trebuie să-i ducă sălaşul la mormânt, iar după înmormântare cumătrii îi dau la *praznicul,* ce se face pentru sufletul repausatului, un rând de colaci sau pomene, împreună cu un pom, asemenea celui descris mai sus, precum şi un şal sau tistimel. Iar nânaşul, cum primeşte pomul, îndată îl împarte mai tot printre oaspeţii ce stau la masă, de sufletul finului repausat [4].

În fine, mai e de-nsemnat şi aceea că, dacă a murit un copil, părinţii săi nu aşteaptă până ce cumătrii i-or pofti la colăcime, ci, când au ei timp şi putere, atunci se duc dânşii cu colaci. În cazul acesta, cumătrii, vrând nevrând, trebuie să facă colăcime. Şi dacă li-i de petrecere, mai cheamă şi pe alţi cumătri şi fini, dacă nu, petrec numai ce ce au venit. În cazul acesta însă colăcimea nicicând nu durează mai mult de 2—3 ore [1].

Pregătiţi fiind, cu toate cele necesare, după cum s-a arătat mai sus, cum a sosit timpul ca să plece, se îmbracă sărbătoreşte, iau colacii şi pomul, adecă fiecare ce are să ducă şi se pornesc cu dânşii la cumătri săi mai bine zis la colăcime.

Ajungând la starea locului, cum au intrat în casă şi au dat bună ziua sau bună seara, închină colacii stăpânului sau săpânei de casă prin o oraţie potrivită.

În caz că aducătorul colacilor să nu fie orator bun, atunci îi închină altul în locul lui, care e mai isteţ şi mai bun de gură, zicând :

Bună ziua,
Bună ziua !
(Bună seara,
Bună seara !)
La d-ta, cumătre mare
Şi la d-ta, cumătră mare !
Ne-arătăm cu colăcei
Colăcei-s mititei,

[1] În Crasna şi Ilişeşti.
[2] Com. de G. Tomoioagă.
[3] În Crasna şi Ilişeşti.
[4] Com. de I. Beraru şi G. Tomoioagă.
[5] Dict. de M. Bărbuţă.

Dar mândri și frumușei.
Că-s făcuți din grâu frumos
Ca și fața lui Cristos.
Colacii ni-s mititei
Dară voia noastră-i mare
La fața domniei-tale.
Și voia noastră-i deplină
Ș-inima încă ni-i bună
Poftim de-ntinde mâna,
Că ți-i vina !
Uită-te în sus și-n jos
Și la fața lui Cristos.
Să lași inimă păgână
Să iei inimă română.
Să prinzi colacii în mână.
Uită-te-n fundul covățelei
Găsi-vei funia vițelei... !
Cum ai ajuns a boteza,
S-ajungi a-l și cununa ! [1]

Sau așa :

Poftim, de la noi puțin
De la Dumnezeu mai mult
Că el îi cel mai avut !
Binevoiți și primiți
De altele vă pregătiți !
Că vrând bunul Dumnezeu
El viață îndelungată
Cu de toate îndestulată
Și sănătate v-a da,
S-ajungeți a-l cununa ! [2]

O variantă a orației acesteia sună :

Bună vremea la dumneavoastră !
Am auzit
Că-i Dumnezeu cu d-voastră.
Și am venit
Și noi la dumneavoastră
Ar fi fost vremea mai de mult,
Dară finii dumneavoastră
Nu s-au priceput.
Dar amu vi se închină,
Cu noroc și voie bună
Și cu niște colăcei
Frumușei
Ca și fața lui Cristos
Să vă fie de bun folos.

[1] Din Valea Putnei, com. de V. Tocariu.
[2] Com. de G. Tomoioagă.

Colăcei-s frumușei,
Dar cam mititei.
Însă voia lor li-i mare
Și de-or trăi,
Colăceii i-or mări
Și pe dumneavoastră v-or mulțămi.
Pe lângă toate aceste
Încă ceva mai este
Sub țolișorul covățelei
Este funicica vițelei
Vițelei celei pestrițe ;
Să trăiți,
Să le-o dăruiți,
Să fiți mulțămiți
Și dumneavoastră fericiți ! [1]

Dacă copilul pentru care s-au adus colacii nu trăiește, atunci în locul orațiilor de mai sus se ține cea următoare :

Ne-arătăm cu colăcei
Colăcei de grâu frumos
Ca și fața lui Cristos.
Colăcei-s cum i-a dat
Dumnezeu cel prea-ndurat,
Dară voia noastră-i mare
Către fața dumitale ;
Voia noastră îi deplină
Că-i dăm din inimă bună.
Poftim, cumătră, de-i primește
Pentru numele lui Dumnezeu
Și de sufletul lui N [2].

În unele localități din Moldova, precum bunăoară în comunele Rădășeni și Mălini din județul Suceava, plaiul Muntele, este datină de a se închina cumătrilor mari trei feluri de colaci și anume : *colaci de mort*, *colaci de scăldătoare* și *colaci coperiți*.

Cei de mort se-nchină, ca și-n unele prăți ale Bucovinei nemijlocit după repausarea și înmormântarea copilului de curând botezat în decursul praznicului ce se dă pentru sufletul defunctului și anume, îndată după ce s-au dat colacii preotului funcționar.

Cei de scăldătoare care constau, de regulă, din opt oca de pâne și o garafă de vin sau rachiu, îi duce tatăl copilului, dimpreună cu moașa, a treia zi sau la o săptămână după botez și închinându-i cumătrilor, zice moașa, care îi închină :

Bună vremea cumătri mari !
Se-nchină finii dumneavoastră
Cu colaci de grâu frumos
Fața Domnului Cristos !

[1] Din Vama, com. de Niculai Lucan, cantor bisericesc.
[2] Din Poiana Stampii, dict. de Petrea lui Serghie P. ...

Cum vedeți, colaci-s mici
Pentru că și fini-s mici,
Dară voia lor li-i mare
Asupra feții dumneavoastră !
Ei se roagă să-i primiți
Dară să nu bănuiți,
Că dacă finii dumneavoastră
Or crește mari și-or trăi
Și colacii i-or mai mări.
Voia dumnevoastră or împlini
Și dumneavoastră-ți cheltui.
Poftim !... să vă fie de bine !
Dar nu uitați nici de mine !

Colacii coperiți se duc în genere la jumătate de an sau la un an. În ziua hotărâtă pentru ducerea acestora, ia opt oca de pâne, jumătate de oca de orez, jumătate de oca de săpun, jumătate de oca de zahăr, două păpuși de smochine, o litră de coarne de mare, o garafă de vin sau rachiu, toate acestea se pun într-un paner, se acoperă cu o *casencă* [1] sau cu un *bariz*, din care cauză se și numesc *colaci coperiți* și apoi mai învitând încă și pe alți inși, care asemenea au să ducă colaci, merg cu toții la cumătrii mari și cum ajung, zice moașa :

Bună vremea, cumătri mari !
Iacă se-nchină finul dumneavoastră
Fața Domnului Cristos.
Cu colaci de grâu frumos
Dacă finul dumneavoastră o trăit
Și-o mai crescut
Și colăceii s-au mai mărit
Voia dumneavoastră o-mplinit
Ca și dumneavoastră s-aveți de cheltuit.
Poftim, primiți
Și să nu bănuiți,
Ci să vă grăbiți
Colacii să-i luați
Și să căutați,
Că-n fundul covățelei
Este și funia vițelei ! [2]

Sau așa :

Bună vremea, cumătru mare !
Iacă se-nchină finul dumitale
Cu colăcei
Frumușei !
Colăceii-s cam mititei,
De-abia-i țin în mână de grei.

[1] *Casenca* e un fel de tistimel de lână, cu flori pe margini.
[2] Dict. de Anița Pletosu, romancă din Rădășeni.

Da se roagă cumătrii dumneavoastră
Către cinstită fața dumneavoastră
Că, după cum îs ei ostenitori
Să nu fiți bănuitori
Ci să fiți binevoitori
Şi de colaci primitori.
Poftim, să vă fie de bine !
Şi să vă-nduraţi a pune
În fundul covăţelei
Funicica viţelei.
Da de-ar fi şi-o cârlănică,
Că nu-i trebuie funicică ![1]

În comuna Broşteni şi împrejurime, ducerea colacilor se sărbătoreşte cu multă curăţenie şi duh plecat de către săteni.

Cei ce nu dau naşilor colaci de botez, când mor, se crede că sufletul lor e oprit la *vămile văzduhului*, sau pătimeşte cine ştie ce greutăţi în lumea cealaltă.

Cam acelaşi lucru se întâmplă şi celor ce nu dau colacii de nuntă.

Dacă părinţii unui copil nu pot da cumătrului colacii de botez, aceştia le lasă cu limbă de moarte, să-şi dea colacii. Se crede asemenea că şi părinţii copiilor, ce nu dau colacii de botez, sufăr pe ceea lume din astă pricină.

Acest obicei se sărbătoreşte, cam în toate locurile din munţii Moldovei, sâmbătă seara sau duminică, nu se ţine în seamă însă adeseori vremea.

Cumătrii sau finii duc cumătrilor ori naşilor cam următoarele lucruri : doi, trei colaci mari sau în locul colacilor se poate duce câteva oca de făină de grâu, o bucată de zahăr, stafide, smochine, săpun, o păreche de ciobotele femeieşti, o casâncă, ori un tulpan ş. a.

Lucrurile acestea se pun pe o masă, se acopăr şi după ce vorba începe şi găzdaşii îşi mântuie pregătirile, unul din săteni descoperind colacii, cheamă pe cumătri ori pe naşi şi le închină colacii zicând :

Bună vremea,
Bună vremea,
Cumătre Ioane ![2]
Iacă se închină
Finii dumneavoastră
Cu nişte colaci de grâu frumoşi
Ca faţa lui Cristos.
Şi c-o buticică de vin,
Să vă fie cheful deplin ;
Da-ţi primi şi de holercă,
Să nu vă fie rău nemică
Şi-o băsmăluţă de mătasă
Pentru faţa dumneavoastră aleasă.
Colăceii îs cam mici,
Dar voia li e mare

[1] Dict. de Mariuca Nistor, româncă din Mălini.
[2] Aici se pune gradul de înrudire ce are închinătorul colacilor cu gazda.

Asupra feţei dumneavoastră
Se roagă să-i primiţi
Şi să nu bănuiţi,
Că de vor trăi
Colacii vor mări.
În dosul colacilor
Este funia vacilor
Şi căpăstrul cailor.
E funicica viţeilor
Şi coşăraşul mieilor.
De nu credeţi
Puneţi mâna şi vedeţi,
Că eu drept nu spun
Decât odată în an.

Unii închinători zic următoarea închinăciune :

Bună vremea,
Bună vremea.
Domnilor cumătri mari !
Iacă seara a-nserat
Şi noi colăcei c-aceştia
Nu am închinat ;
Iată se arată cumătru d-voastră
Şi cu finii dumneavoastră
Cu nişte colăcei
Mândri şi frumoşi
Ca faţa lui Cristos.
Colăceii îs mititei
Însă voia li e bună şi mare
Asupra feţelor domniei-voastre.
Finii şi cumătrii de-or trăi
Colăceii vor mai mări
Şi voia dumneavoastră vor îndeplini.
Dumneavoastră
După cum aţi fost ostenitori
Şi cheltuitori
Poftim, fiţi buni şi primitori.
Poftim, de-asupra pe colăcei
O basma mândră de şase lei.
La dumnealor le-ar fi fost
Vremea mai demult,
Dar ei nu s-au priceput...
Dumnealor ar fi făcut
Colacii cât de mari,
Da nu au avut
Grâu la hambariu.
Poftim dumneavoastră
Colacii îi primiţi
Şi la fini ceva dăruiţi ;
În dosul colăceilor,
Coşăraşul mieilor
Funicica vacilor
În dosul colacilor,
Poftim, că mai avem
Un butoi cu vin,
Ca să fie cheful deplin.
Dar fie şi de holercă
Să nu vă fie de rău nemică.
Vremea a fost să aducă
Acestea mai de mult,
Dar nu s-au priceput
C-au trimes carăle
În jos la Hârlău
Şi-a fost drumul rău ;
A fost drumul grunzuros
Şi-au picat buţile din car jos.
Şi-au umplut fundurile,
Unghiurile.
Şi doagele,
Pârloagele.
Şi cercurile,
Bâlcurile ;
A rămas o buticică oloagă
Dintr-un fund şi-o doagă
Am întins mâna
Şi-am luat şi eu una.
Am venit acasă la cumătri
Să o ducem să cinstim,
Să ne fie la toţi cheful deplin[1].

[1] „Şezătoarea", an. I, Fălticeni, 1892, p. 36—38.

În împrejurimea Șomcutei-Mari sau Chioar, comitatul Sătmar, în Ungaria, unde este asemenea datină de a se duce cumătrilor mari *colaci de nânași*, se răspunde la masă prin-o staroste, astfel :

Cinstiți boieri de cinste !
Este rând
Și cuvânt
De la Dumnezeu cel sfânt
Întâia oară.
Și-a doua oară
Este rândul
Și cuvântul
Maicii
Precistii
Și-a apostolilor
Și-a tuturor sfinților :
Iar a treia rând
Este cuvânt
De la gazdele de loc,
Da-le-ar Dumnezeu noroc.
Cinstiți cumătri mari !
Ai nânașilor celor mari...
Știm noi drept și-adevărat
Cum Dumnezeu a lăsat.
Că doară noi am avut
Nu tocmai tare de mult
O odraslă din trupul nostru
Care-n maica mânăstire
Prin rostul nânașilor
Și-a preotului de loc
A primit sfântul botez.
Dar una noi nu știm,
Cu ce să le mulțămim.
Și-una nu ne pricepem,
Ce o să le întorcem ?
Întoarcă-le Dumnezeu
Cu mia
Și cu suta !
Dar și noi tot le răspundem
Doi colaci de grâu frumos,
Ca pelița lui Cristos
Și strigăm toți la Cristos !
Să dea Dumnezeu noroc
Și viață la *poroboc*
Și cu doi potilați lați
Tocmai din târg cumpărați
Din târg de la Țiligrad ;
Niște zadii de mătasă
Să le poarte sănătoasă,
Cinstita gazdă de casă.
Știm drept și adevărat
Cum Dumnezeu a lăsat
C-am avut, din întâmplare
Și-o cinstită moașă mare
Dumnezeu să ni-o trăiască
Ca și de-acum să moșească.
Și la dânsa nu putem
Zóala să i-o întorcem.
Întoarcă-i-o Dumnezeu
Dar noi tot îi răspundem
O pâne de grâu curat,
Cum Dumnezeu l-a lăsat
Și-o zadie de mătasă,
Ca s-o poarte sănătoasă.
Avut-am și-un ceteraș,
Înălțuț și drăgălaș
Fără de care
N-am fi fost în stare,
Treab-aceasta s-o facem.
Și lui încă-i răspundem
Cu colac de grâu frumos,
Ca pelița lui Cristos
Să strige și el la Cristos.
Să dea Dumnezeu noroc
Și creștere la poroboc.
Iar știm drept și-adevărat
Cum Dumnezeu a lăsat.
C-am avut și un chemător,
Om voinic și cu bun spor
Care pe toți ne-a chemat
Și aici ne-a adunat
Și pân-ce ne-a adunat
Sărit-a el multe garduri,
Trecut-a multe prilazuri.
Îi răspundem deci și lui
Un colac de grâu frumos,
Ca pelița lui Cristos.
Să strige și el noroc
Și creștere la poroboc !
Știm drept și-adevărat
Cum Dumnezeu a lăsat
C-am avut și un socaciu

Fără pic de fund la gaci[1]
Care mult s-a mai trudit
Şi mult pe mânuri s-a fript
Tot puind
Şi luând
Oalele de la foc...

Îi răspundem deci şi lui
Un colac de grâu frumos,
Ca pelița lui Cristos.
Să strige şi el la Cristos,
Ca să dea mult noroc
Şi creştere la poroboc ![2]

Cumătrii, primind colacii şi prinzându-i în mână, în caz dacă trăiesc finii, pentru care li s-au adus, mulțămesc din toată inima părinților, dorind în acelaşi timp finilor viață îndelungată, sănătate, noroc, fericire şi mai ales dacă sunt avuți, promițându-le în schimb pentru colacii aduşi un vițel, o viţică sau o juncă, un miel, o cârlană sau o oaie etc. ; mai pe scurt, ceea ce le dă mâna, ce pot, pe care în scurt timp o şi trimit finului căruia i s-a promis. [3]

De multe ori se întâmplă că nânaşii, neavând copii proprii, testează la ocazia aceasta toată averea lor unuia sau altuia dintre finii botezați de dânşii, care apoi, după moartea nânaşilor, o şi capătă în stăpânire [4].

Dacă însă finul, pentru care s-au adus colacii, a murit, atunci zic : „Dumnezeu primească să fie de sufletul lui N. !"

Atât colacii cât şi pomişorii, care s-au adus pentru finii repausați, cum i-au luat din mâna celor ce i-au adus în cele mai multe locuri din Bucovina îi şi împart între toți oaspeții adunați. Iar *luminile*, căci în cazul acesta se aduc şi luminile de la botez, le lasă să ardă până spre sfârşit. Iar când ajung spre sfârşit, iau mucurile ce mai rămân şi puindu-le sub masă le lasă acolo să ardă mai departe până ce se sting singure de sine.

Unul dintre cei patru colaci, care se aduc pentru finii cei vii, nânaşii îl întorc părinților cu scop, ca să-l dea finilor, iar dacă aceştia-s mărişori şi au venit şi ei dimpreună cu părinții lor la nânaşi, atunci li se dă lor colacul în mână.

În unele părți împărțirea aceasta a colacilor şi a pomilor urmează mai târziu şi anume atunci când voiesc cei ce i-au adus, să se ducă pe acasă.

După ce s-au adunat acuma toți cei ce au avut să aducă colaci, după ce i-a închinat fiecare cum a ştiut, gospodarii de casă i-au colacii aduşi de pe masă şi-i pun în alt loc, iar în locul lor pun pe masă diferite bucate, poftesc apoi atât pe cumătri cât şi pe ceilalți inşi, ce se mai află de față, ca să ocupe loc la masă şi anume pe cei mai înaintați în vârstă şi mai cu vază în sat îi pun să şadă în fruntea mesei, iar pe cei mai tineri împrejurul acesteia.

După ce s-au aşezat cu toții, cumătrul cel mare, stăpânul de casă, luând un pahar de rachiu cinsteşte la cel mai bătrân dintre oaspeți, acesta la cumătra mare, iar cumătra la cine o trage mai întâi inima, şi tot aşa cinstindu-se unul pe altul, bând şi ospătând petrec în voie bună, cam de la vreo dou-trei ore de după amiază şi până hăt târziu noaptea.

[1] *gaci*, cuv. germ. = izmene.
[2] Com. de Elia Pop, învățător în Şomcuta Mare.
[3] În Ciocăneşti, precum şi în alte sate din munții Bucovinei. Vezi şi V. Alecsandri, op. cit., p. 102 ; — „Şezătoarea", an. I., Fălticeni, 1892, p. 39 : „Cumătrii ori naşii, primind colacii mulțămesc finilor şi tuturor colăcarilor şi le făgăduiesc în fața tuturor ori o juncă ori două, trei oi şi altele".
[4] Din Stroieşti, com. de I. Berariu.

Dacă cumătrul mare, căruia i s-au adus colaci, e un om vesel şi petrecător, şi dacă mai e încă şi avut, atunci face colăcime şi cu lăutari. În cazul acesta, de multe ori, după ce s-au sculat de la masă, nu se duc îndată pe acasă, ci se apucă la joc, care nu odată durează chiar şi până a doua zi dimineaţa. Nefiind lăutari dindămână, se mulţămesc şi numai cu un cimpoiaş sau cu un fluerar care ştie bine zice din fluier sau din trişcă, să aibă numai după cine juca.

Cât timp stau la masă, atenţia lor nu e îndreptată numai la mâncare şi băutură, din contră glumesc şi istorisesc fel de fel de lucruri şi întâmplări, atât din sat cât şi de prin împrejurime.

Iar unii, după ce au prins o leacă în cap, încep a cânta şi felurite cântece precum :

Holercă cu secărea,
Vai de mine cum te-aş bea
N-are cine mă-mbia.
Îmbiia-m-a oarecine,
Că i-a fi milă de mine!

Sau astfel :

Holercuţă, draga mea,
Pus-am gând că nu te-oi bea
Unde văd pe alţii bând,
Văd inima-n mine-arzând!

Dacă vreunul a băut cam multişor şi începe a-i fi rău, ceilalţi, observând aceasta, zic, în glumă :

„A prins ciocârlanul de coadă“, sau *„s-a uitat cam lacom în fundul paharului“* şi de aceea *„s-a cam deochiat“*, dar lasă că acuş îi va trece şi nu i s-a mai întâmpla nemică !

După masă sau, mai bine zis, după încheierea întregei petreceri de la *colăcime,* colăcarii, adecă părinţii şi finii, care au adus colaci, îşi iau rămas bun de la găzdaşi şi pornesc apoi spre casă, ducând fiecare cu sine veselia, precum şi un car de minciuni.

Cumătrilor şi nânaşilor le pare bine de finii ce au, dacă au semne de buni gospodari, iar finii duc cu ei mângăierea sufletească că la *vămile văzduhului* şi pe cealaltă lume nu vor fi supuşi la munci ori opriţi în drumul lumei fericite de copacii de botez ori de nuntă. [1]

[1] „Vezi „Şezătoarea", an. I, Fălticeni, 1892, p. 39.

XXI

Creșterea

Romînca țărancă, de-ar fi orișicât de bogată și ar avea orișicât de mulți copii, ea nici pe unul nu-l dă pe mânile altei femei, ca să i-l lăpteze și crească, nicicând, nu-și caută și năimește *doică* sau *mamoă,* ci numai dacă-i încuviințează sănătatea, îi nutrește și crește ea singură. Fiecare romîncă, avută ori sărmană :

Copil dacă dobândește
Cu lucru în mână-l crește.
Îl leagănă cu piciorul
Și din brâu toarce fuiorul.
Cu o mână îi dă țâță,
Cu alta focul ațâță [1].

De face de mâncare pentru bărbatul său sau pentru lucrători, de caută de vite, de păsări sau de alte animale domestice, de lucră la cânepă sau țese pânză trebuitoare pentru îmbrăcămintea familiei, de grijește în casă sau pe afară, mai pe scurt, dear fi orișicât de învăluită și necăjită, ea nicicând nu uită de copilul său, ci amuș, amuș aleargă la dânsul să vadă ce face, de nu plânge sau poate îi trebuie ceva și, după ce-l caută și îngrijește, se apucă iarăși de lucru.

Iar dacă se duce în câmp, la prășit sau la secerat, la adunat fân sau la cules cânepă, ea nu-și lasă copilul de țâță acasă, ci-l ia, totdeauna, cu sine și ajungând la starea locului, îndată caută o tufă sau îi face o colibuță de buruiene, îl pune acolo la umbră și se dă apoi la lucru și lucră din toate răsputerile. Iar când începe copilul a plânge aleargă la dânsul, îi dă de supt, îl dezmiardă puțin și adormindu-l, se apucă din nou la lucru și lucră, neîncetat, până ce apune soarele.

Și cu toate că, copiii romîncelor țărance sunt, așa zicând, din momentul nașterii lor și până ce cresc mari, expuși la o mulțime de neajunsuri și neîndemânări, cu toate că foarte adeseori sunt expuși vântului și răcelii, ploii și arșiței soarelui totuși experiența de toate zilele ne arată că ei sunt înzecit mai sănătoși și mai voinici decât ai celor care îi cresc cu cea mai mare băgare de seamă și fereală, atât de umbră cât și de soare, după cum merge vorba.

Cunoscută ni-i încă și aceea că partea cea mai mare a copiilor de țăran sunt cu mult mai isteți și mai ajunși de cap la orișice învățătură, decât ai celor dintr-o stare mai înaltă.

[1] A. Pann, *Povestea Vorbei,* t. II, București, p. 153.

Dacă priceperea şi de multe ori chiar şi mijloacele unui ţăran ar ajunge până acolo ca să-şi poarte copiii săi la şcoală, atunci foarte lesne am avea ocazia de a ne mândri cu unii dintre cei mai deştepţi şi culţi bărbaţi.

Să sperăm însă că, în curând, îndemnul şi năzuinţa după învăţătură va prinde rădăcini adânci şi în sânul poporului român de la ţară.

Până atunci să ne întoarcem iarăşi la modul creşterii copiilor de către romàncele noastre.

Un străin, scriind despre datinele şi credinţele românilor din Transilvania spune în privinţa creşterii copiilor următoarele :

„Trecând în sfârşit pentru femeia sârguincioasă cele şase *săptămâni de lehuzie,* ea iarăşi ia parte activă în câmp şi în pădure, în casă şi prin ogradă, la afacerile bărbatului său, pe când sugătorul adeseori rămâne zile întregi singurel, ca cucul acasă, şi, adeseori, capătă abia seara de mâncare.

Cu toate acestea copilul prosperează măcar că, adeseori, e luat şi dus de către părinţii săi cale de mai multe zile pe păşunile muntoase, unde nu o dată e destul de expus viforelor, care nu arareori chiar şi-n dricul verii vâjie pe câmpiile cele înalte ale Carpaţilor ; el creşte şi prosperă asemenea florilor de pe munţii îngustei sale patrii, de către tatăl şi maica sa foarte puţin căutat şi îngrijit, ba chiar prea puţin băgat în seamă. Despre o relaţie intimă între mamă şi copil nici vorbă nu poate fi la români, de aceea, în genere luat, le şi lipsesc lor cântecele de leagăn, precum şi cele de copii, care ni le înfăţişează poezia poporală a celorlalte naţiuni, prin adâncimea sentimentului şi a intimităţii sale, într-un chip atât de excelent“ [1].

Pe câte şire, mai pe atâtea neadevăruri, şi mai ales în ceea ce priveşte relaţia şi intimitatea dintre mamă şi intimitatea dintre mamă şi copilul său sugător pe de o parte, iar pe de altă parte că românii n-ar avea mai defel câtece de leagăn !

Ce se atinge de intimitate, am spus chiar la începutul acestui capitol şi o mai repet încodată, că romànca adevărată numai rar când se desparte bucuroasă de copilul său sugător şi ea e totdeauna cu gândul la dânsul, ca să nu i se întâmple o nenorocire.

Sunt, nu-i vorbă, şi de acele mame cari nu-şi prea bat capul cu copiii lor, dar numărul acelora, după câte ştiu eu, e foarte mic în comparare cu totalitatea romàncelor.

Ce se atinge de cântecele de leagăn, apoi acestea nu pe afară şi atât mai puţin la lucrarea câmpului pot fi auzite ; ci ele trebuie căutate în casă lângă *leagăn,* de la care şi-au căpătat şi numirea. Însă acolo e cam greu a le asculta şi mai greu a le aduna, pentru că, cântecele ce le cântă romànca fiului sau fiicei sale sunt mai mult nişte dorinţe sau taine ale inimei sale, nişte acorduri duioase, cari nu prea bucuroasă le descoperă ea altora, cu atât mai puţin unui străin.

Au şi românii destule şi prea destule cântece de leagăn, dar precum pentru multe altele, aşa şi pentru acestea nime până acum nu s-a îngrijit să le dea publicităţii şi poate că nici nu i-a dat nimănui până acum mâna de a se apropia de copilul ce abia a început să aţipească şi a constrânge pe maica acestuia, ca să i le dicteze.

[1] Wlislocki, *op. cit.,* p. 11.

În șirele următoare însă noi ne vom convinge că și românii din toate țările, încă au felurite cântece de leagăn.

Mai nainte însă de a reproduce unele cântecele de leagăn, care ni-s nouă cunoscute, să vedem cum și din ce este compus leagănul româncelor? și ce fel de numiri mai are acesta la români ?

Leagănul româncelor e, în genere, foarte simplu. El este compus din două scândurele mai lungi și două mai scurte, în forma unei lădițe sau, mai bine zis, a unui secrieș (copârșeu) ori coș de căruță, care e așezat și întărit pe două picioare (tălpi), semi-cercuale pe care se leagănă, încolo și încoace. La fund e, de regulă, mai îngust, iar la gură mai larg și fără de acoperiș.

Se mai fac leagăne încă și din nuiele, în forma unei coșerci (corfe) lungurețe. Dar și acestea încă au tălpi semi-cercuale, pe care se leagănă. În unele părți din Transilvania, leagănele din urmă se acață cu niște funii de grindă și așa se leagănă [1].

Româncele cele sărmane întrebuințează, în loc de adevăratul leagăn, adeseori și o covățică, care în unele părți din Bucovina și Moldova și mai ales de la țară, se numește *albiuță*. Româncele mai inteligente, precum și țărăncile cele mai avute au adoptat, de un timp încoace, leagănul uzitat la germani.

O seamă de românce îndătinează de a culca pe fiii lor și în pat. Însă aceasta, după credința poporului român din Transilvania, nu e bine, din contra, e păcat ca un înger curat să doarmă într-un pat întinat [2].

Asemenea nu e bine de a se pune un copil în leagănul altuia, căci *ia crescutul acelui copil* [3].

Scândurelele din care se compune un leagăn, sunt, în genere, de *brad* sau de *paltin,* iar nuielele de *alun* sau și de *răchită.*

Din alt lemn, afară de cele înșirate până aici, nu e bine să se facă, leagănul. Dovadă despre aceasta avem următoarea doină din Transilvania:

Frunză verde săcărea,
Maică măiculița mea !
Când ai fost cu mine grea.
Maică rău îți mai părea.
Dară dacă m-ai făcut,
Ție bine ți-a părut.
Mi-ai făcut plapon de lână
Fașia de mătrăgună
Și leagăn de magheran,
Să mă leagăn de măgan [4].

În leagăn se așterne, de regulă, un păier mic umplut mai ales, cu fân sau cu paie de grâu sau de secară și la cap se pune o perinuță.

Fiecare mamă însă trebuie să ia foarte bine seama ca printre fânul sau paiele din paier să nu fie *neghină* sau vreun *spin,* căci acestea pot

[1] Com. de. R. Simu, învățător în Orlat.
[2] Com. de. R. Simu.
[3] Ioneanu, *op. cit.,* p. 24.
[4] Iuliu Moldovan, *Poezii populare,* în „Gazeta Transilvaniei", an. LI, 1888, nr. 235.

să-i fie nu numai de stricăciune, ci şi de augur rău. De aceeea, zice un cântec din Transilvania :

Maică, când m-ai legănat
Maică, rău m-ai blăstămat.
În leagăn mi-ai pus neghină,
Să nu am în veci hodină
Şi sub perinţă spini,
Să trăiesc între străini... [1]

Şi acum, după ce am văzut cum şi din ce-şi fac românii leagăn pentru copii lor, şi cum îl îngrijesc, să trecem la *cântecele de leagăn* [2].

Am amintit mai sus că româncele, când sunt foarte învăluite şi ocupate cu lucrul, rareori îndătinează de a adormi pe copiii lor cu cântece. Nu tot aşa fac ele şi în zile de sărbătoare, când n-au de lucru, sau serile când au sfârşit tot lucrul pe afară şi când s-au retras în casă. Atunci nemijlocit, după ce i-au scăldat, înfăşat, li-au dat de supt şi i-au culcat în leagăn, încep a-i legăna şi a-i adormi prin cântecele lor, cele dulci şi melodioase, în care cuvinte ca *nani-nani* şi *liuliu-liuliu* răsună ca o duioasă dezmierdare.

Iată unul dintre cele mai frumoase cântece de leagăn prin care îndătinează româncele din Moldova a-şi adormi feciorașii lor :

Nani, nani, copilaş
Dragul mamii fecioraş !
Că mama te-a legăna
Şi mama te-a căuta.
Ca pe-o floare drăgălaşă,
Ca pe-un îngerel în faşă.
Nani, nani, cu mama
Că mama te-a descânta
Să te faci un viteaz mare
Ca Domnului Ştefan cel Mare
Să fii vrednic la război
Să scapi ţara de nevoi.

Nani, nani, puiul meu
Ferici-te-ar Dumnezeu !
Să fii oacheş şi frumos,
Ca un soare luminos.
Fetele să te-ndrăgească,
Flori în calea ta să crească [3].

Aria cea mai răspândită pe care se cântă versurile acestea e cea următoare :

[1] Iuliu Moldovan, *Chiuituri populare*, în „Gazeta Transilvaniei", an. LI, Braşov, 1888 nr. 142.
[2] V Alecsandri, *op. cit.*, p. 381.
[3] T. T. Burada, *Almanach musical*, an. II, 1876, Iaşi, p. 72.

Cuvântul *nani* cu care se începe cântecul reprodus, precum şi multe alte cântece de leagăn ale românilor, ne aduce aminte de cântecele de leagăn sau *nenia* cu care mamele romane adormeau pe pruncii lor [1].

Şi mamele italiene încă îndătinează, ca şi românele noastre, a legăna pe copiii lor cu un fel de *nani-nani*. Ele cântă următoarea strofă :

Dormi, dormi, nel mio seno
Il mio cuor culla sera
Fa la nina, nana na [2].

Dacă sugătorul e *fetişoară*, atunci mamele din unele părţi ale Moldovei îl adorm prin următorul cântec :

Nani, nani, copiliţă
Draga mami garofiţă.
Că mama te-a legăna
Şi pe faţă te-a spăla
Cu apă de la izvoare,
Ca să fii ruptă din soare.
Nani, nani, drăguliţă
Creşte-ai ca o garofiţă.
Să fii naltă trestioară,
Albă ca o lăcrămioară.
Blândă ca o turturea
Şi frumoasă ca o stea [3].

Un cântec din Bucovina, care asemenea se-ncepe cu *nani, nani*, şi care se cântă atât băieţilor cât şi copilelor, sună aşa :

Haida, nani
Nani, nani
Puiul mamii ;
Puiul mamii
Cel de curcă
Eu te leagăn
Tu, te culcă ;
Puiul mamii
Cel de raţă
Eu te leagăn
Tu te-aşează ;
Puiul mamii
Cel de domn
Eu te leagăn
Tu adormi ;
Eu te leagăn
Linişor
Tu te culcă
Binişor.
C-a veni domnul
Cu somnul
Să-mi adoarmă
Puişorul.
Şi-a veni dóamna
Cu perina
Să-mi adoarmă
Duduca [4].

Alt cântec, tot din Bucovina, care aşişderea se începe cu *nani, nani*, sună precum urmează :

Nani, nani
Dragul mami.

[1] Horatiu, epist. I, 1, 62 ; Carmen, 3, 28, 16. — Phaedri 3, prolog 10.
[2] Apud, V. Alecsandri, *op. cit.*, p. 382.
[3] Idem, p. 381.
[4] Din comuna Balaceana, com. de Mihai Jemna, stud. gimn.

Nani, dragul meu şi dormi
Dimineaţa să te scoli.
Să fii mamii de-ajutor
De pe vatră pe cuptor
Tătuţii de prăşitor.

Unele romånce din Bucovina, pe lângă cuvântul dezmierdător ***nani***, întrebuinţează foarte adeseori în cântecele lor de leagăn şi cuvântul ***liuliu***.

Iată un astfel de cântec, în care provin amândouă cuvintele de mai sus :

Haida *liuliu*, puiule
Puiule, puiuţule !
Haida *liuliu* cu mama
Că mama te-a legăna
Şi din gură ţi-a cânta.
Ţi-a cânta un cântecel,
Scurticel şi frumuşel,
Doară-i creşte măricel
Şi te-i face voinicel.
Haida *liuliu, nani, nani*
Liului, liuliu, puiul mamii.
Că mama ţie ţi-a zice
Un cântec mândru, duios
Ca s-adormi, să fii frumos
Părinţilor de folos ;
Haida *liuliu*, băieţel
Dragul mamii mâţâţel,
Doară-i creşte mărişor,
Să fii mamii de-ajutor.
Haida *nani, palicaş* [1]
Doară-i creşte mai degrabă,
Să fii tatii bun de treabă ! [2]

Un alt cântec de leagăn, tot din Bucovina şi anume din comuna Crasna, sună aşa :

Hai *liuliuţu*, pui de peşte
Hai *liuliuţu* şi-adormeşte,
Să te poată mama creşte
Să-i fii slujbă cu nădejde
Să fii mamii de-ajutor
Şi tătuţii de bun spor ;
Să fii mamii iarna-n casă,
Tătuţii vara la coasă.
Mână dreaptă de-ajutat
Orice lucru de lucrat :

[1] *Palicaş* e un cuvânt de dezmierdare, însă romånca ce-a dictat cântecul nu a ştiut să spuie ce înseamnă.
[2] Din Bălăceana, com. de Mihai Jemna.

De-adus apă cu cofița,
De-aprins seara luminița [1].

O variantă a acestui cântec, cules asemenea din Crasna, sună astfel :

Hai liuliuțu dragul mamii
Puiul mamii, scumpul mamii !
Hai liuliuțu și-i dormi,
Doară mai măruț vei fi.
Hai liuliuțu și-adormește
Și-adormește, pui de pește
Doar te-ar putea mama crește,
Să fii mamii de-ajutor
Și nenuțului de spor
Mămuții tale în casă
Iar nenuțului la coasă.
De-adus apă cu cofița,
Seara de deschis portița ! [2]

Altă variantă, tot din Crasna, sună precum urmează :

Dragul mamii pui de pește
Haida liuliu și-adormește,
Să te poată mama crește.
Să te crească mărișor,
Să fii mamii de-ajutor
Și tătuchii de mult spor
Să scoți boii din ocol
Pe Prian și pe Bujor
Și la jug să mi-i înjugi
Și la plug să mi te duci.
Boii că mi-i înjuga
Și cu tata că-i ara
Grâu de vară-i semăna
Și-a da Dumnezeu și-a fi
Cât băiatul va trăi
Și colaci frumoși vom face
C-așa băiatului place !

La un băiat, ceva mai mărișor :

Haide luiliu, lulișor !
Dragul mamii puișor
Doară-i crește mărișor,
Să mi te văz că grăiești
Să nu mă mai necăjești.
Că destul pieptul mi-ai supt
Și țâțele mi le-ai rupt.
Fă-te mărișor și crești,
Că tot dragul mamii ești.

[1] Dict. de M. Bărbuță.
[2] *Idem.*

Şi tu-n câmp că mi te-i duce
Mama mâncare ţi-aduce.
Şi după ce mi-i lucra
Îi sta puţin şi-i mânca
Şi tata s-a hodini
Cât cu tine-a mai trăi.
Numai dacă-i asculta
Cum a zice tătuca
Dumnezeu s-a bucura
Şi ţie hrană ţi-a da ;
Cât îi fi şi-i mai trăi,
Nemică nu ţi-a lipsi [1].

Altul :

Dragul mamii, Ionică,
Puişor de rândunică !
Haida liuliu şi te culcă
Doar te-ar putea mama creşte,
Să te deie la neveste ! [2]

La o copilă :

Haide liuliu draga mamii
Draga mamii, puica mamii !
Haida liuliu de-mi adormi
Dimineaţa să te scoli,
Să fii nenii de-jutor
Şi mamii lucru cu spor.
Câte flori au fost pe şes
Fetele că le-au cules.
Şi le-au strâns în mănunchele
Şi le-au pus în sân la piele
Şi le-au strâns în mănunchi mare
Pe la asfinţit de soare
Şi mi le-au pus subsuoară
Ca, copila să-mi adoarmă.
Şi se va culca cu soare,
Să-i pară noaptea mai mare...
Şi aşa mi-a adormit
Puiul mamii cel iubit,
Că singură n-a ştiut
Noptiţa când a trecut [3].

Altul :

Draga mamii copiliţă,
Scumpa mamii garofiţă.

[1] Amândouă cântecele acestea, culese din comuna Crasna, mi le-a comunicat cumnatul meu Sam. Petrescu, paroh şi exarh.
[2] Din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac, agricultor.
[3] *Idem.*

De-ar şti mama cui te creşte,
Nu ţi-ar mai trage nădejde ! [1]

La un copil, a cărui mamă a murit :

Haida liuliu, dragul tatii
Căci amu nu-i ţâţa mamii !
Ţâţă rea şi acră
Amu te apleacă
Şi mână străină
Amu te alină ![2]

La un copil de fată mare :

Frunză verde mărăcine,
Când iese fata la lume
N-asculte cine ce-i spune.
Dacă-i spune un flăcău
Ea să-l ţie tot de rău.
S-asculte pe tatăl său
Tatăl său n-o-nvaţă rău
Da o-nvaţă tot de bine,
Să nu joace-n joc cu nime.
Jocul cela nu-i curat
Multe fete c-a-nşelat
Gâţe goale n-au purtat
Pe părinţi i-au ruşinat.
Când se-ncep hramurile
Ele plâng cu zilele.
Cât îi vara de frumoasă,
Ele şed la umbră-n casă
Şi blastămă jocurile
Şi toate petrecerile :
— Câte jocuri am jucat
Lacrimi atâte-am vărsat.
Bădişor, ce mi-ai fost drag,
Să vii pân la al meu prag.
Că tu dacă mi-ii veni,
Eu frumos te-oi milui.
C-o cojiţă de mălai
Uscată, de nouă ai
C-o strachină de cenuşă
De-asupra cu cărbunaşi,
Să ştii cum iubeşti şi laşi.
Cine iubeşte şi lasă,
N-ar mai avea ticnă-n casă...
Aibă moarte de cuţit,
N-aibă loc nici în mormânt [3].

Altul :

Petrişor uscat pe culme
Câte fete sunt în lume
Nu-i nici una amărâtă
Ca fata cea-nceluită
Şi de lume despărţită.
Când flăcăii merg la joc,
Ea pune scăldușca-n foc.
Când flăcăii joacă roată,
Ea s-apleacă pe covată
Şi tot plânge şi oftează
Multe lacrimi mai varsează.
Şi se primblă pe la poartă,
Pare că ar fi plouată.
Cu mânile subsuoară,
Cu focșor la inimioară.
Când flăcăii vin pe-acasă,
Ea atunci scăldduşca varsă.
Fetişoară-nceluită
Şi de lume despărţită !
Cine mi te-a învăţat,
Pe părinţi de-ai ruşinat,
Pe neamuri de-ai supărat ?
— Măiculiţa din cel sat
Pe la toate zorile
Pe la strat cu florile !
— Păsăruică-n cuiburele
Copii mici în covăţele
Leagănă-i, puică, şi taci

[1] Din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.
[2] Din Crasna, com. de Sam. Petrescu.
[3] Din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

Că ţi-au fost feciorii dragi.
Feciorii la joc s-or duce
Iar tu-i suspina şi plânge;
Feciorii-n joc or juca,
Tu-i plânge şi-i legăna:
Haida liuliu, dragul mamii
Dragul mamii, puiul mamii!
N-ar ajunge zile bune
Cel ce te-a făcut pe tine.
El îi dus în cătănie,
Numai vestea lui să vie
Trupu-acolo să-i rămâie.
Şi-atuncea el să se-nsoare,
Când voi fi eu fată mare.
Şi-atuncea să se cunune,
Când voi ieşi eu la lume;
Cum mi-a legat mânele
Şi scurtat drumurile,
Scurte-i-se zilele![1]

Ca şi româncele din Bucovina şi Moldova tot aşa adorm pe fiii şi fiicele lor şi românele din Transilvania, Banat şi Ungaria cu aceea deosebire numai că acestea, adeseori încep cântecele lor cu cuvântul *abua* şi *bua*, în loc de *nani* sau *liuliu*.

Iată unul, din Transilvania:

Bua, bua cu mama!
Că mama te-a legăna
Şi frumos ţi-o descânta:
Bua, bua puiul mamii,
Dragul mamii frumuşel
Până-i creşte măricel[2].

Altul, tot din Transilvania, şi anume din Cohalm:

Bua, bua, bua
Puiu mamii.
Drag, frumos,
Creşti luminos!
Să fii prea norocos
Să trăieşti nepăcătos;
Pentru tine mă năcăjesc
Şi-n lume mă amărăsc
Să te cresc,
Să te măresc!

Al treilea, tot de acolo:

Bua, bua, bua puişor
Şi-al meu drăguţ fecior,
Fă-te mare mărişor,
Ca să-mi fii de ajutor
Şi să-mi iei boul de corn
Şi la-ntors şi la ogor;
Pentru tine mă căznesc,
Ca să te cresc,
Să te măresc;
Haide luică

[1] Idem.
[2] „Gazeta Transilvaniei", an. LIV, Braşov, 1891, nr. 92, în „Foileton".

De mi-l culcă.
Şi tu cioară
De mi-l scoală.
Şi tu peşte
De mi-l creşte.
Şi tu raţă
De-l răsfaţă.
Şi tu ţarcă
De-l îmbracă.
Numai mare să se facă,
Să crească,
Să-mbătrânească!
Pe lume să vecuiască!...[1]

Iată unul şi din Banat:

Bua, bua, Ionaş
Dragul mamii copilaş.
Taci şi dormi încetişor
Sufletul meu puişor;
Până ziua te-a trezi
Pe-al ei piept te-i odihni...
Bua, bua, păunaş
Scumpul mamei îngeraş[2].

Altul, din Ungaria şi anume din împrejurimea Şomcutei Mari, comitatul Sătmar:

Abuă-te cu mama
Că mama te-a legăna
Cucă-te[3] tu pititel
Şi te scoală plugărel.
Cucă-te tu şi te-abuă
Şi te scoală mâni la ziuă.
Bătu-le-ar fi Dumnezeu
Trâmbele de la belceu
Care m-am legănat eu
Să nu se legene nime
Să fie plătit cu mine.
— Leagănă lele şi taci
Dacă ţi-a plăcut să-l faci![4]

Ce se atinge de cuvântul *bua* al româncelor din Banat şi Ungaria, trebuie să amintim aici că el, deşi mai rar, provine şi în Bucovina şi anume în două forme adică *bua şi boa*.

[1] B.P. Hasdeu, *Dicţionarul limbii ist. şi pop. a românilor*, t. II, p. III, din *Adenda*.
[2] Alexandru Onaciu, *Cununa*, novelă populară, în „Familia", an. XI, Budapesta, 1875, p. 74.
[3] *Cucă-te* = culcă-te. Tot aşa rosteşte verbul acesta şi româncele din Bucovina, când voiesc să-şi adoarmă copiii.
[4] Com. de E. Pop, învăţător din Şomcuta Mare.

Un cântec din satul Bosanci, districtul Sucevei, în care provine acest cuvânt, sună așa :

Hai *bua*, maică, *bua*
Că maica nu te-a lăsa
Ci ea mi te-a legăna
Și din gură ți-a cânta.
Și ți-a cânta-ncetișor,
Un cântec mic scurtișor
Și vei crește mărișor.
Ți-a cânta un cântecel,
Scurticel și frumușel,
Doară-i crește măricel
Și te-i face voinicel ![1]

Un alt cântec, din orașul Câmpulung, în care provine cuvântul *bua* se începe astfel :

Haide Iuliu și-abua
Că mama te-a legăna

Se întâmplă adeseori, ca dormind unii copii, ziua, când înserează, fugindu-le somnul, nu pot să doarmă. Deci, mamele lor, văzând că prin cântece de seamă celor arătate mai sus nu pot defel să-i adoarmă, și voind în urmă și ele a dormi, încep a cânta un fel de cântece prin care provoacă felurite viețăți ca să le vină într-ajutor, spre adormirea copiilor, precum :

Vină rață
De-l ia-n brațe.
Vină știucă
De mi-l culcă.
Vină somn
De-l adormi.
Vină pește
De mi-l crește[2].

Mai tot prin aceste cuvinte își adorm copiii și românceIe din unele părți ale Transilvaniei :

Vină rață
Și-l ia-n brațe.
Și tu gâscă
De-i dă țâță.
Vină *dulcă*
Și mi-l culcă.
Și tu somn
De mi-l adormi.

[1] Dict. de o româncă din Bosanci.
[2] Din Siret și Bălăceana.

Şi tu peşte
De mi-l creşte ![1]

Iar o variantă a cântecului acestuia, tot din Transilvania, sună aşa :

Haidă raţă
De-l ia-n braţe.
Şi tu mâţă
De-i dă ţâţă.
Şi tu luică
De mi-l culcă.
Şi tu somn
De mi-l adormi.
Şi tu peşte
De mi-l creşte.
Că, copilul
Trebuieşte ![2]

Dacă, din întâmplare, tatăl copilului e înrolat la oaste şi se află departe de casă, atunci mama adormind copilul, cântă :

Liui, liui, liui şi iară liui
Liui, liui, liui că tata nu-i.
Că tatăl copilului
Pe drumul Sibiului.
Şi tatăl băiatului
Pe drumu-mpăratului[3].

Nemijlocit însă, după versurile acestea, mama întristată, zburându-i gândul la bărbatul său, care se află cine ştie unde, printre străini, pe când ea trebuie să stea singură acasă şi să caute de toate cele trebuincioase, schimbă cântecul său cel dulce, de mai nainte, prin altul trist şi cântă :

Cine n-are noroc, n-are
De cum naşte până moare.
Nice eu nu am avut,
De când mama m-o făcut ![3]

Sunt o seamă de bărbaţi, care, uitându-şi datoria de soţ şi părinte, petrec mai mult prin crâşme decât pe acasă. Ba, nu-i destul atâta, când se întorc acasă se încep la ceartă şi chiar la bătaie cu soţiile lor, neluând în consideraţie că acestea, pe lângă munca de pe lângă casă, mai au încă de a căuta şi de copii.

Şi cu toate acestea multe femei, care au avut nefericirea de a avea astfel de bărbaţi, fiind răbdătoare şi ascultătoare, în loc să se pună

[1] Com. de I. Georgescu, învăţător în Secadate.
[2] Com. de Rom. Simey.
[3] Com. de I. Georgescu
[4] Idem.

de pricină, își caută de trebi, dezmiardă și adorm pe micii și nevinovații lor copii, ca și oricare mamă fericită, cu acea deosebire numai că, atari mame nu odată sunt necesitate de a adormi pe copiii lor prin cântece de seama celui următor :

Puișor de rândunea,
Mută-ți cuibul de-acolea.
C-a veni tătuța bat
Și-a găsit cuibul stricat
Și-o să ni-l deie de cap !...[1]

Dacă trecem de la românii din Dacia Traiană la cei din Macedonia vedem că și romåncele din această țară încă își dezmiardă și adorm copiii, ca și surorile lor de dincolo de Dunăre. Ba, ce e și mai bătător la ochi, mamele macedonene încep cântecele lor de leagăn tocmai ca și cele din Dacia Traiană cu, cuvântul *nani :*

Iată un cântec și din acele părți :

Nani, nani, bunlu
Nani, nani fiĉiorlu
Nani, nani, *hina*[2]
Nani, nani, papa,
Că va jină tata
Va s-aducă *hitse*[3]
Și *bilbitse*[4].

Altul, tot de acolo :

Nani, nani, tu mănușă
S'γină somnul de la ușă
Ș'ñi lia ficiorlu di gușă
S-ñi-l ducă tru grădină
Să-li cântă nă ghirăchină :
— Ghine mi γie ñiclu a ñieu
S-ñi-l bag iu voiu eu
Tru grădină trandafil
Sum trandafil și garofil.

Nani, nani, în leagăn
Să vină somnul de la ușă
Să-mi ia ficiorul de gât
Să mi-l ducă în grădină
Să-i cânte o *ghirachină*[5] *:*
— Bine-mi vine micul meu
Să mi-l pun unde vreu eu
În grădină sub trandafir
Sub trandafir și garofil[6].

Sunt mulți copii, din firea lor foarte răi, care măcar că sunt destul de sănătoși și voinici și măcar că, capătă toate cele trebuincioase la timp totuși plâng, neîncetat, dând maicelor veșnic de lucru. Cu toate acestea însă fiecare mamă, în timpul scăldării, läptării și a legănării copilului său, caută dacă-i cu putință, a fi cât se poate de liniștită, voioasă și bine dispusă, ca să nu strice copilului. Iar dacă împrejurările nu-i iartă

[1] Din Crasna, dict. de M. Bărbuță.
[2] Χῆνα.
[3] *hitse* = smochine.
[4] Gustav Weigand, *Die Sprache der Olympo-Walachen*, Leipzig, 1888, p. 117.
[5] Un fel de pasăre.
[6] T. T. Burada, *Obiceiurile la nașterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 46.

a fi totdeauna liniştită şi bine dispusă, atunci cel puţin se fereşte în timpul acesta a-şi blăstăma copilul, prea bine, ştiind că

...Blăstămul de mumă
E rău ca ghiara de ciumă.

sau:

...Blăstămul de mumă
Tot ca rana cea de ciumă.

pe când:

...Blăstămul de la tată
În lume n-a fost vreodată.
Aşa-i în Ţara Românească
Unde-i pânea voinicească,
S-aibă să se pomenească [1].

De aceea, mamele, care au copii foarte răi şi voiesc a avea tihnă, mai degrabă fierb băciulii de mac şi sucul acestora le dau apoi de băut şi-i scaldă într-însul, decât să-i blasteme. Şi copii, îmbătaţi fiind, de sucul cel ameţitor, dorm duşi.

Mama nerăbdătoare, care nu se poate reţine de a-şi blăstăma copilul, nu numai că nu-şi ajută nemică prin aceasta, ci, din contră, poate foarte mult să strice micului şi nepriceputului său sugător, căci, după credinţa generală a poporului, blăstămul părintesc totdeauna pică pe capul fiilor săi.

Dovadă despre aceasta avem şi următorul cântec din Bucovina, comuna Todireşti:

Maica mea, când m-o făcut,
Foarte bine i-o părut.
Dară ea, când m-o scăldat,
Foarte rău m-o blăstămat.
Maică! cu blăstămul tău
Am apuns eu aşa rău! [2].

Alt cântec din Moldova judeţul Suceava, comuna Mălini, sună aşa:

Mama, di-nceput
Când ea m-o făcut
Bine i-o părut;
Când m-o legănat
Ea m-o blăstămat.
Tot blăstăm cu plâns,
De mine s-o prins.
Ea că m-o scăldat

[1] D. Vulpian, *Poezia poporală pusă în muzică, culegere din toate ţările române,* Bucureşti, 1886, p. 14—15.
[2] Com. de Ioan Avram, stud. gimn.

Cu apă de iaz,
Să fiu de năcaz.
Cu apă din rât.
Să fiu de urât [1].

Iar o doină din Transilvania, care asemenea ne-arată cât de rău e, când o mamă își blestemă fiii, sună precum urmează :

O mămucă, mama mea,
Vai de inimioara mea !
Vai și de zilele mele
Una-i bună, zece-s rele.
Fi-ți-a, mamă, și păcat
Că amar m-ai blăstămat
Când, mamă, m-ai legănat :
Să am casa cucului
Și odihna vântului !
Fi-ți-a, mamă, și păcat
Că pe când m-ai legănat
C-un picior mă legănai,
Cu gura mă blăstămai,
Să n-am cină cu-așezare
Nici odihnă la mâncare ! [2]

Ba, ce este încă și mai mult, nici măcar în glumă, în râs, nu este unei mame iertat a-și blăstăma copii săi, dacă voiește cu aceia să fie fericiți, necum într-adins, căci zice o altă doină, tot din Transilvania :

Rău, maică, m-ai blăstămat
Vinerea pe nemâncat.
Maică cu blăstăm de foc,
Ca să n-am nici un noroc.
Nu știu cum m-ai blăstămat,
Ce de min-rău s-a legat :
Ori în râs, ori într-adins,
Că de min-tare s-a prins ! [3]

După ce au crescut copii mai mărișori, după ce *au ieșit* acum *din pelinci* și au început a se târâi dintr-un loc într-altul și-a *gongăni*, mamele lor le fac *cămeșuici*, precum și alte vesminte copilărești cu care îi îmbracă.

Romăncele din Bucovina fac deopotrivă atât pentru băieți cât și pentru copile *cămeșuici (cămeșuțe)*. Cele din Transilvania însă fac pentru băieți *cămeșuțe*, iar pentru copile *iiuțe* [4].

Prima cămeșuică, după credința romăncelor din Bucovina, nu e bine să se facă din pânză nouă, ci dintr-o cămeșă veche, ca să trăiască mai mult

[1] Dict. de M. Nistor.
[2] Iuliu Bugnariu, *Doine și hore pop. din jurul Năsăudului*, în „Familia", an. XXII, Oradea Mare, 1886, p. 43.
[3] V. Alesiu, *Poezii populare*, în „Convorbiri literare", an. XXII, București, 1889, p. 919.
[4] Com. de I. Georgescu.

și anume, dacă e băiat, dintr-o cămeșă bărbătească, iar de e copilă din una femeiască.

După credința romåncelor din Transilvania însă nu e bine de a se face nou-născutului cămeșă din pânză nouă, din cauză că, capătă *răul copiilor* sau *fras*. Tot după credința acestora nu e bine de a se acoperi copilul cu cârpa din cap, pentru că și-n cazul acesta încă capătă *fras* [1].

După credința româncelor din Țara Românească, din contră, dacă un copil mic se ține acoperit la față, făcându-se mare, va fi *rușinos* [2].

Și numai atunci, când se duce copilul undeva din casă, bunăoară în șezătoare sau în alt loc, e bine de a se pune ceva negru peste dânsul, ca *să nu se sperie* [3].

Româncele din Țara Românească voind ca, copilul lor să trăiască cea dintâi cămașă o fac din pânză de căpătat de la trei case [4]. Dar prin gura celei dintâi cămeși, ce se face unui copil, să se treacă de trei ori foarfecele cu care a fost croită, ca să fie copilului tare ca foarfecele [5].

Asemenea fac și româncele din Transilvania. Acestea *fiecare cămeșă nouă* a unui copil, înainte de a se îmbrăca acesta cu dânsa, o *scutesc*. Lasă adică un cuțit, ca să cadă cu vârful în jos printr-însa [6].

Tot așa fac și româncele din Macedonia. Iată ce ne spune în privința aceasta D. Bolintineanu : „Cea dintâi cămeșă, ce se pune unui mic copil, muma înainte trebuie să treacă printr-însa un fier oarecare ca, copilul să fie tare ca fierul" [7].

Acoperământul de cap al copiilor de țâță se numește de către româncele din Bucovina *căiță și scufiță*, iar de către cele din Transilvania *căță* și *gugiu* și spre a feri pe copil de deochi pun, de regulă, pe dânsul un semn special, o *cordeluță roșie* sau *un bănuț*, ca *oamenii* [8] și femeile care deoache, văzând semnul să-și aducă aminte și să nu-l deoache [9].

Afară de *cămeșă* și *căiță* mai întrebuințează româncele spre îmbrăcarea copiilor săi încă și multe alte îmbrăcăminte precum : *tulpănașe, un brâușor, colțunași* etc.

Cele mai multe românce însă cred că nu e bine să se încalțe un copil cu ciorapi, până nu împlinește anul, *căci va face mă-sa altul curând* [10].

Asemenea nu e bine ca un copil, până nu împlinește anul să se îmbrace cu haine pe dos, *căci i se întoarce anusul* [11].

Mai departe, nu e bine, în timp de un an, să apună soarele pe hainele copilului, că apoi capătă *spaimă*. În sfârșit, femeia să nu bată hainele unui copil cu maiul, până la un an, *că se face copilul bătăuș* [12].

Aceasta în privința îmbrăcămintelor !

[1] Com. de R. Simu.
[2] Com. de Ioneanu, *op. cit.*, p. 12.
[3] Com. de R. Simu.
[4] Com. de Ioneanu, *op. cit.*, p. 12.
[5] *Ibidem*, p. 20.
[6] W. Schmidt, *op. cit.*, p. 27.
[7] D. Bolintineanu, *op. cit.*, p. 114.
[8] Atât românii din Bucovina cât și cei din Transilvania numesc bărbații, spre deosebire de femei, și *oameni*.
[9] Com. de I. Georgescu.
[10] Ioneanu, *op. cit.*, p. 21.
[11] *Ibidem*, p. 25.
[12] Com. de R. Simu.

Să trecem acum la alte datine și credințe.

Atât românțele din Bucovina cât și cele din Moldova și Transilvania cred și spun că nu e bine a legăna leagănul gol, căci aceasta aduce copilului moarte timpurie [1].

Asemenea nu e bine ca în leagănul copilului să se culce altcineva, că-i ia somnul [2].

Din contră, când copilul se scoală din albie, se dă jos și-și leagănă covata, mama sa va mai face copii [3].

Când începe un copil, întâia oară, să meargă în picioare, atunci românțele din Țara Românească taie locul de unde se ridică în sus de jur împrejur cu un cerc anume, ca să taie piedica copilului, ca să poată merge ușor [4].

În Bucovina, din contră, când e copilul acum așa de mărișor, că se trage pe jos, dar nu poate încă îmbla, atunci, voind să îmble mai degrabă îl ia unul dintre căseni într-o duminică dimineață de mânuțe și-l duce în picioare până la prag. În același timp ia și mă-sa un foarfece într-o mână, iar în cealaltă vreo câteva pene de găină și mergând înaintea lui taie toate penele.

Făcând aceasta crede și zice că-i taie piedica și că din momentul acela copilul poate mai degrabă și cu mai mare ușurință umbla.

Iar când îl văd prima oară că s-a sculat și prinde a umbla singur în picioare, exclamă : *pomu, pomu*, sau *copăcel, copăcel*, ceea ce înseamnă : să crească și să stea ca un copăcel drept în picioare [5]

În Banat, când o româncă vede că copilul ei e acum destul de mare și tare, ca să poată umbla în picioare, cu toate acestea tot nu umblă, așteaptă până ce vine o țigancă (cortoroșiță) la cerșit. Atunci, cum intră țiganca în casă, una dintre femeile, ce se află de față, o ia cu vorba, iar mama copilului, ducându-se în sobă și luând de grabă *bâtele* țigăncii, le bagă și le pune oareunde în casă, zicând :

„Astea pot sta și în casă, nu numai în sobă (tindă) !".

Nemijlocit, după rostirea acestor cuvinte, o altă persoană ia copilul, ce nu poate umbla, în brațe, iese cu dânsul în curte, îl pune călare pe un băț de-al țigăncii, care asemenea l-a luat cu dânsa când a ieșit afară și astfel apoi, ținând copilul de mânuțe, ca să nu cadă, îl poartă încolo și încoace călare pe băț, zicând :

„Cum este de umblătoare țiganca, așa să fie și N. de umblător !".

După ce l-a purtat în chipul acesta de trei ori încolo și încoace, se întoarce cu copilul în casă și pune bățul la locul său de unde l-a luat.

Despre toate acestea însă țiganca nimic nu trebuie să știe, căci, dacă știe, în zadar le-a fost toată osteneala, iar dacă nu știe se crede că, copilul, în urma acestei proceduri, în scurt timp va începe a umbla în picioare [6].

[1] W. Schmidt, *op. cit.*, p. 26 ; „Șezătoarea", an. I, Fălticeni, 1892, p. 126 : „Când legini albia copilului, fără ca el să fie în ea, copilul moare".
[2] „Șezătoarea", an. I, 1892, p. 52.
[3] Idem, p. 172.
[4] Ioneanu, *op. cit.*, p. 16.
[5] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac și alți români din Bucovina.
[6] Com. de I. Popovici.

In Macedonia, când copilul începe a merge, mama sa îi cântă :

Bor, bor pi t'ubor
Cu cămeaşa di fulior.
Bor, bor pi t'urzică
Cu cămeaşa burungică.

Când copilul nu umblă în picioare la timp, i se leagă degetul cel mare de la piciorul drept de degetul de la piciorul stâng cu un fir de lână roşie, apoi se pune copilul pe pragul uşii, cu un picior de o parte şi cu celălalt de cealaltă parte a pragului şi acolo pe prag, cu o secure, i se taie firul drept în jumătate ; în acel moment, o femeie, prevestită de ceea ce trebuia să se facă, vine şi întreabă : *„da ce faci acolo ?"* — *„Tai frica copilului"* !" — i se răspunde.

În Magarova şi în alte locuri mai este şi acest obicei : două femei iau copilul, una de o mână şi alta de cealaltă mână, şi-l duc în mijlocul ogrăzii şi acolo culeg o mână de surcele şi după ce le leagă cu o sfoară le pune în spatele copilului, apoi îl duce la pragul uşii şi acolo copilul pune un picior de o parte a pragului şi celălalt de cealaltă parte şi aşa, sub picioarele copilului, o femeie începe a tăia cu un topor, atunci cealaltă femeie o întreabă : *„da ce faci acolo ?"* — *„tai frica copilului !"* îi răspunde ; aceasta se face în trei sâmbete dimineaţa, surcelele tăiate se aruncă în drum pentru ca, copilul să umble pe cale mai curând [1].

Când începe un copil întâia oară a vorbi şi zice *tată*, se crede că mă-sa va mai face un băiat ; iar dacă zice *mamă*, va mai face o *fată* [2].

Când un copil nu poate degrabă vorbi, spun româncele din Bucovina, că e bine a i se da de mâncat pâne din traista unui cerşetor. Drept aceea, când vine vreun cerşetor şi se întâmplă că are pâne la dânsul, mama copilului, ce nu poate vorbi, se roagă să dea o bucăţică şi copilului său.

Cerşetorul, lunând o bucăţică de pâne şi dând-o copilului zice :

Na-ţi pânea de la moşul ca mai degrabă să vorbeşti ! [4].

Româncele din Banat, din contră, au datină de a duce pe copiii lor, care nu *pot de grăbă vorbi*, la biserică şi acolo apoi roagă pe *crâsnicul* [4] bisericii, ca să ia restul apei, ce o întrebuinţează preotul la sf. slujbă şi cuminicătură şi să-l toarne în *zvonişorul* [5] cu care *zvoneşte* (clopoţeşte) el în altar la diferite acte, în decursul sf. liturghii.

Crâsnicul, ştiind prea bine care e cauza acestei cereri, nu se pune de pricină, ci cum se sfârşeşte sf. liturghie ia apă din cestiune şi turnând-o în zvonişor o dă cu acesta de trei ori de băut copilului, zicând :

Doamne ! ajută fiului tău N. ca, cum sună zvonul cu sunetul lui, aşa să sune cu gura şi glasul fiului tău. N. şi, precum zvoneşte zvonişorul din altarul tău, aşa să zvonească cu glasul său fiul tău N. şi să i se dezlege lui gura şi limba şi vorba, precum ai dezlegat gura lui Zaharie preotul şi a preamărit minunile tale, Doamne !.

[1] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 49—50.
[2] În Bucovina şi Ţara Românească, vezi Ioneanu, *op. cit.*, p. 16.
[3] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac.
[4] *Crâsnic* = sfăt = făt =pălimar.
[5] *Zvonişor* = clopoţel.

Făcând aceasta se crede că i se dezleagă copilului limba şi începe apoi a vorbi [1].

Când un copil, care poate umbla în picioare, *umblă de-a-buşile*, se crede că *vin rudele* [2].

Totdeauna trebuie de păzit mâţa, precum şi copiii din casă, dacă mai sunt, ca să nu treacă peste copilul nebotezat, pentru că, trecând mâţa peste dânsul, *copilul se spurcă*, iar dacă trec ceilalţi copii până la botez, precum şi după aceasta, copilul *închirceşte* şi nu creşte şi rămâne *titirez* ori ghebos, ori cu altă sminteală şi pricină [3].

Tot aşa cred şi spun şi romancele din Moldova, precum şi cele din Ţara Românească, că dacă păşeşte cineva peste un copil, respectivul copil nu mai creşte [4].

Copilul peste care ai păşit cumva cu intenţie, spun româncele din Transilvania că nu mai creşte deloc, până când nu-l depăşeşti [5].

Dacă trece cineva peste un copil sau îl măsoară cu cotul, îi aduce prin aceasta moarte, ori cel puţin îl face să închircească [6].

Asemenea nu e bine să se dea cu vreo mătură sau ghem în vreun copil, căci şi în cazul acesta nu mai creşte [7].

Copiii cei foarte înţelepţi şi deştepţi, după credinţa românilor din Bucovina şi Transilvania, nicicând nu trăiesc lung timp.

La un copil nu se întăreşte moalele capului, până nu va putea zice piatră [8].

Când un copil se loveşte la cap de ceva, să se toarne în acel loc apă, *ca să nu iasă cucui în cap* [9].

La copilul care se va uita în oglindă mai nainte de a împlini anul, spun româncele din Ţara Românească că-i ies dinţii anevoie [10], iar cele din Macedonia, până ce pruncul nu împlineşte trei ani, nu-l lasă să se uite în oglindă din cauză că, după credinţa lor, se îmbolnăveşte de boala *„cade din afară“* (ducă-se pe pustii, epilepsie) [11].

Pe primii dinţi, ce ies unui copil, să dea tatăl său cu bani de argint, apoi acei bani să-i dăruiască copilului, *ca să nu-i miroasă gura vreodată* [12].

Când ies pentru prima oară dinţii la copii, româncele din Macedonia pun la foc grâu de fierbe, care apoi se împarte la rude sau vecini, luându-se mai întîi din el vrea douăzeci de boabe, care se înşiră pe o aţă roşie şi se leagă la gâtul copilului, pe care o poartă aşa, până ce-i ies patru dinţi, apoi aţa aceea se aruncă într-un loc curat. [13].

Când unui copil îi cresc dinţii, mai întâi în falca cea de jos e, după credinţa româncelor din Bucovina, un semn că, copilul respectiv are să

[1] Com. de I. Popovici.
[2] Ioneanu, *op. cit.*, p. 24.
[3] Com. de G. Tomoioagă.
[4] Ioneanu, p. 25 : „Nu e bine să păşească peste vreun copil, căci nu va mai creşte“. El. Sevastos, *Călătorii...*, *op. cit.*, „să nu păşeşti copilul că nu mai creşte“.
[5] „Calendarul poporului“, pe anul comun 1889, an. IV, Sibiu, 1889,p. 72.
[6] W. Schmidt, *op. cit.*, p. 27.
[7] Ioneanu, *op. cit.*, p. 26.
[8] *Ibidem*, p. 21.
[9] *Ibidem*, p. 22.
[10] *Ibidem*, p. 25.
[11] T. T. Burada, *Obiceiurile...*, p. 45.
[12] Ioneanu, *op. cit.*, p. 21.
[13] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, *op. cit.*, p. 49.

trăiască lung timp, iar când îi ies întâi în falca cea de sus, atunci se crede că are să moară degrabă.

Tot în Bucovina e datină ca mamele, când văd cel dintâi dinte ieşit, să zică : *„dintre nou în cap sănătos !“*[1]

Când un copil doarme cu şezutul în sus, *cobeşte a moarte*. Asemenea şi copiii care plâng mult încă *cobesc a moarte pentru ei sau vreun părinte al lor*[2].

Copilului mic să nu i se taie unghiile până nu împlineşte anul, căci spun românii din Ţara Românească că *se învaţă hoţ*[3], iar cei din Moldova zic că n-are cu ce se apăra de Necuratul.

Copilul mic să nu se pupe niciodată la şezut, căci, când se va face mare *va întoarce dosul la cel ce l-a pupat*[4].

Nu-i bine ca mama să sărute pe copil nici pe palmă, căci atunci se face tâlhar, nici la ceafă, căci se face rău.

Când sărută copilul la gât, mama macedoneancă îi zice :

„Ni ti başă dada tru guşă să nu ñii năireşti după uşă“ (te sărută mama pe gât, ca să nu te superi stând după uşă)[5].

Până la 40 de zile de la naştere, nepoata, după datina şi credinţa româncelor din Macedonia, trebuie să se ferească de a se întoarce cu spatele la copil, căci dacă nu ar face una ca aceasta atunci copilul s-ar îmbolnăvi de *gălbenare*[6].

De multe ori mamele, după ce le-au început copiii a umbla şi a pricepe, nu numai că-i dezmiardă şi drăgostesc, ci totodată, având timp din trecut se şi joacă cu dânşii. Atunci, voind a-i face să râdă, poartă degetele mânii drepte pe lângă dânşii, ca şi când s-ar mişca vreo vietate ceva şi zic :

Merge Bolea pe-ici, pe-ici
Şi face hap-hap de ici !

Iar când rostesc cuvintele din urmă îi prinde cu degetele de un picioruş sau mânuţă şi copiii râd.

Dacă mititeii, cu care se joacă, sunt copile, atunci zic aşa :

Vine *Bolea* pe părete
Şi mănânc-un pumn de fete.

sau :

Merge *Caua* pe părete
Şi mănâncă şapte fete.

sau :

Merge *Borza* pe părete
Şi mănânc-un car de fete.

[1] Dict. de mai multe românce din Bucovina.
[2] Ioneanu, *op. cit.*, p. 24.
[3] *Ibidem*, p. 25 ; „Şezătoarea“, an. I., Făticeni, 1892, p. 199 : „Copiilor mici să nu li se taie unghiile, că n-au cu ce se apăra de Necuratul“.
[4] Ioneanu, *op. cit.*, p. 19.
[5] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 46.
[6] Idem, p. 44.

Când dezmiardă pe copiii cei frumoşi sau le arată vreun obiect frumos, atunci spun că ei sau obiectul respectiv e *cicea*, adică frumos, plăcut.

Dacă un copil se apropie de vreun obiect de care ar putea să se împiedice şi să pice sau să vrea să se suie într-un loc, de unde lesne ar putea să cadă şi să se zdruncine, atunci romăncele din Bucovina, făcându-l atent, ca să se ferească, spun : „bâca ! — feri că-i da bâca, —nu te sui, că acuşi îi da *bâca !" sau „hopa-i da !"* adică : ia seama că-i pica, îi cădea jos !

Iar dacă a căzut, exclamă : *hopa !* ceea ce înseamnă, că, copilul n-a căzut, ci ar fi sărit. Aceasta se zice anume, ca să nu plângă.

Neputându-l prin această simplă exclamare opri de la plâns, din cauză că prea rău a căzut şi s-a pălit, atunci îl ia degrabă în braţe şi, vrând nevrând, începe a-i arăta diferite jucării doară-l face, ca dă tacă. Aşa, luându-i o mânuţă şi arătându-i toate degetele pe rând, începând de la cel mare şi sfârşind cu cel mic, zice :

Iesta-i urs,
Iesta-i ursoaică.
Iesta-i lup,
Iesta-i lupoaică,
Iesta-i pui de iepuroaică !

Sau arătând mai întâi între degetul cel mare şi cel arătător :

Aici şede-un iepuraş
Aiesta-l grijeşte
Aiesta taie lemne
Aiesta face foc.
Aiesta face plăcinte
Aiesta zice : miau, miau, mămucă
Dă-mi şi mie-o bucăţică !

Sau aşa :

Iesta-i iepuraş
Iesta doarme dus
Iesta-l fugăreşte
Iesta îl împuşcă
Iesta zice : mia !
Unde-i mama mea ?
Cea cu coadă lată,
Vine să mă bată.
Cea cu coadă lungă,
Vine să mă-mpungă !

După ce a rostit versurile acestea întinde mâna spre dânsul, ca şi când ar voi să-l împungă, făcând în acelaşi timp *„buu !"*.

Copilul, fiind atent la cele ce i le arată şi spune mama sa, nu numai că uită de plâns şi durerea căşunată prin căderea sa, ci totodată, când rosteşte mama sa cuvintele din urmă ale versurilor citate sau „ *buu !"*, începe a râde şi a spune mamei sale, ca să mai facă odată aşa.

Mama mai repetă de vreo câteva ori jucăriile de mai sus, apoi, punîndu-l cu picioruțele pe căputa picioarelor sale și ținîndu-l de mânuțe, ca să nu cadă, începe a-l huțuța în sus și în jos și a zice :

Huța, huța,
Cu căruța,
Pân-la lelea Măriuța.
Și-unde-a fi drumul mai greu
Oi pune și calul meu !

sau :

Dura, dura cu căruța,
Pân-la lelea Măriuța.
Măriuța nu-i acasă,
Numai fata cea frumoasă.
Cu cercei de ghiocei,
Cu salbă de nouă lei !

Făcând și aceasta și văzând că, copilul a uitat acuma, cu totul, de plâns, îl pune iarăși jos și-și continuă trebile.

Când devin copiii prea obraznici, când prind a fi neascultători, atunci îi amenință cu *Babaua* [1], spaima copiilor.

Aceeași căutare și purtare de grijă și mai tot aceleași dezmierdări și jucării, care le aflăm la româncele din Bucovina și despre care am vorbit până aici, le întâmpinăm și la româncele din celelate provincii locuite de români.

Iată ce ni se spune în privința aceasta, mai cu seamă despre româncele din Transilvania :

„Când sunt copiii ca de un an și jumătate, când prind acum a umbla singuri în picioare, a rosti vorbe bine articulate și lesne de înțeles, de la această vârstă începând înainte, jucăriile mamei sunt întocmite cu plan educativ pentru băiat și totodată instructiv.

Copilul ar tot fugi prin casă, de multe ori însă, fiind ud pe jos, ori rece, mama, ca să-l ferească de răceala, ce l-ar putea îmbolnăvi, ori de oboseala prea mare împreunată cu multele trânte, ce le dă de pământ, îl ia frumos de jos, îl pune pe genunchele stâng, îl ține cu mâna stângă la spate, ca să nu cadă, iar cu dreapta ia pe rând, câte un degețel de al copilului, începând de la cel mare și zice :

Iesta la vițel
Iesta la purcel
Iesta la gâște
Iesta la rațe
Iesta, sfârc acasă !

și când zice *„sfârc acasă ! sfârc !* gâdilă pe prunc încet pe la foale ; el râde cu hohote, uită a se cere jos și zice : *„fă mamă !"* semn că-i place

[1] Sub cuv. *Boale, Cataboale, Cauă, Borză și Babauă*, înțeleg românii din Bucovina un fel de ființe mitologice.

astă distracție instructivă pentru el, că învață vorbe noi și încă cadențate, cum place urechii copilului.

Cei mai mulți copii de-ai țăranilor noștri, până la această etate, cunosc deja aceste patru animale, deci le face o deosebită plăcere auzindu-le exprimate numele și nevăzându-le. Ba, de-i pruncul în laune rele, vrea chiar să vadă aceste animale și, deci, plângând, zice numele uneia ori alteia : *ței* (vițel) mamă !, *cei* ma-mamă !. De-i în laune bune, iar zice : „mamă, *ței, fă ței*, mamă" ! Apoi, încetul cu încetul, se obișnuiește urechea atât cu versurile acestea, de ar vrea să le tot audă, și de câte ori observă că e desculț, de i se văd degetele, cearcă singur să zică punând mânuța pe degetele picioruțelor : „*ței, cei, fâr, fâr casă !*". Firește că numai mai târziu, când e aproape de trei ani, știe întreg versurelul legat de degetele picioarelor.

Copilul e *plictisit*. Mama-i cântă, dar nu-l poate scoate din plictiseală. Atunci, își ia refugiul la altă distracție. Prinde cu degetul cel mare și cel arătător de la mâna dreaptă pielcăluța dosului mânei băiatului și trăgând-o în sus, cu mână cu tot, cântă :

— Pițigaie, gaie
Ce duci în tigaie ?
— Un picior de oaie !
— Cine ți l-a dat ?
— Popa din Bărgău
Ține-l Dumnezeu ![1]

La vorbele „*Ține-l Dumnezeu !*", îi lasă mânuța în jos și-l gâdilă frumos la foale, prin ce îi strânește râsul și copilul sare din plistiseală și râzând, zice : „fă, mamă !".

— Cum să fac, dragul mamei ?

— Fă popa ! Că din toate cuvintele auzite, singur cuvântul *popă* i-a rămas în memorie, căci îl mai auzise.

Mama râde voioasă, că a ținut „*puiul mamii*" ceva în minte și-i mai face odată și iar odată, până se urește ori că o răpește vreo ocupație.

Dar băiatul are lecție : numai ce-l vezi singur la degete, numărându-le : „*gâce, rațe, fâr, fâr !*"... ori : „*ței, cei, fâr, fâr !*", căci sfârul nu-l uită, numai nu-l poate exprima. Ori că cearcă câte un cuvânt din versurelul al doilea, numai îl vezi că, cu dreapta își prinde pielea dosului mânii stângi și zice : „*popa... popa*"... apoi se ciudește că nu mai știe zice, deci întreabă pe mama sa. Și mama, de are timp, îi împlinește voia, de nu are, îl mângâie, că „mintenaș", iar copilul consolat zice și el „*naș*".

E seară. Mama, obosită de lucrul de peste zi, ar adormi, dar *puiul mamii*, cel de doi ani, a adormit și la zi lui nu-i e somn, el s-ar juca. De stinge mama sa lumina, el se scâncește, cere apă, sau se cere jos. Deci, biata mamă, iar aprinde lumânarea, gândindu-și : cu de-a tăria nu poți face pe nime să doarmă, nu mi-a fi nemică de voi mai sta o leacă cu el. Aprinde lumina, îi face tot ce știe, copilul e voios, dar și somnul parcă fuge de la el. Biata mamă se plictisește cât a mai repetat : *ăsta la vițel* și *Pițigaia-gaia...* Dar, deodată, îi vine o idee nouă. Pe părete sunt două

[1] Atât datina cât și versurile acestea sunt uzitate și în Bucovina.

umbre : a ei și a copilului. Atrage atenția copilului, el nu se sparie, apoi mama își preumblă degetele pe părete imitând mersul păianjenului și zicând :

Merge goanga pe părete
Și-apucă copilul de ureche !

iar la vorbele *„de ureche“*, îl prinde cu degetele frumos de ureche, firește nu să-l doară, căci cum ar face mama cu voia ceva durere la *„puiul mamii“ ?* Iar copilul năbușește într-un râs voios propriu etății lui copilărești.

Astfel se mai continuă și astă jucărie un bun scopot, iar când vrea mama să o întrerupă copilul se scâncește și zice : *„fă, reche, mamă !“*. Face și *reche* mama, face și cal și *țel* și *„popă gău“*, până, în urmă, copilul doarme dus și nu se mai deșteaptă până a doua zi, colo la prânz, când vorbea cea dintâi e... *„papă mamă !“*.

Mama își ia puișorul în brațe, îl sărută, îl dezmiardă pe brațul stâng, îl ține aproape de inimă, iar cu mâna dreaptă descoperă mămăliguța de pe masă.

Copilul, văzând-o, zice râzând voios *„ligă“*. Iar mama poate oare să nu-i facă un versurel, până-i caută lăptișorul „care-i călduț lângă foc ? Nu ! Ea, când își aude puișorul zicând *„ligă“*, deloc începe, dezmierdându-l :

Mămăligă
Fiartă-n glugă
Dă la slugă,
Să nu fugă.

Copilul râde voios, zice și el după mama sa :

Ligă
gugă
dă sugă
nu fugă !

Mama râde și-l dezmiardă cu dragoste, îi dă cu lingurița mămăliguță cu lapte repetându-i versurelul, iar el după fiecare îmbucătură repetă cât putea ține în minte din el.

De aci încolo, de câte ori vede pe mama, umblând de dâra mâncării, totdeauna îl auzi zicând :

Ligă
fiartă gugă
dă sugă
să nu fugă.

Ba, adesea, jucându-se prin casă, numai se trezește recitându-și versul favorit al mămăligii.

După ce se urește, jucându-se pe jos, se cere în brațe.

Mama, dacă numai o lasă necazurile îi și împlinește cererea, îl ia în brațe, îi pune degetul pe frunte și zice : *„aramă“*, iar copilul repetă

„aramă", apoi îi pune degetul pe nas și zice *„cataramă"*, copilul după ea *„ramă"*, apoi îi pune degetul pe buza de sus și zice : *„bumb"* ; când copilul dă să repete *„bumb"* trage degetul peste buza de jos și astfel băiatul respică *„brumb"* și râde că el, voind să zică *bumb*, a zis *brumb* [1].

Micuța mamii e cea dintâi la părinți.

Orice nume să-i fi pus popa, când a botezat-o, nu-i destul de potrivit pentru dragostea mamii.

Ea-i zice : mică, dragă, scumpă, bună. Cu aceste nume se deșteaptă micuța. Când o întreabă cineva colea, când se apropie de anul al doilea, cum te cheamă, drăguță ? ea răspunde dezmierdată : scumpă, dragă, bună.

Mama varsă lacrimi de bucurie, când o aude astfel răspunzând și toți ai casei sunt voioși de istețimea micuței. Iar ea, fugind prin casă, repetă : mică, dragă, scumpă, bună, dragă, mică, bună, scumpă !

E seară. Toți sunt în casă. Așteaptă cina. Tata șade pe un scaun ori pe pe o laviță. Micuța umblă ca o rățucă, de la unul la altul.

Scaunele și lavițele oamenilor noștri sunt mult mai suse-n picioare decât să ajungă, cele ce șede pe ele, cu picioarele jos.

Micuța s-ar urca la tatăl său în brațe, merge lângă el și i se suie pe picior. El o prinde de mânuțe să nu-i cadă de pe picior și o huțuță pe picior, cântându-i : „hinta, hinta" !

Copilița încă cântă după tată-său : „hinta, hinta !" ba de o pune jos scâncește și suindu-se, iar, pe picorul tătâne-său, zice : „face tata hinta !"

Mama o îngână :

Face tata hinta, hinta
Copila mâncă plăcinta !

Copila aude, uită hinta și strigă : „mama hinta cinta !" Cei din casă râd, iar ea repetă : hinta, cinta ! [2].

Așa-și crește poporul nostru copiii săi cu : cântece, dezmierdări, și diverse jucării, până ce-i vede mari !

În fine, merită a fi însemnat aici încă și aceea că, în Bucovina, copiii, de la naștere și până la un an, se numesc fără deosebire de gen, *coca*, dim. *cocuță*.

Celelalte numiri ale copiilor sunt și anume pentru băieți : *băiat* (mai ades *băiet*), *băiețel* și când e mai mare *băietan*, *băiețan*, care e foarte uzitat în Bucovina și ca nume de familie ; apoi *băiețandru*, *copil*, *copilaș* și când e mai mare *copilandru*, *ficiorel*, *ficioraș*, *ficioruț* și abia când a ajuns în etate de peste 18 ani *ficior*, *ficior holtei* sau simplu *holteiu*, *june*, *junișor*, *junișan* ; de la 18 ani în sus se mai numește încă și *flăcăuaș*, *flăcăuandru* și *flăcău*, *flecău* ; *prunc*, *pruncuță*, *pruncușor*, *prunculiță*, *făt*.

[1] Tot așa fac și romăncele din Bucovina.
[2] „Gazeta Transilvaniei", an. LIV, Brașov, 1891, nr. 32, în „Foileton".

Pentru copile : *băiată, băieţică,* se întrebuinţează mai mult în Transilvania ; *copilă, copiliţă,* şi după ce a crescut mai mărişoară : *copilandră ; pruncă, pruncuţă, pruncuşoară, fetiţă, fetuţă, fetişoară ;* după ce a crescut mai mare : *fătuică, fetişcană,* iar când i-a sosit timpul de măritat : *feată, feată-n floare, feată-mare* şi *fătoc* sau *fătoi,* dacă e înaltă şi robustă.

Românii după cum am văzut, au multă dragoste pentru copii lor. De aceea, când un copil e singur la casa omului el este numit *unicelul ;* când sunt doi, ei sunt chemaţi *ochii capului ;* iar dacă moare vreunul dintre dânşii, părinţii zic, plângând, *că l-a îndrăgit Dumnezeu* [1].

[1] V. Alecsandri, *op. cit.,* p. 18.

Bolile copiilor

Cele mai însemnate boli de care suferă copiii de ţâţă sunt, după spusa poporului, următoarele : *deochiul, plânsorile, răul copiilor, ceasul rău cu spăriat, roşaţa,* sau *rofiile, aripele, bubele dulci, părul porcului, junghiul, plesnele, focurile, sochotele, rastul, gălbenarea* şi *babiţele.*

Dacă un copil a căpătat vreuna din aceste boli, mama sa caută toate chipurile şi mijloacele cum l-ar putea mai degrabă vindeca şi scăpa de boala ce l-a cuprins. În cazul însă când singură nu-şi poate da rând sau nu este în stare, ca să-l vindece, atunci cheamă pe o babă ştiutoare care, după credinţa poporului, cunoaşte mai bine chiar şi decât oricare medic învăţat toate bolile, precum şi toate ierburile care de ce leac sunt bune. Şi, dacă nici aceste babe ştiutoare, care se pricep la vindecarea oricărei boli şi care pe lângă diferite plante vindecătoare mai întrebuinţează pentru fiecare boală îndeosebi încă şi câte unul sau mai multe descântece, nu pot să-l vindece pe cel bolnav, atunci nimene nu mai e în stare să-l vindece, fără numai Dumnezeu.

Aşa crede poporul şi dintru ale sale e greu a-l scoate. Încă mult timp va mai trebui să treacă la mijloc, până ce se va putea aduce la cunoştinţă şi pricepere că cele mai multe dintre mijloacele ce le întrebuinţează el spre vindecarea unei sau altei boli sunt bazate numai pe tradiţie sau închipuire, nicidecum însă mijloacele adevărate şi binefăcătoare.

În şirele următoare noi vom descrie fiecare dintre bolile înşirate mai sus şi vom arăta totodată şi modul cum se vindecă ele de către poporul nostru. Vom începe mai întâi cu

Deochiul. Între toate bolile câte s-au înşirat mai sus, *deochiul,* numit altmintrelea în Bucovina încă şi *deochiare* sau *deochitură,* ocupă locul prim.

Toate popoarele vechi şi moderne au crezut şi cred că privirea ochilor are o putere magică şi periculoasă, care nu se poate înlătura decât numai cu nişte ceremonii particulare. Această superstiţie se urcă în vremile vechi până la indieni, care numesc deochiul *drichti-docha* [1].

Ea este răspândită în Scoţia [2], Britania, Francia, Portugalia, Polonia [3] şi mai cu deosebire în Italia unde napolitanii pun cel mai mare crezământ în *jettatura.*

[1] Chesnel, *Dict. des superstitions,* p. 664.
[2] Migne, II, 880.
[3] W. Schmidt, *op. cit.,* p. 26—27 ; *„Credinţa în ochiul rău,* ὀφθαλμὸς βασκανος. Plaut. Conviv. I. Quaest, 7 ; *„obliguus oculus“*, la Horaţiu, ep. I, 14, 37 ; italieneşte „mal' ochio“ ; porugaleşte „olho mao“ ; spanioleşte „mai elojo“ ; englezeşte „evyl eye“ şi poloneşte *„uroki“* — s-a răspândit peste toată lumea.

Pliniu [1] ne vorbește de vrăjitorii iliriani a căror privire ameţea şi putea să dea chiar moartea.

Tot Pliniu, vorbind despre deochi, zice : „E de însemnat că aceşti oameni au câte două pupile în fiecare ochi“ [2].

Fiindcă locuitorii Pontului aveau niște ochi mari, melancolici, ardenţi şi serioși, dăduse ocazie la mai mulţi fiziologi din veacul clasicităţii, ca să se ocupe mai înadins cu eroarea cauzelor pentru care acest popor era așa de renumit pentru deochiare. Pliniu ne și amintește de un anumit Filarch, care astfel scrie despre ei : „după cum se ştie, ei au într-un ochi o pupilă geamănă, iar în celălalt icoana unui cal“ [3].

Anticii credeau asemenea că oarecare femei din Sciţia puteau omorî cu privirea [4].

În toată Abisinia se crede și astăzi în deochi și, când vreo persoană de distincţie vrea să bea, o slugă îi pune înaintea ochilor o pânză, ca să-l apere de ochii răi [5].

În Peloponez, de abia se naşte copilul și moașa îi acoperă capul cu un văl și pune pe frunte puţin noroi, luat dintr-un vas, unde apa a stat mult timp [6].

Arabii, turcii şi istraeliţii [7] au și el credinţa deochiului.

Ba credinţa aceasta se întinde nu numai asupra copiilor celor frumoși, ci chiar și asupra semănăturilor câmpului și a animalelor, care asemenea pot fi deochiate.

Romanii, ca şi românii, o credeau aceasta, după cum prea lesne putem judeca din următorul vers al lui Virgiliu : *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos* (Nu ştiu ce ochi mi-au ameţit mieluşeii) [8].

Spaniolii însă au mers și mai departe. Batele Migne ne spune că un spaniol avea ochi atât de negri încât, uitându-se fix la ferestrele unei case, îi spărgea geamurile [9].

Dar să ne întoarcem iarăşi la români. Aceştia cred că, mai cu seamă, un copil de ţâţă nici unei boli nu e așa expus ca *deochiului.* De e grăsuţ şi frumuşel, de are ochi vioi şi *nu e scump la râs,* cum se uită cineva lung la dânsul, mai cu seamă însă o persoană *rea de ochi,* sau una cu *ochii albi,* sau una cu *sprâncene îmbinate,* și nu va zice îndată *„să nu-i fie de deochi“*, stupind, în acelaşi timp, asupra lui, îndată se deoache. Asemenea, dacă se miră cineva deun copil sau îl laudă că e frumos, bun, isteţ etc, încă se deoache [10].

Şi dacă nu s-ar întrebuinţa imediat diferite mijloace, copilul deochiat lesne ar putea nu numai să se bolnăvească, ci chiar să şi moară.

[1] Hist. nat. VII, 13.
[2] Hist. nat. 1. VII. 2.
[3] Niculaie Densuşianu, *Scrutări mitologice la români,* în „Familia“, an. IV, Budapesta, 1868, p. 223.
[4] Montaigne, I, 20.
[5] Curios, théolog, p. 147.
[6] Migne, II, 879.
[7] Laisnel, *Traditions et légendes du centre de la France,* I, 268.
[8] Asemenea şi la Aulus Gelius, în *„Noctes Attcae“*, IX, 4.
[9] Migne, II, 879, apud Djuvara, *op. cit.*, p. 250—252.
[10] Vezi şi W. Schmidt, *op. cit.*, p. 26.

Drept aceea, romàncele, știind prea bine că numai copiii cei din cale afară urâți și schilozi nu sunt expuși deochiului pentru că la aceștia nime nu se uită uitându-se, pe când toți ceilalți se pot foarte ușor deochia, întrebuințează, din capul locului, nemijlocit, după naștere, după cum am văzut mai sus în capitolele premergătoare și după cum vom vedea și mai la vale, diferite prezervative.

Așa, fiecare mamă, când cineva se uită prea lung la copilul său, se roagă celui ce se uită, ca să nu se mire, ci să-i spuie, ca să nu-i fie de deochi și să scuipe de trei ori spre dânsul [1].

Romàncele din unele părți ale Transilvaniei, după cum scrie W. Schmidt, voind a apăra pe copii lor de influența deocherii sau a lucra contra acesteia, pe lângă întrebuințarea mijloacelor arătate mai sus, mai îndătinează încă de a-i da pe un timp scurt unei țigănci sau unei femei recunoscute ca vrăjitoare, spre alăptare [2].

Alte romànce, tot din Transilvania și anume din comuna Gârbova-de-Sus, pun pe cineva, ca să le scrie un fel de cărticică numită *Număruș*, pe care copiii o poartă apoi ca amulet la grumaz [3].

De multe ori însă nu numai privirea cea rea poate fi cauza deocherii, ci și alte împrejurări.

Așa romàncele din unele părți ale Munteniei nu arată pe copiii lor cei mai mici în oglindă, până nu împlinesc anul, căci, după credința lor, arătându-se, *se deoache singur văzându-și chipul* [4].

Alte romànce, din contră, nu sărută pe un copil mic, până nu împlinește anul, căci și din această cauză încă se deoache lesne [5]. Și iarăși altele, nicicând, nu pun doi copii mici față în față, pentru că, după credința lor, asemenea se deoache [6].

Dacă însă cu toată precauțiunea și prezervativele întrebuințate copilul totuși se *deoache*, atunci nu le rămâne altă nemică de făcut decât să caute, cât mai degrabă, ca să-l vindece.

Mijloacele cele mai bune și mai folositoare contra deochiului sunt, după credința poporului, mai întâi *stingerea cărbunilor,* iar după aceea *descântecele de deochi.*

Drept aceea, nu e mai nici o romàncă, cu atât mai puțin o moașă, care n-ar ști stinge cărbuni.

Deci, oricare mamă, care presupune că, copilul ei e deochiat, ia îndată nouă cărbuni aprinși și-i stinge într-un pahar cu apă ne-ncepută. Dacă cărbunii sfârâie și zvârcolindu-se se cufundă în apă, e un semn că, copilul a fost deochiat. De aceea, mama ia apă în care s-au stins astfel de cărbuni și care e bună de leac și o parte dintr-însa o dă copilului bolnav de băut, iar cu cealaltă parte îl spală pe tâmple, pe piept și pe cap.

[1] In Bucovina și la Djuvara, *op. cit.*, p. 251.

[2] W. Schmidt, *op. cit.*, p. 26.

[3] „Familia", an. XIX, p. 64 : „De de ochi singur el știa să apere pe copiii oamenilor, prin aceea că le făcea *Numărușul* la care singur se pricepea în întreg ținutul. *Numărușul* așa se face, că se scrie mai întâi aceea ce trebuie. După aceea, hârtia se împăturea frumos, se pun trei fire de tămâie și trei de piper, apoi cosându-se într-un petic curat de pânză, s-acață de grumazul copilului, ca să-l poarte cum porți o salbă bunăoară. De *deochi* n-ai grijă cât trăiești".

[4] Ioneanu, *op. cit.*, p. 20.

[5] *Ibidem*, p. 26. — Asemenea nu e bine să se pupe un copil la tălpile picioarelor, căci *va face păduchei.* (Ioneanu, *op. cit.*, p. 20).

[6] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

Dacă copilul n-a fost deochiat atuncii cărbunii plutesc deasupra apei. În cazul acesta, copilul trebuie să fie de altă boală bolnav şi, prin urmare, trebuie să caute alte mijloace de vindecare.

Datina de a stinge cărbuni se găseşte şi la francezi [1] şi are asemenea obârşie păgână, ca şi credinţa în deochiere.

Euripide [2] şi Atheneu [3] ne spun că grecii făceau apă lustrată (cum am zice agheasma lor), cufundând în apă ordinară de băut un tăciune luat de pe rugul, pe care arsese victima sacrificată zeilor [4].

Neajutându-i copilului bolnav *stingerea cărbunilor*, cu toate că de pe cufundarea acestora prea bine se poate şti că e deochiat, atunci *îi descântă de deochi* [5].

Numărul descântecelor de deochi e foarte mare. Colecţii întregi s-ar putea face dintr-însele. Cu toate acestea, însă noi, în şirele următoare, vom reproduce numai trei şi anume : unul din Bucovina, iar celelalte două din Transilvania, crezând că pentru studiul de faţă şi acestea vor fi deajuns.

Descântecul din Bucovina sună precum urmează :

De-i deochiată Maria [6]
De fată mare
Curată,
Necurată
Cu ochii de *vârgolac* [7]
Pleznească-i ţâţele,
Să-i curgă sângele.
Să se mire dihania,
Cum s-o mirat ea de Maria.
De-i deochiată Maria
De femeie curată,
Necurată
Cu ochii de vârgolac
Pleznească-i ţâţele,
Să-i curgă laptele.
Să se mire dihania,
Cum s-o mirat de Maria.
De-i deochiată Maria
De om curat,
Necurat
Cu ochi de vârgolac
Pleznească-i boaşele,
Să-i curgă sângele.
Să se mire dihania,
Cum s-o mirat de Maria.
De-i deochiată Maria
De câmp mândru inflorit
Florile să-i pice,
Iarba-i se usuce.
Să se mire dihania,
Cum s-a mirat de Maria.
De-i deochiată Maria
De codru mare-nfrunzit
Codrului frunza să-i pice,
Copacii i se usuce.
Să se mire dihania,
Cum s-a mirat de Maria.
De-i deochiată Maria
De apă curată,
Necurată
Să-i sece izvoarele,
Să-i piară viţele.
Să se mire dihania,
Cum s-a mirat de Maria.

[1] Laisnel, I, 83. Despre *stingerea cărbunilor* să se vadă mai pe larg S. Fl. Marian, *Descântece poporane române*, Suceava, 1886, p. 249.

[2] Herc. fur. V. 928.

[3] Lib. IX, cap. 18.

[4] Djuvara, *op. cit.*, p. 250—252.

[5] Vezi W. Schmidt, *op. cit.*, p. 26—27 : „Dacă însă cu toată precauţinea aceasta totuşi se deoache sau arată urmările unei căutături rele, sau nu se cunosc cauzele indispunerei sale, atunci se întrebuinţează un fel de descântece proprii, care se rostesc ţinând în acelaşi timp deasupra capului copilului cu mâna dreaptă un cutit sau un foarfece".

[6] Aici se pune numele copilului deochiat.

[7] În cele mai multe părţi ale Bucovinei fiinţei mitologice, despre care se crede că mănâncă luna, i se zice *vârcolac*, în loc de *vârgolac*.

Da Maria să rămâie
Curată,
Luminată
Ca argintul strecurat
Ca Dumnezeu ce-o dat-o
Ca maică-sa ce-o făcut-o
Ca soarele în senin.
Amin [1].

Românçele din unele părţi ale ransilvaniei, când văd că, copiii sunt deochiaţi, îi ling de trei ori pe frunte şi zic :

Fugi deochi
Dintre ochi
Ca volbura peste cale
Şi ca vântul peste mare !
Fugi deochi
Dintre ochi
Din tâmplele capului
Din faţa obrazului
Şi din zgârciul nasului.
Din baierele inimii
Din cap,
De după cap,
Din 99 de mădulari
Din 99 de încheieturi.
De va fi deochiat
De bărbat
Să-i crepe boaşele,
Să-i curgă sângele.
De va fi deochiat
De nevastă cu băiat,
Să-i crăpe ţâţele
Să-i curgă laptele.
De va fi deochiat
De fată mare
Să-i cadă părul,
Ca fuiorul.
De va fi deochiat
De vreun băiat,
Să-i crepe pulpele,
Să-i curgă sângele.
De va fi deochiat
De strigoi
Sau strigoaică,
Să mănânce fierul
Şi oţelul.
Acest deochiat
Să rămâie curat
Şi luminat
Ca Dumnezeu ce l-o lăsat.
Să-i fie de vorba mea
Şi de graiul meu
Mai mult de la Dumnezeu !
Cum va plăti
Acelui ce-i zice
De cu drag
Şi degrab
Aşa-i va trece de curând [2].

Alt descântec, tot din Transilvania, sună aşa :

Deochiul e iute ca vântul
Negrul şi greu ca pământul.
Doi ochi răi că te-au văzut,
Doi ochi răi te-au deochiat.
Trei ochi buni ţi-au ajutat :
Tatăl, Fiul şi Duhul sfânt.
De la mine eşti născut
De la mine-ţi fie leacul ! [3].

Plânsorile. Dacă copilul de ţâţă al unei femei, atât ziua cât şi noaptea, nu poate defel dormi, dacă plânge şi se vaietă neîncetat, fără

[1] Acest descântec e dictat de Domnica Popescu, românca din orăşelul Ciudei, din districtul Storojineţului.
[2] Com. de Rom. Simu învăţător în Orlat. Vezi descântecul acesta cu puţine abateri şi la W. Schmidt, *op. cit.*, p. 37.
[3] Com. de Rom. Simu. Alte descântece de deochi să se vadă la S. Fl. Marian, *Descântece...*

ca să-l doară ceva, se crede că cineva, din nebăgare de seamă sau din răutate însă mai ales că o altă femeie, care asemenea are copil mic, *i-a luat somnul* sau i-a trimis un fel de morb, care în cele mai multe părţi ale Bucovinei şi Moldovei se numeşte *plânsori*, sing. *plânsoare*, iar în ţinutul Dornei, precum şi-n unele părţi ale Transilvaniei, *plâns rău* [1].

Luarea somnului, după credinţa poporului din Bucovina, se poate face în mai multe chipuri şi anume :

Femeia, care voieşte a lua somnul, se duce la o casă, unde se află un copil de ţâţă şi fură o pelincă sau alt lucru de-al copilului aceluia sau var de sub fereastră, unde ştie că doarme copilul respectiv, zicând :

— Eu nu iau copilul, ci somnul şi odihna lui !

Rostind cuvintele acestea apucă obiectul furat, se duce cu dânsul acasă şi-l pune în leagănul copilului său.

Făcând aceasta cugetă femeia că, copilul de unde a furat ea obiectele sus amintite, *i-a luat somnul*. Iar despre copil, din minutul în care i s-a luat somnul în chipul arătat, se crede că nu poate mai mult defel dormi, cum a dormit mai nainte, ci că *plânge mereu*, nouă nopţi dupăolaltă şi, dacă nu i se desface, poate să şi moară. Din contră, copilul, pentru care s-a luat somnul, doarme foarte bine.

Femeia căreia îi plânge tare copilul de ţâţă, mai ales însă serile şi voieşte ca să nu mai plângă, pândeşte unde se află la o casă cu copii mici seara lumină şi cum a zărit lumina, ia copilul în braţe şi pâne şi sare într-o mână şi aşa se duce apoi pe furiş, ca să n-o vadă nimeni în dreptul luminii de la casa respectivă, şi cum ajunge, aruncând spre lumină pânea şi sarea, rosteşte următoarele cuvinte :

Bună vremea, focuşor
Arzător
Şi-ncălzitor !
Am venit să-mi încălzesc
Mânuţele
Şi picioruţele
Fetei mele N.
(Feciorului meu N.) ;
Să iau cina
Şi hodina
De la casa
De la masa
Lui N. N.
Şi de la toţi căsenii
S-o dau fetei mele N.
(S-o dau feciorului meu N.).

Prin rostirea acestor cuvinte, crede ea, c-a luat somnul de la copiii, unde a ars lumina [2].

[1] „Ungaria" revistă social-ştiinţifică-literară, Cluj, 1892, nr. 9, p. 378 : „Sub „*plâns rău*" se înţelege mai ales morbul copiilor, care nu dorm, ci incomodează pe părinţi cu plâns continuu, mai ales noaptea. Se crede şi aceea că, copiii respectivi ar fi săgetaţi de nişte oameni cu ochi răi".

[2] Dict. de Maranda Năstasi, româncă din Siret.

De multe ori însă se-ntâmplă că femeia, al cărui copil plânge, nu voieşte să se ducă ea singură, ca să ia somnul, ci trimite pe o altă femeie, mai ales însă pe o babă bătrână, o vrăjitoare, care nu se teme a face cuiva rău. Deci, vrăjitoarea respectivă, luând copilul în braţe, o bucată de mămăligă, precum şi trei surcele într-o mână, se duce după ce a asfinţit soarele, unde vede că arde lumina în casă şi, ajungând, rosteşte, de trei ori dupăolaltă, cuvintele :

Focule,
Focşorule !
Na-ţi somnul fiului meu,
Dă-mi somnul fiului tău !

şi aruncă pe rând, după fiecare rostire, o surcică şi câte o bucăţică de mămăligă spre casă.

După ce a făcut aceasta, se întoarce cu copilul acasă şi culcându-l se zice că îndată aţipeşte şi doarme cu mult mai bine, de cum a dormit mai nainte. Iar despre aceia, de la care s-a luat somnul, se crede şi se zice că, din momentul acela, nu poate mai mult defel dormi sau numai foarte puţin şi încă şi atunci rău [1].

Din cauza celor înşirate până aici, apoi, nu e nicidecum bine, după credinţa romancelor, ca seara şi noaptea din casa unde doarme un copil de ţâţă, să se vadă lumina pe fereastră sau pe aiurea afară, căci oamenii cei răutăcioşi şi cu deosebire vrăjitoarele, cărora nu le e nimic sfânt în lume, văzând lumina sau zarea de foc, încep a vrăji pe copil, iar copilul vrăjit de către o atare femeie fără de inimă, îndată capătă *plânsori* şi atâta ce plânge, până ce se bolnăveşte [2].

Drept aceea, cum înserează, e bine ca să se astupe toate ferestrele, unde e copil de ţâţă în casă, ca apoi nime nu poate nimic să-i facă [3].

Mai departe cred şi spun romancele din Bucovina că din casa, unde se află un copil mic, *nu e bine să dea foc*, fiindcă *prin acesta poate să i* se fure somnul şi dacă se şi dă, atunci să se arunce îndărăpt peste prag un cărbune din partea celui ce ia focul, anume spre a înturna somnul copilului nou-născut [4].

Tot aşa cred şi spun şi romancele din Moldova.

„Când iei foc de la casa cu copii — scrie El. Sevastos — dai apoi un cărbune peste prag, *ca să nu iei somnul copiilor*" [5].

Iar când vine cineva în casă, unde se află un copil de ţâţă, fie bărbat sau nevastă, tânăr sau bătrân, trebuie numaidecât *să lase somnul copilului*, adecă *o baieră* sau orişice de la sine. Făcând aceasta, se crede că, copilului nu i se-ntâmplă nimic, din contră, dacă nu-i lasă nimic, foarte lesne poate chiar şi pe nevrute respectivul să-i ia somnul [6].

„Când te duci la o casă cu copil în leagăn — scrie El. Sevastos, cu privire la românii din Moldova — îi dai somn din câteva fire de brâu, din blană sau o codiţă ceva, în sfârşit, din ceea ce ai, zicând :

[1] Dict. de M. Bărbuţă, din Crasna.
[2] Dict. de M. Nastasi, precum şi alte romance din Bucovina.
[3] În Bucovina şi Moldova vezi „Şezătoarea, an. I, Fălticeni, 1892, p. 52 ; „Unde-i copil mic în casă, trebuie noaptea astupate ferestrele, ca să nu fure cineva somnul copilului".
[4] Com. de G. Tomoioagă.
[5] El. Sevastos, *Călătorii...*, p. 46.
[6] Credinţe rom. din Bucovina şi Transilvania, com. de Rom. Simu.

— Să doarmă bine ca mine, să crească mare și gras ca mine !
Iar de ești slab, zici :
— Să fii gras, nu ca mine !" [1].
Ce se atinge de *trimiterea plânsorilor* apoi, aceasta se face astfel :
Femeia, al cărei copil n-are somn, când vede întâiași dată, undeva, lumină seara, se-ntoarce într-acolo cu copilul și zice :

Dragul mamii puișor,
Iată colo un focșor !
Deci, grăbește
Și pornește
De-ți încălzește
Piciorușele
Și mânuțele
Și-ți las-acolo :
Plânsorile
Strânsorile
Durerile
Și toate chinurile
Și neodihna.
Și-ți ia de-acolo
Odihna
Și creșterea
Și te-ntoarce-acasă
Sănătos
Și voios !

După rostirea acestor cuvinte, aruncă de trei ori pâne și sare în partea aceea, unde a văzut lumină ! [2]
Alte romănce, precum bunăoară cele din Boian, dacă are vreun copil *plânsoare*, adecă dacă plânge necontenit și nu voiește nici să sugă, nici să doarmă, iau pe la însărate o bucățică de pâne, ies cu dânsa și cu copilul bolnav afară, caută în toate părțile prin sat și cum zăresc undeva foc arzând, îndată încep a purta bucățica cea de pâne împrejurul capului și a zice :

Ionică [3], dragul meu !
Nu fi tu așa de rău.
Mergi la focul cel de colo
Și te vâră pe fereastră
Și te du până la vatră
Și-ți încălzește
Mânuțele
Și tălpuțele
Și leapădă
Necina
Nehodina
Și-ți ia somnul ce-ți lipsește
Și spre casă te pornește

[1] El Sevastos, *călătorii...*, p. 46.
[2] Dict. de M. Nastasi.
[3] Adică după cum e numele copilului bolnav.

Şi vin-a casă
Şi şezi la masă
Şi cineşte
Şi hodineşte
Şi somnul mi ţi-l plineşte ![1]

În chipul arătat, după credinţa romàncelor din Bucovina, *se ia somnul de la copii* şi *li se trimite plânsori.*

Dar, precum în contra altor boli, aşa şi în contra plânsorilor şi spre recâştigarea somnului întrebuinţează diferite mijloace şi descântece.

Aşa, unele mame, voind a recâştiga somnul copiilor săi, iau paie din bârlogul unde dorm purceii şi le pun în leagăn, altele fură ceva dintre lucrurile copilului, despre a cărui mamă presupun ele că ar fi luat somnul, şi punându-le în leagănul copiilor săi cred că aceştia încetează de plâns, dorm ca şi mai nainte şi se restaurează văzând cu ochii[2] şi iarăşi altele îi scaldă în stroh sau cu somnoroasă[3].

Unele, din contră, cumpără o ulcică nouă, se duc cu dânsa şi aduc apă neîncepută de la trei fântâni, mai cu seamă de la fântânile care au ciutură ca, cu atâta, scoaterea apei să fie mai îndemânatică şi mai lesnicioasă. Mergând şi întorcându-se cu apa aceasta nu vorbesc cu nime nici un cuvinţel, nici nu se uită înapoi, căci, dacă se uită, cred ele, că apa aceea nu e de nici un folos.

După ce sosesc cu ulcica plină de apă acasă, spală copilul cu dânsa pe frunte, pe tâmple, pe mâni etc. îi dau vreo câteva picături să beie, iar restul ce rămâne se duc mai cu seamă la o casă unde e copil mic pe a cărui mamă au prepus că a luat somnul de la copilul lor şi aici, sosind în dreptul unei fereşti, unde doarme copilul acesteia, aruncă apa rămasă în ulcică în cruciş asupra ferestrei. Se apropie apoi de fereastră, zgândăreşte încet, ca să nu o audă, nici s-o vadă cineva, o leacă de tencuială de pe părete, zicând :

— Eu nu iau copilul, ci somnul şi odihna acestuia ! !

După ce a luat tencuiala se-ntoarce, băgând de seamă, ca să nu o vadă nime, acasă şi pune tencuiala sub aşternutul copilului în leagăn.

Prin această procedură cugetă mama copilului că şi-a ajuns scopul că, copilul său iar are să doarmă bine şi liniştit, ca şi mai nainte.

Multe femei, deşi au prepus pe cineva că acela ar fi luat somnul copiilor săi, sau le-ar fi trimes plânsori totuşi nu vor să-l ia de la copiii acelora îndărăpt ci, mai degrabă, luând copilul cu plânsori în braţe, ia o bucăţică de pâne şi una de sare în mână, se întorc cu faţa către pădure, dacă e vreo pădure prin apropiere de nu, apoi chiar şi numai către un arbore şi zic :

Bună vremea pădure !
Dumneata ai fete
Şi eu am feciori
Hai, ne-om încuscri

[1] Dict. de Maria Rabulaşca, romàncă din Boian şi com. de V. Turtureanu.
[2] Datina şi credinţa romànilor din Bucovina.
[3] El Sevastos, *Călătorii...*, p. 48 : „De Copilul nu doarme, scaldă-l cu stroh sau cu somnoroasă şi-i fă de *plânsori*".

Şi ne-om nemuri.
Ia de la feciorul meu
Plâsorile
Strânsorile
Întinsorile
Durerile
Şi toate chinurile
Şi neodihna
Şi dă odihna
Şi creşterea
Copacilor tăi
Feciorului meu !

Sau astfel :

Bună vremea,
Bună vremea
Mamă călătoare !
Hai, să ne-ncuscrim !
Să nu nemurim.
Tu ai fată,
Eu fecior.
Na-ţi plânsorile
Şi strânsorile
Şi-ntinsorile
Pociturile
Şi răcniturile
Durerile
Şi toate chinurile
Feciorului meu
Cu pâne şi cu sare
Iar tu dă cina
Şi hodina
Fetei tale
Feciorului meu !

Dacă copilul bolnav de plânsori e fată, atunci zice aşa :

Tu ai fecior,
Eu am fată etc.

Din pânea şi sarea cu care încunjură copilul când descântă, aruncă tot câte o bucăţică asupra pădurii sau asupra arborelui, spre care descântă [1].

Unele femei în loc de pâne şi sare iau trei surcele şi o bucăţică de mămăligă într-o mână, iar copilul bolnav de plânsori în braţe şi ieşind

[1] Dict. de M. Nastasi.

după asfințitul soarelui cu dânsul afară se îndreaptă cu fața spre pădure, iar cu spatele întors spre casă și apoi cuvântează :

Mama, mama pădurii !
Na-ți somnul fiului meu
Și dă-mi somnul fiului tău !

Aceste cuvinte le rostește de trei ori și la fiecare rostire aruncă câte o surcică și câte o bucățică de mămăligă peste cap spre casă. Făcând aceasta cred că, copilul capătă somn [1].

În Stroești, districtul Sucevei, când are un copil plânsori și nu poate defel dormi, *i se strigă somnul de regulă de la pădure, nicicând* însă de la vreo casă, căci se crede a fi mare păcat, dacă i se strigă de la casă. Iar de la pădure i se strigă astfel :

Mama sau și altă femeie descântătoare ia pe copilul ce suferă de plânsori în brațe, precum și nouă cărbuni stinși în mâna dreaptă, iese apoi pe la asfințitul soarelui, atât cu copilul cât și cu cărbunii afară și întorcându-se cu fața spre pădure, zice :

Hu, hu, hure
De pădure
Cea mai mare
Și mai tare
Peste toate pădurile :
Hu, hu, hure
De pădure
Na-ți plânsorile
Și-ntinsorile
Durerile
Și suferințele
Copilului N. în seamă.
Să se ducă plânsorile
Și întinsorile
Durerile
Și suferințele
Copilului N.
Iar tu dă liniștea
Și hodina
Fetei tale
Copilului N.
Ce-i de Dumnezeu născut
Și făcut
Să doarmă, să hodinească.
Nimic rău să nu gândească !

Pe când rostește cuvintele acestea zvârle cărbunii spre pădure.
După aceasta, întorcându-se cu copilul în casă, nu vorbește nimic.

[1] Dict. de M. Bărbuță.

Altă femeie însă, care se află în casă, cum o vede că intră înăuntru, întreabă : „Ce faceţi ?" ; Iar ea răspunde :

Ce să fac ? ia, fac şi eu
Ce-a rânduit Dumnezeu.
Să doarmă, să hodinească.
Nemică să nu gândească.
Să doarmă uşor ca mielul,
Să se-ngraşe ca purcelul !

După aceasta, puind copilul în leagăn, zic amândouă împreună :

Dă, Doamne, aşa să fie !
Aist copil să se culce.
Să doarmă, să hodinească.
Nemic rău să nu gândească
Că-i născut
Şi făcut
În piele de lup învăscut ![1]

Româncele din oraşul Siret şi împrejurime, când li-s copiii bolnavi de *plânsori*, îi dau după apunerea soarelui în braţe şi ducându-se cu dânşii în grădină rostesc, de trei ori dupăolaltă, versurile ce urmează :

Mama câmpului !
Şi tu ai copil
Şi eu am copil.
Al meu mereu plânge,
Iar al tău nu plânge.
Din această seară
Al tău să plângă
Şi-al meu să tacă !

În fine, unele, luând asemenea copilul în braţe, iar în mână trei baligi de cal şi întorcându-se cu faţa spre un deal, zic :

Soarele după deal
Plânsorile
Şi strânsorile
Pociturile
Şi răhniturile
În baligă de cal !

În timpul rostirii acestor cuvinte învârtesc cele trei baligi de cal împrejurul capului şi apoi le aruncă.

După aceasta merg, până nu sfinţeşte soarele, tot cu copilul în braţe, la găinărie şi zic :

Bună vremea,
Bună vremea,
Cucoşule !
Na-ţi pâne şi sare

[1] Dict. de Aniţa Boca şi de com. I. Berariu, exarh şi paroh.

Şi ia de la copilul meu
Plânsorile
Strânsorile
Şi-ntinsorile
Pociturile
Răcniturile
Durerile
Şi toate chinurile
Si neodihna
Şi dă odihna
Şi somnul
Nevestelor tale
Copilului meu !

Rostind cuvintele acestea, de trei ori dupăolaltă şi tot de atâtea ori încunjurând copilul câte cu o bucăţică de pâne şi una de sare, de la picioare la cap, după fiecare încunjurare le aruncă jos [1].

În Ţara Românească când un copil n-are somn, mama lui iese afară cu vin, sare şi pâne şi ce casă va vedea întâi cu trei *ferestre,* aruncă cu acel vin, sare şi pâne spre ele zicând :

„Nesomnul şi neodihna copilului meu C. să fie la voi şi în casa voastră, iar în casa noastră şi la copilul meu C. să fie odihnă şi somn şi iată cu nesomnul şi neodihna din casa noastră vă dau şi pâne, sare şi vin !" [2].

În alte părţi, tot din Ţara Românească, muma al cărei copil e bolnav de plânsori, îl ia pe acesta în braţe şi o bucăţică de mămăligă în mână, şi apoi ieşind astfel în ogradă şi întorcându-se cu faţa spre pădure, zice, de trei ori, dupăolaltă :

Mama pădurii !
Am trimes un semn la tine
De la copilul meu
Să-ţi dau strâns
Cu plâns ,
Şi să-mi dai somnul
Si hodina fetii tale.
Ca să doarmă ca butucu
Şi să tacă ca chiticu.
Cum dorm paserile în păduri,
Aşa să doarmă copilul la mine !

După fiecare rostire a cuvintelor acestora, ia câte o bucăţică de mămăligă, care a fost mai nainte când a ieşit în ogradă, ruptă în trei părţi şi o zvârle spre pădurea cătră a cărei mamă s-a adresat [3].

În Moldova, judeţul Suceava, comuna Heciu, când copilul plânge noaptea şi nu se poate odihni, adecă când e *strâns* şi are *plânsori,* atunci o babă care descântă ori mama copilului dacă ştie, îi face de plânsori aşa : seara, când asfinţeşte soarele, ia copilul în braţe, iese cu dânsul

[1] Dict. de Maranda Nastasi.
[2] Ioneanu, *op. cit.*, p. 19.
[3] P. Lupaşcu, *op. cit.*, p. 45.

din casă și se duce în ogradă. Acolo, se prepară de trei baligi de cal și întorcându-se către asfințit, ia câte una, pe rând, din aceste trei baligi, o învârte, de trei ori, deasupra capului copilului, zicând așa :

Soarele după deal
Strânsul
Și plânsul
Lui N. în baliga asta de cal.

Îl atinge cu dânsa peste frunte și o zvârle apoi către asfințit.

Așa se face cu toate cele trei baligi de cal.

Acest descântec se repetă în trei seri de-a rândul și copilului i se face bine, scapă de plânsori. Acest descântec se face la soare.

Unele femei rele la inimă, care nu se gândesc la păcat, fac tocmai ca și o seamă de românce din Bucovina, la alte femei cu copil mic, ori la orice altă casă chiar și fără de copil. Astfel femeia, care voiește să facă rău, ia copilul în brațe și trei boțurele de mămăligă, iese afară și unul din aceste trei boțurele de mămăligă, întinde mâna către fereastră, se întoarce către o casă încotro vede lumina la fereastră, ia pe rând câte unul din aceste trei boțușoare de mămăligă, întinde mâna către fereastra casei cu lumină, zicând așa :

„Cutare ! (numele copilului) vezi luminița aceea ?". Tot ea răspunde „o văd mamă !"

„Du-te acolo și-ți încălzește mânuțele și tălpuțele, lasă-ți strânsul și plânsul, ia-ți somnul și hodina și vin la mama și te culcă și dormi ca mielul la oaie !".

După rostirea acestor cuvinte îl atinge în frunte cu boțul de mămăligă, azvârlindu-l către casa aceea.

Așa se repetă de trei ori cu fiecare din acele trei boțuri de mămăligă, în trei seri de-a rândul și copilul se face bine.

Dar plânsorile fiind trimise acolo la casa aceea, ei nu mai pot avea somn și odihnă, nu pot dormi în nopțile acelea. De aceea, femeile de la țară, care au copii mici, cum înserează și aprind lumânarea sau lampa, pun țoluri pe ferestre, ca să nu se zărească lumina de afară spre a nu le trimete cineva plânsori, căci copilul atunci toată noaptea plânge și n-are somn [1].

Româncele din unele părți ale Transilvaniei întrebuințează în contra *plânsorilor* sau a *plânsului rău,* după cum numesc ele morbul acesta, următorul descântec :

Ieși duh rău
Din capul său,
Din oasele sale,
Din ciolanele sale.
Ieși și te du !
În munții cei pustii
Unde cocoși negri
Nu cântă.
Unde mâți negri
Nu umblă.
Unde câni negri
Nu latră.
Și om pământean nu este
Ieși și te du
Că te-oi blăstema
Cu 99 de cruci,
Cu 99 de vanghelii.
Ieși și te du
Pe părăul cel rău
C-acolo e lucru rău
Acolo junghie,

[1] „Șezătoarea", an. I, Fălticeni, 1892, p. 121.

Acolo prejunghie.
Acolo ameţeşte,
Acolo ţepeneşte!
N.N. să saie,
Să răsaie
Ca un argint curat
Ca unu strecurat
Ca Dumnezeu ce l-o dat!
De la mine descântecul
Şi de la Dumnezeu leacul!

Dacă *plânsul* s-a iscat din cauză că, copilul, care-l are, ar fi fost săgetat de nişte oameni cu ochii răi, atunci nemijlocit după descântecul de mai sus, rostesc ca adaus, încă şi pe cel următor:

Ieşi săgetătură
Te-ajunge leşinătură!
Ieşi cioacă neagră
Cu cuşmă neagră,
Cu N.N. n-ai treabă!
De la mine descântecul,
De la Dumnezeu leacul!

În timpul descântării, copilul morbos se atinge pe cap, în cruciş, cu cociorva udată în apă.

Recâştigarea odihnei copilului se crede a se exopera încă şi prin înfundarea hornului cu haine de ale sale, la cap i se pune sub perină câte o piatră. Hornul se astupă când nu e foc [1].

Se poate însă foarte lesne întâmpla ca un copil *să n-aibă somn* şi să plângă din altă cauză, nu numai din cauză că un bărbat sau o femeie oarecare i-ar fi luat somnul.

Aşa, cine scoate un copil afară din casă mai nainte de a se împlini 50 de zile de la naşterea lui şi se va arăta cu dânsul înaintea vitelor, când acestea vin sau se duc la păşune, spun şi cred românceie din Ţara Românească, că acel copil ia zbieretul vitelor şi toată noaptea nu doarme [2].

Deci, dacă un copil şi-a pierdut în chipul acesta somnul şi plânge noaptea, e bine ca seara să i se pună faşa de-a curmezişul drumului, ca vitele ce vin de la păşune să treacă peste ea, şi astfel încingând copilul cu ea, *nu mai plânge*; sau să se ia *somnişor* după tufe şi să se lege la faşă şi *atunci nu mai plânge* [3], sau să i se ţină scutecul la stele şi a doua zi să-l înfaşe cu el că apoi *îi va veni somn* [4].

Dacă un copil de la naşterea lui plânge continuu o săptămână, e un semn că *îl bântuie duhurile cele necurate* [5]; prin urmare, după credinţa româncelor din Ţara Românească, nu e bine ca un copil să se scoată din casă înainte de 40 de zile de la naşterea lui, căci scoţându-se *se lipeşte Mama Pădurii de dânsul* [6].

În fine, când cineva ţine seara vreun copil în braţe să nu-l *aridice* în sus, mai mult decât statura celui ce-l ţine, căci, dacă îl ridică mai sus, atunci nepoata va plânge mult [7].

[1] „Ungaria", revista cit., p. 378.
[2] Ioneanu, *op. cit.*, p. 10.
[3] *Ibidem*, p. 10—11.
[4] *Ibidem*, p. 18.
[5] *Ibidem*, p. 12.
[6] *Ibidem*, p. 11.
[7] *Ibidem*, p. 19.

Făcând cele înşirate până aici crede fiecare româncă, că, copilul său trebuie numaidecât să înceteze de plâns şi să doarmă cu mult mai uşor şi mai bine, de cum a dormit înainte de aceasta.

Tot aici cred că e locul cel mai potrivit de a aminti credinţa unor români din Bucovina, precum bunăoară a celor din Siret, care spun că atunci când plâng copiii cei mici prin somn, Maica Domnului îi amăgeşte că au murit mamele lor, iar când râd prin somn, atunci se bucură, căci Maica domnului le spune că n-a murit, ci numai i-a amăgit.

Copiii care râd în somn spun şi cred romåncele din Ţara Românească că îi mângâie Maica Domnului [1].

Tot aşa cred şi românii din unele părţi ale Transilvaniei. Iată ce ne scrie în privinţa aceasta Rom. Simu : „Când plânge copilul mic prin somn se crede că de aceea plânge pentru că i se arată Maica sfântă şi îi zice : *„moare mama ta“*, şi apoi întoarce vorba şi zice : *„iacă mama ta !“*, după care vorbe copilul începe a râde“.

Ce se atinge de românii din Macedonia, la care asemenea se află credinţa aceasta, T.T. Burada ne spune următoarele :

„De se întâmplă să râdă copilul prin somn, nu-i bine ca mama sau altcineva să se uite la el, căci se crede că, atunci el vorbeşte cu îngerul, care îi spune că : i-a murit tatăl lui, şi el îi răspunde râzând că : puţin îi pasă şi, dacă, după ce a râs, se întâmplă de plânge, tot prin somn, atunci se crede că îngerul îi spune că : i-a murit mama lui şi atunci copilul se mâhneşte, căci ştie că mama îl iubeşte cu mult mai mult decât tatăl. Şi într-adevăr, femeia macedoneancă arată o iubire către copii, ce nu se poate descrie, în timp ce tata este departe de a o ajunge“ [2].

În fine, românii din unele părţi ale Transilvaniei, spun şi cred că, copilul care plânge mult e rău când e mic, când va fi mare va fi bun, iar copilul care e bun când e mic, se crede că, când va fi mare, va fi rău [3].

În Macedonia noul-născut nu se culcă cu faţa la lună, până ce nu împlineşte un an, căci se crede că aceasta îl slăbeşte.

Iar de se întâmplă ca noul născut să plângă mult, într-una, femeile zic *că-i luat de lună* şi pentru ca să nu mai plângă, recurg la următorul mijloc superstiţios : iau un ou şi-l sparg într-o strachină de lut, pe care o acoperă cu o cămeşă de-a noului născut şi o pun să stea astfel sub un trandafir, o noapte întreagă. Dacă oul dispare, îl mănâncă mâţele sau alte dihănii, femeile zic că l-a mâncat luna şi nu mai are nimic cu noul născut, pe care apoi îl îmbracă cu acea cămaşă şi încetează de a mai plânge. Dacă oul nu dispare, femeile îl observă şi dacă le pare cumva că găsesc mici schimbări, se consideră aceasta ca o împăcare cu ea, când atunci cu toţii se bucură, căci cămaşa noului născut capătă putere de vindecare şi e bună de leac.

Când muma voieşte ca, copilul să nu mai fie ferit de lumina lunii, atunci îl scoate în faţa ei şi îl promite zicându-i : *ţi-l dau slab şi mic, s-mi-l dai gione mare* (ţi-l dau slab şi mic să mi-l dai voinic mare) ; din momentul acela copilul nu se mai fereşte de lumina lunii şi nici nu se *teme că va fi luat de ea* [4].

[1] Ioneanu, *op. cit.*, p. 24.
[2] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 45—46.
[3] Com. de I. Georgescu.
[4] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 45.

Deşi nu pot spune cu siguritate totuşi îmi vine a crede că în îmbinare cu credinţa aceasta despre lună stă şi următorul fragment dintr-o poezie poporană din Bucovina, comuna Costâna, districtul Sucevei, care mi l-a comunicat profesorul şi colegul V. Bumbac :

Lună, lună,
Gărgăună
Ce-nserezi
În toate serile
Nu vezi
Cum şede Domnul pe pat
Şi mănâncă pâne de furat ?
Şi se roagă rugului
Şi se-nchină cucului ?,
Cere cal de călărie,
Să purceadă la domnie
C-a auzit
C-a făcut
Sora sa
Trei feţe
Logofeţe :
Una o pierit,
Una o murit,
Una pe munţi o fugit.
Munţii s-o cutremurat,
Pietrile s-o despicat,
În rai o alergat.
Raiul s-o deschis
Maica Precistă o în vis
Dumnezeu o râs !

Răul copiilor. Sub *„răul copiilor"*, numit altmintrelea şi *„boala"* sau *„răutatea copiilor"*, înţeleg românii din cele mai multe părţi ale Bucovinei acea boală, ce constă dintr-un fel de cârcei de stomac, care frământă pe copii înăuntru şi-i zgârceşte uneori aşa de tare, până ce-i fac ghem şi le duc picioarele la gură. Alteori copiii, ce sunt torturaţi de această boală, fac spune la gură, schimbă fel de fel de feţe, ba adeseori, se schimosesc, adecă li se suceşte vreo mână, vreun picior, se-ncrucişează, li se strâmbă fălcile, li se slăbesc toate nervele şi rămân apoi, dacă se întâmplă să nu moară, astfel schimosiţi pentru toată viaţa. Încă cei mai mulţi copii nu pot petrece şi scăpa de această boală urâcioasă, ci mai degrabă mor [1].

În Muntenia sau Ţara Românească morbul descris mai sus, pe lângă „boala" sau răul *copiilului"* [2] se mai numeşte încă şi *apucat, încleştat, strâns, strânsură, strânsătură* şi *încleştătură.*

[1] S. Fl. Marian, *Descântece, pop rom.*, Suceava, 1886, p. 194—203. Tot acolo să se vadă mai multe descântece de această boală.

[2] B.P. Hasdeu, *Dict. limb. ist. şi pop. a rom.*, t. II, p. 1426.

Când vreun prunc se zvârcoleşte şi plânsul îi este înăbuşit de dureri, atunci babele şi moaştele din Muntenia zic că : *„e apucat de inimă sau de rinichi “*[1].

„Răul copiilor“ se capătă, după credinţa românilor din Bucovina, mai întâi şi-ntâi din cauza spiritului necurat şi răutăcios numit *Samca* sau *Avestiţa,* care tortureazâ pe copii până ce-i cuprinde răul acesta, apoi din spaimă mare, din lovire fără de veste peste mâni şi degete, prin răcnetul fără de veste asupra copiilor, prin bătaie în somn, prin sunet de puşcă şi de trăznet, prin căderea dintr-un loc rău, prin opărire sau frigere la foc, prin plâns îndelungat, precum şi când zac prea mult de altă boală[2].

Românceîe din Bucovina, care voiesc a scăpa şi vindeca pe copiii cuprinşi de această boală răutăcioasă şi periculoasă, iau trei fire de *hacimă* şi le descântă, rostind pentru fiecare fir cuvintele următoare şi împungându-le în acelaşi timp cu un cuţit :

Dimineaţa m-am sculat,
Pe faţă că m-am spălat,
Pe N. în braţe-am luat
Pe cale m-am mănecat.
Pe cale frumoasă,
Pe cărare grasă.
Eu că m-am pornit
Şi m-am întâlnit :
Cu leul şi cu leoaia,
Cu ursul şi cu ursoaia
Cu lupul şi cu lupoaia,
Cu *Samca* şi cu *Samcoaia*
Şi cum m-am tâlnit
În loc m-au oprit
Pe N. l-au zmintit,
Trupul i-o-ncordat
Spetele i le-o fărmat
Ceas de moarte că i-o dat...
Tu, leule cu leoaie,
Tu, ursule cu ursoaie,
Tu, lupule cu lupoaie
Şi tu, Samcă cu Samcoaie
Pe N. în pace-l lăsaţi
Şi-napoi vă înturnaţi
N. s-adoarmă
Şi să doarmă.
Somnul să-şi plinească.
Faţa să-i rumenească,
Mai mare să crească.
Să fie gros
Şi sănătos
Şi voios
Ca Maica Domnului
Când l-o născut
Şi cu maica sa
Când l-o văzut ;
Să nu rămâie rău de leac,
Nici cât un fir de mac
În patru despicat
În Mare aruncat...
Amin, amin, amin
Ca soarele în senin !
Descântecul de la mine,
Leacul de la Dumnezeu
Şi de la Maica preacurată !

După aceasta, ia o leacă de unt, îl pune într-o tigăiţă şi descântându-l şi pe acesta rosteşte cuvintele de mai sus, asemenea de trei ori după-oaltă. Apoi, dumicând firele de hacimă descântate mărunţel şi punându-le în tigăiţa cu unt, ca să se prăjească, cum s-au prăjit bine, unge copilul cu amestecătura aceasta peste tot corpul, dar mai ales pe faţă şi pe piept.

Făcând aceasta crede că, copilului trebuie să-i înceteze durerile şi să se vindece de *„răul“ de care e cuprins*[3].

[1] G Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 362—363.
[2] Com. de G. Tomoioagă şi alţi români din Bucovina.
[3] Dict. de M. Bărbuţă, din Crasna.

Românсele din Moldova întrebuinţează spre acelaşi scop următorul descântec, care se descântă, de trei ori după olaltă, într-o zi de sec, şi mai ales lunea, până a nu răsări soarele :

M-am pornit
La pădurea de fier
Şi-am găsit
O pasăre de fier.
Şi şi-o făcut
Cuib de fier.
Şi s-o ouat
Ouă de fier.
Şi-o scos pui de fier,
Cu clonţul de fier
Cu aripi de fier
Cu pene de fier
Cu totul de fier.
Şi-o prins puii a cânta
Şi-a se văieta :
— Vai de dânşii
Şi de dânşii
Da ei ce-or mânca
Şi ce-or bea
Că s-o văzut toţi aşa :
Cu clonţul de fier
Cu aripi de fier
Cu pene de fier
Cu totul de fier !
Da eu lor le-am zis :
— Puilor de fier !
Cu clonţul de fier
Cu aripi de fier
Cu pene de fier
Cu totul de fier
Ce staţi de vă văietaţi ?
La N. iute alergaţi ?
Şi ceasul rău îi luaţi.
Din piept,
De sub piept.
Din spate,
De sub spate.
Din inimă,
De sub inimă.
Din toate-ncheieturile,
Din toate ciolanele.
Că şi eu voi ajuta
Ceasul cel rău l-oi lua
Şi-n Marea Neagră vi l-oi da
El acolo va aştepta
Cu mese-ntinse,
Cu făclii aprinse.
Să vă vadă când îţi bea
Şi când îţi mânca
Şi-acolo-ţi béa
Şi acolo-ţi mânca
Pân-veţi sătura
Pe N. iar li-ţi lăsa
Să rămâie curat,
Luminat
Cum e de Dumnezeu lăsat [1].

Unele românce din Muntenia, scăldând pe copii *„apucaţi“* în apă caldă şi trăgându-i pe corp cu unt proaspăt, rostesc următorul descântec „de apucat“ :

Eu m-am sculat
Şi-am plecat
Pe cale,
Pe cărare
Pe uliţa mare.
La râul lui Iordan,
La fântâna lui Bogdan.
Să mă spăl
Să mă *linciuresc*
De boală .
Să mă tămăduiesc.
Cum am pornit
Înainte mi-au ieşit :
Lupul,
Cu lupoaica.
Ursul,
Cu ursoaica.
Zmeul,
Cu zmeoaica.
Ginerele,
Cu gineroaica.
Eu fuga am dat
După mine s-au luat ;
Uşa am încuiat

[1] Dict. de Gafiţa a lui Nicolae Iacob a Luchi, din com. Mălini, jud. Suceava.

Dar pe ferest-au întrat
În gură m-au apucat,
Jos m-au trântit
Oasele mi le-au zdrobit
Sângele mi l-au sorbit.
Am plâns
Şi m-am olicăit.
Maica Precistă m-a auzit
La mine a venit
Şi-aşa mi-a grăit :
— Fiule ce te jeleşti ?
Şi ce te olicăieşti ?
— Căci m-am sculat
Şi am plecat
Pe cale,
Pe cărare
Pe uliţa mare
La râul lui Iordan,
La fântâna lui Bogdan
Să mă spăl
Să mă linciuresc
De boală
Să mă tămăduiesc.
Cum am pornit
Înainte mi-au ieşit
Lupul,
Cu lupoaica
Ursul,
Cu ursoaica.
Zmeul,
Cu zmeoaica.
Ginerele,
Cu gineroaica.
Eu fuga am dat
După mine s-au luat ;
Eu uş-am încuiat
Pe fereastră au întrat
În gură m-au apucat
Jos m-au trântit
Oasele mi le-au zdrobit
Sângele mi l-au sorbit.
— Taci, fiule !
Nu te mai jeli,
Nu te mai olicăi.
Că eu mi te-oi lecui
Şi mi te-oi tămădui [1].

Alte romance, tot din Muntenia, descântă *„de încleştat"*, în următorul chip :

A plecat (cutare)
Pe cale,
Pe mare
La râul lui Iordan,
La fântâna lui Bogdan.
Să se spele,
Să se linciurească,
De încleştat
Să se tămăduiască.
Cum a plecat
După el s-au luat :
Ursul,
Cu ursoaica.
Lupul,
Cu lupoaica.
Ginerele,
Cu gineroaica.
Zmeul,
Cu zmeoaica.
El fug-a dat
În cas-a întrat
Uşile
A încuiat
Ferestrele
A astupat ;
Dar ei nu s-au lăsat
Ci pe coş au întrat
Cu dinţii
Cu undrelele
Cu măselele
Cu zimţelele ;
La el s-au repezit
De subţiori l-au zmâcit
În pământ l-au trântit
Oasele
I le-au zdrobit
Sângele
I l-au sorbit.
A plâns şi s-a olicăit.
Maica Precistă l-a auzit
Pe scară de argint
S-a scoborât
La el a venit
Şi astfel i-a grăit :

[1] G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 362.

— Ce plângi (cutare)
Ce te olicăieşti ?
— Cum să nu plâng
Să nu mă olicăiesc ?
Eu am plecat
Pe cale,
Pe mare
La râul lui Iordan,
La fântâna lui Bogdan.
Să mă spăl
Să mă linciuresc
De bóală
Să mă tămăduiesc
După mine s-au luat :
Ursul,
Cu ursoaica.
Lupul,
Cu lupoaica.
Ginerele,
Cu gineroaica.
Zmeul,
Cu zmeoaica.
Eu fuga am dat
În cas-am intrat
Uşile
Am încuiat,
Ferestrele
Am astupat.
Ei nu s-au lăsat
Ci pe coş au întrat
Cu dinţii
Cu undrelele
Cu măselele
Cu zimţelele
La mine s-au repezit
De subsiori m-au zmâcit
În pământ m-au trântit
Oasele
Mi le-au zdrobit
Sângele
Mi l-au sorbit !
— Nu mai plânge
Nu te mai olicăi
Că eu te-oi tămădui
Cu mâna
Te-oi dezmierda
Cu gura
Ţi-oi descânta
Ca să rămâi curat,
Luminat
Ca-n ziua maica ce-a fapt
Ca steaua
Din cer
Ca roua
Din pământ
Leac
Şi babei colac !

Descântecul acesta se rosteşte, de trei ori dupăolată, în timpul scăldatului. După ce s-a scăldat şi descântat se oblojeşte cu foi de varză, se înfaşă cu scutece şi apoi se culcă, ca să se îndăduşească, adecă să asude bine [1].

Unii români, pe lângă cele înşirate mai sus, îndătinează de a pune să se citească copiilor de la 1—7 ani, care au *răul copiilor* sau *Samcă*, rugăciunea contra *Samcei*, despre care am vorbit în cap. IV şi anume totdeauna la trei sfârşituri de lună câte de trei ori dupăolată, iar copilul, cărora i se citeşte, trebuie totdeauna să fie de faţă. Înainte de a se citi se afumă copilul si casa cu tămâie.

Pe lângă rugăciunea aceasta mulţi pun, ca să li se citească şi *Visul Maicii Domnului* [2], iar mulţi tot spre acest scop pun sub căpătâiul copilului mic, de la naşterea lui şi până la şase săptămâni împlinite, cartea care se numeşte *Avestiţa* sau mai bine zis rugăciunea în contra acesteia [3].

Ceasu rău cu spăriat. Sub *„ceas rău cu spăriat“* înţeleg românii din Bucovina acea boală, care sfarmă pe copiii cei mici în piept şi-i face să

[1] G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 363.
[2] Dict. de C. Tonigariu, român din Fundul Moldovei, precum şi alţi români din Bucovina.
[3] B. P. Hasdeu, *Dict.*, ...t. II, p. 1426.

tremure și din cauza căreia copiii slăbesc așa de tare de gândești că acuși-acuși au să moară.

Mulți copii, după spusa româncelor, se nasc cu această boală, și de cumva nu se descântă și vindecă înainte de ce se botează, toată viața lor nu se mai pot vindeca, ci așa rămân până ce mor.

Din naștere capătă copiii boala aceasta mai cu seamă atunci, când mamele lor, cât timp au fost îngreunate au fost foarte rău supărate și înveninate, iară după ce au născut au dat copiilor săi țâță stricată de supt.

După naștere însă capătă copiii boala aceasta numai atunci, când cad de undeva sau când, după ce au început acuma a pricepe, strigă cineva foarte tare asupra lor.

Un astfel de copil se numește *schimbat*, pentru că i s-a schimbat și înrăutățit sângele.

Mai pe scurt, *„ceasul rău cu spăriat“* e cu alte cuvinte, aceeași boală care de către unii se numește *„răul copiilor“*.

Descântătoarea care voiește a vindeca pe un copil de această boală rea se duce într-o zi dimineața, până a nu răsări soarele, la un pârâu sau la o fântână, unde e mai dindemână și de acolo aduce apă neîncepută însă astfel ca nime să nu o vadă sau s-o întâlnească și apoi s-o întrebe unde se duce și dincotro vine. După ce aduce apa în casă și o pune într-o ulcică, rostește de trei sau de nouă ori, următoarele cuvinte :

Sub răchita răsădită,
Șede-o fată despletită.
Cu ochii bolditi,
Cu dinții rânjiți.
În spete drepte tăind
Lui N. ceas rău trimițând.
Ceasu rău cu spăriat,
Ceasu rău cu duh necurat.
— Fată despletită
De sub cea răchită
Nu te boldi,
Nu te rânji !
Ci te ia pe cale,
Pe cărare
Și du-mi-te-n mare ;
Acolo să locuiești,
Acolo să viețuiești
De N. să te despărțești.
Că acolo este
O mreană galbănă
Cu coada geamănă
C-un ochi de foc
Și cu unul de apă
Stânge pe cel de foc.
Așa să se stângă
Și ceasul rău,
Ceasul greu
Ceasul cu spăriat
Și cu duhul necurat :
Din fața obrazului
Din creierii capului.
Din inimă,
De sub inimă.
Din ficați,
De sub ficați.
Din carne,
De sub carne.
Din ciolane,
De sub ciolane.
Din toate ciolănelele,
Din toate încheieturelele.
Să nu rămâie rău de leac
Ca un fir de mac
În patru despicat,
În mare aruncat.
Descântecul de la mine
Leacul de la Dumnezeu
Și de la Maica Precista.

După ce a descântat apa, ia trei fire de usturoi și descântându-le și pe acestea pe rând, rostind la fiecare fir câte o dată versurile de mai sus, le împunge cu un ac. Pisează apoi firele mărunțel și, spălând copilul pe față cu apa astfel descântată, îl freacă cu usturoi, în care pune și o țărucă,

de apă, pe trup, iar restul apei îl varsă într-un loc neumblat, anume ca să nu calce nimeni pe dânsa, ca nu cumva să se prindă boala şi de acela.

O seamă de descântătoare iau vreo câteva rămurele dintr-o mătură părăsită şi mai ales din una de cetină, pun copilului o prostire pe cap şi afumându-l cu rămurelele aprinse rostesc cuvintele de mai sus de trei sau de nouă ori [1].

Alt descântec de „*ceas rău cu spăriat*" sună precum urmează :

O sinecat
Şi-o mânecat
Sân-Pavel şi cu Sân-Petru
Pe cai buni o-ncălecat,
Arme bune şi-o luat.
Şi-o pornit
Şi s-o suit
În dealuri
Şi-n vârvuri
Butuci a fărma,
Pietere-a răsturna,
Văi a tulbura.
Sîntă-Măria Mare
I-o văzut
Şi-nainte le-o ieşit
Şi din gură i-o-ntrebat
Şi aşa li-o cuvântat :
— Sfinte Pavele
Şi Sîn-Petre !
Ce-aţi încălecat
Şi arme v-aţi luat ?
Ce v-aţi pornit
Şi v-aţi suit
În dealuri
Şi-n vârvuri
Butuci a fărma,
Pietre-a răsturna,
Văi a tulbura ?
— Sîntă-Mărie Mare !
Noi mergem
Să cercăm
Pe ceas greu,
Pe ceas rău,
Pe ceeas rău cu spăriat
Cu duh necurat
Şi împeliţat,
Cu capul de drac.
Cu ochi de lupoaie,
Cu gură de zmeoaie !
— Sfinte Pavele
Şi tu Sân-Petre !
Mergeţi la Toader
De-l aflaţi
Şi-l cercaţi
În creştele capului
În faţa obrazului
În vinele grumazului
În vederea ochilor
În stupuşul urechilor.
În piept,
Sub piept.
În inimă,
Sub inimă.
În rărunchi,
Sub rărunchi.
În şele,
Sub şele.
În genunchi,
Sub genunchi.
În glezne,
Sub glezne.
În unghii,
Sub unghii.
În ciolane,
Sub ciolane.
În toate ciolănelele,
În toate-ncheieturelele.
Curând,
Mai curând
Cătaţi,
Cercaţi
Pe ceas greu
Pe ceas rău
Cu spăriat de mană
Pe ceas rău
Cu spăriat de tată
Pe ceas rău
Cu spăriat de străin
Pe ceas rău
Cu spăriat de vecin
Pe ceas rău
Plin de deochi

[1] Dict. de M. Bărbuţă, din Crasna.

Pe ceas rău
Cu Samcă
Pe ceas rău
Cu răul copiilor.
Curând,
Mai curând
Cătați-l,
Cercați-l:
În creștele capului
În vinele grumazului
În fața obrazului
În lumina ochilor
În stupușul urechilor.
În piept,
Sub piept.
În inimă,
Sub inimă.
În rărunchi,
Sub rărunchi.
În șele,
Sub șele.
În genunchi,
Sub genunchi.
În glezne,
Sub glezne.
În unghii,
Sub unghii.
În ciolane,
Sub ciolane.
În toate ciolănelele,
În toate-ncheieturelele.
Curând,
Mai curând
Pe cununile unghiilor
Scoteți-l
Pe rădăcina părului
Măturați-l!
Cu măturile-l măturați,
Cu caii îl fărmați,
Peste mare-l dați.
Acolo să locuiască,
Acolo să vecuiască!
Iar Toader să rămâie
Curat,
Luminat
Ca argintul strecurat
Ca Dumnezeu ce l-o dat
Ca maica-sa ce l-o făcut
Ca soarele-n senin
Ca Maica Domnului, Amin![1].

În fine, al treilea descântec de *„ceas rău cu spăriat"* sună așa:

Ceas rău cu speriat
Ceas rău cu duh necurat!
Eu te descânt
De toate relele
De toate spaimele
Și te întorc înapoi
Din creștetul capului
Din măduva ciolanului
Din crierii capului
Din fața obrazului
Din vinele grumazului
Din stupușul urechilor
Până-n tălpile picioarelor.
Din inimă,
De sub inimă.
Din rărunchi,
De sub rărunchi.
Din unghii,
De sub unghii.
Din toate ciolanele
Și din toate încheieturile...

Descântătoarea, când rostește cuvintele acestea, afumă pe cel bolnav cu o bucățică de petică, în care s-au șters ouăle roșii la Paști [2].

Roșața. Sub *roșață* sau *rofii* (sing. *rofie*, rostit și *rocie*) înțeleg românii din Bucovina un fel de bube roșii, care se fac numai la copiii cei mici, pe față și pe cap. *Rofiile* sunt de două feluri: *uscate* și *putrede*. *Uscate* se numesc acelea pe care se formează o pieliță uscată, care cade apoi în formă de solzi, iar *putrede* se numesc acelea, care nu prind pieliță defel, ci neîncetat punoiază și curge dintr-însele un fel de apă amestecată cu punoi.

[1] Dict. de D. Popescu, română din Ciudei.
[2] Com. de Ștefan Bodnărescu, stud. gimn.

Rofiile nu dor, ci numai ustură, din care cauză apoi copiii devin nerăbdători și mai ales când îs mărișori și când încep a le zgâria și prin aceasta a le face să se cățelească și punoiază mai tare.

Rofiile, la o seamă de copii, se trec cu desăvârșire de la șase luni până la un an, iar la alții se înnoiesc până la șapte ani.

Mamele, care voiesc numaidecât să vindece *roșața* sau *rofiile,* iau într-o zi disdimineață până nu răsare soarele, o cofă, o oală sau o ulcică și ducându-se la o moară iau de acolo stropi ce cad de pe roțile morii, îi aduc acasă și încălzindu-i puțin, spală cu dânșii pe copil, la locul cu roșață, După ce l-au spălat pun restul în ulcică și-l duc de-l aruncă iar în locul acela, de unde au luat mai nainte stropii. Însă atât când se duc după stropi, cât și atunci când îi aduc cautǎ ca să nu le vadă nime, căci apoi nu sunt de nici un leac.

Altele, din contră, vindecă copiii de rofii cu *rouă de pe iarbă.* Iau adecă copilul cu rofii, se duc cu dânsul în grădină și udând un petic curat cu rouă, șterg cu dânsul rofiile [1].

Și iarăși altele, dacă știu că, copiii lor s-au umplut de rofii, din cauza unei românce, îi curăță și vindecă cu *flori din Joia Mare,* cu care se-nfloresc ouălele, precum și cu peteceie cu care se șterg ouăle înflorite și care se păstrează, anume spre acest scop, peste tot anul.

Florile bune pentru acest scop sunt : *sovârv, măr acru* și *frunze de măr acru.*

Pisează o creangă de măr acru, o fierbe ca la o oră, după aceea, freacă 1—2 frunze de sovârv și 1—2 frunze de măr acru, le pun pe toate acestea în apă, le lasă ca de azi până mâne și apoi cu apa aceasta, punând-o în scăldătoarea copilului și anume în trei rânduri de scaldă și, scăldând copiii se curăță [2].

Cu petecele cu care s-au șters ouăle, se afumă roșața. În același timp rostesc următorul descântec :

A venit omul roșu
Poroșu.
Și-a luat un topor roșu
Poroșu.
Și s-a dus la pădurea roșă
Poroșă.
Cu straie roșe
Poroșe.
S-aducă lemne roșe
Poroșe.
Să facă foc roșu
Poroșu.
S-a dus apoi după pește
Omul roșu
Poroșu.
Și-a aprins pește roșu
Poroșu.

[1] Dict. de M. Bărbuță.
[2] Dict. de Paraschiva L. Leușteanu.

Şi l-a adus acasă roşu
Poroşu.
Şi l-a curăţit omul roşu
Poroşu.
Şi l-a fiert în borş roşu
Poroşu.
Şi l-a pus în strachină roşă
Poroşă.
Şi-a luat o lingură roşă
Poroşă.
Şi-a poftit roşala la masă :
— Poftim roşală la masă !
Iar pe N. mi-l lasă
Curat,
Luminat
Ca de Maica Domnului lăsat ! [1]

Dacă copilul e umplut de rofii, din cauza unei ţigănci, atunci se poate curăţi cu *dohot de mesteacăn.* Bubele se ung cu dohot de acesta [2].

Cele mai multe mame însă nu întrebuinţează nici un fel de mijloc spre vindecarea rofiilor, spunând că e cu mult mai bine, dacă se lasă aşa, ca să se treacă ele singure de sine, pe când dacă cearcă să le vindece şi nu ştiu cum, lesne pot să se puie pe ochi şi atunci copiii orbesc sau pe creieri şi atunci bolânzesc.

În fine, spun romăncele, că toţi copiii, care au rofii, după ce cresc mari se-ngraşă şi capătă o faţă foarte frumoasă şi rumenă.

Aripele. Când un copil se-ncoardă, bate din picioare şi plânge foarte mult, cred româncele din Bucovina că a căpătat morbul numit *„aripi"*. Deci, mama, care voieşte să-şi vindece copilul de acest morb, ia, după ce l-a scos din scăldătoare, un foarfece şi cu acesta taie scăldătoarea, adecă apa în care l-a scăldat, de trei ori în cruciş, zicând că-i *taie aripele.* Făcând aceasta crede şi spune fiecare mamă că, copilul nu se încoardă mai mult, ci, trecându-i morbul se linişteşte, nu plânge mai mult şi doarme bine [3].

După credinţa româncelor din Moldova, aripele se pun în şele şi de aceea se încordează şi plânge copilul aşa de tare.

Deci, maică-sa, voind a-i le scoate, îl pune cu pântecele pe palma stângă, iar cu dreapta îl spală şi freacă pe spate cu lapte de ţâţă, până ce-i iese din piele nişte boţuri ca tuleiele de găină. După ce au ieşit boţurile acestea îi încetează toată durerea [4].

Bubele dulci. Sub *bube dulci* înţeleg românii din Bucovina un fel de bubuţe, care se fac numai pe faţa copiilor celor mici, mai ales pe lângă gură sau nas, dar care nu dor defel, ci numai apătoşează.

Româncele le vindecă, parte prin descântece şi parte prin întrebuinţarea altor mijloace.

Românca, care voieşte a vindeca *bubele* dulci prin descântare, toarnă

[1] Com. de St. Bodnărescu.
[2] Dict. de P. L. Leuşteanu.
[3] Com. de mai multe române din Bucovina.
[4] Dict. de Ant. Pletosu, din Rădăşeni şi M. Nistor, din Mălini.

vinars curat într-un pahar şi mestecându-l cu trei rămurele de mătură de mesteacăn, rosteşte următoarele versuri :

Alesu-s-au 9 fraţi
Din 9 taţi
Cu 9 fărtaţi
Şi plecară
Din pădurea mare
Pe cale,
Pe vale.
Cu 9 sape, săpând
Cu 9 cuţite, tăind
Cu 9 greble, adunând
Cu 9 vorbe, şoptind :
— Unde porniţi ?
Unde grăbiţi ?
Voi 9 fraţi
Din 9 taţi
Cu 9 fărtaţi
Cu 9 săpi, săpând
Cu 9 cuţite, tăind
Cu 9 greble, adunând
Cu 9 vorbe, şoptind ?
— Am plecat la vale,
La *mărul* din cale [1]
Rădăcina să i-o săpăm,
Scoarţa toată să i-o rădem
Cloambele să le adunăm
Şi nouă vorbe să spunem,
Ca să putrezească,
Să nu mai înflorească.
— Nu mergeţi la vale,
Nu la mărul din cale,
Că el e umbra voinicilor
Şi zăcătoarea vitelor !
Voi 9 fraţi
Din 9 taţi
Cu 9 fărtaţi
Înturnaţi !
Grăbiţi la N.
La *bube dulci* a lui N.
Şi le luaţi
Din crierii capului,
Din faţa obrazului
Din 99 mădulări
Şi din 99 încheieturi !
N. să rămâie curat,
Luminat
Cum e de Dumnezeu lăsat
Şi de popa botezat !

După rostirea acestor cuvinte îmbie pe cel bolnav de *bube dulci* să guste *aiu* (usturoi) şi să bea din vinarsul descântat. Apoi unge cu o alifie, făcută din untură de la trei porci şi cu oţet din trei dughene *bubele dulci*.

Descântarea nicicând să nu se facă, când se măreşte luna, căci în cazul acesta şi bubele dulci, în loc să se vindece, mai tare se măresc [2].

Româncele din Ţara Românească, care voiesc să vindece pe copiii lor de *bubele dulci,* iar baligă de vacă, apoi pe copilul ce suferă de bube dulci, se duc cu el la vatră, unde se face focul şi luând câte puţină, din acea baligă, ating peste buge de trei ori şi descântă astfel :

S-a sculat sfânta Miercuri [3]
De dimineaţă
Şi-a pus masă
De mătasă
Şi pe toate bubele le chemase,
Iar pe *bubele mici* nu le chemaşe
Şi ele se mânia

[1] *Mărul* din descântecul acesta înseamnă *pomul vieţii,* la umbra căruia prosperă oameni şi vite. Cei 9 fraţi din 9 taţi însă de la aceeaşi mamă sunt în tot cazul fiinţe răutăcioase, deoarece ei neîncetat se muncesc a tăia pomul vieţii. Cei 9 fărtaţi, care le stau mână de ajutor la opera lor de devastare nu pot nimene altii să fie decât feluritele lor puteri.

[2] Robert Prexl-Mühlach, *op. cit.*, p. 36.

[3] Ori Vineri.

Rădăcina li se usca
Şi în vârf se pomila (ofilea).

Apoi, baliga descântată se lipeşte la coş.

Alte romånce, tot din Ţara Românească, când descântă de *bubele dulci,* zic aşa :

Toate bubele sau jurat
Că n-o mânca miercurea[1] dulce,
Numai bubele dulci s-au jurat
Şi au mâncat.
De vârf să plece,
De rădăcină se sece.

Acest descântec se face numai miercurea şi vinerea, pe nespălate[2].

Unele romånce din Bucovina fierb crengi de *măr dulce* şi cu sucul ce iese dintr-însele spală apoi *bubele dulci.* Altele iau fasole negre, le pun pe vatră, ca să ardă, apoi le pisează şi cu pulbere de aceasta presară apoi *bubele dulci,* care în urma aceasta se potolesc şi vindecă.

Părul porcului. Sunt o seamă de copii păroşi pe spate. Între aceşti peri, spun românceIe, că se află un fel de păr foarte mărunţel şi ghimpos, care se numeşte *părul porcului* şi care îi înghimpă pe copii aşa de tare, că trebuie să se vaiete şi să plângă.

Deci, ca să se mântuiască copilul de acest păr, mama sa trebuie înainte de a-l scălda, să-l ungă cu unt şi să-l frece c-o peticuţă muiată în lapte de-al său şi atunci toţi perii cei răi se prind de petică şi pe copil nu-l înghimpă mai mult.

Junghiul. De multe ori pătimesc copiii cei mici şi de *junghiuri.* Deci, româncele din Ţara Românească, voind a afla *junghiul* la un copil, iau un gălbenuş de ou proaspăt şi-l poartă pe tot corpul lui şi unde se sparge, acolo cred ele că se află junghiul ; iar de nu se sparge nicăieri e un semn că n-are junghi[3].

Dacă copilul are junghi, atunci iau un cuţit găsit, cu care se atinge copilul cruciş peste locul unde este durerea şi descântă astfel :

Fugi junghi
Că te-mpung ![4]
Du-te-n padia fără iarbă
În rovina fără apă.
Acolo e casa ta,
Acolo e masa ta.
Junghi pripit
Junghi grăbit
Junghi cu ţeapă
Junghi cu cuţit
Junghi pus
Junghi prepus
Junghiul *ielelor*
Ielelor-Şoimanelor.
Junghi de la mâna lui Dumnezeu
Junghi de 99 de feluri
Ieşi de la (cutare)
Din os, în carne
Din carne-n piele
Din piele să piei ;
Căci cuţitul te-ajunge
Te ajunge
Te-mpunge.
Să rămâie N. curat,
Curat, strecurat,
Ca roua din câmp,
Ca steaua din cer.

[1] Ori vineri.
[2] Al. Popescu, *Descântece,* în „Ţara nouă", an. II, Bucureşti, 1886, p. 687.
[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 20.
[4] Aceste două versuri se rostesc de trei ori.

După ce au rostit cuvintele acestea, înfig cuțitul în pământ și pe suferind îl mișcă din acel loc [1].

Româncele din Bucovina, cum se conving că un copil are junghiuri, iau îndată *ața* [2] de cânepă de vară, dintr-un fuior, ce a fost la crucea cu care umblă preotul la Bobotează, pe la casele oamenilor, și muind-o cu agheasmă leagă cu dânsa locul, unde are copilul bolnav junghiurile. După ce l-au legat îl afumă cu petica în care s-au șters ouălele roșii și apoi rostește următorul descântec :

A ieșit cuconița,
Bosconița.
Boi mândri a înjugat
Și la arat a plecat
Cuconița,
Bosconița [3].
Și-a arat cât a arat
Și cânep-a semănat
Și apoi o a grăpat.
Și-a crescut cânepa mare
Cânepă mare, frumoasă,
Ca mătasea de aleasă.
Și-a trimes cuconița,
Bosconița
Douăsprezece fete
Și-au cules-o
Și-au uscat-o
Și-au adus-o
Și-au întins-o
Și-au pus douăsprezece fete
Și-o melițat-o
Și-o strujit-o
Și-o răgilat-o
Și-o pieptănat-o
Și-o periat-o
Și-o pus-o în furci
Și-o tors-o
Douăsprezece fete
Cu cuconița,
Bosconița
Și-o rășchiet-o
Și-o depănat-o
Și-o fiert-o
Și-o urzit-o
Și-o țesut-o
Și-o bilit-o
Și-o croit-o
Și cămeșă o făcut
Și junghiurile o-mbrăcat
Și apoi le-o blăstămat
Și din gură-o cuvântat :
— O voi junghiuri mari,
De capul răilor mari
Să rămâneți
Și să vă pierdeți !
N. să fie curat
Și luminat,
Ca de Maica Domnului lăsat ! [4]

Plesnele. Acestea sunt niște bubuțe albe, care se fac pe limba copiilor și care neîncetat se-nmulțesc și se cățelesc. Copiii, din cauza lor, nu pot nici suge, nici mânca și neîncetat le curge balele din gură.

Plesnele, după credința româncelor din Bucovina și din Moldova, le capătă copiii atunci, când mamele lor le dau țâță, fiind despletite.

Drept aceea, fiecare mamă, când dă copilului său de supt, trebuie să fie măcar într-o coadă împletită, nicicând însă despletită și buboasă, căci, îndată, capătă copilul *plesne.*

Mai capătă copiii plesne încă și atunci când bagă pieptenele în gură. Din cauza aceasta apoi, nici o mamă precaută nu dă copilului său pieptenele de pieptănat, ca să se joace cu dânsul.

Româncele din Țara Românească spun că nu e bine a se lăsa copiii cei mici a se juca cu pieptenii din cauză că, capătă *limbariță* [5].

[1] Al. Popescu, *op. cit.*, p. 691.
[2] Ața aceasta trebuie să fie întors toarsă.
[3] Aceste două cuvinte se repetă după fiecare vers.
[4] Com. de St. Bodnarescu, stud. gimn.
[5] Ioneanu, *op. cit.*, p. 23.

Dacă, din nebăgare de seamă sau din altă cauză oareşicare, a căpătat vreun copil *plesne*, atunci mama sa, voind a-l vindeca, ia trei băliguţe de cal şi pe copil în braţe şi întorcându-se cu faţa spre soare zice :

> Soarele-l dau de sus de pe deal
> Iar plesnele lui N. în baligă de cal !

Cuvintele acestea le rosteşte de trei ori, adecă pentru fiecare băliguţă şi după fiecare rostire scurge baliga şi picură câte o ţâră de suc dintr-însa copilului în gură, unde are plesne [1].

O seamă de românce însă pisează piatră acră, până ce se face ca pulberea de măruntică, moaie apoi o peticuţă curată în apă, o întinge în piatra pulverizată şi freacă cu dânsa copilul în gură pe unde sunt plesne. După aceasta, iau o leacă de miere şi ung cu dânsa pe unde l-au frecat cu peticuţa.

Făcând aceasta, spun că *plesnele* îndată se trec.

Iar dacă unui copil, nu numai din cauza plesnelor, ci şi aşa *îi curg bale din gură,* atunci, după credinţa româncelor din România, e bine ca balele să se taie într-o duminecă dimineaţa că apoi nu vor curge mai mult [2].

Focurile se lecuiesc cu cărbune viu, pisat pe pragul uşii şi amestecat cu smântână [3].

Sohotele. Dacă un copil a picat în *sohote,* numite altmintrelea şi *socote,* din a căror cauză se usucă, de numai pielea şi oasele rămân pe dânsul, atunci unele românce din Bucovina, precum bunăoară cele din Mahala, îl iau într-o sâmbătă dimineaţa, îl pun într-un sac deşert, îl duc la un vecin şi acolo îl bagă apoi, de trei ori dupăolaltă, pe gura cuptoraşului, unde fac femeile mâncare peste vară şi tot de atâtea ori îl scot afară pe borta unde stă ceaunul.

Nevindecându-se în urma acestei proceduri, îl pun asemenea într-o sâmbătă dimineaţă într-un sac, în care mai nainte de aceasta a fost făină, şi astfel îl duc apoi în ţinterim unde, punându-l pe mormântul unui copil cunoscut, zic :

> Măi (Vasile) scumpul meu !
> Na-ţi ţie aici sacul tău
> Şi mi-l umple pe al meu
> Cu carne, sânge şi cu său !

Este de-nsemnat însă că, atât când îl duc la cimitir, când rostesc versurile acestea, cât şi atunci când se întorc îndărăt, nu le e iertat să stea în drum, nici să vorbească cu cineva, căci, dacă stau şi vorbesc cu cineva, toată procedura aceasta nu are nici un efect.

Neajutându-i nici după aceasta nimic, fierb o scăfârlie părăsită de cal şi-l scaldă în zeama ce iese din scăfârlia respectivă.

Făcând aceasta cred că, copilul bolnav trebuie, numaidecât, să se vindece ori să moară : una din două.

Voind mama celui bolnav numaidecât să ştie de-i va trăi ori muri copilul, ia două ulcele deşerte şi dându-le cuiva să aducă apă cu una din-

[1] Ioneanu, *op. cit.*, p. 20.
[2] *Ibidem*, p. 20.
[3] El. Sevastos, *Călătorii...*, p. 69.

tre dânsele zice : „du-te cu amândouă ulcelele acestea la fântână și adă-mi într-una, în care vei voi tu, apă !".

În același timp însă le menește pe amândouă, zicând în gândul său : „Dacă va aduce-o pe aceasta plină va trăi, iar dacă va aduce-o pe astalaltă va muri" "! Deci, dacă, din întâmplare, trimisul aduce apă în ulcica cea menită pentru viață, copilul trăiește, iar dacă aduce în cealaltă, atunci moare [1].

Rastul. Dacă un copil capătă *rast*, adecă dacă i se umflă foalele, româncele din Transilvania, când coc pâne îndătinează de a-l pune cu spatele pe pragul casei și apoi, scoțând două pâni din cuptor, le rump în două și astfel, fie acelea orișicât de fierbinți, le pun peste foalele copilului [2].

În Țara Românească, după cum scrie Dim. P. Lupașcu, boala aceasta se vindecă așa :

„Să se puie nouă ghiocei în oțet tare, să se puie la căldură, până se vor topi și să-i dai în toată dimineața, pe nemâncate, bolnavului câte o linguriță ca să bea.

Harbuz copt cu tărâțe pe petică și să-i înfăși unde va fi rastul.

Să iei jumătate de litru de lapte dulce, de doi bani săpun (proaspăt) prost, să razi în lapte, să amesteci foarte bine, să-l pui la căldură trei zile și apoi, înainte de a mânca, să ungi frunză de tutun tare și să pui pe pântece cât rastul, de trei și patru ori ; după care va porni diaree și vărsătură, în urmă va fi folosit" [3].

În Moldova este datina ca, copiii, care au *rast* (umflătură în pântece) să se pună, când se gătește pânza, cu pântecele pe sulul dinapoi și tăindu-se firele să se zică :

„Tai natra să se taie *rastul* lui N." ! [4]

Gălbenarea. De se întâmplă cumva ca un copil să zacă de *gălbenare,* plur. *gălbenări,* atunci româncele din Macedonia leagă la gâtul lui un fir de mătasă galbenă, și un alt fir de mătasă roșie și, după ce stau puțin astfel, se pune pe ramura unui trandafir, ca să stea o noapte întreagă ; a doua zi ia firul cel roșu și se leagă apoi la gâtul pruncului, iar cel galbăn se lasă pe trandafir [5].

Babița, numită altmintrelea și *baghiță, baighiță,* și *babghiță* pl. *babiți* și *baghiți* sau *baighiți,* e un fel de morb pe care îl capătă mai cu seamă copiii, cărora nu le-au crescut însă toți dinții.

Copiii ce pătimesc de acest morb, spun româncele, că li se umflă pântecele, capătă dureri crâncene de stomac și pântecare mare, din care cauză apoi îngălbenesc și slăbesc, așa de tare, că mulți și mor, dacă nu sunt îngrijiți și vindecați degrabă.

Morbul acesta se poate vindeca, după părerea celor mai multe românce, prin așa numitul *„descântec de babiți"*.

Descântătoarea, care voiește a vindeca pe copilul ce pătimește de acest morb, ia o ulcică nouă, toarnă într-însa apă ne-nceputǎ, apoi nouă pietricele albe, crude, cu deosebire *sarea mâței,* precum și *mălai mărunțel*

[1] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac.
[2] Com. de B. Iosof.
[3] Dim. P. Lupașcu, *op. cit.*, p. 62.
[4] „Șezătoarea", an. I, Fălticeni, 1982, p. 153.
[5] T. T. Burada, *Obiceiurile la nașterea copiilor*, în *op. cit.*, p. 44.

sau *păsat*. După aceasta pune ulcica, astfel umplută, la foc, ca să fiarbă şi anume : luni dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui, apoi tot în acea zi, înainte de amiazi, precum şi înainte de apusul soarelui. Tot aşa face ea miercuri şi vineri.

După ce a fiert apa, dimpreună cu pietricelele şi mălaiul mărunţel din ulcică, răstoarnă ulcica cu cele ce se află într-însa într-o strachină corespunzătoare, care se ţine apoi pe buricul copilului bolnav sau mai bine zis deasupra buricului ca acesta să nu se frigă de strachina înfierbântată.

Mai nainte însă de a vărsa cele din ulcică, în strachină, caută şi pune, ca să aibă dindemână 9 linguri noi, 9 fuse noi, un ac şi un cuţit.

Deci, cum a răsturnat ulcica, ia una dintre lingurile cele noi şi muindu-i puţin vârful în apa din strachină o ţine în mâna stângă cu adâncitura în sus, moaie apoi a doua lingură în zeama cea de pietricele din strachină şi o ţine puţintel deasupra celei dintâi, ca să picure un strop de apă într-însa ; şi tot aşa face ea şi cu celelalte obiecte, până ce le perindă pe toate, rostind, în acelaşi timp, la fiecare muiere şi ţinere a obiectelor mai sus înşirate, următoarele cuvinte :

Babghiţă mâncăcioasă,
Babghiţă puturoasă,
Babghiţă urâcioasă,
Babghiţă prin sete,
Babghiţă prin foame,
Babghiţă prin arsură mare
Şi prin deochiul cel mare
Ieşi din N. nu-l junghea
Nu-l cârcea
Nu-l spăria ;
Nu-l îngălbini
Nu-l vrăji
Nu mi-l slăbi.
Du-te de îngălbineşte
Şi spărie şi-mi vrăjeşte
La ogorul cu păsat
La pârâul cu pietrele,
La ţiganul cu lingurile.
La ţiganul cu fusele,
La ţiganul cu acele,
La ţiganul cu cuţitele.
Şite te du de spărie
Şi-mi vrăjeşte
Unele păsările nu umblă
Unde cocoş negru nu cântă
Unde nu dă nime „ziua bună".
N. să rămână curat,
Ca argintul strecurat
Ca Maica cea Preacurată
Care l-a lăsat.

Sfârşind de rostit cuvintele acestea, suflă deasupra strachinei în semnul crucii şi stupeşte jos.

După aceasta, ia apa din lingura primă, ce a ținut-o în mâna stângă cu adâncitura în sus, care s-a strâns picurând de pe cele 8 linguri, 9 fuse de pe ac și cuțit și o toarnă copilului, bolnav de *babiți*, în gură.

În fine, tustrele apele, care le-a furat și descântat într-o zi, dar care nu le-a putut întrebuința până într-un strop, le duce și le varsă, îndată după descântătura a treia, la o proptea de gard.

Astfel, cum s-a descris până aice, se repetă descântecul acesta luni, miercuri și vineri din decursul unei săptămâni.

Dacă copilul e morbos de *babghiță*, ulcica, răsturnată cu gura în jos, suge toată apa din strachină, așa că rămâne pe fundul ei numai păsatul și pietricelele cele albe, iar dacă ulcica nu suge apa, atunci e un semn că copilul nu e bolnav de babghiță ci de altă boală, prin urmare, trebuie a-l căuta de boala aceea, de care se presupune mai departe că ar fi bolnav [1].

Alt descântec de *babghiță* și anume din Țara Românească, sună astfel :

O purces o baghiță căcăcioasă,
O baghiță mâncăcioasă,
O baghiță puturoasă,
Venită din sete, din foame,
Sau din osteneală :
Cu șepte linguri le-oi măsura
Cu cuțitul le-oi tăia
Cu piatra le-oi înpietri
Prin piatra morii le-oi da
Și le-oi mântui ;
Cu fusu le-oi împunge
Din toate încheieturile,
Din toate mădulările.
Să rămâie bolovanul
Luminat, curat,
Precum Dumnezeu l-o lăsat.

Descântătoarea, care rostește cuvintele acestea, pune într-o oală nouă apă, puține crupe, puțină cenușă, farmă trei pietricele mici, asemenea trei bucățele de marmură și trei bucățele de cremene ; le pune pe toate acestea la un loc, să fiarbă la foc bine și apoi le răstoarnă într-o strachină, cu gura în jos, ținând-o așa pe pântecele copilului ; și descântă cu 7 linguri, un cuțit, un fus, cu care face cruce cât descântă în trei rânduri, repetă descântecul în trei zile de sec, dând apă bolnavului să bea cât se va ținea pe linguri, de la fiecare lingură câte de trei ori cât s-a scurge, asemenea de pe cuțit și fus [2].

[1] Acest descântec, cules din comuna Scheia, de lângă orașul Suceava, mi l-a comunicat P. Prelipceanu, învățător. Alt descântec de babiți cu mult mai lung și totodată și mai complet decât aceasta, să se vadă în colecția mea (n.n. S. Fl. Marian) *Descântece...*, p. 32—39

[2] Dim. P. Lupașcu, *op. cit.*, p. 29.

XXIII

Masa moaşei

A treia zi de Bobotează, ziua de opt ianuarie, în fiecare an este cu mare nerăbdare aşteptată de nevestele din Dobrogea, romånce şi bulgăroaice.

În această zi toate nevestele aceleiaşi moaşe, fără deosebire de vârstă şi avere se adună, după amiază, la moaşa lor şi petrec atât în onoarea ei cât şi într-a lor, până ce se întunecă bine.

Moaşa, în ziua de Sf. Ioan, cu un pahar de sticlă cioplit, în el cu apă sfinţită, cu un mănunchi compus din foi vezi din *indruşaim* şi muşcată sau din altă floare şi din busuioc uscat, legate cu un fir de lână roşie se duce pe la toate nepoatele şi stropindu-le cu mănunchiul muiat, le invită. Pe lângă nepoate mai invită ea încă şi alte neveste, prietene şi cunoştinţe ale ei să vină, ca să-i vadă serbarea. Bărbaţi nu invită niciodată, căci, fiind serbarea aceasta exclusiv numai pentru femei, bărbaţilor nu li se cade să ia parte la dânsa.

Clientele moaşei, cu tot timpul rău, care nu odată se află în această zi în părţile Dobrogei, se adună într-un număr destul de mărişor. Nu vor s-o lase cu inima mâhnită, ştiind prea bine că au nevoie de dânsa tocmai când viaţa omenească e în mai mare primejdie.

Masa e împodobită cu tot ce trebuie mâncării, înfrumuseţată cu atâtea sticle pline cu vinişor de deosebite feţe, câte nepoate au venit la serbare, căci fiecare din ele aduce şi câte un *plocon* mamei moaşe, pe care plocon îl încununează, de obicei, o sticlişoară de vin.

Iată din ce se compune ploconul nepoatelor moaşei : din câte un colac, de ceva carne de porc ori *trandafiri* din porcul tăiat la Crăciun şi câte o sticlă cu vin, mai mare sau mai mică, după cum dispune şi aducătoarea. Cele cu vii, în genere, aduc câte o sticlă mai mare.

În mijlocul mesei se află un colac mare, la mijloc o lumânare mare neaprinsă ; acesta e colacul moaşei, făcut de ea. Afară de acestea se mai împodobeşte masa, de regulă, şi cu o farfurie în care sunt puse o mulţime de frunze de *muşcată,* de *indruşaim* şi de *rozetă* şi pe fiecare frunză se vede strălucind câte o bucăţică de hârtie poleită şi lipită cu miere care înseamnă : ca moaşa să fie plăcută nepoatelor sale ca albinelor mierea de la flori.

Până a nu lua loc la masă nepoatele, prietenele şi cunoştinţele invitate, fata (servitoarea) moaşei vine şi serveşte, ducând la fiecare tava cu dulceaţă şi rachiul preparat de ea cu spirt, zahăr, scorţişoară şi şofran.

Nepoatele, prietenele şi cunoştinţele închină în sănătatea mamei moaşe.

Moaşa şade în capul mesei şi mulţămeşte fiecăreia cu inima plină de emoţie şi fericire.

Împărţindu-se dulceaţa şi rachiul, mama moaşă ia un ciob cu tămâie aprinsă, aprinde lumânarea cea neaprinsă, din colacul din mijlocul mesei, spune rugăciunea *Tatăl nostru* şi tămâiază pe fiecare din nepoate şi cunoştinţe, care acum îşi iau locul la masă, apoi împarte florile poleite la fiecare câte una şi toate le înfig în păr.

Preoteasa, care, de regulă, încă ia parte la această serbare, căreia i se dă locul de onoare în capul mesei, îşi lipeşte frunza verde în frunte pentru cuvântul că preotesele, fiind între mirene capul legii, trebuie să fie mai aşezate, mai statornice, nu trebuie să poarte flori la cap şi nici îmbrăcăminte cu flori vii.

Se aduce apoi *ciorbă* şi se dă întâi în capul mesei, unde se află preoteasa.

Până a nu începe lingurile să lucreze, din capul celălalt al mesei se aude iarăşi : „*Tatăl nostru*“, recitat tot de mama moaşă ; fiecare îşi face cruce şi începe să primească de la ea câte o bucată din colacul din mijlocul mesei, pe care puţin mai nainte de aceasta îl tăiase şi acuma îl împarte.

Din toate părţile, râsete şi vorbe. Unele spun că le-a căzut bucata de colac cu mai mult *coltuc* şi *au să nască un băiat,* altele că le-a venit bucata de colac mai mult mijloc şi *au să facă o fată ;* iar cele cărora le-a căzut numai mijlocul, că *n-au să mai facă copii.*

Se aduc apoi mai multe feluri de bucate şi pe urmă friptura, care toate se pun la masă, începând tot de la preoteasă.

După friptură trebuie să dea *bacşişul.*

Moaşa, cu multă modestie şi bucurie, propune ca una dintre nepoate să reguleze darea bacşişului.

Una dintre nepoate şi anume care e mai isteaţă şi mai îndrăzneaţă, ia o farfurie pentru strângerea bacşişului, pune într-însa un pahar cu vin, un picior de gâscă sau şi de altă pasăre şi anume fript aproape fără de carne, o bucată de pâne, sare, piper şi ardei şi întinzând farfuria în mijlocul mesei strigă moaşei :

— Să fie moaşa, la primejdie, iute ca ardeiul !

Preoteasa aruncă cea dintâi bacşişul, pe urmă încep nepoatele, fiecare cât le lasă mâna.

Moaşa, care şi de astă dată se află în capul mesei, stă în picioare şi la fiecare sunet ce s-aude-n farfurie, zice tare :

— Dă Doamne spor şi berechet cutăreia şi cutăreia, spuind fiecăreia pe nume.

Unele dintre femei, când aruncă bacşişul strigă :

— De la mine puţin, de la Dumnezeu mult.

Iară altele, aruncând pe rând banii, spun :

— Atâţia copii să fac, câţi bani las în farfurie !

— Să-ţi dea Dumnezeu ! — răspunde moaşa.

Sfârşindu-se bacşişul, strângătoarea prezintă moaşei talerul cu banii strânşi.

Moaşa îi primeşte mulţămindu-i, muşcă din piciorul de gâscă, ia din pâne, apoi luând paharul închină în sănătatea nepoatelor, zicând :

— Dumnezeu să vă dea sănătate la toate, spor şi berechet !...

— Să ajungem şi la anul cu bucurie şi cu inimă bună !

După aceasta bea paharul pe jumătate şi-şi pune banii strânşi, legaţi într-un colţ de basma, în sân.

În timpul mesei se aude, din când în când, îndemnul moaşei, care zice :

— Luaţi fetelor ! beţi, mâncaţi, căci doar spre aceasta aţi venit la mine !

Câte una din neveste, care e mai isteaţă şi mai glumeaţă, drept răspuns la îndemnul moaşei, spune câte ceva să facă şi pe celelalte să râdă bunăoară :

— Fa ! ştiţi voi ce să faceţi, când vă veţi duce acasă ? De-ţi vedea pe bărbaţii voştri că vă zâmbesc, voi râdeţi mai tare ; de-i vedeţi supăraţi, că se uită rău la voi, faceţi-vă şi băgaţi-vă după sobă, că ei au să vie după voi să vă facă inimă bună şi aşa scăpaţi de a vă mai bombăni.

Din toate părţile se aud râsete, o dovadă că auditoriul femeiesc admiră pe nevasta care a spus această glumă.

O mocancă, căci în Dobrogea sunt mocance destule, voind şi ea a face puţină voie bună, zice :

— Apoi nu ştiţi, acum un an, când mă duceam acasă tot de-aici de la mama moaşă, întâlnii pe omul meu ; eu cum îl văzui începui să mătănăiesc în stânga şi în dreapta, ca şi cum n-aş fi putut merge ; el începu să râdă zicându-mi : „da bine mă femeie, nevestele zic că nu beau, că ele nu se-mbată, dar văd că şi ele nu se lasă de bărbaţi... fac pasul mai mare decât ei !..." Dar eu atunci mai rău mă făceam că-s beată...

— Aşa sunt bărbaţii trag spuza tot pe turta lor şi bietele femei tot rău fac ! — răspunde una din altă parte.

După ce au mâncat şi băut deajuns, după ce s-a strâns bacşişul, mai petrecând încă puţin, în glumă şi râsete, masa se ridică, se face loc larg în casă şi cu toatele se pregătesc pentru joc, îndemnându-se unele pe altele să înceapă.

Acum se poate vedea cum de o parte se prind bulgăroaicele la joc, de altă parte românceele şi iar de altă parte romănce şi bulgăroaice la un loc şi încep a juca şi a cânta diferite jocuri şi cântece, fiecare în limba sa şi cum o ajunge minte, numai singură preoteasa stă impunătoare de o parte pe pat sau în alt loc, privind cum joacă oile din turma păstorită de soţul său.

Dacă timpul e nefavorabil, ceea ce foarte lesne se poate întâmpla în Dobrogea şi cimpoierul chemat nu poate să vie la timp, ca să le cânte, atunci joacă şi cântă şi singure, fără oareşicare lăutari, până la un timp când apoi se despart, zicând ca să se vadă, pe la anul, pe această vreme cu bine şi apoi se duce fiecare acasă [1].

[1] Zoe Creţescu, *Obiceiuri dobrogene*, în „Românul", an. XXXIV. Bucureşti, 1880, nr. din 24/12 şi 20/26 februarie.

XXIV

Tunderea părului

La jumătate de an după naşterea unui copil, în unele părţi însă cu mult mai târziu şi anume după ce a început acum copilul a umbla, a pricepe şi a vorbi, e datină de a i se reteza sau tunde părul.

Această datină, numită *tunderea* sau *retezarea părului*, se efectuează, în unele părţi ale Bucovinei, precum bunăoară în satul Crasna din districtul Storojineţului, de regulă, în ziua onomastică a copilului sau într-a tătâne-său sau într-a mamei sale. Iar dacă nu este cu putinţă în una din aceste zile onomastice, atunci şi în altă zi se caută însă cu cea mai mare scrupulozitate ca *retezarea* să se întâmple totdeauna într-o *luni, joi,* sau *sâmbătă. Marţea* nu se retează nici într-un chip, pentru că ziua aceasta, după credinţa poporului, *e cu năpaste,* şi copilul care s-ar reteza într-această zi, toată viaţa lui ar trebui să tragă năpaste. *Miercurea* şi *vinerea* nu e bine de retezat de aceea, pentru că aceste două zile sunt de sec. Deci, părinţii, voind ca, copilului lor să-i meargă toate *în plin,* trebuie să-l reteze într-o zi deplină, adică în una de frupt sau după cum spune transilvănenii, într-o *zi de dulce.* Asemenea, nu e bine a-l reteza *duminica* sau într-altă zi de *sărbătoare,* pentru că aceste zile sunt legate de biserici şi de aceea, e păcat.

În ajunul zilei menite pentru tuns sau retezat, tatăl sau mama copilului, care are să fie retezat, se duce şi pofteşte pe naşul sau naşa sa, ca să vie pe a doua zi să-şi reteze finul, căci ei singuri nu se cade să-l reteze, pentru că dacă l-ar reteza, după ce va creşte mare şi se va căsători, i-ar arde casa [1].

Dacă naşul e împiedicat de a veni, poate să vie şi soţia lui şi din contră.

În caz însă că sunt amândoi împiedicaţi, poate veni şi unul străin, ca să reteze. Acesta se numeşte apoi *jumătate* de naş. În cazul din urmă însă nânaşul adevărat mai totdeauna se supără pe cumetrii săi : de ce s-au grăbit aşa de tare şi au chemat pe un străin, ca să tundă finul ? Din cauza aceasta, apoi cei mai mulţi părinţi cheamă pe un străin în tunderea părului numai atunci, când naşul sau naşa copilului au murit în răstimpul de la botez şi până la tunderea acestuia.

În ziua tunderii, părinţii mai avuţi dau şi puţină masă la care pof-

[1] Com. de Ionică al lui Iordachi Isac din Mahala : „Se zice că, dacă un băiat a crescut mărişor, încât e de lipsă, ca să i se reteze părul de pe cap, nu se cade ca părinţii să-l reteze, pentru că, când va fi gospodar îi va arde casa. Drept aceea, părinţii întâia oară îl duc la nânaşul său, ca să-l reteze, iar nânaşul, după ce-i retează, îi dăruieşte o oaie, miel, etc. Nime nu retează, fără ca să-i dăruiască ceva".

tesc, pe lângă nânași, încă și unele dintre neamurile cele mai de aproape, precum și vreo trei megieși.

Deci, după ce s-a adunat acum toți cei poftiți, nânașul sau nânașa așterne pieptarul său lângă o fereastră, în dreptul soarelui, ia pe copilul ce are să se reteze, în brate și dându-i unul sau doi *puișori* (ruscuțe) de argint în mână, ca să aibă cu ce se juca, îl pune să șadă pe pieptarul așternut. Dezvelește apoi două fuioare de cânepă sau și de in pe care le-a adus anume spre acest scop de acasă și care înseamnă, ca să crească părul copilului ca și fuioarele acelea de lung și i le pune drept pe creștetul capului, așa ca un capăt să-i spânzure pe ceafă, iar celălalt pe frunte și, după aceasta, prinde al *reteza*, în cruciș, ca și preotul, după ce l-a botezat și miruit.

Tunderea sau retezarea aceasta se face totdeauna într-o zi luminoasă, într-o zi cu soare, nicicând însă într-o zi nourată, anume ca toată viața celui ce se tunde să fie luminoasă și norocoasă. Dacă l-ar tunde într-o zi norocoasă, atunci viața lui ar fi nouroasă, tulbure și nefericită.

După ce l-a retezat, strângee tot părul și-l dă finului său în mână zicând : — Poftim, fine, ține părul acesta, ca să ne poți mai pe urmă da seama de ce-i și la ce vei voi și dori, ca să-ți meargă mai bine, să ne spui, ca să știm și noi. Și precum nu putem noi fără fereastră și fără sf. soare, așa să nu poată și oamenii cei de cinste și de omenie fără de dumneata și, precum ni-i nouă dragă lumina soarelui, așa să fii și dumneata drag tuturora !

După aceasta, mama copilului, luând părul din mâinile acestuia, îl strânge într-un loc anume ca atunci, când se va *speria* copilul sau va căpăta alt *beteșug*, să-l poată afuma cu o parte dintr-însul, iar cealaltă parte o păstrează până mai pe urmă, adecă până ce copilul crește mai mărișor, anume ca să-l întrebe : de ce fel de vietate e părul acela ? Și de cel fel de vită spune copilul, la timpul său, că e părul ce i-l arată, de acel fel de vită va avea mai mare parte și noroc.

Când așează nânașul pe finul său pe pieptar îi, pune dinainte și o strachină cu apă curată neîncepută, în care mai toarnă încă și puțină agheasmă. Strachina aceasta o cumpără nânașul și o aduce anume spre acest scop cu sine, când vine să-și tundă finul. Iar, după ce l-a tuns, cu o parte de apă îi spală, o parte i-o dă ca s-o bea, iar restul îl duce și-l aruncă pe un pom verde, anume *ca să-i meargă norocul ca din apă.* Când merge să arunce apa, ia pe copil în brațe, iar strachina într-o mână și așa se duce și o aruncă. Atât strachina aceasta, cât și puișorii ce i-a dat mai nainte, precum și fuioarele ce i le-a pus pe cap rămân finului, ca dar, din partea nânașului său.

După ce a aruncat acum și apa și după ce s-a întors nânașul cu finul său în casă, se pun toți cei adunați la masă, unde ospătează și cinstesc un timp oarecare, însă nu mult și apoi sculându-se, se duc toți, câți au luat parte la acest act, pe acasă.

Dacă se întâmplă să moară copilul înainte de a-i fi sosit timpul, ca să fie retezat, atunci vine nânașul când e mort și, măsurându-l mai întâi cu o ațișoară, îl retează în cruciș apoi atât părul retezat cât și ațișoara cu care a fost măsurat, scoțând un cui din perete, le bagă în locul acestuia și bătând cuiul iar la locul său, rămân apoi acolo pentru totdeauna.

Aceasta se face anume ca de cumva copilul a fost cu noroc, să nu se ducă norocul cu dânsul în pământ, ci să rămâie în casa părintească.

Dacă se întâmplă să moară înainte de *scălduşcă* (scăldăciune), atunci nânaşul, când îl retează ii pune bani pe piept ca şi la scălduşcă. Banii aceştia îi iau apoi părinţii şi-i întrebuinţează pentru lucrurile cele trebuincioase la înmormântare [1].

În Fundul Moldovei, ca şi-n Frătăuţul Vechi, copii nou-născuţi se tund, de regulă, la jumătate de an.

Sosind ziua menită pentru *tunderea părului*, mama copilului se duce la o femeie, fie aceea nânaşa copilului sau alta străină, tot una-i şi după ce a ajuns îi zice :

— Să vii să-mi tunzi băiatul sau copila !

Dacă însă, din întâmplare, a veni tocmai atunci vreo femeie la dânsa îi zice :

— Bine că ai venit !... fii bună şi-mi tunde băiatul că acuma are *ciupi* (sing. *ciup*) *!*

— Ţi l-oi tunde bucuroasă, de ce nu ! — răspunde femeia.

Femeia invitată vine apoi într-o *luni*, *joi* sau *sâmbătă* şi tunde, fără multă ceremonie, ciupii de păr ai copilului şi după ce i-a tuns, strângându-i într-o hârtiuţă, îi duce şi-i îngroapă la rădăcina unui pom anume ca părul copilului tuns să crească ca pomul.

Dacă mama copilului e avută, cinsteşte pe femeia ce i-a tuns copilul, dacă e sărmană atunci numai îi mulţămeşte, iar cât pentru cinstit o cinsteşte mai pe urmă când are cu ce.

La vreo câteva săptămâni după tundere, părinţii copilului, dimpreună cu mai mulţi inşi, neamuri de aproape sau cunoscuţi, se duc cu colacii la cei ce le-au tuns copilul şi-i închină ca şi adevăraţilor nănaşi ai copilului. Dacă nu au colaci făcuţi, atunci duc : grâu, zahăr, rachiu etc. Mai pe scurt duc colaci, pe care îi înveleşc, de regulă, cu un tulpan, ca şi adevăraţilor cumătri la *colăcime*.

Femeia sau bărbatul, care a tuns copilul, dăruieşte la această ocazie copilului tuns o viţică, o oaie sau un cârlan.

Se pun apoi cu toţii la masă şi ospătează, cinstesc şi se veselesc, căci gospodarul de casă, ştiind că vor veni, s-a pregătit şi cu puţină masă.

În fine, mai e de însemnat încă şi aceea că părinţii copilului şi cei ce le-au tuns copilul se numesc, din ziua tunderii începând, întreolaltă, cumătri, ca şi când cei din urmă ar fi botezat copilul celor dintâi [2].

În unele părţi ale Transilvaniei tunderea părului, numită de comun *tunderea* sau *tăierea moţului* se întâmplă, de regulă, abia după împlinirea anului al treilea, de la naştere. Ea se săvârşeşte totdeauna, într-un chip solemn, în prezenţa neamurilor şi a celor mai de aproape amici ai familiei. Şi precum mai nainte aşa şi la această ocazie moaşa joacă un rol foarte însemnat profeţind din creşterea părului copilului, ce are să se tundă, viitorul acestuia. Aşa, spre exemplu, dacă părul capului de dinainte al copilului creşte în formă de raze, se zice că el ar avea un cuib pe cap şi că, prin urmare, va fi un om însemnat şi înţelept, dacă are un păr foarte des şi mare înseamnă după credinţa poporului, că va fi voinic şi tare, avut şi norocit.

Cum şi-a împlinit moaşa oficiul său începe naşul, după o cuvântare sărbătorească, a tunde *moţul* copilului cu un foarfece nou, rumpe apoi

[1] Dict. de Aniţa Ursachi.
[2] Dict. de Par. Lehaciu-Leuşteanu.

deasupra capului său o *turtă*, drept în două şi pe când singur mănâncă o parte de turtă, pe atunci copilul trebuie să mănânce cealaltă parte.

După aceasta, copilul capătă, atât din partea naşului cât şi din partea tuturor celor prezenţi, câte un dar. Naşul, cam de comun, îi dă un dar mai însemnat, ceva care să-i rămâie pentru toată viaţa, de obicei, o vită de o deosebită prăsilă. Apoi, prin un ospăţ vesel, la care nicicând nu trebuie să lipsească muzica şi jocul, se încheie această zi foarte însemnată pentru un copil român de la sat şi tot din această zi se numără copilul căruia i s-a tuns moţul, la copiii mai mărunţi la ale căror jocuri şi alte veselii poate de acuma înainte să ia parte [1].

În Moldova, nânaşul sau nânaşa tunde numai ciupii finului său, pe care îi aruncă apoi în ocolul vitelor, anume ca să aibă noroc la vite. Tot atunci îi dă şi un dar oareşicare [2].

În Ţara Românească, în ziua în care un copil împlineşte anul, i se rupe *turta,* adecă : se pune o doniţă în care e apă şi în ea o sticlă cu vin şi bani de argint. Copilul, stând pe doniţă, o persoană bătrână îi rupe o turtă în cap, apoi se scot banii din doniţă şi se pun pe o tavă, împreună cu buchetele de flori. După aceea, se lasă copilul să se ducă singur la acea tavă. De va pune mâna întâi pe flori, în viaţă îi va plăcea florile şi va fi iubit ca ele, iar de va apuca întâi banii, va avea mare noroc de bani.

Turta ruptă se face mai multe bucăţele şi se împarte pe la asistenţi pentru mâncare, *ca să poată şi copilul să ajungă vârsta celui bătrân.*

În unele localităţi din Ţara Românească se obişnuieşte aceasta până la trei ani [3]. În alte localităţi însă până la zece ani. Şi în fiecare an se face câte un colac sau o turtă care se rupe pe capul copilului, la ziua naşterii sale, şi care o tot măreşte cu o măsură mai mare [4].

Tot în Ţara Românească, când se tunde un copil în cap, pentru prima oară, părul lui nu se aruncă orişiunde ar fi, ca să calce cineva pe el, ci se pune într-un loc păzit, căci altfel, după credinţa poporului român din acele părţi, când se va face mare va căpăta durere de cap [5].

În fine, tot în Ţara Românească, când copilul împlineşte un an, i se pune în cap un pahar de vin şi deasupra o *azimă* pe care o rupe peste pahar şi din ea se dă copilului să mănânce, muiată în vinul din pahar. Acesta este semn, ca să ureze ani mulţi, pânea fiind în fiecare an nutrimentul omenirii [6].

La românii din Macedonia este datină, cum era în Principate (România) mai nainte la ţărani, a tăia copiilor *moţul,* când ajung într-o vârstă de câţiva ani. Această tăiere de moţ se face cu oarecare ceremonie ; alţii în alte locuri, frâng o *turtă* pe capul copiilor când sunt de un an [7].

Cea mai mare parte a datinelor şi credinţelor, înşirate mai sus, erau uzitate şi la vechii romani, cu acea simplă deosebire numai că, pe când la români ele se uzitează în timpul de faţă la jumătate de an, la un an sau şi mai târziu, pe atunci, la romani, erau totdeauna uzitate într-a opta

[1] Wlisloki, *op. cit.*, p. 13—14, I. Slavici, *op. cit.*, p. 167.
[2] Dict. de Aniţa Pletosu, romancă din Rădăşeni, jud. Suceava.
[3] Ioneanu, *op. cit.*, p. 22.
[4] Com. de G. Lateş, preot în Rădăşeni, jud. Suceava.
[5] Ioneanu, *op. cit.*, p. 23.
[6] I. St. Negoescu, *op. cit.*, p. 473.
[7] Dim. Bolintineanu, *op. cit.*, p. 94.

sau şi a noua zi după naşterea unui copil, adecă în aceeaşi zi în care până şi în ziua de astăzi biserica noastră ortodoxă îndătinează de a tunde pe copiii nou născuţi.

Într-a opta sau a noua zi după naştere, în care se lustra şi curăţa copilul nou-născut, în înţeles religios şi-n care i se da numele, în aceeaşi zi era datină de a se duce sacrificiu pentru zeii de casă, a se închina şi sânţi capul pruncului zeilor şi întru acest semn a i se tăia apoi perii din cap sau a se tunde de tot. Tot într-această zi pruncul, care păşea acum ca persoană în lume, se recomanda unui geniu şi i se făcea un pronostic, adecă i se cerca din semne viitorul, spre care scop se invocau toate zeităţile de soarte, precum : *Parcele, Fata Scribunda, Carmentes şi Fortuna* [1].

Datina românilor de astăzi de a-şi tunde copiii abia la jumătate de an sau şi mai târziu, după cum s-a arătat în şirele de mai sus, şi nu nemijlocit după botez, cum îndătinează biserica sau după lustrare, cum îndătinau romanii, cred că vine de acolo că părul celor mai mulţi copii nou-născuţi e prea mic spre a se putea tunde, apoi şi de aceea că românii, din cele mai multe părţi, nu îndătinează a umbla tunşi, ca romanii, ci cu plete lungi. Deci, din timpul acela, când au început a-şi lăsa plete, cred eu că au început a tunde pe copiii lor cu mult mai târziu, abia după ce le creşte acum părul mărişor, parte ca să aibă ce tunde şi parte de aceea ca, după ce i-au tuns o dată cumsecade, să crească mai des şi mai frumos.

Tunderea părului, care e de origine orientală, se află de altmintrelea şi la ruşi şi mai ales la cei din părţile sudice.

Băiatul rus, al cărui cap până în momentul primei tunderi nu l-a atins nici un foarfece şi poate că nici un strop de apă, deoarece aceasta, după credinţa ruşilor i-ar fi adus nu numai oareşicare boală, ci chiar şi moartea se pune pe un cojoc deasupra mesei şi apoi, pe când mama sa îl ţine de subsuori pe atunci tatăl său îi tunde părul.

Prin tunderea aceasta se recunoaşte el totodată ca o fiinţă bărbătească, pe când mai nainte se număra la genul amestecat.

Şi pe când tatăl său îl tunde, iar ceilalţi membri ai familiei stau de faţă la această ceremonie, pe atunci moşul băiatului adună într-un tălgeraş banii, ce servesc spre acoperirea speselor mesei, care e îndătinată a se la la această ocazie şi care fireşte că niciodată nu poate să lipsească [2].

Am amintit mai sus că, după *tunderea* unui copil, mama acestuia, strângându-i părul tuns, cu o parte îl afumă, când se sparie, anume ca să-i treacă de *spăriat,* iar o parte îl păstrează până ce a crescut *măruţ* şi poate acuma distinge toate lucrurile anume ca, arătându-i-l, să vadă de ce va spune că este...

Deci, după ce a ajuns acum etatea aceea, în care poate să distingă lucrurile unul de altul, mama copilului sau că se duce cu dânsul şi cu părul păstrat la nănaşul său, sau că acesta vine la finul său acasă şi, arătându-i părul, îl întreabă zicând :

— De ce e părul acesta, fine ?

Dacă copilul răspunde că e de cutare sau de cutare vită e semn bun, căci va avea noroc la vite, dacă zice că e de *câne,* de *mâţă* sau de

[1] At.N Marinescu, *op cit.*, p. 308—309 ; L Preller, *Röm. Myth.* t. II, p. 210 t. II, p. 210.
[2] „Illustrirte Chronik der Zeit", an. XX, Stuttgart, 1891, nr. 20, p. 626

altă vietate necurată, e semn rău, căci atunci nu va fi gospodar, iar dacă zice că e de om, atunci e un semn că va fi foarte cu minte şi deştept la cap [1].

În cele mai multe părţi atât din Bucovina, cât şi din Transilvania, este datina de a păstra, pe lângă păr, încă şi *buricul copiilor,* după ce acesta s-a uscat, s-a desfăcut de unde a fost legat şi a căzut jos, până ce cresc mari şi încep a pricepe, în unele localităţi chiar şi până după al şaptelea an de la ziua naşterii.

Deci, de comun, în aceiaşi zi, în care i se arată părul, i se dă şi buricul, ca să-l deznoade. Şi dacă *băiatul,* căruia i se dă de deznodat, îl poate lesne deznoda, se crede că va fi isteţ şi priceput la orişice lucru; iar dacă e *copilă* că va şti asemenea orişice coase, ţese, etc. că nimic nu-i va cădea greu, din contră, dacă nu-l va putea defel deznoda sau se va munci foarte mult, se crede că nu va fi prea ajuns de cap.

Unii îndătinează a-i întreba, ca şi despre păr, de ce e buricul? şi de ce fel de animal spune că e, de acela va avea mai mare parte şi noroc în viaţă.

În unele părţi din Transilvania, buricul băieţilor se pune şi se păstrează, de regulă, în grindă, iar al copilelor într-un loc mai îndosit. După ce cresc copiii mari, se ia din locul unde a fost pus, se găureşte cu un fus, atâta cât să se poată privi printr-însul, apoi se dă, ca să se uite prin el, crezându-se că cel al cui e buricul la ce fel de lucru se va uita şi-l va vedea, fie acela orişice va fi, îl va deprinde şi învăţa foarte uşor [2].

În alte părţi, tot din Transilvania, se crede că e bine a se da buricul copilului, când acesta începe şi poate a se juca anume ca, jucându-se cu dânsul, să-l piardă, ca să nu se ştie ce s-a făcut cu el [3].

În Ţara Românească, buricul unui copil se păstrează până ce copilul respectiv se face mai mare, atunci se moaie în apă şi i se dă se uite prin el, anume ca să se facă îndemânatec şi să poată face tot ce va vedea [4].

Tot în Ţara Românească este datină ca femeia care face cel dintâi copil, să se uite pe buricul lui şi câte noduri va vedea pe el, atâţia copii va mai face [5].

Aceeaşi datină şi credinţă există şi la românii din Bucovina.

În Banat, moaşa, numită altmintrelea *„babă de buric“,* după ce a tăiat buricul pruncului nou-născut pe un băţ de corn, anume ca micuţul să fie mlădios şi ţare ca, cornul, îl învăleşte într-un petic de pânză nouă, curat şi nemaipurtat, apoi, dacă atât ea cât şi nepoata sa, pe care o numeşte de acum înainte *„nepoată de buric“,* voieşte ca aceasta din urmă să mai nască şi alţi prunci, îl duce şi-l îngroapă la rădăcina unui măr tânăr şi sănătos sau, dacă nu se află nici un măr prin apropiere, la rădăcina unui goron, sorocind şi bombănind în acelaşi timp la câţi ani să mai nască nepoata sa alt prunc.

[1] Credinţele şi datinile românilor din cele mai multe părţi ale Bucovinei.

[2] Com. de I. Georgescu, Rom. Simu şi B. Iosof.

[3] Com. de I Georgescu şi Rom. Simu: „Dacă taie buricul la copil, partea ce-i tăiată o pune într-un loc de păstrare şi după şapte ani îl ia şi-l umflă şi-l dă la copil sau la fată, ca să se uite prin el şi apoi se naşte din acel prunc sau pruncă o persoană ingenioasă“.

[4] Ioneanu, *op. cit.,* p. 12.

[5] *Ibidem,* p. 11.

Dacă nepoata nu voieşte să aibă degrabă sau chiar defel alţi prunci, atunci moaşa ia buricul, precum şi unealta cu care l-a tăiat şi cămeşa, în care a născut nepoata şi ducându-le pe toate acestea le îngroapă la o movilă, unde se împreună trei hotare, sorocindu-le ca atunci să mai nască nepoata, când se vor dezgropa aceste lucruri îngropate de dânsa [1].

În Ungaria, din contră, dacă nepoata nu voieşte să aibă degrabă prunci, moaşa, după ce a tăiat buricul copilului, îl înoadă în şapte locuri şi imediat după aceea îl spală cu apă rece, în credinţa că, făcând aceasta, nepoata nu va mai naşte alt prunc până după al şaptelea an, adică până ce nu vor trece atâţia ani câte noduri a făcut ea în buric [2].

În fine, deşi nu se ţine de materia ce o tratăm, totuşi cred că aici e locul să amintim încă şi următoarea datină, anume că la *duminica tânără,* adică duminica primă după luna nouă, *se îngăură urechile copiilor* mici, spre a le pune cercei [3].

După trei luni, i se dă pruncului de băut, mai ales în unele părţi din Banat, pentru prima oară de la naştere, apă petrecută printr-un fluier sau clarinet, anume ca să capete şi el versul acestor instrumente.

După şase luni, unele mame duc pruncii lor la moară şi acolo apoi îi pun în coşul unde se pune grâul sau porumbul de măcinat, pentru ca şi el să fie liber la vorbă cum e *chichirezul* [4] *de la moară* [5].

[1] Com. de Ios. Olariu şi I. Popovici.
[2] Com. de Elia Pop.
[3] „Luminătoriul", an. X. Timişoara, 1889, nr. 65.
[4] *Chichirezul* e o unealtă de la coş, care atinge piatra învârtitoare şi face de pică grăunţele sub piatră.
[5] Com. de Ios. Olariu.

XXV

Înțărcarea

Cea mai mare parte de româncе îndătinează a da copiilor săi de supt un an şi jumătate, unele însă şi mai mult, adecă până aproape la doi ani, iar altele, când sunt *grăbite* de alţi copii, când ajung *groase*, le dau după împrejurări numai 7—9 luni, căci în cazul acesta ţâţa nu-i bună.

În vechime, româncele din Bucovina dau de supt, în genere, *doi ani fără o lună*, mai mult nu, pentru că dacă se împlineau doi ani, se considera ca un păcat [1].

Dacă copiii sunt de constituţie slabă, iar mamele lor sănătoase şi tari, atunci, de regulă, îi alăptează mai mult de un an, anume ca să prindă la putere, să fie voinici, iar dacă mamele lor sunt slăbănoage sau bolnăvicioase şi din cauza aceasta nu le vine lapte, atunci se înţelege că sunt constrânse a-i *înțărca* cât se poate mai degrabă.

Româncele, din unele părţi ale Transilvaniei, spun că, copilul e bine să sugă două *păresimi* [2].

Cele din Banat înţarcă pe copiii lor, de regulă, când le vine mai bine la socoteală, unele mai nainte de a se împlini anul, altele la un an şi jumătate, altele la doi ani şi iarăşi altele, din dragoste mare ce au către dânşii, abia după 2—5 ani. Cele mai multe însă sunt de părere că un copil trebuie să sugă doi ani încheiaţi, căci atunci creşte mai bine şi se dezvoltă regulat, atât în privinţa corporală cât şi în cea spirituală. Sugând un copil numai un an sau ceva peste un an, se alege *merşiav*, slab, iar dacă se înţarcă mai de timpuriu se alege şi mai slab. Dar şi când se înţarcă după 2—5 ani încă nu e bine, căci atunci, devenind copilul *icléan*, mama sa nu-l poate înşela cu una cu două, ci multe apucături şi înşelăciuni e necesitată să întrebuinţeze până ce-l dezbară şi dezvaţă de ţâţă [3].

Româncele din Transilvania şi anume cele din comitatul Solnoc-Dobâca, îndătinează a înţărca pe copii lor cei mai tari, de regulă, când sunt de un an, iar pe cei mai slăbiţi după un an şi jumătate [4].

Cele din Ungaria şi anume din comitatul Sătmarului, din contră, sunt de părere că un copil e bine să se înţerce cât mai iute, adecă cum prinde a mânca lapte, căci cel ce se înţarcă mai de timpuriu se face totdeauna mai isteţ, mai deştept la minte, deprinde toate celea mai degrabă şi mai uşor, pe când dacă i se dă ţâţă până ce e mare, devine prost, greu

[1] Com. de I. Berariu, paroh şi exarh.
[2] Com. de Rom. Simu.
[3] Com. I. Popovici.
[4] Com. de Aur. Chinteanu.

la cap și nu poate nimic învăța. Ba, ce este încă mai mult, astfel de copii, adeseori, devin nu numai bolânzi, ci rământ chiar și muți [1].

Ce se atinge în special de ziua și modul înțărcării, precum și de datinele și credințele ce sunt îmbinate cu aceasta, trebuie să notăm că romăncele, din cele mai multe părți ale Bucovinei, nu îndătinează nicicând a-și înțărca copiii într-o zi de post, ci numai în una de frupt ; o excepție de la această regulă generală se-ntâmplă doar numai atunci, când sunt constrânse de împrejurări [2].

Tot așa fac și romăncele din Banat.

Acestea încă îndătinează a-și înțărca copiii numai în zile de frupt și anume : sau în câșlegile Crăciunului, când îi pot momi câte c-un dărab. de cârnaț sau pe la Paști când îi pot momi cu ouă roșii sau în sfârșit pe la Rusale, când este lapte de ajuns și felurite *pomoroage*, precum : mere, pere,cireșe etc, cu care se dedau copiii și uită de țâță [3].

În unele părți ale Transilvaniei, din contră, îndătinează a-i înțărca, de comun, într-o vineri dimineața [4], iar în Țara Românească, lunea [5].

Sosind ziua menită pentru înțărcare, unele mame din Transilvania mulg tot laptele, cât se află în țâțe și mestecându-l cu făină de grâu pregătesc o *cocă*, dintr-însul. Coca aceea apoi o dau copilului, ca s-o mănânce în credința că, mâncând-o, nu-și mai aduce nicicând aminte de țâță. Altele taie un pui și ungându-și țâțele cu sângele acestuia amăgesc pe copii, spuindu-le că le-a mâncat cățelul [6]. Și iarăși altele îndătinează a-și unge mai întâi țâțele cu miere și apoi a le presura cu sare sau a-și băga o perie în sân astfel că, voind copilul să se atingă de țâță, să-l împungă și după aceea a-l îmbia, ca să sugă. În cazul întâi, îngrețoșându-se, iar în cazul al doilea spuindu-i mama că s-ar afla lupul în sân și acela îl mușcă, se teme a se apropia cu gurița de sân, se înțelege de sine, dacă copilul e acum mărișor, dacă a început a umbla și a vorbi [7]. Mai tot așa fac și romăncele din Ungaria. Acestea, când voiesc a-și înțărca copiii, își ung țâțele cu funingine de pe horn, până ce se fac negre apoi, când copilul, pe care vreau să-l înțarce, cere țâță, își dezvălesc pieptul și zic :

Bibi-i hâdă țița
C-a spurcat-o mâța !

Dacă nu se înțarcă cu aceasta, apoi pun în gură *spacelului* periuța cea de uns firele pânzei și zic :

Bibi ! fugi de aici, nu umbla
Că-i lupu și te-a mânca !

Iar dacă nici aceasta nu folosește, atunci zdrobește și presură piper pe țâță și astfel i-o dă apoi să sugă [8].

[1] Com. de Elia Pop. Tot așa spun și o seamă de români din Bucovina.
[2] Din Crasna, dict. de M. Bărbuță ; din Boian și Vicovul-de-Sus, com. de V. Turtureanu.
[3] Com. de I. Popovici.
[4] Com. de Rom. Simu.
[5] Ioneanu, *op. cit.*, p. 23.
[6] Com. de Rom. Simu.
[7] Com. de R. Simu și I. Georgescu.
[8] Com. de Elia Pop.

În fine, unele întorc cămeşa cu gura la spate, anume ca şi copilul să se întoarcă de la supt, de la ţâţă sau fierb un ou şi-l pun pe pragul tindeï apoi luând copilul şi scoţându-l peste prag afară, îi dau oul şi o bulcă în mână zicând *că acum e pe pâinea lui*. Făcând aceasta, cred că copilul se înţarcă foarte lesne şi că în curând uită ţâţa [1].

În Ţara Românească, de duminică seara se pune după uşa casei un pahar cu vin şi cu un covrig. Luni dimineaţa, când copilul se scoală, se lasă să se ducă singur să le ia de acolo, apoi i se dă să mănânce.

Aceasta se face ca să uite ţâţa curând şi să n-o mai dorească [2].

În Moldova, fierb un ou şi-l pun după uşă şi trimit apoi copilul, ca să-l găsească [3].

În Macedonia, când muma înţarcă copilul ia o nucă, o despică în două jumătăţi şi în coaja ei pun trei cărbuni aprinşi pe care îi stinge cu laptele din sânul ei, alătură apoi acele două jumătăţi de formează nuca cum a fost şi aşa o păstrează până ce naşte un alt copil, apoi a treia zi de la naştere pune nuca pe foc, pentru ca să-i vie lapte în abundenţă [4].

În timpul înţărcării însă mama nu e bine, ca să se depărteze pe mai multe zile de acasă pentru că pe de o parte cei mai mulţi copii tânjesc foarte tare după ţâţă şi dacă ar întrerupe dintr-odată a le da de supt foarte lesne ar putea să se bolnăvească, pe de altă parte, mai ales când le vine foarte mult lapte, poate şi lor foarte uşor să li se *mosorască* [5], adică să li se *bolohănească* ţâţele şi din cauza aceasta să pătimească nu numai zile, ci chiar şi săptămâni întregi. Deci, cele mai multe mame, una, ca să nu li se bolohonească ţâţele, iar a doua, ca să nu li se bolnăvească copiii, îndătinează a-i înţărca pe-ncetul, dându-le în ziua dintâi numai de trei ori, într-a doua de două ori şi într-a treia o dată de supt şi-n chipul acesta îi fac pe încetul să uite ţâţa.

Şi, dacă cu toate acestea, unei femei i se *bolohăneşte* pieptul, atunci, ca să nu i se întâmple nimic rău, întrebuinţează diferite mijloace spre vindecare.

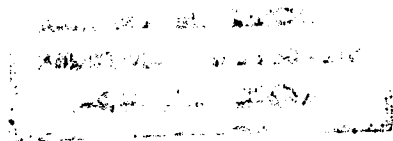
Dacă nu stârpeşte degrabă ţâţa, adecă dacă tot îi mai vine lapte, pisează usturoi şi dându-se apoi în dosul hornului freacă cu usturoiul pisat cât poate suferi, atât ţâţele cât şi pieptul, anume ca să *îndărăteze* (să stârpească mai degrabă) [6], iar laptele, ce-l mulge din când în când, nu-l aruncă jos, ci-l îngroapă anume, ca să nu-l lingă mâţa ori cânele, că apoi *se spurcă ţâţa* şi nu are mai mult lapte pentru alţi copii [7].

O seamă însă se afumă cu *putregai de răchită* asemenea ca să stârpească laptele şi să nu le ardă pieptul. Şi iarăşi o seamă înfierbântă o cremene în foc şi aruncând-o într-o strachină, în care se află apă, se aburesc cu aburii ce ies din apa încălzită [8].

În fine, mai e de însemnat încă şi aceea că, după credinţa poporului din toate provinciile locuite de români, toţi copiii cei *întorşi*, adecă toţi

[1] Datinele şi credinţele românilor din Bucovina.
[2] Ioneanu, *op. cit.*, p. 23.
[3] El. Sevastos, *Călătorii...*, p. 48. Dict. de A. Pletosu, din Rădăşani : „Se coace un ou şi se pune după uşă, copilul se duce şi-l ea".
[4] T. T. Burada, *Obiceiurile la naşterea copiilor...*, în *op. cit.*, p. 50.
[5] Ţâţa se *mosoreşte* = (bomhăneşte) pe sub piele şi se face *ghilotie* (se coace).
[6] Com. de V. Turtureanu, M. Bărbuţă şi M. Nistor.
[7] Dict. de M. Nistor.
[8] Dict. de M. Bărbuţă.

acela care au fost odată înțărcați, iar după vreo câteva zile sau săptămâni mamele lor, văzându-i că prea tare tânjesc, sau din altă cauză oareșicare le-au dat iarăși țâță de supt, după ce cresc mari, sunt foarte răi de ochi, așa că, în toată viața lor ori la cine se vor uita, fie om sau vită, fie orice va fi, respectivul, îndată de deoache și se bolnăvește și cu nimic alta nu se poate vindeca, fără numai cu stingerea de cărbuni și cu descântarea de deochi. De aceea, nu e bine niciodată a *întoarce* pe un copil înțărcat, adecă a-i da încă pe un răstimp de supt, ci dacă l-a înțărcat odată, înțărcat să rămână pentru totdeauna [1].

[1] Dict. de M. Bărbuță și alte românce din Bucovina. — Com. de V. Turturéanu : „*Cei întorși* de la țâță au putere de a deochia, chiar de moarte. Dacă însă își aduc aminte de această însușire a lor și zic scuipând : *„să nu fie deochi“*, deochiul nu se prinde. La din contră, omul sau copilul deochiat se bolnăvește de moarte, vita poate să-și rupă vreun picior sau să crape etc. Puterea de a deochia o au de multe ori și cei neîntorși de la țâță, căci părinții pot să deoache pe copiii lor proprii. Contra deochiului e stingerea de cărbuni“ ; Com. de Rom. Simu și I. Georgescu din Transilvania ; dict. de M. Nistor din Mălini, în Moldova : „*Cei întorși* de la țâță tot ce văd deoache“ ; vezi și I. Creangă, *Scrieri*, t. I., Iași, 1890, p. 217 : „Dar nu se poate apropia nime de cerb, căci este *solomonit* și nici un fel de armă nu-l prinde ; însă el, pe care l-a zărit, nu mai scapă cu viață. De aceea, fuge lumea de dânsul de-și scoate ochii ; și nu numai atâta, dar chiar *când se uitc la cineva, fie om sau orice dihane a fi, pe loc rămâne mort*. Și ci-că o mulțime de oameni și de sălbăticiuni zac fără suflare în pădurea lui, numai din astă pricină, se vede că este *solomonit, întors de la țâță* sau dracul știe ce mai are, de-i așa de primejdios“ ; — Ioneanu, *op. cit.*, p. 21 : „Un copil *să nu se întoarcă de la țâță*, adică să-l înțarce, apoi iar să-l dea, *căci acela copil va deochià lesne pe cine va pune ochii*“ ; „Gutinul“, an. I, Baia Mare, 1889 nr. 30, în „Foiță“ : „Oamenii, care deoache de comun sau sunt *strigoi* sau au plecare de a fi strigoi. Afară de aceștia poate deochia omul care la *„Cheruvim“* se uită la daruri, apoi și acela *care se înțarcă ca prunc mic, de două ori*“ ; „Șezătorea“, an. I., Fălticeni, 1892. p. 15 : „Boala de deochi provine din mai multe cauze, dar mai ales din privirea *celor întorși de la țâță*. Iar *întors de la țâță* e acela care, fiind înțărcat odată, maică-sa îi dă, a doua oară, țâță peste 3 sau 4 zile, când se îmbolnăvește“.

ADAOS

I. CÂNTECE DE CUMĂTRIE

1

Sara bună

(Din Lisaura, sătişor în apropierea oraşului Suceava)

— Sara bună, fina mea !
— Mulţămesc, nânaşule !
— Sară bună nu de tăt
Că am de gând să te mai văd ;
Sara bună, eu m-oi duce,
Mulţămesc de gură dulce.
Gură dulce ca la tine,
Nu-i în sat la noi la nime !

2

Cumătriţa

(Din Fundul Moldovei, dict. de P. L. Leuşteanu)

— Cumătriţă, hai la târg
Să văd boii cum se vând !
— Cumătre de lângă Runc
Pas-nainte, că te-ajung ;
De-i vedea că zăbăvesc
Fă-mi cu mâna că pornesc !

3

Tătăişa

(Dimprejurul Năsăudului)

Tătăişă şi cumătră !
Lasă uşa descuiată
Şi fereastra destupată
Să ne mai vedem odată.
Cumătră şi tătăişă !

Nu-mi dă hârb cu sămăchişă
Ci-mi dă hârbul cu untul
C-acela mi-i sufletul !

4

Lelea albă

(Din Siret, dict. de Const. Nemeşu)

Lelea albă ca omătul
Se iubeşte cu cumătrul
Lelea albă cum îi caşul
Se iubeşte cu nânaşul
Lelea albă ca vătrariul
Se iubeşte cu jindariul
Lelea albă ca ceaunul
Se iubeşte cu jupânul.

II. CÂNTECE DE LEAGĂN

1

La un băiețel

(Din Stroiești, com. de I. Berariu, paroh și exarh)

Haida a, a, a, a, a, a,
Haida nani cu mama !
C-un picior te-oi legăna,
Țâță dulce că ți-oi da
Și din gură ți-oi cânta :
Să dormi, să te odihnești,
Mare, mărișor, să crești.
Culcă-te cu mămuța
Țâță dulce ți-oi mai da
Tare bine te-oi căta.
Când îi crește mărișor,
Să fii mamii de-ajutor,
Să-i duci plugul la ogor
Și-i ara și- semăna,
Mămuca s-a bucura !

2

La un băiețel

(Din Berchișești, com. de I. Berariu)

Culcă-te, puiuțule
Că dorm tăte apele !
Culcă-te
Și-alină-te
În legănuț
De păltănuț
Fașă dalbă de mătasă
Și-ți închide ochișorii,
A mămuchii pui de casă.
Să creascĕ mamii feciorii.
Că eu bine te-am fășat,
Te-am culcat, te-am legănat,
Doară-i crește mărișor,
Să-mi fii scump și bunișor,
Să fii mamii de-ajutor !

3

La un băiețel

(Din Tișeuț, sat în districtul Sucevei, com. de G. Mleșniță, învățător)

Haide liuliu, dragul mamii
Scumpul mamii, bunul mamii.
Haide liuliu cu mama,
Că mama te-a legăna
Și din gură ți-a cânta.
Ți-a cânta încetișor,
Doară-i crește mărișor,
Să fii mamii de-ajutor.
Dragul mamii copilaș,
Tu ești al meu îngeraș.
Cu tine mă zăbăvesc
Și lucrul nu-l mai gătesc.
Dragul mamii dormi în pace,
Doară lucrul mi l-oi face!

4

La o copiliță

(Din Șcheia, sat în apropierea Sucevei)

Vine Domnul cu somnul
S-adoarmă puișorul.
Și Doamna cu perina
Să-mi adoarmă cocuța.
Din sfințit în răsărit
Cocuța mi-a hodinit.
Mititică mi-am culcat-o,
Mărișoară mi-am sculat-o.
Că Domnul mi-a hodinit-o
Și frumos că mi-a crescut-o.
Maica sa, când a văzut-o
Tare s-a mai bucurat,
La dânsa că s-a plecat
Și-n brațe că mi-a luat-o
Și frumos mi-a sărutat-o
Pe slușnic-a mulțămit-o
Cu mulți bani a dăruit-o
Și cu blânde, dulci cuvinte
Iar mi-a pus-o ca să-i cânte.

De lucra, de nu lucra,
Tot cinste slușnicei da.
Slușnica, când o cinstea
Mai departe-o legăna
Și-alte cântece-i cânta,
Să trăiască cocuța !

5

La o copiliță

(Din Fundul Moldovei, dict. de P. L. Leușteanu)

Tiucu, tiucu pui de rață,
Vină la bădița-n brațe.
Tiucu, tiucu pui de curcă
Vină-n brațe și te culcă.
Tiucu, tiucu, puiule,
Vină-n toate zilele,
N-asculta minciunile !

6

La gemeni

(Din Stroiești, com. de I. Berariu)

Are mama doi feciori,
De departe parcă-s flori.
Iar de-aproape-apropișor,
Mama are ajutor.

7

La un spuriu

(Din Stroiești, com. de I. Berariu)

Nani, nani cu mama,
Că mama te-a legăna.
Cu mâna te-a legăna,
Cu gura te-a blăstăma.
Tare nu te-a blăstăma,
Pentru că nu-i vina ta,

Ci e vina altuia.
Şi-s de vină mai mult eu,
C-am greşit şi-mi pare rău.
Tare rău am mai greşit,
Că cinstea mi-am prăpădit.
Când pe tine te-am făcut,
Toată cinstea s-a trecut.
Să te ardă focul minte,
Că nu mi-ai fost mai 'nainte,
Să mă-nveţi ca un părinte.
Acum ieşti, nu-mi trebuieşti,
Că nemic nu-mi foloseşti !

CUPRINS

Lector : IOAN ŞERB
Tehnoredactor : VASILE CIUCĂ

Tiparul executat sub comanda nr. 40 644
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI Bucureşti

